T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AVRUPA'DAKİ ÇOCUK MÜZELERİNİN DEZAVANTAJLI ZİYARETÇİLERE YÖNELİK EĞİTİM ETKİNLİKLERİ: "ALMANYA VE TÜRKİYE ÖRNEKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI"

AYŞE NİHAN ZENGİN

DOÇ.DR. AYŞE TAŞKENT
TEZ DANIŞMANI

SINIF EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ

İSTANBUL-2022

T.C
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ-CERRAHPAŞA
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AVRUPA'DAKİ ÇOCUK MÜZELERİNİN DEZAVANTAJLI ZİYARETÇİLERE YÖNELİK EĞİTİM ETKİNLİKLERİ: "ALMANYA VE TÜRKİYE ÖRNEKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI"

AYŞE NİHAN ZENGİN

DOÇ.DR. AYŞE TAŞKENT
TEZ DANIŞMANI

SINIF EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
SINIF ÖĞRETMENLİĞİ

İSTANBUL-2022

Bu çalışma 23.09.2022 Tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Temel Eğitim Anabilim Dalı, Sınıf Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Program Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ

Doç. Dr. Ayşe TAŞKENT
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi

Doç. Dr. Nur ÜTKÜR GÜLLÜHAN
İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa
Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi

Dr.Öğr.Üyesi Özlem TEZCAN
Kocaeli Üniversitesi
Eğitim Fakültesi

“Olduğun ve olmak istediğin, hepsi şimdiki zamanda.”

Babam Veysel Zengin’e ve Annem Fatma Zengin’e

ÖNSÖZ

Bu çalışmayı hazırlarken, her türlü desteğini benden esirgemeyen, tüm aşamalar boyunca beni destekleyen tez danışmanım ve değerli hocam Doç. Dr. Ayşe TAŞKENT'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Lisans ve yüksek lisans eğitimim süresince tanıştığım, rol model aldığım ve saygı duyduğum çok kıymetli hocalarım, Prof. Dr. İrfan BAŞKURT'a, Prof. Dr. Fehime Nihal KUYUMCU'ya, Doç. Dr. Nur ÜTKÜR GÜLLÜHAN'a, Doç. Dr. Yasemin DERİNGÖL'e ve Dr.Öğr.Üyesi Sezen CAMCI ERDOĞAN'a teşekkürü bir borç bilirim.

Eğitim hayatım boyunca üzerimde emeği çok olan babama, bizi her zaman soru sormaya, araştırmaya ve yolda olmaya yüreklendiren anneme ve Nevin ÖREN'e, her türlü manevi desteği ile merhum Hasan ÖREN'e, felsefesi ile ufkumuzu açan dayım Vaiz GÜNEŞ'e ve aileme saygı, sevgi ve şükranlarımı sunuyorum.

Son olarak çalışmam boyunca her türlü desteği ve motivasyonu sağlayan, başta Rümeysa HOMAN, Zeynep S. GÜNEŞ, Fatma B. GÜNEŞ, Azize KILIÇ ve Ayşenur HANOĞLU olmak üzere arkadaşlarıma ve kuzenlerime, veri toplama süreci boyunca beni destekleyen ve tecrübelerini paylaşan Şennur ÜLKER'e de teşekkür ederim.

Ayşe Nihan ZENGİN

ÖZET

AVRUPA'DAKİ ÇOCUK MÜZELERİNİN DEZAVANTAJLI ZİYARETÇİLERE YÖNELİK EĞİTİM ETKİNLİKLERİ: "ALMANYA VE TÜRKİYE ÖRNEKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI"

Bu araştırmanın amacı, çocuk müzelerini tanımlamak ve dünyadaki çocuk müzeleri hakkında genel bilgiye sahip olmakla birlikte; bu müzelerin dezavantajlı gruplara yönelik eğitim etkinliklerinin incelenmesi ve göçmen çocuklara yönelik verilen müze eğitim etkinliklerini ortaya koymaktır. Almanya'nın çeşitli illerinde bulunan çocuk müzeleri incelenmiştir. Türkiye'de ise Suriyeli nüfusun en çok yaşadığı ve ikamet ettiği illerdeki müzeler amaçlı örneklem ile belirlenmiş, ve incelenmiştir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Görüşme ve doküman inceleme yapılarak veriler toplanmış, içerik analizi yapılarak bulgulara ulaşılmıştır. Çocuk müzelerinde dezavantajlı gruplara yönelik eğitim etkinliklerinden göçmen ve mülteci öğrencilere yönelik etkinliklere odaklanılmıştır. Türkiye'den İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Adana gibi büyük şehirler ve Suriye sınır kapısına yakın olan Hatay, Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis illerindeki çocuklara yönelik eğitim etkinlikleri düzenleyen müzeler, oyuncak müzeleri olmak üzere 27 müze ve Almanya'daki 7 müze çalışma grubunu oluşturmaktadır. Görüşme yapılan toplam müze sayısı 34'tür. Araştırma sonuçlarına göre, Türkiye'de çeşitli oyuncak müzeleri çocuk müzelerinin amaç ve görevlerini benimsemiş ve çocuk müzelerinin karakteristik özelliklerine sahip olduğunu göstermektedir. Almanya'daki müzeler incelendiğinde çocuk müzesi, çocuk ve gençlik müzelerinin sayısı oldukça fazladır. Birçok genel müzenin çocuklara yönelik eğitim birimleri, süreli, süresiz sergileri, eğitim etkinlikleri mevcuttur.

Anahtar Kelimeler: Müze, müze eğitimi, çocuk müzesi, dezavantajlı müze ziyaretçileri

ABSTRACT

CHILDREN'S MUSEUMS' EDUCATIONAL ACTIVITIES FOR DISADVANTAGED VISITORS IN EUROPE: COMPARISON OF GERMANY AND TURKEY EXAMPLES

The aim of this research is to define children's museums and to have general knowledge about children's museums in the world; examining the educational activities of these museums for disadvantaged groups and revealing the museum educational activities for immigrant children. Children's museums located in various provinces of Germany were examined. In Turkey, the museums in the provinces where the Syrian population mostly lives and resides have been determined and examined with a purposeful sampling. Children's museums located in various provinces of Germany were examined. Qualitative research method was used in the research. Data were collected by interview and document review, and the findings were obtained by making content analysis. Among the educational activities for disadvantaged groups in children's museums, the activities for immigrant and refugee students were focused. The sample of the study consists of 27 museums from Turkey, large cities such as Istanbul, Ankara, Izmir, Bursa, Adana, and the cities of Hatay, Şanlıurfa, Gaziantep, Kilis, which are close to the Syrian border gate, museums that organize activities for children, toy museums and 7 museums in Germany constitute the sample of the study. The total number of museums interviewed is 34. According to the results of the research, various toy museums have adopted the aims and duties of children's museums and show that they have the characteristics of children's museums. When the museums in Germany are examined, the number of children's museums, children's and youth museums is quite high. Many general museums have educational units, temporary and permanent exhibitions, educational activities for children.

Key Words: Museum, museum education, children museum, disadvantaged museum visitors

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ ..... **v**

ÖZET ..... **vi**

ABSTRACT ..... **vii**

İÇİNDEKİLER ..... **viii**

TABLOLAR LİSTESİ ..... **xiii**

SİMGELER VE KISALTMALAR ..... **xv**

BÖLÜM 1: GİRİŞ **1**

1.1. PROBLEM DURUMU 1

1.2. AMAÇ 5

1.3. ÖNEM 6

1.4. SAYILTILAR 7

1.5. SINIRLILIKLAR 8

1.6. TANIMLAR 8

BÖLÜM 2: KAVRAMSAL ÇERÇEVE **10**

2.1. MÜZE EĞİTİMİ 10

2.1.1. Müze Tanımı 10

2.1.2. Müze Çeşitleri 11

2.1.3. Müzenin Amaçları ve Görevleri 13

2.1.4. Müze Eğitimi 14

2.1.5. Müze Eğitiminin Amaçları, Görevleri ve Önemi 21

2.1.6. Müze Eğitiminin Tarihsel Gelişimi 26

2.1.7. Türkiye'de Müze Eğitiminin Tarihsel Gelişimi 29

2.2. ÇOCUK MÜZESİ 34
2.2.1. Çocuk Müzesi 34
2.2.2. Çocuk Müzelerinin Amaçları, Görevleri ve Önemi 39
2.2.3. Çocuk Müzelerinin Tarihsel Gelişimi 43
2.3.3.1. Almanya'da Çocuk Müzelerinin Tarihsel Gelişimi 45
2.3.3.2. Türkiye'de Çocuk Müzelerinin Tarihsel Gelişimi 46
2.3. ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK ve MÜZE EĞİTİMİ 47
2.3.1. Göçe Yönelik Yapılan Sanat/Müze Eğitim Etkinlikleri 63
BÖLÜM 3: YÖNTEM 70
3.1. Araştırmanın Modeli 70
3.2. Çalışma Grubu 70
3.3. Veri Toplama Araçları 74
3.3.1. Doküman İncelemesi 74
3.3.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme 75
3.4. Veri Toplama Süreci 77
3.5. Verilerin Çözümlenmesi 81
3.5.1. Doküman İncelmesinin Analizi 81
3.5.2. Yarı Yapılandırılmış Çevrimiçi Görüşmelerin Analizi 81
BÖLÜM 4: BULGULAR 84
4.1. Çocuk müzelerinde müze eğitim birimi nasıldır? 84
4.1.1. Çocuk müzelerinde müze eğitim etkinlikleri sırasında kimler görev almaktadır? 84
4.1.2. Çocuk müzelerinde eğitim etkinliklerin görev alan kişilerin görev tanımı nelerdir? 87
4.1.3. Çocuk müzelerinde müze eğitim etkinlikleri nerede uygulanmaktadır? 91

4.2. Çocuk müzelerinde müze eğitim etkinliklerinin içeriği neleri kapsamaktadır? 94

4.2.1. Müzede eğitim etkinlikleri öncesi ve sonrasında uygulanan etkinlik var mıdır? 94

4.2.2. Müzede uygulanan eğitim etkinliklerinin temaları nelerdir? 95

4.2.3. Müze eğitim etkinliklerinde hangi yaklaşımlar kullanılmaktadır? 97

4.2.4. Müze eğitim etkinlikleri hangi yaş gruplara göre tasarlanmıştır? 101

4.3. Çocuk müzelerinde dezavantajlı ziyaretçilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin içeriği neleri kapsamaktadır? 103

4.3.1. Hangi dezavantajlı ziyaretçilere yönelik müze eğitim etkinlikleri düzenlenmektedir? 104

4.3.2. Göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin planlanması sırasında ne tür kriterlere dikkat edilmektedir? 106

4.3.3. Göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin planlanması sırasında hangi meslek grupları ile iş birliği yapılmaktadır? ... 109

4.3.4. Göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin uygulanması sırasında hangi meslek grupları ile iş birliği yapılmaktadır? .. 111

4.3.5. Göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin uygulaması sırasında oluşturulan öğrenci grupları nasıldır? 114

4.3.6. Göçmen veya mülteci öğrenci gruplarına müze nasıl ulaşmaktadır? . 116

4.3.7. Göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinlikleri hangi yaş gruplara göre tasarlanmıştır? 118

4.3.8. Göçmen veya mülteci öğrenciler ile yürütülen etkinliklerin avantajları nelerdir? 120

4.3.9. Göçmen veya mülteci öğrenciler ile yürütülen etkinliklerin dezavantajları nelerdir? 122

4.3.10. Göçmen veya mülteci öğrenciler ile yürütülen etkinlikler sırasında dil bariyeri problemi nasıl çözülmektedir? 124

4.4. Almanya ve Türkiye'deki çocuk müzelerinde dezavantajlı ziyaretçilere yönelik yapılan müze eğitim etkinliklerinin benzer ve farklı yönleri var mıdır? 127

4.4.1. Almanya'da Görüşmelere Katılan Müzeler 127

4.4.2. Türkiye'de Görüşmelere Katılan Müzeler 131

4.4.3. Almanya ve Türkiye'deki çocuk müzelerinde dezavantajlı ziyaretçilere yönelik yapılan müze eğitim etkinliklerin benzerlikleri ve farklılıkları 138

4.4.3.1. Dezavantajlı Müze Ziyaretçi Profili Karşılaştırması 138

4.4.3.2. Müze Eğitim Etkinliklerinin Planlanması Sırasında Dikkat Edilen Hususların Karşılaştırılması 139

4.4.3.3. Müze Eğitim Etkinliklerinin Planlanması Sırasında İş Birliği ve Destek Alınan Meslek Gruplarının Karşılaştırılması 140

4.4.3.4. Müze Eğitim Etkinliklerinin Uygulanması Sırasında İş Birliği ve Destek Alınan Meslek Gruplarının Karşılaştırılması 140

4.4.3.5. Müze Eğitim Etkinlikleri Sırasında Oluşturulan Öğrenci Grup Yapısına İlişkin Bulguların Karşılaştırılması 142

4.4.3.6. Göçmen ve Mülteci Öğrencilere Ulaşım Yollarının Karşılaştırılması 143

4.4.3.7. Göçmen veya Mülteci Öğrencilere Yönelik Müze Eğitim Etkinliklerinin Yaş Gruplarının Karşılaştırılması 143

4.4.3.8. Müzelerde Göçmen veya Mülteci Öğrenciler ile Çalışmanın Avantajlarının Karşılaştırılması 144

4.4.3.9. Müzelerde Göçmen veya Mülteci Öğrenciler ile Çalışmanın Dezavantajlarının Karşılaştırılması 144

4.4.3.10. Dil Bariyeri Probleminin Çözümünün Karşılaştırılması 145

BÖLÜM 5: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER 147

5.1. TARTIŞMA ve SONUÇ 147

5.1.1. Çocuk müzelerinde müze eğitim birimi nasıldır? 148

5.1.2. Çocuk müzelerinde müze eğitim etkinliklerinin içeriği neleri kapsamaktadır? 149

5.1.3. Çocuk müzelerinde dezavantajlı ziyaretçilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin içeriği neleri kapsamaktadır? 151

5.1.4. Almanya ve Türkiye'deki çocuk müzelerinde dezavantajlı ziyaretçilere yönelik yapılan müze eğitim etkinliklerinin benzer ve farklı yönleri var mıdır? 154

5.2. ÖNERİLER 157

5.2.1. Araştırmacılara İlişkin Öneriler 157

5.2.2. Müzelere ve Uygulayıcılara İlişkin Öneriler 158

KAYNAKLAR 159

EKLER 180

Ek-1: Görüşme Öncesi Mail Şablonu (Türkçe) 180

Ek-2: Pre-Interview Mail Template (English) 181

Ek-3: Yarı Yapılandırılmış Çevrimiçi Görüşme Formu 182

Ek-4: Semi-Structured Online Interview Form 185

ÖZGEÇMİŞ 188

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Görüşmeye Katılan Müzeler 71
Tablo 2: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formunun Oluşturulma Basamakları 76
Tablo 3: Araştırmanın İnandırıcılık ve Aktarılabilirliği 82
Tablo 4: Araştırmanın Tutarlılığı ve Teyit Edilebilirliği 83
Tablo 5: Almanya'daki Müzelerde Eğitim Etkinliklerinde Görev Alan Kişiler 84
Tablo 6: Türkiye'deki Müzelerde Eğitim Etkinliklerinde Görev Alan Kişiler .. 86
Tablo 7: Almanya'daki Müzelerde Eğitim Etkinliklerin Görev Alan Kişilerin Görev Tanımı 87
Tablo 8: Türkiye'deki Müzelerde Eğitim Etkinliklerin Görev Alan Kişilerin Görev Tanımı 89
Tablo 9: Almanya'daki Müze Eğitim Etkinliklerinin Uygulama Alanına İlişkin Bulgular 91
Tablo 10: Türkiye'deki Müze Eğitim Etkinliklerinin Uygulama Uygulama Alanına İlişkin Bulgular 92
Tablo 11: Almanya'daki Müze Eğitim Etkinlikleri Süreci 94
Tablo 12: Türkiye'deki Müze Eğitim Etkinlikleri Süreci 95
Tablo 13: Almanya'daki Müzelerin Eğitim Etkinliklerinin Temaları 96
Tablo 14: Türkiye'deki Müzelerin Eğitim Etkinliklerinin Temaları 96
Tablo 15: Almanya'da Müze Eğitim Etkinliklerinde Kullanılan Yaklaşımlar .. 98
Tablo 16: Türkiye'de Müze Eğitim Etkinliklerinde Kullanılan Yaklaşımlar 99
Tablo 17: Almanya'daki Yaş Grupları 102
Tablo 18: Türkiye'deki Yaş Grupları 102
Tablo 19: Almanya'daki Dezavantajlı Müze Ziyaretçi Profili 104
Tablo 20: Türkiye'deki Dezavantajlı Müze Ziyaretçi Profili 105
Tablo 21: Almanya'da Müze Eğitim Etkinliklerinin Planlanması Sırasında Dikkat Edilen Hususlar 107
Tablo 22: Türkiye'de Müze Eğitim Etkinliklerinin Planlanması Sırasında Dikkat Edilen Hususlar 108
Tablo 23: Almanya'da Müze Eğitim Etkinliklerinin Planlanması Sırasında İş Birliği ve Destek Alınan Meslek Grupları 109
Tablo 24: Türkiye'de Müze Eğitim Etkinliklerinin Planlanması Sırasında İş Birliği ve Destek Alınan Meslek Grupları 110
Tablo 25: Almanya'da Müze Eğitim Etkinliklerinin Uygulanması Sırasında İş Birliği ve Destek Alınan Meslek Grupları 111
Tablo 26: Türkiye'de Müze Eğitim Etkinliklerinin Uygulanması Sırasında İş Birliği ve Destek Alınan Meslek Grupları 112
Tablo 27: Almanya'da Müze Eğitim Etkinlikleri Sırasında Oluşturulan Öğrenci Grup Yapısına İlişkin Bulgular 114
Tablo 28: Türkiye'de Müze Eğitim Etkinlikleri Sırasında Oluşturulan Öğrenci Grup Yapısına İlişkin Bulgular 115
Tablo 29: Almanya'da Göçmen ve Mülteci Öğrencilere Ulaşım 116
Tablo 30: Türkiye'de Göçmen ve Mülteci Öğrencilere Ulaşım 117
Tablo 31: Almanya'daki Göçmen veya Mülteci Öğrencilere Yönelik Müze Eğitim Etkinliklerinin Yaş Grupları 119
Tablo 32: Türkiye'deki Göçmen veya Mülteci Öğrencilere Yönelik Müze Eğitim Etkinliklerinin Yaş Grupları 119

Tablo 33: Almanya'daki Müzelerde Göçmen veya Mülteci Öğrenciler ile Çalışmanın Avantajları 120
Tablo 34: Türkiye'deki Müzelerde Göçmen veya Mülteci Öğrenciler ile Çalışmanın Avantajları 121
Tablo 35: Almanya'daki Müzelerde Göçmen veya Mülteci Öğrenciler ile Çalışmanın Dezavantajları 122
Tablo 36: Türkiye'deki Müzelerde Göçmen veya Mülteci Öğrenciler ile Çalışmanın Dezavantajları 123
Tablo 37: Almanya'da Dil Bariyeri Probleminin Çözümüne İlişkin Bulgular 124
Tablo 38: Türkiye'de Dil Bariyeri Probleminin Çözümüne İlişkin Bulgular .. 125

SİMGELER VE KISALTMALAR

Akt.: Aktaran

AB : Avrupa Birliği

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ICOM: International Council of Museums/ Uluslararası Müzeler Konseyi

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

STK: Sivil Toplum Kuruluşları

T.C.: Türkiye Cumhuriyeti

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organizations / Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kuruluşları

UNICEF: United Nations International Children's Emergency Fund / Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Acil Yardım Fonu

Vb.: Ve benzeri

Vd.: Ve diğerleri

BÖLÜM 1: GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumuna, amacına, önemine, sayıltılarına, sınırlılıklarına ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. PROBLEM DURUMU

Dünyada müzecilik kavramında geriye gidildiğinde, nadir eserlerin varlıklı kişiler tarafından toplanması ile başlayan ve bu nesneleri biriktirme, koruma altına alma, araştırma ve sergileme devam eden müzecilik kavramı, günümüze gelene kadar farklı boyutlar kazanmıştır (Bülbül 2016). Müzelerin sosyal sorumluluk almaya başlamasının en önemli kanıtlarından biri, koleksiyon odaklı geleneksel müze anlayışını terk edip, ziyaretçi odaklı yöntemlere yönelmesi gösterilmektedir (Karadeniz, 2019). Çeyrek asırda müzelerde sergilenen eserler kadar, ziyaretçilerin de önemi anlaşılmaya başlanmıştır (Erbay, F., 2017a). Müzeler, her yaştan bireye hitap edebilen ve bu bireylerin öğrenmelerinin sağlandığı, durağan ve sıradan olmayan, kültürel anlamda yararlanabileceği, araştırmacı bir öğrenmenin de sağlanacağı, sergilemenin dışında her türlü yazılı ve görsel kaynaklardan yararlanıldığı, özgün düşünce ve fikirlerin paylaşıldığı bir forum olarak tanımlanmaktadır (Karadeniz, 2017). Modern çağın getirileriyle beraber günümüzdeki müzelerin görev tanımları içerisine toplumun kültür ve eğitim seviyesinin artmasına yönelik aktiviteler yapması da girmiştir. Müzeler bu yeni görev içeriğini müze eğitimi adı altında gerçekleştirmektedir (Tezcan Akahmet, 2017). Müzeler bireylere, bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta, yakından uzağa yol alabilmesine olanak tanır ve öğrenim süreci daha anlaşılır bir şekilde gerçekleştirerek bireyi aktif kılar (Mercin, 2008). Müzelerin öğrenme motivasyonunu artırmakla beraber, çocuklara ve gençlere başta kendi kültürü olmak üzere farklı kültürleri tanıma fırsatı sunmaktadır. Bu durum kültürlerarası hoşgörü için önem arz etmektedir (Karadeniz, 2013).

Müzelerin yeni görevleri arasında yer alan toplumsal sorumluluk kavramı ile her türlü ziyaretçiye eşit ve adil fırsatlar sunması beklenmektedir. Yalnızca bölgesel değil küresel problemlere değinmesi ve bunların çözümlerinde katkı sağlaması beklenmektedir. Günümüzün en önemli global sorunlarından biri olan göç aynı zamanda sosyal bilimler alanında yapılan birçok araştırmanın konusu olmaktadır. Yapısı itibariyle karmaşık olan göç kavramı aynı zamanda çeşitli boyutlar

içermektedir. Göç edilen ülkenin tutumu, göçün sebepleri, sonuçları ve deneyimlerinin görmezden gelinerek ön yargılı yaklaşımda bulunulması, metodolojik milliyetçilik, zorunlu ve gönüllü göç kavramlarına yönelik çalışmaların birbirinden ayrılması, uluslararası ve ülke içindeki göç çalışmalarının ayrı kategorilerde incelenmesi gibi sebepler göç araştırmalarındaki temel sorunu oluşturmaktadır. Alanın araştırmacıları, göçün bu katmanları ve karmaşıklığından kaynaklı olarak evrensel bir göç teorisinin ortaya koyulamayacağını sık sık dile getirmiştir. De Haas (2021), varılan bu sonuca karşı çıkmakta ve bunun iki ana sebebini açıklamaktadır. İlk olarak sosyal teorilerin, her şeyi açıklayan evrensel teoriler olma amacı olmadığını söylemiştir. Çünkü sosyal fenomenler her zaman bulundukları zamanın tarihsel yapısına ve sosyal şartlarına uygun ve çeşitli destekleyici normlar ile açıklanabilmektedir. İkincisi ise, karmaşıklık hiçbir zaman bir alanda daha iyi teoriler geliştirmek için engel olmamıştır. Aksine bu sosyal teoriler ile göç olgusunun karmaşıklığı, insanları ampirik sonuçlara ve göçün içindeki potansiyeli görmeye yardımcı olacaktır.

Göçün sebepleri(gönüllü*(voluntary)*, zorunlu*(forced)*, istemese de yaşamak için göç etmek zorunda olanlar*(reluctant)*), amaçları (okul, çalışma, güvenlik) ve yolları (legal, illegal) ne olursa olsun hayatın çeşitli kesimlerinden insanların ortak paydasını oluşturmaktadır (Yılmaz, 2014). Göç nedeniyle ülke değiştirmek zorunda kalan toplulukların kendi kültürel değerlerini, gittikleri ülkelerin değerler sistemine ve sosyal yaşamına adapte etmek durumunda kalmışlardır. Fakat göç eden kitlelerin bu entegrasyonu reddetme durumlarının mevcut olması nedeniyle ev sahibi devletler, sosyal politikalarında zorunlu düzenlemeler yapmaya gitmiştir. Göç olgusunun barındırdığı çeşitli boyutlar ile müzeyi kültürlerarası etkileşimin merkezi haline getirmiş ve çokkültürlü toplumların bir araya gelmesini sağlayan yerlerden biri olmuştur. Göç eden toplumlar ve göç ettikleri ülkelerin kültürleri birbirlerine yakın olsa dahi adaptasyon, dil ve göç sürecinde yaşanılan travmalar sebebiyle çeşitli iletişim engelleri ortaya çıkmıştır (Karadeniz, 2019).

Kültürlerarası doğru iletişim kanalları kurabilmek amacı ile uluslararası örgütler, göçmen kesimin uyum ve dil sorununu çözmeyi hedeflerken, eş zamanlı olarak ev sahibi ülkenin halkının farkındalık ve empati duygularını geliştirebilmek amacıyla çeşitli çalışmalar yapmaya başlamıştır. Göç üzerine yapılan her türlü çalışma çokkültürlülük ve kültürel miras kavramlarını bünyesinde barındırır ve çalışmanın çerçevesini çizer (Karadeniz, 2018). 2008 yılı Avrupa'da Kültürlerarası Diyalog Yılı

ilan edilmesi ile yapılan müze etkinlikleri kapsamında, göç edinilen ülkenin kültürü ile bağ kurmak, kültürel ve etnik farklılıkların zenginliklerinin algılanması ve kabul edilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda, tematik müzeler açılmış ve geçici sergiler düzenlenmiştir. Müzelerin göç çalışmalarına katılması son otuz yılda görülmeye başlanmıştır. Tüm bu çalışmalarda, farklı olana değil *ortak* olan değerlere ve doğru kanallar aracılığı ile etkileşime vurgu yapılmıştır (UNESCO, 2005; Oğuz, 2007; Karadeniz, 2019). Müzecilik kavramındaki değişim ile müzelerin ahlaki failliği sorgulanmaya başlanmış ve müze etiği üzerine yeni düşünceler ortaya konmuştur. Günümüzde müze etiği, ekonomik, politik, sosyal ve teknolojik faktörlere bağlı dinamik bir sosyal uygulama olarak kabul edilmektedir. Yeni müze etiğini ve müzelerin toplumsal değişim yaratma konusunda hem kapasite hem de sorumluluğa sahip olduğu kavramını ifade etmek için yapılan çeşitli çalışmalar mevcuttur (Brown, 2011; Diakhaté, 2011; Haines, 2011; Meijer-van Mensch, 2011; Gorman, 2011; Wong 2011; Marstine, Bauer, & Haines, 2013, s.8).

19. yüzyılın sonlarında doğru çocuklara yönelik müzeler Amerika'da kurulmaya başlamıştır. Çocuk müzeleri kâr amacı gütmeden eğitim amacıyla kurulan kültürel kuruluşlardır. Çocuk müzeleri de diğer müze türlerinin sahip olduğu sosyal sorumluluklara sahiptir. Toplumun dinamiklerini iyi analiz edebilen, içinde bulunulan çağı iyi gözlemleyebilen, mevcut yerel ve küresel sorunların tespit edebilen ve bunların çözümüne yönelik eğitim etkinlikleri geliştirebilen bir oluşum olması beklenir (Gencer, 2017).

Çocuk müzelerindeki eğitim etkinlikleri çocukların dokunabildikleri (hands-on), oyun oynayabildiği, yüksek sesle konuşabildiği, yeri geldiğinde koşabildiği, zihinlerini eğlenerek işe koştukları (minds-on) bir dinamiğe sahiptir (Hein, 2006a). Çocuk müzelerinin önemli özelliklerinden biri de sergiledikleri nesneyi ve işledikleri temayı bir etkinlik ile harmanlayarak çocukların kendi deneyimleri yoluyla, nesnelere dokunabildikleri ve her anlamda -düşünme yolları, çalışma şekilleri gibi- özgür bir ortamda bunu tecrübelenebilmesini amaçlar. Avrupa Çocuk Müzeleri Birliği'nin (Hands-on International) 2011 yılında gerçekleştirdiği kongrenin teması "kültürel miras ve kültürel çeşitlilik" olmuştur. Yapılan bu kongrede çocukların kendi kültürel miraslarını gözeterek, kültürler arası diyalog ile birbirlerine bunu aktarabilmek ve küresel mirasın devamlılığını sağlayabilmek çocuk müzelerinin amaçlarından olduğuna vurgu yapılmıştır (Karadeniz, 2018).

Dünyanın birçok yerindeki çocuk müzeleri, toplumundaki göçmen çocukların asimile olmadan ev sahibi ülkenin kültürüne ayak uydurabilmesi, aidiyet hissedebilmesi ve toplumun bir bireyi haline gelmesi hedeflenerek eğitim etkinlikleri ve sergiler hazırlanmaktadır. Bazı büyük bütçeli müzelerde göçmen topluluktaki eğitimli ve uygun meslek grubuna ulaşılarak bu etkinlikleri göçmen toplumun anadilinde veya öğrenilmesi hedeflenen dilin en basit ifadeleri ile organize etmektedir. Çocuk müzelerinin amaçlarından biri de çocuklara her anlamda kendilerini evlerinde hissettirebilmektir. Kültürel çeşitlilik sunabilen çocuk müzeleri, güvenli ve özgür bir atmosfer ile bu çokkültürlülük ve kültürel miras gibi kavramları çocuklara aktarabilmeyi hedefler (Karadeniz, 2018, s.219-235). Yapılmış olan çalışmalar doğrultusunda, göçmen öğrencilerin, sanat etkinlikleri (sanat eğitimi, müze eğitimi, müzik eğitimi, heykel, dans, sanatsal atölye çalışmaları, resim, yaratıcı drama vb.) kapsamında hedef ülkenin eğitim dilini öğrenmelerine ve kendilerini ifade etmelerine olumlu yönde katkı sağlamıştır (Reekmans, Roden, & Nauwelaerts, 2016). Müzelerde bulunan nesneler farklı coğrafyadan gelen birçok kültüre aynı anda ev sahipliği yapmaktadır. Göçmen çocuklar, eski evlerindeki kültürü barındıran nesneler aracılığıyla bağlantı kurabilir ve mevcut ülkenin kültürü ile birleştirebilir (Karadeniz, 2019; Tuscon Museum of Art, 2020). Güvenli ve cesaretlendirici ortamlar sunan müzelerde, farklı kültürel geçmişlere sahip çocuklar arasındaki *saygılı* etkileşim, çocukların ön yargılarını yenmelerine, açık fikirli olabilmelerine, farklıdan korkmayıp onu anlamaya çalışmalarını sağlamaktadır (Reekmans, Roden, & Nauwelaerts, 2016).

2011 yılında Suriye'de ortaya çıkan iç savaş sonucunda 21. yüzyılın en önemli krizlerinden biri olan mülteci sorunları ortaya çıkmıştır. Suriye'nin Türkiye ile uzun bir sınır hattı bulunması ve eş zamanlı olarak çevre ülkelerde karışıklıkların ortaya çıkması ile beraber ülkemize yoğun bir göçün başlamasına sebebiyet vermiştir. Mülteci, sığınmacı ve geçici koruma statüsü olmak üzere, göç eden nüfusun hukuki durumlarına yönelik literatürde kullanılan üç ana kavram bulunmaktadır. Türkiye'de yaşamını idame ettiren Suriyeliler *geçici koruma* kapsamındadırlar (Akpınar, 2017; Göç İdaresi Başkanlığı, 2020). 2017 yılındaki verilere göre Türkiye'deki Suriyelerin %8'i kamplarda, %92'si kamp dışında yaşamaya çalışmaktadır. 8 Haziran 2021 MEB açıklamasına göre toplamda 771 bin 428 çocuk okula devam etmekte, 432 bin 956 çocuk ise okullaşamamaktadır. Göç İdaresi Başkanlığının 25.11.2021 tarihi itibariyle

paylaştığı verilere göre 1,8 milyona yakın 0-18 yaşında Suriyeli bulunmaktadır (MEB, 2021).

Bu çalışmada, çocuk müzelerinde dezavantajlı öğrencilere yönelik eğitim etkinlikleri incelenmiştir. Ülkemizde 2017 yılı itibariyle, geçici koruma statüsünde 1 milyonu aşkın okul çağında çocuk bulunmasından dolayı dezavantajlı grubun içerisinde göçmen ziyaretçilere odaklanılmıştır.

1.2. AMAÇ

Bu araştırmanın amacı, çocuk müzelerini tanımlamak ve dünyadaki çocuk müzeleri hakkında genel bilgiye sahip olmakla birlikte; bu müzelerin dezavantajlı gruplara yönelik eğitim etkinliklerinin incelenmesi ve göçmen çocuklara yönelik verilen müze eğitim etkinliklerini ortaya koymaktır.

Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Çocuk müzelerinde müze eğitim birimi nasıldır?
    a. Çocuk müzelerinde müze eğitim etkinlikleri sırasında kimler görev almaktadır?
    b. Çocuk müzelerinde eğitim etkinliklerin görev alan kişilerin görev tanımı nelerdir?
    c. Çocuk müzelerinde müze eğitim etkinlikleri nerede uygulanmaktadır?
2. Çocuk müzelerinde müze eğitim etkinliklerinin içeriği neleri kapsamaktadır?
    a. Müzede eğitim etkinlikleri öncesi ve sonrasında uygulanan etkinlik var mıdır?
    b. Müzede uygulanan eğitim etkinliklerinin temaları nelerdir?
    c. Müze eğitim etkinliklerinde hangi yaklaşımlar kullanılmaktadır?
    d. Müze eğitim etkinlikleri hangi yaş gruplara göre tasarlanmıştır?
3. Çocuk müzelerinde dezavantajlı ziyaretçilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin içeriği neleri kapsamaktadır?

a. Hangi dezavantajlı ziyaretçilere yönelik müze eğitim etkinlikleri düzenlenmektedir?

b. Göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin uygulaması sırasında ne tür kriterlere dikkat edilmektedir?

c. Göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin planlanması sırasında hangi meslek grupları ile iş birliği yapılmaktadır?

d. Göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin uygulanması sırasında hangi meslek grupları ile iş birliği yapılmaktadır?

e. Göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin uygulaması sırasında oluşturulan öğrenci grupları nasıldır?

f. Göçmen veya mülteci öğrenci gruplarına müze nasıl ulaşmaktadır?

g. Göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinlikleri hangi yaş gruplara göre tasarlanmıştır?

h. Göçmen veya mülteci öğrenciler ile yürütülen etkinliklerin avantajları nelerdir?

i. Göçmen veya mülteci öğrenciler ile yürütülen etkinliklerin dezavantajları nelerdir?

j. Göçmen veya mülteci öğrenciler ile yürütülen etkinlikler sırasında dil bariyeri problemi nasıl çözülmektedir?

4. Almanya ve Türkiye'deki çocuk müzelerinde dezavantajlı ziyaretçilere yönelik yapılan müze eğitim etkinliklerinin benzer ve farklı yönleri var mıdır?

1.3. ÖNEM

Hedefleri belirgin olmayan müze ziyaretleri etkin değildir. Bu eğitimin hedeflenen noktaya ulaşabilmesi için öğrenci grubunun özellikleri iyi incelenmiş ve grubun özelliklerine göre şekillenmiş bir ziyaret olması müze eğitimin hedefine ulaşmasına olanak sağlayacaktır. Türkiye'de artan göç dalgası ile birlikte öğrenci sınıflarının profilleri de değişime uğramıştır. Sınıflardaki bu değişim göz önüne

alınarak sınıflardaki etkinliklerinde güncellenmeye ihtiyacı olduğu gibi müzedeki eğitim etkinlikleri paketlerinin de güncellenmesi gerekmektedir.

Avrupa'da 1970'li yıllarda ortaya çıkan çocuk müzelerine öncülük eden Almanya, çocuk müzesi sayısının diğer Avrupa ülkelerine oranla daha fazla olması (Zilcioğlu, 2008) ve göçmen sayısının Türkiye gibi yüksek olmasından dolayı (UNHRC, 2020); Avrupa ülkeleri arasından Almanya örneği alınmış ve Türkiye'deki hedef kitleye yönelik etkinliklerde karşılaştırma yapılmıştır. Tüm bu veriler ışığında, bu çalışmada, dezavantajlı gruplara yönelik müze eğitim etkinlikleri incelenirken, göçmen, mülteci ve geçici koruma statüsündeki çocuklara yönelik verilen müze eğitim etkinliklerine odaklanılmıştır.

Alan yazın incelendiğinde, yurt içinde dünyanın çeşitli ülkelerinde ve Avrupa'daki ülkelerde çocuk müzeleri, müze eğitimi, müze eğitim etkinlikleri ve uygulanması üzerine çalışmalar yapıldığı görülmüştür (Benuğur, 1999; Öztürk, 2010; Hasgüler, 2012; Salbacak, 2011; Sağlam, 2015;). Müze eğitimi başlığı altında yapılan araştırmalarda, yetişkin engelli bireylere yönelik müze etkinlikleri üzerine çeşitli yayınlara ulaşılmıştır (Buyurgan & Demirdelen, 2009; Erbay, 2017a; Sağır vd. 2017; Demir & Akyol, 2022). Fakat çocuk müzelerinde göçmen, mülteci ve geçici koruma statüsündeki ziyaretçilere yönelik olarak verilen eğitim etkinliklerini inceleyen kapsamlı ve karşılaştırmalı bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmada dezavantajlı grup içerisinde göçmen, mülteci ve geçici koruma statüsündeki ziyaretçilere odaklanılması açısından önemli ve farklıdır.

Araştırma sırasında toplanacak veriler ile, çocuk müzelerinin dezavantajlı gruplara yönelik hazırladığı etkinliklere ulaşılacak, çocuk müzelerindeki etkinliklerin gruplara uygun hazırlanabilmesi adına fikir verecek ve elde edilen datalar doğrultusunda Türkiye'deki çocuk müzelerinde yapılan etkinliklerin farklı grup dinamiklerine göre düzenlenebilmesi adına katkı sağlayacaktır.

1.4. SAYILTILAR

1. Çalışma esnasında iletişim kurulacak olan Almanya'daki çocuk müzeleri, eğitim etkinlikleri hakkında içtenlikle doğru bilgi verecektir.

2. Çalışma esnasında iletişim kurulacak olan Türkiye'deki çocuk müzeleri, eğitim etkinlikleri hakkında içtenlikle doğru bilgi verecektir.

1.5. SINIRLILIKLAR

1. Bu çalışma, Almanya'da bulunan çocuk müzelerinin dezavantajlı grubuna yönelik eğitim etkinlikleri ile sınırlıdır.

2. Bu çalışma, Türkiye'de bulunan çocuk müzelerinin dezavantajlı grubuna yönelik eğitim etkinlikleri ile sınırlıdır.

1.6. TANIMLAR

Müze: *"Müze, insanlığın ve çevresinin somut ve somut olmayan mirasını eğitim ve estetik haz amacıyla edinen, koruyan, araştıran, ileten ve sergileyen, topluma ve gelişimine hizmet eden, kâr amacı gütmeyen, kalıcı bir kurumdur."* (International Council of Museums/ICOM/Uluslararası Müzeler Konseyi, 2021).

Müze Eğitimi: Müzedeki nesnelerinin pedagojik amaçlarla, toplumun çeşitli birimlerine ulaştırma çalışmalarının tümüdür (Hein, 2006a).

Müze Eğitim Etkinlikleri: Günümüzde gelişmiş ülkelerde müzeler geleneksel öğretim yönteminden farklı olarak kullanılmaktadır. Müzelerde yapılan eğitimler düzensiz ve plansız bir şekilde yapılan geziler değildir. Daha önceden hazırlanmış olan programlar ile müzede verilen eğitim sırasında verimi en üst düzeye çıkarmak hedeflenmektedir. Müzede geçirilecek her an incelikle planlanmalıdır. Bu durumun gerçekleşmesi için müzelerde bulunan eğitim uzmanlarıyla beraber okullardaki dersin öğretimini sağlayan öğretmen ile beraber hazırlanması gerekmektedir. Hazırlanan bu planlar, müze öncesi, müzede ve müze sonrası etkinlikler içermelidir (Göğebakan, 2018).

Çocuk Müzesi: Çocukların ihtiyaç ve ilgi alanlarına yönelik merak uyandıran, öğrenmeye teşvik edici sergiler düzenleyen ve somut nesneler ile eğitim etkinliği düzenleyen, kâr amacı gütmeyen eğitim amacıyla kurulmuş kurumlardır (Karadeniz, 2018, s.221).

Dezavantajlı Müze Ziyaretçileri: Görme engelliler, işitme engelliler, zihinsel engelliler, yaşlılar, hareket eksiklikleri olan fiziksel engelli ziyaretçiler, çocuk ziyaretçiler, tek ebeveynli aileler, hamileler, dil sorunu olanlar, göçmenler, mülteciler ve siyasal sığınmacılar bu dezavantajlı grupta yer alırlar. Dezavantajlar, kişinin doğumu ile ortaya çıkabilmesinin yanı sıra kişinin yaşamının farklı safhalarında çeşitli kazalar, doğal afetler, savaşlar ve bunlara bağlı travmalar sonucunda oluşabilir (Erbay, N.Ö., 2017c).

BÖLÜM 2: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. MÜZE EĞİTİMİ

2.1.1. Müze Tanımı

Müze kelimesi antik Yunan'da sanat alanlarından birini temsil eden Zeus'un dokuz kızına dayanmaktadır. Her bir kızına "müz" ve bu müzler için yapılan mabede ise müze denilmektedir (Buyurgan & Buyurgan, 2012, s.97). Müzsel Eğitim(Musische Erziehung) olarakta literatüre geçen kavram içeriğinde güzel sanatların eğitimini barındırmaktadır (Kertz-Welzel, 2005).

"Müze, insanlığın ve çevresinin somut ve somut olmayan mirasını eğitim ve estetik haz amacıyla edinen, koruyan, araştıran, ileten ve sergileyen, topluma ve gelişimine hizmet eden, kâr amacı gütmeyen, kalıcı bir kurumdur." (International Council of Museums/ICOM/Uluslararası Müzeler Konseyi, 2021). Gözlem, mantık, yaratıcılık, hayal gücü ve beğeni duygusunun oluşmasına ve gelişmesine katkıda bulunabilecek başlıca yaygın eğitim kurumlandır (Atagök'ten akt. Buyurgan & Buyurgan, 2012, s.68). Müzeler; ziyaretçilerine sosyal etkileşimin yüksek olduğu, eğitsel, kültürel, tarihsel anlamdaki bilgilerini geliştirebilecekleri ve deneyimleyerek öğrenebilecekleri bir ortam sunar. Birçok kültürel değeri aynı anda barındıran müzeler, kültürün yaşatıldığı ve öğrenildiği önemli mekanlardan biridir (Uçar, 2014). Müze, sürekli gelişen, insanlığın geçmişine ve bugününe ortak olan nesnelerin üzerinde araştırmalar yapan, onları toplayan, saklayan, koruyan, bu eserler hakkında bilgiler edinen ve paylasan, muhafaza ettiği ürünlerin toplum tarafından inceleme fırsatı sunan, eğitim ve estetik zevk alma doğrultusunda sergileyen, kâr amacı gütmeyen bağımsız ve devamlı bir kurumdur (Mercin, 2008). Kültür ve Turizm Bakanlığı Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliğine göre müze, "kültür varlıklarını tespit eden, ilmi metotlarla açığa çıkaran, inceleyen, değerlendiren, koruyan, tanıtan, sürekli ve geçici olarak sergileyen, halkın kültür ve tabiat varlıkları konusundaki eğitimini, bedii zevkini yükselten, dünya görüşünü geliştirmede tesirli olan daimî kuruluştur." Müze tanımı üzerine birçok ve farklı tanım bulunmasına rağmen, nesnelerin muhafaza edilmesi ve araştırılması üzerine ortak noktada birleşmektedirler (Ginsburch & Mairesse, 1997).

2.1.2. Müze Çeşitleri

Gelişen ve küreselleşen dünyanın durumundan müzecilik kurumu da etkilenmiştir. Değerli eserleri toplamaktan oluşan geleneksel ölçütlerden sıyrılarak, yeni bir kavrama dönüşmüştür. Müzenin tanımında olduğu gibi müze türlerinde de kesin çizgiler ve standartlar mevcut değildir. Bunun sebeplerinde biri müzelerin sayısındaki ve türlerindeki farklılıklar son 35 yılda artış göstermektedir. Ginsburch ve Mairesse müze çeşitlerini 5 kategoride ele almıştır. Dekoratif ve dini sanat dahil sanat müzeleri, tarih ve arkeoloji müzeleri, etnografik müzeler, Bilim ve Teknoloji müzeler ve son olarak karma müzeler dahil diğer kategorisine alınan müzeler olarak değerlendirmişlerdir. Müzeleri birden çok bakış açısı altında farklı şekillerde sınıflandırmak faydalı olabileceğini önermişlerdir (Ginsburch & Mairesse, 1997). Gurian(2006)'a göre içeriğe değil niyete dayalı beş müze kategorisi ortaya sürmüştür. Bunlar: Nesne Merkezli, Anlatı, Müşteri Merkezli, Toplum Merkezli ve Ulusal Müzelerdir. Müzeleri içeriklerine göre kategori etmekte mümkündür. Sanatsal, kültürel, bireysel, tarihsel ya da bilimsel gibi farklı içeriklere sahip müzeler mevcuttur (Uçar, 2014; University of Toronto, 2021).

Buyurgan ve Buyurgan (2012, s. 68)'ın ve diğer birçok araştırmacının (Boyraz, 2013; Göğebakan, 2014; Şahan, 2005; Yeter & Fidan, 2014) Burçak Madran (1999)'ı atıf göstererek müzelerin türlerine göre 6 başlık altında sınıflandırılabileceğini söylemişlerdir. Bunlar:

1. Koleksiyonlarına Göre Müzeler
    - Genel Müzeler
    - Arkeoloji Müzeleri
    - Etnografya Müzeleri
    - Sanat Müzeleri
    - Tarih Müzeleri
    - Doğa Tarihi ve Jeoloji Müzeleri
    - Bilim Müzeleri

- Planetaryumlar
- Endüstri Müzeleri
- Panoramik müze
- Ekonomüze

2. Bağlı Olduğu Kurumlara Göre Müzeler
    - Devler Müzeleri
    - Özel Müzeler
    - Belediye Müzeleri
    - Kent Müzeleri
    - Eğitim Kuruluşlarına, Üniversitelere Bağlı Müzeler
    - Askeri Müzeler
3. Hizmet Alanlarına Göre Müzeler
    - Bölge Müzeleri
    - Çevre müzesi (ekomüze)
4. Hizmet Ettikleri Topluma Yönelik Müzeler
    - Uzmanlık Müzeleri
    - Çocuk Sanat ve Gençlik Müzeleri
5. Koleksiyonlarını Sergiledikleri Mekanlarına Göre Müzeler
    - Açık hava müzeleri
    - Anıt müzeler
    - Müze Evler

6. İşlevlerine Göre Müzeler
    - Atatürk ve Türk Büyükleri Müzeleri
    - Devrim müzeleri
7. Sanal Müzeler

2.1.3. Müzenin Amaçları ve Görevleri

Müzeler insanlara kitaplarda teorik olarak anlatılan geçmiş yaşantılar ve nesneler arasındaki bağları somut olarak ortaya koyma fırsatı verir. Bireylere gözlem yapabilme, tecrübe edinme ve keşf etme şansı sunar. Somut bilgilerin ve yaşayarak öğrenmenin kalıcı öğrenmeler üzerindeki etkisine bakıldığında müzeler aracılığıyla bunu gerçekleştirmek mümkündür (Mercin, 2008). Müzelerin kültürel değerleri aktarmasının dışında insanların çevresine karşı estetiksel bir bakış açısı kazanmasına da yardımcı olur. Yine bireye geçmişiyle bugünü arasında bağ kurabilmesine müzeler aracı görevi görmektedir. Dün ile bugün arasında adeta bir köprü görevi gören müzeler, bireylere, tarafsızca o döneme ait değerleri sunar. Böylece müzelerin hitap ettiği kesim minimal bir topluluk olmaktan çıkarak evrenselleşir (Uçar, 2014).

Müzelerin görevleri şu şekilde sıralamak mümkünüdür (Buyurgan & Buyurgan, 2012; Oruç & Altın, 2008):

1. Toplama Görevi
2. Belgeleme (Arşivleme) Görevi
3. Koruma Görevi
4. Sergileme Görevi
5. Toplumu Birleştirme Görevi
6. Eğitim Görevi

Müzeler yukarıda sıralanan görevlerinin yanı sıra günümüzdeki çağdaş müzecilik anlayışıyla beraber eğitim misyonunu da üstlenmiştir. Müzelerin görevi daha genişleyerek, sergiledikleri eserlerin anlam ve değerlerini öğretme gibi bir görev

edinmiştir. Bunun sebepleri arasında müze ziyaretlerin sürekli olması, kültürlerarası iletişimin canlı tutulabilmesi, müzelerin öneminin daha iyi anlaşılabilmesi ve devamlılığını sağlayabilmesi açısından kendini eğitim sürecine dahil etmek durumundadır. Bireye geçmişin yaşanmışlıklarını sunarak, bugünkü yaşantısını karşılaştırabileceği bir ortama zemin hazırlayan müzeler, geçmişin günümüzden farklı olduğunu ve bugünün yarından farklı olacağı çıkarımını yaparak insanın gelişiminin ve değişiminin mutlak suretle olacağı gerçeğini bireye sunar (Bulut & Atilla, 2017).

Yeni müzecilik anlayışı doğrultusunda müzeler sadece toplum için değil, toplumla alışveriş yapabilen yapılar halinde olmalıdır. Müzeler, okullara materyal ödünç verme, sınıf dışı sunum olanakları sağlama ve öğretmenlerin mesleki gelişimlerine katkıda bulunma gibi hizmetleri sunma olanaklarına sahiptir (Oruç & Altın, 2008).

Müzeler, çeşitli yaş gruplarına ve yetişkinlere yönelik tanıtımlarını yapabilmek, etki alanlarını genişletebilmek, daha çok ziyaretçiye ulaşabilmek ve gelecekteki ziyaretçilerini oluşturabilmek için yaygın eğitim faaliyetlerine başvurmaktadır. Müzenin ziyaretçilere sunduğu etkileşimli, direk olarak yaşantıya bağlı olması, eğlenceli eğitim anlayışı etrafında oluşturdukları etkinlikleri farklılaştırılmış şekilde sunabilmeleri ile örgün eğitimden daha etkili olabilmektedir. Müze eğitim etkinliklerinin boyutlarının çeşitli ve dikkat çekici olması, müzeyi tekrar ziyaret etme, müzede kalma süresini ve örgün eğitimden bağımsız olarak gitme isteği uyandırmaktadır (Wellington, 1990; Erbay, F., 2017a).

2.1.4. Müze Eğitimi

Müzelerin dolaylı ve doğrudan müze eğitim hizmetleri mevcuttur. Dolaylı eğitim hizmetlerinde öğrencilerin kendi öğretmenleri ile etkinlik yaptıkları ve müzenin öğrencilere çeşitli broşürler, müze rehberleri gibi materyaller vermektedir. Doğrudan sağlanılan müze eğitim hizmetlerinde müze direk olarak öğrenciler ile öğretim esnasında etkinlikleri tasarlar ve yürütür. Okul gezileri haricinde öğrencilere okul dışı zamanlarında vakit geçirebilecekleri çeşitli hizmetler sunabilir (Sofuoğlu, 2019).

Moffat vd. göre müze eğitimi, insanların müzede sunulan koleksiyonlar, sergiler, aktiviteler ya da etkinliklerden yaşantılar elde ederek kendi iç dünyalarında anlamlandırdıkları duygu ve düşüncelerine göre gerçekleşen öğrenme süreci olarak

tanımlamıştır. Müze eğitimi temel olarak, bünyesinde barındırdığı eserler ile o eserlere ilgili olan bireyler arasında iletişim kurmak ve onlara ulaşabilmelerini sağlarken yapılan tüm etkinlikleri kapsamaktadır. Kendini keşfetme aşamasında olan öğrenciler özellikle küçük yaş grupları müzelerin doğal yoldan hedef kitlelerini oluşturmaktadır. Bu anlayış 20. yüzyıl ile baş göstermiştir. Değişen müzecilik anlayışıyla müze eğitimi sistemleştirilmiş ve yaygınlaşmıştır. Günümüzde de bu durum önemini hala korumaktadır. Birçok ülkenin eğitim programlarında müze eğitimi kazanımı mevcuttur. Türkiye'de 2000'li yıllar itibariyle gelen yeni eğitim politikaları doğrultusunda -yapılandırmacı yaklaşım- müzeler eğitim programlarına dahil edilerek görsel sanatlar eğitimi adı altında sınıf dışı öğrenme mekânı olarak kullanılmıştır (Tezcan Akahmet, 2017; MEB, 2018a). Sanat eğitimi kapsamında verilen müze eğitimi ile müze bilincinin kazandırılması hedeflenmiştir (Bulut & Atilla, 2017). Sadece Görsel Sanatlar dersi için değil sanat yoluyla eğitim anlayışını benimseyen öğretim programları farklı disiplin konuları çerçevesinde müze eğitimi yapmaktadır. Müzede öğrenme yolu gözlem ve taklit yoluyla olabilmektedir. Müzedeki öğrenmelerin çoğu gözlem yolu ile başlar, taklit ile devam eder (Erbay, F., 2017a). Yaygın eğitim ortamlarındaki öğrenmelerde, gezi esnasında kişisel tecrübelere bağlı olarak öğrenmenin gerçekleşme süresi farklılık gösterebilir. Gezi esnasında yahut sonrasında gerçekleşebilir. Ziyaretçi, gezi sırasında analitik düşünme ve problem çözme becerilerini işe koşamayabilir. Bu geziden birkaç gün sonra ya da daha ileri bir tarihte örgün eğitim ile desteklendiğinde ve müzelere yapılan gezi sıklığına bağlı olarak değişkenlik gösterebilir (Wellington, 1990).

Müzeler, öğrencilere kendi benlikleriyle sanat eserleri arasındaki perdeyi kaldırarak baş başa kalmalarını sağlar. Öğretme direk olarak sanat eserinin kendisi tarafından yapılarak daha kalıcı öğrenmelere fırsat sunar. Burada en önemli hususlardan biri okulların müze ile ilgili programlarının titizlikle hazırlanarak, yaş grubuna uygun etkinlik ve yöntemlere olanak sağlıyor olması gerekmektedir. Çünkü her yaş grubunda kazandırılmak istenen hedefler farklılık göstermekte ve hedef kitlenin fiziksel, bilişsel, kültürel ve çevresel seviyelerine uygun olmak durumundadır. Aksi durumlarda beklenen performans gözlemlenmeyebilir. Müze eğitiminden beklenen çıktıların gerçekleşebilmesi için müze ya da sanat eğitimcilerinin, okul öğretmenlerinin, küratörlerin ziyaretçileri doğru eserlere yönlendirmesi ve onları tatmin edebiliyor olması önemli şartlardan biridir. Bireylerin müze ile çok küçük

yaşlarda tanışması müze eğitimine ciddi katkı sağlamaktadır. Daha sonra ilkokulda, orta okulda veya lisede gerçekleştirilen müze eğitimi esnasında geçmiş yaşantılarıyla bağ kurarak müzelere olan bakış açısının olumlu yönde gelişmesine katkı sağladığı görülmüştür. Bu durum herhangi bir kademede yapılan sağlıklı bir müze eğitimi bir sonraki kademede yapılacak olan müze eğitimine fayda sağlamaktadır (Uçar, 2014).

Dewey, 1938 yılında yayınladığı Deneyim ve Eğitim isimli kitabında, insanın tüm deneyimlerin ona bir şey öğretemeyeceğine vurgu yapmıştır. Yaşanılacak tecrübelerde öğrenciler merkezde olmalı, fiziksel ve zihinsel olarak süreçlerin içerisinde uygulayan olarak yer alırken bunun bir eğitim çerçevesinde planlanıp hedefe oturtulması gerektiğini söylemiştir. Ayrıca rutine dönen bir yaşantının da öğrenciye bir katkı sağlamayacağına dikkat çekmiştir (Dewey, 1997b). Bu bağlamda yapılacak olan müze eğitimi için önemli noktaları şu şekilde özetleyebiliriz. İlk olarak, müzede yapılacak olarak etkinlikler tablolara bakıp, etrafta hiçbir şeye dokunmadan öylesine bir gezme şeklinde olmamalıdır. Ziyaret öncesinde, esnasında ve sonrasında yapılacak olan etkinlik ve çalışmalar donanımlı bir şekilde hazırlanmalıdır. İkinci olarak, etkinlikler eğitici bir çerçeveye sahip olmalıdır. Üçüncüsü, öğrencilerin dokunabileceği müze nesneleri -koleksiyondan replikalar- olmalı ve öğrencilerin bilişsel becerilerini geliştirecek etkinlikler tasarlanmalıdır. Dewey bu durumu "hands on and minds on" olarak tanımlamıştır (Hein, 1998).

Yapılandırmacılık ile beraber eğitimin tanımı sadece belirlenen eğitim çıktıların kazanılmasından "anlamlı deneyimleme" ye dönüşmüştür. Müze eğitiminin eğitim etkinlikleri de bu güncellenen tanımlamaya göre yenilenmiştir. Öğrenmenin kişisel tecrübelere dayandırılması öğrenileni ölçme ile ilgili soruları akla getirmiştir. (Hein, 2006b). Müze eğitimi sırasında kazanılan becerileri ölçmek için genel olarak ön-test ve son-test, ziyaretçi davranışlarını gözlem yolu ile değerlendirme, yapılandırılmış gözlem formları, olaya dayalı gözlem, anket, ziyaretçi konuşmaları (ortam dinlemesi), protokol analizi (bilişsel psikologların, problem çözerken insanların zihinlerinde neler olup bittiğini araştırmak için tercih ettikleri bir teknik, bir deneğe bir görevi yerine getirirken "sesli düşünmesini" isteme ile ölçüm yapmaya çalışmak) kullanılmıştır. Ancak araştırmalarında sosyal, kültürel, doğal ve etnografik açılardan değerlendirme yapanların sayısı çok azdır. (Hein, 1998, s.100-134).

Yılmaz (1996)'ya göre müze eğitim programları amaçlar, eğitim faaliyetleri ve değerlendirme olmak üzere üç ana faktör etrafında oluşmaktadır. Eğitim ve öğretim etkinliklerinin değerlendirilmesi her ders öğretiminde olduğu gibi bu derste olması gerekmektedir. Müze eğitimi sırasında kullanılan yöntem ve tekniklere göre uygulanacak değerlendirme aşaması farklılık gösterebilir. Müze eğitimi doğası etkinlik temelli bir öğretim haritası izler. Yapılan bu etkinlikler eğitim öncesinde, eğitim sırasında ve eğitim sonrasında olduğu için doğal olarak bir süreç gerektirir. Bu bağlamda, değerlendirme için süreç değerlendirmeleri yapılması daha uygun olmaktadır.

Müze eğitiminin sistemli, planlı ve değerlendirme aşamaları olması gerekmektedir. Müze öncesinde, müzede ve sonrasında yapılacak etkinliklerin hazırlanmasında ölçme ve değerlendirme aşamasına dikkat etmek gerekmektedir. Öğretmen, öğrencilerin müzeye gitmeden önce, etkinlik sırasında kullanılacak materyaller, ön bilgiler ve süreç hakkında bilgi sahip olmadıkları tespit edilmeli ve buna göre bir müze öncesi etkinlik oluşturmalıdır. Müzede bir eğitim uzmanı ya da bir etkinlik programları olup olmadığı konusunda müze ile irtibat kurmalı ve buna göre hareket etmelidir (Doğan, 2017). Müzelerin türü, takip ettikleri politikalar, sergilenen koleksiyonlara göre müze eğitiminin içeriği değişebilmektedir (Hooper-Greenhill, 1999). Nesneler, nesnelere uygun tema ve konunun belirlenmesi, etkinliklerde kullanılması hedeflenen süreçlerin tespit edilmesi -bilişsel, duyuşsal ve devinimsel-, müzede işlenecek olan temanın okuldaki eğitim müfredatı ile nasıl bağ kurabileceği ve ölçme ve değerlendirme araçlarının belirlenmesi gerekmektedir. Ziyaret esnasında, öğrencilerin bireysel deneyimleri, performansları, bilişsel becerilerine kullanabilecekleri, aktif olarak öğrenme merkezinde olacakları eğitim etkinlikleri uygulanabilir. Bu aşamada belirli ölçme araçları kullanmak mümkündür. Ancak burada direk olarak ölçme aracı olarak sunulmamalı etkinlikler içerisine yerleştirilmelidir. Bu durumda dikkat edilmesi gereken önemli noktalardan biri öğrencinin yoğun olarak kâğıt doldurma etkinliklerine maruz bırakılmaması gerektiğidir. Özellikle küçük yaş gruplarında velilerin süreç içerisinde olması daha etkin bir tecrübenin yaşanmasını sağlayacaktır. Müze sonrasında yapılacak olacak etkinliklerde diğer iki aşama ile paralel olmasına dikkat edilmelidir. Gidilen müzede müze eğitimcisi var ise değerlendirme aşamasında da öğretmen iletişim halinde olmalıdır. Ölçme aşamasında, sınırlandırılmış performans ödevleri, ürün ya da süreç

dosyası, performansları ölçmeye yönelik rubrikler, otantik ölçme araçları, öğrencilerin öz değerlendirme dereceleme ölçekleri oluşturularak ölçme yapılabilir (Doğan, 2017; Zimmerman, 1990). Klasik ölçme yöntemlerinin burada kullanılması uygun olmayacaktır. Değerlendirme aşamasında öğrencilerin akran etkileşimi içerisinde olması öğrenmelerine katkı sağlayacaktır.

Doğan (2017), müze eğitiminde ölçme ve değerlendirme ilkelerini şu şekilde sıralamıştır:

1. Yargılamayan ve kılavuzluk eden etkinlikler tasarlanmalıdır.

2. Etkinlikler öğrenciyi başarılı veya başarısız şekilde değerlendirmeye değil öğrenme sürecine odaklanmış olmalıdır.

3. Müze eğitiminin genel amacı öğrencinin anlamlı, planlı, eğitici bir atmosferde tecrübe kazanarak üst düzey bilişsel becerilere ulaşabilmesidir (Dewey, 1997b; Hein, 1998; Doğan, 2017).

4. Çağdaş ve verimli bir eğitim okul, aile ve öğrencilerin birbirleriyle temas halinde olmasını vurgular. Gerekli görülen yerlerde velilerde müze eğitimine ve değerlendirme aşamalarına katılmalıdır.

5. Okul müfredatlarının müze eğitimi ile bağlantı kurması iki kurum arasındaki iletişimin kuvvetlenmesini sağlayacaktır.

Değerlendirme sonuçlarını etkileyen faktörlerden biri de öğrencinin yani ziyaret esnasındaki motivasyonu ve günün nasıl geçtiği ile de ilgisi olduğu görülmüştür. Eğer ki öğrenci de motivasyon düşüklüğü ve o ana ilgisizlik mevcut ise doğru ölçümler yapmak mümkün değildir. Özellikle İngiltere'de müze eğitimine yapılan vurgu ile bireysel bilişsel öğrenmelerin nitel ve nicel biçimlerde ölçülebilmesini sağlayan yeni yöntemlere ihtiyaç duyulduğunu göstermiştir (Hooper-Greenhill, 2006).

Müzelerin eğitim fonksiyonu kazanması ile birlikte müzede eğitimi kimin vereceği konusu ortaya çıkmıştır. Günümüzde öğretmen ya da müze alanında çalışanların özel bir eğitim almasıyla müze eğitimcileri tarafından eğitim verilmektedir. Müze eğitiminin ilkeleri bilmeyen bir öğretmen veya eğitimci verimli

bir çalışma yönetemeyecektir. Hooper-Greenhill'e göre müze eğitiminin ilkeleri yapısı gereği uluslararası olma özelliği taşımaktadır. Müze eğitimcileri özel bir uzmanlık alanını kapsamaktadır. Öğretmen ya da müze de çalışan uzmanların özel olarak alması gereken bir eğitim süreci ile müze eğitimcisi olunabilmektedir (Hooper-Greenhill, 1999, s.21).

Müze eğitimcisinin görevlerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Talboys, 2018):

1. Sınırları belirlemek
2. Eğitim yapılacak olan müzenin politikalarını anlamak
3. Koleksiyonların yapısını anlamak
4. Koleksiyonların içerisinden seçilecek nesnelerin yeterli sayıda olması
5. Nesnelerin seçimi
6. Nesneleri ortak bir bağlama oturtacak bir konu belirlenmesi
7. Ziyaretçi profillerinin analizi
8. Öğretim yaklaşımının tasarlanması
9. Öğretim yöntemlerinin kararlaştırılması
10. Ziyaretçi merkezli yöntemlerin benimsenmesi
11. Ziyaret öncesi, ziyaret esnasında ve sonrasında eğitim materyallerinin hazırlanması

Yıllık ziyaretçi sayısı 450.000'den fazla olan Adler Planetaryumu ve Astronomi Müzesi'nin, müze eğitim birimi 3 ayrı birime ayrılmıştır. Bunlar, informal, formal ve uzaktan eğitim ve teknoloji eğitimcileridir. Normal ziyaretçilerin ve okul gruplarının deneyimlerini zenginleştirmekten birincil derecede sorumlu olan birim informal eğitimciler olarak adlandırılmaktadır. Formal eğitimciler, müze eğitimi öncesi ve eğitim esnasında kullanılmak üzere programların oluşturulması ve

uygulanması için hizmet öncesi öğretmen mesleki gelişim programları düzenler. Uzaktan eğitim ve teknoloji eğitimcileri, video konferans ve podcast'ler aracılığıyla uzaktaki ziyaretçilere erişim sağlanması ve müzenin sanal galerisi olan *CyberSpace* için içerik geliştirmektedirler. Adler Müzesi bünyesindeki eğitimciler aynı zamanda mevcut NASA görevleriyle ilgili eğitim ve halka erişim programlarında yer almaktadır. Eğitimcilerin bazıları astronomi veya fizik alanında lisans veya yüksek lisans derecelerine sahiptirler ve içeriğe özel etkinliklerde aktif rol almakla beraber eğitimci profilinin çoğunluğunu oluşturmamaktadır. Formal eğitimcilerin sınıf deneyimine sahip sertifikalı öğretmenlerden oluşmaktadır. İnformal eğitimciler astronomi, fizik, eğitim, müze eğitimi, sanat, edebiyat, felsefe, biyoloji ve jeoloji alanlarında derece ve deneyimlerle işe başlamaktadırlar. Uzaktan eğitim ve teknoloji eğitimcileri ise film, görselleştirme, eğitim teknolojisi, nükleer fizik ve web tasarımı konularında geçmişe sahiptir. Kurum eğitimcilerin çeşitli alanlardan gelmesine önem vermektedir. Böylece farklı disiplinleri bir arada kullanma ve etkileşim artması için bir fırsat oluşmaktadır. Bu durumun eğitim içerikleri hazırlanırken önemli derecede katkı sağlayacağını düşünmektedirler. Adler'de görev yapan eğitimcilerin öz geçmişi yanında hızlı öğrenen, empati yapabilen ve esnek olma özelliğine sahip bireyler tercih edilmiştir. Müzenin eğitim birimlerinden informal eğitim basamağında görev alan müze eğitimcilerinin gözlemleri ve ülkelerindeki müze eğitimcileri ile yaptıkları görüşme sonucunda bir müze eğitimcisinin müze bünyesinde yer alabileceği aktiviteleri şu şekilde sıralamışlardır:

1. Ailecek yapılacak etkinlikleri organize etmek
2. Gönüllüleri eğitmek;
3. Bir gösteri senaryosu veya hibe teklifi yazmak
4. Uzaktan eğitim programını kolaylaştırmak
5. Okul öğrencileri için canlı gösterileri organize etmek
6. Farklı müzeler ile ortak projede iş birliği yapmak
7. Mevcut bir programı dezavantajlı ziyaretçilere -engelli, mülteci vb.- daha iyi hizmet verecek şekilde uyarlamak

8. Çocuklar ve yetişkinler için kurslar planlamak

9. Yukarıda sayılan programlardan bir veya birkaçının değerlendirmesini yapmak (Dragotto, Minerva & Nichols, 2006).

Müze aynı zamanda STEAM yaklaşımını da eğitim programlarında kullanmaktadır (Adler Planetarium, 2022).

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Müzeler İç Hizmetler Yönetmeliğinde eğitim etkinliklerini yürütmek üzere ayrıca görevlendirilecek bir müze eğitimcisinden bahsedilmemiştir. Müze uzmanı olarak çalışanların Madde 10'a göre eğitim faaliyetlerinde yer alması gerektiği yazmaktadır. (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022).

Müze eğitiminin birtakım ilkeleri mevcuttur. Bunlar(Hooper-Greenhill, 1999):

1. Koleksiyonların incelenmesi

2. Yapılan etkinliklerin yaş grubuna ve ziyaretçi profiline uygunluğu

3. Yaşam boyu öğrenmeye yönelik ilkelerin benimsenmesi

4. Koleksiyonlar ve ziyaretçiler arasında bağ kurabilmek

5. Koleksiyonların yapısı ve müze politikaları ile nasıl bir eğitimin ortaya çıkacağını belirlemek

6. Müze eğitiminin içeriği ve formatı müzeden müzeye değişiklik gösterebilir.

Müze atölyelerinde okullara ve anaokullarına yönelik uygulamalı-estetik eğitimi ile paralel, aynı zamanda açık müze alanlarında yetişkin bir kitleye yönelik eğitim uygulamalarının da olması gerekmektedir (Eglen, 2021).

2.1.5. Müze Eğitiminin Amaçları, Görevleri ve Önemi

Müze eğitimi genel eğitim süreci içerisinde kendine ait bir plana sahip olan ve bu plana göre ilerleyen ve müze etkinliklerinde eğitsel yöntemlerden yararlanılan, bireyleri düşünmeye teşvik eden, farkındalık oluşturmayı hedefleyerek tüm bunlarla

öğrenim sürecinde yer alır. Müzeler bünyelerinde barındırdıkları eserlerle, estetik ve beğeni duygusunu uyandırmayı amaçlayarak hayal gücü ve yaratıcılık adına heyecan kaynağı oluşturmaya çalışır. Bu şekilde bireylerin öğrenim süreçlerinde etkin rol oynamaları hedeflenir. Müze eğitimi, bireyleri farklı açılardan düşündürtmeye çalışarak gözlemleme yeteneğinin gelişmesini ve bunun sonucunda ilişki kurma yetisini geliştirmeyi hedefler. Müze eğitimi bireye somut bir yaşantı sunarak kitap ve derslerden farklı olarak bu bağlantıları kurmasına yardımcı olur. Yine örgün eğitimdekinden farklı olarak müzede bireye sunulan her şey görseldir. Bu durum bireyin merakını çekebilmesi açısından avantajlı bir durumdur (Özmen, 2018).

Müzenin işlevselliğine katkı sağlayarak daha güçlü hale gelmesini sağlamak, halkı eğitmek, geleceğin müze ziyaretçilerine yatırım yapmak müze eğitiminin temel görevleri arasında yer alır (Onur, 1999).

Ülkemizde Görsel Sanatlar dersi altında bir öğrenme alanı olarak verilen müze eğitimindeki asıl amaçlardan biri de topluma müze kültürünü aktarabilmektir. Bu şekilde bireylerin farkındalıkları arttırılarak kültürlerin korunmasına fayda sağlar. Çağdaş müzecilik anlayışı doğrultusunda, müzelerde artık aktif olarak küratörlerin yanı sıra görev alan, müze ve sanat eğitimcileri; müze ziyareti esnasında çocuklara yönelik global anlamda çeşitli eğitsel programlar hazırlamaktadırlar. Sanat eğitiminin eksiksiz olarak tamamlanabilmesi açısından hem de kültürlerarası diyaloğun en üst seviyeye çıkabildiği bu ortamda öğrenme işine aktif olarak katılabilen çocuklar için bu eğitsel çalışmalar önemlidir. Çocukların aktif olarak sürece dahil olması öğrenmeleri daha kalıcı kıldığı görülmektedir (Globalizing the Classroom, 2021; Interdisciplinary & Global Studies, 2021; Project MUSE, 2021; Uçar, 2014)

Müzeler, okul öncesi dönemden başlayıp yaşlılık dönemine kadar uzanan süreç içinde bireylerin kendilerini geliştirmesine fırsat tanır. Müzelerde sunulan eğitim ve öğretim imkanları eğitim kurumlarında var olan öğrenmeleri tamamlayıcı, geliştirici ve destek verici niteliktedir. Okul programlarına paralel giden bir anlayışa sahiplerdir. Müze eğitimi, öğrenme süreci içinde bireyi aktif bir şekilde eğitime dahil eder. Müzelerde yapılan derslerde öğrencilere farklı birçok imkân sunmaktadır. Öğrenciyi odak merkezine alarak öğrenmenin bu şekilde devam etmesini sağlayan ortamlar sağlamaktadır (Bulut & Atilla, 2017).

Müze sonrası yapılacak etkinliklere içerik üreten ve yön veren bireyin müzedeki tecrübeleridir. Müzelerde çocukların dokunulabilecek olan ürünlere dokunabilmesi çocuklar için çok farklı bir deneyim olacaktır. Çocuklarda olan dokunma ihtiyacı, elleriyle keşfetme ihtiyacı üst seviyededir. Dokunarak, yaşayarak, içerisinde olarak, daha anlamlı bir öğrenme gerçekleşebilir. Bu şekilde bireyin yaratıcılığını ve hayal gücünü geliştirecektir. Okullarda verilen teorik anlatımların ve geleneksel yöntemlerin dışına çıkılarak sanat eğitimi başlığı altında müze ortamında farklı ve daha geniş boyutlarda işlenmesiyle öğrenimin kalıcılığı ve öğrencilerin güdülenmelerinin artması açısından oldukça önemlidir. Çocukların hayal güçlerinin en aktif olduğu 6-11 yaş aralığındaki öğrenme süreçlerinde, müzelerin sunduğu öğrenmeyi üst düzeye çıkartabilen etkinlikler ve deneysel workshoplar ile hem öğrenmeler daha uzun soluklu olacak hem de bu süreçte çocuklara müze bilinci, müze kültürü, arkeolojiyi tanıma ve sevme fırsatı sağlayarak müzelerin toplumdan uzaklaşmamasına katkı sağlayacaktır. Ayrıca halen somut işlem basamağında olan bu yaş aralığındaki çocuklara müzeler, zihinlerinde onlara anlatılan eserleri canlandırabilecek, soyut kavramları öğrenmede kolaylık sağlayabilecek ortamlar sunmasından dolayı sanat eğitiminde önemli bir yer tutar (Uçar, 2014).

Isabella Stewart Gardner Museum ve Project Zero araştırma merkezinin ortaklığıyla eğitim etkinlikleri ve bir müfredat oluşturabilmek için birlikte iki yıl çalışmak için bir araya gelmişlerdir. Müze ve okul arasında bir öğrenme köprüsü kurulmak istenmiştir. Proje sırasında eğitimciler, öğrenme biçimleri farklı olan öğrenci-ziyaretçilere yönelik çoklu zekâ teorisini temel almışlardır. Bunlar: anlatısal (örneğin, bu sanat eseri hangi hikayeyi anlatıyor?); mantıksal/niceliksel (örneğin, sizce bu sanat eserinin değeri ne kadar?); temel (örneğin, bu neden bir sanat eseri olarak kabul edilir?); estetik (örneğin, gördüğünüz formlar nasıl düzenli veya dengeli?); ve deneyimsel (örneğin, bu sanat eserinde gördüğünüz şekilleri çizebilir misiniz?) olmak üzere beş farklı zeka türünü merkeze almışlardır (The Isabella Stewart Gardner Museum Project, 2021).1996 yılında itibariyle halk ile daha iyi bağ kurmayı hedefleyen Isabella Stewart Gardner Müzesi K-8 için eğitim müfredatı geliştirmeye başlamıştır (Burchenal & Grohe, 2007). Wolfsonian-Florida International University Müzesi ve Solomon R. Guggenheim Müzesi takip etmiştir. Müze tabanlı okul programları geliştirmeye başlamış ve okullar ile çalışmaya başlamıştır. Daha sonra birçok müze aynı yolu takip etmeye başlamıştır (Herz, 2007). Isabella Stewart

Gardner Müzesi'nin Sanat Yoluyla Düşünme Projesi görsel düşünme stratejileri ile öğrencilerde eleştirel düşünme becerisi kazandırmayı hedeflemiştir. Eleştirel düşünme karmaşık bir süreç olmanın yanı sıra sürecin parçalarını çözmek labirent gibidir. Eleştirel düşünme becerisinin ifade edilmesi ve ölçülmesi ise ayrı bir zorluk oluşturmaktadır. Bu sebeple Öğrenme İnovasyon Enstitüsü araştırmacıları tarafından geliştirilen eleştirel düşünme beceri rubriği kullanılmış ve öğrencilerin etkinlik süreçlerindeki gözlem, sözlü analiz, değerlendirme, bilgi transferleri, problem çözme, karşılaştırma ve esnek düşünme olmak üzere yedi ana beceriyi ölçebilecek şekilde tasarlanmıştır. Üç yıllık proje sonunda müze eğitimi alan deney grubundaki okulların öğrencileri ve kontrol grubu öğrencilerinin sonuçlarına bakıldığında müzede eğitim alan öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerinde anlamlı ve olumlu yönde değişikliklere rastlanmıştır. Çalışma sonucunda görsel düşünme stratejileri öğrencilerin gözlem ve sözlü analiz yapabilmelerini fırsat sunmaktadır. Proje müze eğitiminin K-12 seviyesine çıkarılmasını tavsiye etmiştir (Adams, Foutz, Luke & Stein 2006; Burchenal & Grohe, 2007). Eisner (2002, s.199), müzede eserler incelenirken öğrencilerin karşılaştırmalı analiz yapabilmesine fırsat veren doğru etkinlikler ve sorular ile eleştirel düşünme becerilerini geliştirmenin mümkün olacağını ifade etmiştir. Bir konu veya nesne üzerine konuşulurken, her öğrencinin alımlamasının ve yorumun farklı olması sebebiyle ortaya çıkan çeşitliliği bu duruma bir örnek olarak vermiştir.

Müze eğitimin amaçları arasında bulunan kriterlere baktığımızda görsel sanat eğitiminin bu kazanımı müzeciliğin modern zamanda var oluşunu devam ettirmesine yardımcı olmaktadır. Müze eğitimin amaçlarını Oruç ve Altın (2008) şu şekilde sıralamıştır:

- Müzecilik tarihi
- Müzeleri eğitim amaçlı kullanabilme alışkanlığı edinebilme
- Bir müze ziyareti ile ilgili hazırlık ve süreçleri kavrayabilme
- Müzelerde sergilenen farklı kültürleri tanıyabilme
- Müze ziyareti sonucunda bir müze rehberi hazırlayabilme

- Müze çalışmasına dayalı olarak projeler hazırlayabilme
- Müzede sergilenen sanat eserlerine ve tarihi eserlere karşı ilgiyi, değer vermeyi ve onları koruma bilincini oluşturabilme
- Farklı konu alanlarına yönelik müzeleri kullanarak, daha kalıcı ve anlamlı öğrenmeleri gerçekleştirebilme

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda müze eğitiminin amaçlarını şu şekilde toplayabiliriz (Hooper-Greenhill, 1999):

- Müze kültürüne sahip olmak
- Donanımlı bir müze ziyaretçisi olmak
- Müze koleksiyonları ve ziyaretçiler arasında bağ kurmak
- Farklılıklara ve yeniliklere açık olmak
- Kültürlerin ile ortak ve farklı yönlerini kavrayabilmek
- Farklılıklara saygı duyabilmek
- Yapılandırmacı eğitim çıktılarına hizmet etmek
- Anlamlı öğrenme
- Hayal gücünü ve yaratıcılığı beslemek
- Eleştirel Düşünme becerilerini geliştirmek
- Görsel düşünme ve öğrenme stratejilerinin işe koşabilmek
- Kişisel gelişimine katkı sağlamak

Etkinlikler sırasındaki kişisel katılım ve sosyal etkileşim, interaktif bir diğer adıyla etkileşimli müze eğitiminin temelini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda hitap edilecek kitlenin özellikleri çok ciddi titizlik ile incelemeli ve aktivitelerin çerçevesini oluşturmalıdır (Simon, 2010).

2.1.6. Müze Eğitiminin Tarihsel Gelişimi

Aristokrat kesimin güçlerini ve varlıklarını etrafındaki insanlara sergilemek için topladıkları tarihi eserleri, ganimetleri, tabloları ve diğer önemli eserleri evlerinin salonlarında sergilemeleri ile geleneksel müzeciliğin temelleri atılmıştır. Bu toplama ve sergileme sadece aristokrat kesime yönelik bir faaliyet olarak gerçekleşmeye başlamıştır. Soylu olmayan kimselerin bu eserleri toplaması, sergilemesi ya da sergilenenleri ziyaret etmesi mümkün değildi (Buyurgan & Buyurgan, 2012, s.98).

Daha önce sadece belirli bir ayrıcalıklı kesime hitap eden müzeler, Fransız Devrimi'nden sonra halka açık olan Louvre Müzesi ve eğitim çalışmalarına da sıcak bakılmasıyla beraber *halk müzesi* dönemi başlamıştır. Aynı dönemde çıkan ansiklopediler de fırsat eşitliğinin eğitim alanında yakalanabilmesi için atılan atımlar arasında yer almaktadır (Hein, 1998; Hooper-Greenhill, 1999; Wittlin, 1949). Bu dönemde müzeler *ulusçuluğun* toplumda yerleşebilmesi için halka ulaşma aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzdeki müze eğitimi anlayışına dönüşmesi, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde eğitimde yeni yönelimlerin oluşması ile formunu almaya başlamıştır. Louvre'un izlediği bu yöntem diğer milletlerin müzelerinde de aynı yaklaşım ile koleksiyon hazırlamasına yol açmıştır (Duncan, 1995; Hein, 2006b; Özmen, 2018). İlk müze kurulması fikri 1746'ya dayanmaktadır. 1750 yılında Paris'te açılan Lüksemburg Resim Müzesi dünyanın il resim müzesi olma özelliğini taşımaktadır (Buyurgan & Buyurgan, 2012, s.98). Sanatın insanı nitelikli insan olma konusunda önemli bir etken olduğuna dair oluşan yeni düşünce kalıpları ile birlikte 19.yüzyıl itibarıyla beraber müzeler eğitim görevini böylece üstlenmeye başlamasından önce Caspar F. Neickel tarafından 1727'de kaleme alınmış "Museographia", müzenin bir eğitim aracı olarak tanımlandığı ilk eserdir (Özmen, 2018). Washington Smithsonian Enstitüsü müdürü ve küratörü olan George Brown Goode (1851- 1896) tarafından müze eğitimi fikri çok fazla destek görmüş ve diğer müze yöneticilerine ilham olmuştur. İyi bir müze eğitiminin verilebilmesi için bir koleksiyon içerisinden amacına uygun şekilde iyi seçilmiş nesneler kullanılması gerektiği üzerinde durmuş ve müzelerin halk eğitimi için fikir kurumu olması gerektiğini savunmuştur. Goode'un aksine müzeleri eğitimsel işlevini reddeden birçok müze yöneticisi, müze çalışanı ve küratör olmuştur (Alexander'dan akt. Hein, 2006b).

Müze eğitimi müzeler kadar eski olduğu söylenmektedir. Wittlin (1949)'a göre, müze eğitiminin Avrupa'daki gelişimi -İngiltere dahil- Birinci Dünya Savaşı ve İkinci Dünya Savaşı olmak üzere iki ana dönemden oluştuğunu söylemektedir. Ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra bir sisteme sahip olmuş, profesyonel bir alan olarak tanımlanmaya başlamıştır (Hein, 2006b). Birinci dünya savaşı sırasında öğretmenlerin savaşa çağrılması ile öğrencilerin eğitimlerinin devam etmesi adına müzeler devreye girmiş ve eğitim vermişlerdir. Savaş sonrası eğitimciler bu durumu normal düzen içerisinde de kullanmak istemişler fakat müzeler bu duruma çok sıcak yaklaşmamıştır. Artan talep doğrultusunda müzeler bu ihtiyaca cevap vermeye karar vermiştir. 20.yüzyılın başlarına doğru müzenin eğitim hizmetleri resmilik kazanmaya başlamıştır (Hooper-Greenhill, 1999, s.20). UNESCO ve ICOM'un kurulmasıyla beraber müzecilik ve müze eğitimi için uluslararası bir platform oluşmuştur. 1950'li yıllardan itibaren müze alanında yapılan çalışmalar böylece hareket kazanmış ve uluslararası iletişim sağlanmıştır (Tezcan Akahmet & Ödekan, 2006). 1970'li yıllar ile birlikte eleştirel pedagoji konusu gündeme gelmiş ve eğitimin genelinde çeşitli eleştiriler yapılmaya başlanmıştır. Müzede verilen eğitim etkinliklerinde de bu doğrultuda değişiklikler meydana gelmiş; daha öğrenci merkezli, hümanist, çokkültürlü ve eleştirel düşünme gibi bilişsel becerilere yönelik eğitimler düzenlenmeye başlamıştır. 1980'li yıllardan itibaren müzelerin okullar ile daha çok iş birliği yapması, yenilenen eğitim programları ve reformları ile beraber müze eğitimi daha da popülerleşmiştir (Özmen, 2018). 1990 yıllara gelindiğinde müze eğitimin kişiler üzerinde bilişsel becerilere olan etkisi fark edilmesi üzerine müze eğitiminin özel olarak çalışılabilmesi ve üzerine uzmanlaşabilmesi için üniversitelerde bölümler, lisansüstü programlar ve formasyon eğitimleri düzenlenmeye başlanmıştır. Müzede eğitim verecek olan kişilerin müze uzmanı olması ya da müzedeki koleksiyonlar hakkında bilgi sahibi olması yeterli görülmemiştir. Müze eğitimcisinin, sınıf tecrübesine, çocukların gelişim evrelerine, iletişim becerilerine sahip olması ve gelen ziyaretçi gruplarına göre esnek olabilmesi gerekmektedir (Akahmet ve Ödekan, 2006; Dragotto, 2006; Hooper-Greenhill, 1999). 2000'li yıllara gelindiğinde, yapılandırmacı yaklaşım, 21. yüzyıl becerileri olarak adlandırılan bilişsel beceriler ve bilginin yönetimi gibi konular önem kazanmıştır. Bu doğrultuda müze eğitim etkinliklerinde yeni programlamalar yapılmaya başlanmıştır (Hein, 2006b).

Eğitsel anlamda ilk müze olma özelliği taşıyan Haslemere müzesi, 1894 yılında İngiltere'de açılmıştır. Kanada'da bulunan Ontario Eyalet Eğitim Dairesi müzesi ise müzeciliğe dair ilk kurum olarak görev yapmaya 1845 yılında başlamıştır. Müze eğitimiyle öğrenci yoluyla halk ile bağ kurmaya çalışılmıştır. Kurulumunun başlarında nesne merkezli olan müzeler 19. yüzyıl itibariyle eğitim işleviyle vücut bulmuştur. Sanata duyarlı bireyler ve bir toplum oluşturmak hedeflenmiştir (Uçar, 2014).

Amerika Birleşik Devletleri'nde müze eğitimi Avrupa kıtasındaki ülkelere göre daha erken başlamıştır. Müzelerin eğitim bölümleri açarak eğitici faaliyetler düzenlemesi, okullar ile yakından çalışması, 1899 yılında dünyada ilk Çocuk Müzesi olma özelliği taşıyan Brooklyn Çocuk Müzesi'nin kurulması gibi örnekler mevcuttur. Hein (2006b, s.342)'ye göre, müze eğitiminin doğuşunun, Batı eğitim sisteminin dayandığı Platon ilkelerini tam anlamıyla hayata geçirmeye çalışmasıyla yani eğitimin "avam tabakası (lat. hoi pollio)" nın yani halkın eğitimi görevinin üstlenmesi, sosyal bilimlerin akademik bir alan olarak kabul görmesi üzerine insanın gelişim evreleri ve psikolojisi gibi konuların ivme kazanması ve geleneksek eğitim müfredatlarının reddedilmesi ve alternatiflerinin aranması sonucunda müzelerin eğitim işlevi tanımlanmıştır.

ABD'denin Illinois eyaleti Chicago şehrinde bulunan Adler Planetaryumu ve Astronomi Müzesi kurucusu Max Adler, 1930 yılında müze kurulurken "cennetin kubbesi altında bir sınıf" olarak müzenin odak noktasının eğitim olduğuna vurgu yapmıştır. Daha sonra ana misyonu eğitim olarak kurulacak birçok müzeye ilham kaynağı olmuştur (Dragotto vd., 2006).

Müzelerin toplumu eğitmek için bir araç olarak kullanılması yeni bir durum değildir. Sahip olduğu olanaklardan ve bünyelerinde barındırdığı zenginliklerden ötürü daha iyi bir toplum yapısına ulaşabilmek için müzeler Rönesans ile beraber eğitim işlevi kazanmaya başlamıştır. "Toplumsal müzecilik" ve "müze-toplum etkileşimi" başlıkları altında müzenin halk ile olan iletişimi tartışılmaktadır. Müzelerin ziyaretçilerini uygun analiz yöntemleri ile tanıması ve onlara uygun stratejiler geliştirerek toplum ile iletişim kurması işlevleri arasında yer almaktadır. Örneğin, Avrupa'daki müzeler yaptıkları araştırmalar sonucunda, çokkültürlülük, kültürlerarası iletişim, toplumsal cinsiyet, cinsiyet eşitsizliği, vatandaşlık, eşitlik, göç, mülteci krizi, hoşgörü, farklılıklara saygı, ırkçılık, yoksulluk, işsizlik, sosyoekonomik eşitsizlikler,

teknoloji gibi yerel ve küresel bağlamda ele alarak bu konularda sergi, koleksiyon ve aktiviteler düzenleyerek toplumla bütünleşen kurumlar haline gelmeye çalışmaktadır. Ülkemizde müze konusu açıldığında insanlar sadece değerli, nadide ve eski eserleri bünyesinde toplayan ve bunları sergiye açma görevi olan kurumlar olarak algılanmaktadır (Karadeniz, 2017). 1950'lerden sonra müze eğitiminin müzenin görevleri arasına dahil edilmesi (ICOM, 2021), enformasyon ve bilgi teknolojilerindeki gelişmeler ziyaretçi merkezli ve eğitim merkezli kurumlar haline dönüşmüşlerdir (Hooper-Greenhill, 1999). Prato'daki Luigi Pecci Çağdaş Sanatlar Merkezi yöneticisi Amnon Barzel, müzesi bünyesinde yapılan eğitim faaliyetlerinin hem çocuklara hem de yetikinlere yönelik ayrı gruplar halinde yaptıkları çalışmalar ile dünyayı toplum yoluyla daha duyarlı bir yer haline getirmeye çalıştıklarını söylemiştir (Hudson, 1990, s.64). Pehlivan'ın 2010 yılında yaptığı "Antakya Roma Dönemi Mozaiklerinin İlköğretim Öğrencileri Tarafından Yeniden Uygulanması Projesi" kapsamında Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi, Resim Öğretmenliği Bölümünde ders olarak okutulan Sanat eğitimi dersinin uygulama etkinliği olarak tasarlanmıştır. 25 öğrenci ve 12 öğretmen adayı ile çalışılan bu projede öğrenci ve öğretmen adayları küçük gruplar halinde 3 ay boyunca çalışmıştır. İlköğretim Öğrencilerinin okullarının bahçe duvarlarına yapacakları mozaikler ile son bulan etkinlik sonrası öğrenciler ile yapılan görüşme sonucunda, öğrencilerin müzeye gitmeden önce mozaiklere sadece şekil olarak bakıp geçtiğini ve bu etkinlikten sonra daha dikkatli bakmaya başladığını söylemiştir. Nazan isimli 14 yaşındaki bir öğrenci "Biraz heyecanlandım, çünkü ilk defa gitmiştim. Şimdi daha farklı bakıyorum onlara. Hafta sonu annemi ve babamı da götürdüm. Onlara mozaikleri anlattım. Onlar da çok sevdiler" demiştir. Bir diğer öğrenci Tarık küçükken bu müzeye sınıf öğretmenleri ile geldiklerini ve o zaman neden geldiklerini ve müzeyi anlamlandıramadığını dile getirmiş ve yaşadığı şehirde bu kadar güzelliklerin olduğunu bilmediğini söylemiştir. Öğrenciler daha sonra tekrar mozaikleri görmek istediklerini söylemişlerdir. Öğrencilerin ailelerini de etkinlik sonrası müzeye götürmeleri, gelecekte tekrar gitmek istemeleri, farkındalıklarının artması gibi durumlar etkinliğin kendi hedefine ve müze eğitiminin genel hedeflerine ulaştığını göstermektedir.

2.1.7. Türkiye'de Müze Eğitiminin Tarihsel Gelişimi

Ülkemizde Batı ile kıyaslandığında müzeciliğe atılan adımlar daha geç tarihlerde başlamıştır. Osmanlı'nın çöküş döneminde olması, siyasi dengesizlikler,

savaş ve yoksulluk gibi faktörler etkili olmuştur. İlk Türk genel müze düşüncesi Ahmet Fethi Paşa'ya aittir (Buyurgan & Buyurgan, 2012, s.100). Tanzimat Dönemi yıllarında atılan çağdaş adımlar sonucunda ilk olarak 1846 yılında eski eser ve silahlar depo yöntemi ile toplanmaya başlanarak Müze-i Hümayün'a yerleştirilmiştir. Müzelerin eğitimsel işlevini kazanmasında Satı El-Husri, İsmail Hakkı ve Halil Ethem gibi aydınların, önemli katkıları ölmüştür. Müzeciliğin gelişmesinde katkı sağlayan ve aynı zamanda ilk Türk müzesi olan Arkeoloji Müzesinin müdürlüğü yapan Osman Hamdi Bey'de Türk müzecilik tarihinde önemli yer tutmaktadır. 1868 yılında Galatasaray Lisesi'nde Tarihi Tabiye Müzesi açılarak eğitim-müze ilişkisine dikkat çekilmiştir. İlk kez 1927 yılında okul müzesi yönetmeliği yayımlanmıştır. Okul dışında informal öğrenme ortamı olarak müzelerin önemli bir fırsat sunduğunu dile getiren Satı Bey, toplumun ve dünyanın anlaşılabilmesi açısından müze eğitimi üzerinde durmuş ve okul müzesi müdürlüğüne bağlı pedagoji müzesi fikrini ortaya atmıştır. Bilinçli bireyler yetiştirilmesi hedefiyle, Halk evleri altında müzecilik kolları açtırmış, müze eğitimi ve kültürünün gelişmesine katkıda bulunulmuştur. Öğretmenlere yönelik müzecilik el kitabı 1958 yılında yayımlanmış, ve 1960'lı yıllardan itibaren müzede eğitim fikri yaygınlaşmıştır. 1962 yılında "Müzelerin Eğitimdeki Rolü Hakkında Unesco Bölge Semineri" yapılmış; 1982 yılında 1. Milli Kültür Şurası'nın önemli başlıkları arasında müze eğitimi ve müzelerin bünyesinde küçük çocuklara göre tasarlanmış uygun fiziki koşullara sahip çocuk birimlerinin oluşturulması yer almıştır (Atagök, 1999; Uçar, 2014).

1980 yılında İstanbul Resim ve Heykel Müzesi Derneği tarafından Türkiye'de ilk müze eğitimi kapsamına giren atölye çalımları yapılmıştır. 1982 yılında 1. Milli Kültür Şûrası'nda "müzede eğitim" konusu ele alınmıştır (Çıldır, 2014).

Türkiye'de Müzeciliğin ve Müze Eğitiminin Üniversitelerde yer almaya başlaması 1989 yılında Yıldız Teknik Üniversitesinde Müzecilik Yüksek Lisans Programının açılması ile başlamıştır. Günümüzde ismi Disiplinlerarası Müze Eğitimi Anabilim Dalı olarak geçen Müze Eğitimi Anabilim Dalı 1997 yılında Ankara Üniversitesinde açılmıştır. 2005 yılında Başkent Üniversitesi Güzel Sanatlar Tasarım ve Mimarlık Fakültesinde Sanat Tarihi Programı açılmış ve 2007 yılında bu bölümün adı Sanat Tarihi ve Müzecilik olarak değişmiştir. 2007 yılında Akdeniz Üniversitesinde Müzecilik lisans programı ve 2009 yılında Müzecilik yüksek lisansı programı açılmıştır. Mimar Sinan Üniversitesi Müzecilik Programı 2008 yılında

açılmıştır. İstanbul Üniversitesi'nde 2009 yılında Müzecilik lisans bölümü ve Müze Yönetimi yüksek lisans programı açılmıştır. 2010 yılında Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesinde Müzecilik Bölümü, 2015 yılında Müzecilik Yüksek Lisansı programı açılmıştır. 2013 yılında Başkent Üniversitesi Sanat Tarihi ve Müzecilik yüksek lisans programı açılmıştır. Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi bünyesinde 2016 yılında Müzecilik Bölümü kurulmuştur. Müzecilik bölümleri tarafından farklı fakültelerde okutulan Müzecilik, İlköğretimde Müze Eğitimi, Okulöncesinde Müze Eğitimi, Çocuk ve Müze, Doğa Tarihi Müzeciliği ve Eğitim, Müze Eğitimi gibi zorunlu ve seçmeli dersler mevcuttur (Ankara Üniversitesi, 2022; Erbay, F., 2017b).

Leicester Müze Çalışmaları serisi kitaplarının her bir kitabı müzenin farklı bir konusunda derinleşmek ile müze alanında basılı başvuru kaynakları olarak önemli bir konumda yer almaktadır. Hooper-Greenhill'in 1999 yılında dizi içerisinde yayınladığı Müze ve Galeri Eğitimi isimli kitabında müze eğitim hizmetleri açısından önemli bir başvuru kaynağı olma özelliği taşımaktadır. Meltem Örge Evren ve Emine Gül Kapçı'nın çevirmenliğinde Prof. Dr. Bekir Onur'un yayına hazırlaması ile Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları tarafından dilimize kazandırılan bu kitap öğretmenler, müze eğitimcileri ve araştırmacılar için başvuru kitaplarından biridir. Türkiye'deki müze eğitimi üzerine önemli birçok çeviri Ankara Üniversitesi bünyesinde gerçekleşmiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı kapsamında 1986 yılında ilk kez 1992 ve 1995 yıllarında okul müzesi kavramı ele alınmış ve yönergeler oluşturulmuştur (Atagök, 1999). Günümüzde ilköğretimde Müze Eğitimi olarak okutulan ayrı bir ders yoktur (MEB, 2018b). İlköğretim kademesine sanat eğitimine yönelik Görsel Sanatlar ve Müzik disiplinleri okutulmaktadır. İlköğretim 1.sınıftan 8.sınıfa kadar verilen Görsel Sanatlar dersinin ikinci öğrenme alanı olan Kültürel Miras alanı müze eğitimi ve sanat tarihi ile bağdaştırılmıştır. Müze, ören yerleri, tarihî mekânlar, sanat galerisi, sanatçı atölyeleri ve bunun gibi yerlerdeki kültür-sanat eserlerini incelemeleri ve müzeler ile görsel sanatları ilişkilendirmeleri hedeflenmiştir. Dersler işlenirken drama ve oyunlaştırma gibi yöntemlere başvurulması tavsiye edilmiştir. Görsel Sanatlar dersi öğretim programının uygulanmasında dikkat edilecek hususlar 'da 11 ve 12. maddeler doğrudan sanat eğitimi ve müze eğitimi ile ilişkilendirilmiştir:

"11.Program'ın üç öğrenme alanından birisi olan Kültürel Miras alanı ile ilgili konular, müze eğitimi ve sanat tarihi ile ilişkilendirilmelidir.

12.Müzeler, ören yerleri, sanat galerileri, reklam ajansları, fuarlar, festivaller, bienaller, trienaller, matbaalar, sanat ve zanaat atölyeleri, kütüphaneler, arşivler vb. gibi yerlere planlı ve programlı ziyaretler yapılmalı veya sanatçılar ve zanaatkârlar okula davet edilmelidir. Bu imkânların bulunmadığı yerlerde kitap, dergi, gazete, İnternet, tıpkıbasım, belgesel ve buna benzer materyallerden yararlanılmalıdır (MEB, 2018a, s.10)."

Müzik dersi kapsamında müze eğitimi ile ilişkilendirilmiş herhangi bir kazanım mevcut değildir (MEB, 2018c). Müze eğitimini ayrı bir disiplin olarak verilmesi sadece Ortaöğretim düzeyinde Güzel Sanatlar Lisesi öğrencilerine Müze Eğitimi dersi adı altında verilmektedir. 2016 Müze Eğitimi Dersi Öğretim Programı ile öğrencilere kazandırılması hedeflenen beceriler şöyledir: araştırma-sorgulama, bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma, eleştirel düşünme, iletişim, gözlem yapma, değişim ve sürekliliği algılama, mekânı algılama, sosyal katılım, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, analiz etme (MEB, 2018d).

Ülkemizde müzeciliğin geçmişine baktığımız zaman Batı ülkelerine kıyasla çok erken yola çıkılmadığını görmekteyiz. Aynı zamanda günümüzde Türkiye'deki müzecilik anlayışının büyük bir bölümü geleneksel müzecilik yaklaşımına göre devam ettiği görülmektedir. Dünyanın değişimi ile beraber çoğu müze nesne odaklı olmaktan çıkmış insan, eğitim ve iletişimi merkezine koyan çağdaş müze anlayışını benimsemiştir (Tezcan Akahmet & Ödekan, 2006). Rahmi Koç Müzesi, Sabancı Müzesi, İstanbul Modern, Pera Müzesi'nde bu doğrultuda çeşitli eğitim etkinlikleri sunulmaktadır.

Aktekin'in 2008 yılında Ankara'da dört farklı müzede eğitim hizmetleri biriminde çalışan uzmanlar ile yapmış olduğu araştırma sonucunda, bu müzelerde direk olarak eğitim faaliyetleri için bir eğitim birimi mevcut değildir. Fakat eğitim hizmetleri kapsamında yürütülecek olan etkinlikler ile ilgilenen görevli kişiler vardır. Müze uzmanlarına göre sadece okullardaki eğitim faaliyetleri değil halkın eğitimi konusunda da müzelere iş düştüğünü dile getirmişlerdir. Okul grupları ile gelen ziyaretçiler için etkinliklerde asıl sorumlu olan kişinin öğretmen olduğunu şu cümleler ile dile getirmiştir; "*Müzeler okullara çeşitli imkânlar sunmalıdır ama asıl görev öğretmenlere düşüyor. Öğretmenler ziyaretten önce gerekli hazırlığı yapmalı ve*

ziyaret sırasında da öğrencileriyle ilgilenmelidir. Ben müfredatın ne istediğini bilemem ve bilmem gerektiğini de düşünmüyorum. Bu öğretmenlerin görevidir, benim görevim öğretmenlere müzeyle ilgili bilgi verip onlara yol göstermektir." Akran öğreniminin ve müze ziyaretlerinin verimli geçmesi adına Cumhuriyet ve Kurtuluş Savaşı Müzeleri Ankara' da bulunan iki ilçede ortaokul öğrencilerini kapsayan toplam 30 öğrenciden oluşan bir gruba iki hafta eğitim vermiştir. Bu eğitim ile eğitim verilen öğrencilerin sınıfları ile geldiklerinde rehber öğrenci olabilmeleri, müzelere karşı öğrencilerin ön yargılarını kırabilmek ve öğrencilerin daha kaliteli vakit geçirmesi sağlanmak istenmiştir. Aynı müzeler öğretmenlere yönelik eğitimler de düzenlemekle beraber müzede eğitim konusunda değil; eski eserleri ve Anadolu uygarlıklarını anlatan bilgi temelli bir eğitim verilmiştir. Müze uzmanları aynı zamanda müze ziyaretlerinin okulların aynı gün ve haftaya -10 Kasım, 29 Ekim gibi- sıkıştırmaya çalıştığını, yapılan gezinin hızlıca binayı gezmekten ibaret olduğunu ve bunun müzede eğitimi tamamen olumsuz etkilediği üzerinde durmuşlardır (Aktekin, 2008). Müzelerin eğitimsel işlevlerini incelmek üzere 2017 yılında Özbek, Akyol ve Akyol, Ankara'da bulunan ikisi özel, ikisi kamu kurumuna ait ve biri Üniversite müzesi ile toplam beş müzeyi seçmişlerdir. Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Yaşayan Müze, Ankara Veteriner Anatomi Müzesi (AVAM), Ankara Rahmi M. Koç Müzesi ile yürüttüğü çalışma sonucunda her müzede eğitim faaliyetlerini yürüten bir kişi bulunmaktadır. Beş uzmandan ikisi "Müze Pedagojisi" üzerine eğitim almıştır. Müze, tarih, eğitim, gelişim gibi konularda eğitim almış olan eğitimciler müzede eğitim konusunda kendilerini yetkin hissettiğini söylemiştir.

Dilli (2017), 2015-2017 yılları arasında 9 okulöncesi, 45 sınıf öğretmeni ve 57 ortaokul öğretmeni ile müzelerin eğitim yeri olarak kullanılmasına ilişkin görüşleri üzerinde çalışmıştır. Araştırma sonucunda sınıf öğretmenlerinin en az yılda %93 oranda 1 veya 2 defa müzeye gittiklerini dile getirmişlerdir. Branş öğretmenleri ise %92 oranında müzeye öğrencileri ile eğitim kapsamında hiç gitmediklerini söylemişlerdir. Sınıf mevcudunun kalabalık olması, etkinliğin çok zaman alması, okuldaki şartların gitmeye elverişli olmaması gibi sebepler ile müze ziyaretlerini ve müzede eğitim yapmayı tercih etmediklerini dile getirmişlerdir. Araştırmacı, anket sonuçlarına göre öğretmenlerin gezi yapmamalarındaki asıl nedenin gezi ve müzede eğitim konusundaki bilgilerinin yeterli olmayışıdır. Öğretmenler, ders konularının müzelerdeki koleksiyonlar ve eserler ile bağdaştırmaya çalıştıklarını fakat bunu

yaparken çok fazla zorlandıklarını, hizmet içi eğitim seminerlerinde bu konu üzerine düşülmesi gerektiğini ve MEB'in bu konuda yazılı ve görsel kaynak sağlamada yetersiz kaldığını dile getirmişlerdir. Müze eğitimi sırasında öğrencilerin sosyal iletişim becerilerini aktif kullandıklarını ve motive olduklarını gözlemlediklerini söylemişlerdir.

2.2. ÇOCUK MÜZESİ

2.2.1. Çocuk Müzesi

Çocuk Müzeleri Birliği (Association of Children's Museums(ACM), 2022)'ne göre, Çocuk Müzesi: "Bir çocuk müzesi, kâr amacı gütmeyen bir eğitim ve kültür kurumu olarak tanımlanır. Teşvik eden sergiler ve programlar sağlayarak çocukların ihtiyaç ve çıkarlarına hizmet etmek merak ve öğrenmeyi motive eder."

Literatür taraması incelendiğinde çocuk müzesinin birçok farklı tanımına ulaşılmıştır. Ülkelerin farklı vatandaşlarına verdikleri ve vermek istedikleri *eğitim*in, eğitim politikalarının, yerel problemlerin, kültürlerinin ve dünya görüşlerinin farklı olması sebebiyle çocuk müzelerini tanımlamaları bu parametrelere göre şekillenmiştir (ACM, 2022). Ortak bir tanım bulmak zor olsa da Mayfield makalesinde (2005, s.181-182), "öğrenme, interaktif, dokunarak, eğlenceli ortamlar, oyun, yaratıcılık, hayal gücü, keşfedici, çocuklar, aileler, nesiller arası etkileşim, çokkültürlü ya da kültürlerarası" gibi anahtar kelimelerin hemen hemen tüm tanımlamalarda ortak olarak kullanıldığında dile getirmiştir.

19. yüzyılın sonu ve 20.yüzyılın başında ortaya çıkan çocuk müzelerinin ilham kaynağı John Dewey ve Maria Montessori olmuştur. Bu müzelerde uygulamalı eğitim etkinlikleri yapmasıyla tanınmıştır. 1899-1925 yılları arasında Amerika'da ilk çocuk müzeleri kurulmaya başlamıştır. Bu yılları takip eden zaman dilimi J. Dewey'in ve M. Montessori'nin "yaparak – yaşayarak öğrenme" felsefelerinin yaygınlaştığı yıllardır (Herz, 2017; Karadeniz, 2009; Mayfield, 2005). Montessori, motor eğitimi, duyusal eğitim ve dil eğitimi olmak üzere çocuğun gelişimini üç alanda sınıflandırmıştır. Doğru hazırlanmış bir çevrede çocuğun özgür seçimler yaparak öğrenme ortamında bulunması çocuğun doğal gelişimi ile uyumlu olduğunu vurgulamaktadır (Lillard, 2012; Lillard & Taggart, 2019).

Sanat eğitimi kapsamında verilen eğitimler ve müze eğitimi, çocuğun doğal gelişim aşamalarının yanı sıra sanatsal gelişimini de dikkate alan etkinlikler düzenlemektedir. Çocuk müzeleride genellikle sanat, oyun, sağlık, çokkültürlülük, kültürel çeşitlilik, bilim ve teknoloji temalı sürekli ve geçici sergilere sahiptir. Çocuk müzelerin en önemli özelliği kavramları somut bir şekilde sunmasıdır (Karadeniz, 2013). Çocuk müzeleri farklı kültürlerden ve sosyoekonomik durumlara sahip olan ailelerin bir araya gelmesini ve karşılıklı deneyim kazanmalarına olanak sağlar. Çocuk müzeleri, müze eğitiminin ilkelerinin en iyi uygulanmasına olanak sağlayan ortamlardır. Burada çocuklara yaparak-yaşayarak ve oynayarak öğrenmenin gerçekleşmesi hedeflenir. Burada çocuklara aktif olma fırsatı sunularak, müzelere karşı varsa oluşan yargılarını kırma yoksa ilerideki yaşamı için farklı bakış açıları sağlamaktadır. Ziyarete gelen kitlenin istekleri doğrultusunda etkinliklerin hazırlanması müzeye karşı olan algının farklı bir boyuta geçmesine olanak sağlar. Burada hazırlanan etkinlikler, bireye direk bilgiyi vermez. Bireyin izlemesine, gözlemine, hayal gücü aracılığıyla ulaşmasını hedefler. 0-12 yaş grubundaki çocuklara yönelik bilgi ve araçları araştırıp inceleyen belgeleri ve depolayarak yaşadıkları çevrede yakından uzağa ilkesi gözetilerek dünyada olan olaylara şahitlik ederken öğrenmelerini sağlar (Karadeniz, 2018).

Çocuk müzeleri, çocukların ve gençlerin sanatı tanıyabilecekleri, anlayabilecekleri ve sevebilecekleri müzelerdir. Çocuk müzeleri tasarlanırken sergilerin, binaların, ortak kullanım alanlarının, lavaboların fiziki özellikleri çocukların fiziki özelliklerine göre hazırlanmaya dikkat edilmelidir. Normal müzeler, çocuklar ve gençlere yönelik ayrı birimler oluşturabilmektedir. Bu birimler genel müzeye bağlı olmakla birlikte içeriği, tasarımı, eğitim etkinlikleri, fiziksel özellikleri, sergi çeşitleri ve konuları olarak çocuk müzesi özelliklerine sahiptirler. Çocuk müzelerinin ayrı bir müze olarak var olmadan önce bu amaç doğrultusunda birçok müzede birimler oluşturulmuştur. Bu birimler tıpkı çocuk müzeleri gibi okullara yönelik eğitim etkinlikleri programlarına sahiplerdir. Amerika'da bu müze birimleri okullara materyal sağlamakta ortak eğitim programı oluşturmaktadır (Buyurgan & Buyurgan, 2012, s.82).

Çocuk müzelerindeki fiziksel koşullar, sergiler, etkinlikler, düzenlenen programlar, atölye çalışmaları gibi tüm planlamalar direk olarak çocuğa göre tasarlanmaktadır. Etkinlikler sırasında oyun, sanat, drama, rol oynama, demonstrasyon

gibi duyguların yoğun olarak kullanıldığı çeşitli öğretim yöntem ve teknikleri kullanılmaktadır. Çocuklar, ziyaretleri esnasındaki deneyimlerinde aktif olarak yer almaktadırlar. Duygusal deneyimin yüksek olduğu etkinlikler daha kalıcı ve uzun süreli belleğe geçebilen öğrenmeler ile sonuçlanmaktadır. Oyunla öğrenme, çocukların birtakım becerileri kendi hızlarında ve kendi yollarıyla keşfetmelerine yardımcı olmaktadır. Hayal gücünün yoğun olarak kullanıldığı oyunlar, aynı zamanda çeşitli ve yeni zihinsel bağlantıların oluşmasına ön ayak olmaktadır. Eğlenerek öğrenme fikri birçok eğitimci ve eğitim kurumları tarafından son yıllarda fazlaca kullanılmakta ve beraberinde öğrenme çevresinin çok fazla "eğlenceli" olması gerekli düşüncesinin oluşmasını engellemek için oyun yoluyla öğretim yapılırken, iyi bir plan, temalara paralel, çocukların seviyelerine uygun zaman zaman onları zorlayacak etkinlikler olmalıdır. Son yıllarda ivme kazanan yapılandırıcı öğrenme ve 21. yüzyıl becerilerine yönelik eğitim gibi çeşitli fikirler ile beraber örgün eğitim müfredatları oyunla öğrenme yöntemini tanımış ve ders esnasında kullanmaya teşvik etmiştir. Örgün eğitim müfredatlarından bağımsız olarak hareket edebilen bilim ve çocuk müzeleri ise oyunla öğrenmeyi kurumlarının temel yaklaşımı haline gelmiştir. Örgün eğitim kurumlarına kıyasla bir çocuk müzesi tüm etkinliklerini oyun tabanlı tasarlayabilmektedir. Böylece genç ziyaretçiler, aynı anda birçok duyusunu ve duygusunu kullanabildiği, etkinliğin merkezinde olduğu interaktif ortamlarda hayal gücünü kullanarak yeni keşifler yapabilmektedir (Roussou, 2004). Çocuk müzelerinin ve bilim merkezlerinin çocukların gelişim evrelerine uygun olarak sunduğu ortamlar ile soyut kavramları ve olguları anlamlandırmaları daha kolay olmaktadır (Uçar, 2014). Son yıllarda teknolojik imkanların artması, sanal gerçeklik gözlükleri, küresel Covid-19 salgını gibi çeşitli olaylar doğrultusunda çocuk müzeleri ve bilim merkezleri fiziksel oyunların yanı sıra internet tabanlı çevrimiçi oyunlar ve etkinlikleri de çocuklara sunmaktadır (Roussou, 2004, PERA Müzesi, 2022).

0-5 yaş arasındaki çocuklar ile müzede çalışırken yaşlarının küçük olmasından dolayı verimli etkinlikler yapılamayacağını düşünmek bir hata olacaktır. Hayatımızın ilk beş yılında öğrendiklerimiz, geri kalan yaşamımızdan öğrendiklerimizden daha fazla olduğu söylenmektedir. Birçok şeyi ilk defa yaşayan bir varlık olarak küçük çocuklar etrafındaki her şeye çok meraklılardır. Herhangi bir tatsız durum yaşanmaması adına, müzede verilecek olan eğitim esnasında çocukların iyi vakit geçirmesi ve güvenlik önlemlerinin iyi alınmış olması gerekmektedir. Çocuklara

yönelik aktiviteler hazırlanırken ciddiye alınmalı ve olası problemlere karşı iyi planlanmış olmalıdır. Çocuk oldukları için kolay vakit geçirtebileceklerini düşünülmemelidir. Küçük yaş grubunda olan çocukların her konuda ne kadar büyük bir merakları olduğu unutulmamalıdır. Çocuksu merak ile başa çıkmak ciddi hazırlık gerektiren bir durumdur. Bu yaş grubundaki çocukların olaylar, konular ve nesneler hakkında sordukları sorular kimi zaman çok basit kimi zaman derin felsefi sorulardan oluşmaktadır. İleriki yaşlardaki çocuklar -5-16 yaşları arası- gençler, yetişkinler ve yaşlıların aklına gelmeyecek sorular sorma da usta olan çocuklar için her şey yeni ve önemlidir. İnsanoğlunun yaşı ilerledikçe etrafındaki nesnelere olan duyarlılığını kaybeder ve çocukken çok ilginç olan durumlar artık sıradan bir hale bürünür. Çocukların bu yetenekleri asla küçümsenmemeli, aksine bir kaynak olarak kullanılmalıdır. Bu yaşlarda çocuklar temel davranışsal kalıpları ve becerileri öğrenirler. Algılarının bu denli açık olduğu dönemde çocuklara uygun ortam ve konularda müzede vakit geçirmeleri gelişimlerine olumlu katkı sağlayacaktır (Talboys, 2018, s.70). Sanatın önemi, insan üzerindeki uzun süreli etkisi, bilişsel becerilere olan katkısı, hoş vakit geçirme olanağı sunması gibi pek çok duruma çalışmanın başında değinilmiştir. Müze eğitimcileri, çocukların fiziksel, bilişsel, duygusal ve sanatsal gelişim seviyelerine hâkim olmalı, bireysel farklılıkları göz önüne almalı, grubun dinamiğini iyi analiz edebilmeli ve tüm bunlara göre eğitim programının farklı boyutlarda uygulayabilmelidir. Koleksiyonlar hakkında iyi derece bilgi sahibi olması yeterli olmayacaktır. Bunları öğrencinin seviyesine göre ayarlamalı ve uygun biçimde anlatabilmelidir (Talboys, 2018). Eğitimi verecek olan eğitimcinin, aynı zamanda, gelişim psikolojisine, çocuğun yaşına göre bedensel, bilişsel ve duygusal gelişim evrelerine hâkim olması beklenir (San, 2017, s.32). Küçük yaş gruplarında tuvalet vb. fiziksel ihtiyaçlar önemlidir. Çocukların enerjilerinin yüksek dikkat sürelerinin daha büyük çocuklara kıyasla az olması eğitimcinin dikkat etmesi gereken önemli noktalardır. Bu sebeple çocuklara verilecek olan bilgilerin en temel basit seviyeden öteye geçilmemesi önemlidir. Farklı çevre ve koşullarda başkalarıyla iletişime geçmek, müzelere uygun davranışlar, dinleme ve bilişsel becerileri geliştirmek, kelime dağarcıklarını genişletmek, doğal olarak meydana gelen nesneler ile insanlar tarafından yapılanlar arasında ayrım yapma yeteneklerini geliştirmek gibi eğitim çıktıları 0-5 yaş grubuna yönelik kazanımlar arasında yer almaktadır. Bunların bilinci ile eğitim etkinlikleri hazırlamak verimli olacaktır. Çocuklar müzeden ayrılırken yanlarında götürecekleri bir sanat eseri ya da etkinlik sırasında yapmış

oldukları bir el işi olması, müze ziyaretini akıllarında canlı tutmaya yardımcı olacak ve onlara oyun grubunda veya kreşte ya da ebeveynleriyle konuşurken gösterip anlatabilecekleri bir araç olacaktır (Talboys, 2018, s.71). Öğrenci eğer iyi vakit geçirmiş ise kendi eserini odasında ya da evde görülen bir yere koymak isteyebilir ve onu gördükçe aklına müzedeki yaşantısı ve hisleri gelmesini sağlayacaktır. Bu şekilde müze kavramı hakkında olumlu fikirler zihninde yer etmeye başlayacak ve ileride bu etkinliği tekrarlama eğiliminde olacaktır.

Talboys 5-16 yaş arasındaki çocuk ziyaretçileri bir grup olarak ele almıştır. Bunu da devlet tarafından belirlenmiş, okuldan okula çok az değişiklik gösteren ve genel çıktıları neredeyse her okulda benzer olan bir müfredatın olmasına bağlamaktadır. Müzeler, çocuk müzeleri ve bilim merkezlerinde en büyük ziyaretçi grubunu bu yaş aralığındaki öğrenciler oluşturmaktadır. Müzelerin daha geniş eğitimsel ve sosyal kullanım alanına ulaşabilmesi ve teşvik etmeye yönelik uzun vadeli bir yaklaşımın başarısı için bu gruplar ile çalışmak esastır. Öğrenciler okullarda bir takım temel beceriler kazanmış olarak müze ziyaretçisi olarak bulunacaktır. Örneğin bir metni akıcı bir şekilde okuyup metnin alt anlamlarını çıkarabilecektir. Müzede de bir nesnenin okunmasını sağlayabilecek duruma gelmiş olacaktır. Bu doğrultuda eğitim etkinlikleri de 0-5 yaş öncesi gruba göre değişiklik gösterecektir. 9 ve 13 yaş yani ortaokul grubundaki öğrenciler en çok müzeye götürülen okul gruplarıdır. Eğitim sistemlerinin bu yaş grubundaki öğrencilere yönelik müfredatlarını genellikle proje tabanlı öğrenmeye göre ayarlaması, öğrencilerin yaşları itibari ile disiplin, güvenlik, soyut düşünme basamaklarına doğru yaş alması, kontrolünün küçük gruplara oranla daha rahat olması, daha çok beceriye ulaşabilmek gibi çeşitli sebepleri mevcuttur. Öğrenciler müzeye daha sık geldikçe tıpkı okuldaki sisteme alıştıkları gibi müze eğitimini de kavrayacak ve çalışmalarında derinlere inebilmeleri, öğrenme basamaklarında daha üst seviyelere -analiz, sentez, değerlendirme- çıkabilmeleri mümkün olacaktır. Ayrıca müzeye gelecek okul gruplarında okulların ideolojilerine de müze eğitimcisinin tanıdık olması gerekmektedir. Örneğin Steiner ve Montessori okulları, Charter okulları, Magnet okulları, çeşitli mezheplerin dini okulları, ücretsiz okullar, küçük okullar gibi birçok okul çeşidi vardır. 16+ yaş grubundaki öğrenciler genellikle bir ders, lisans ya da lisansüstü eğitim kapsamında aldığı derslerin projeleri kapsamında müzeyi ziyaret etmektedir. Öğrenci olmayan diğer ziyaretçi gruplarını da yetişkinler, eğitimciler, belli bir alanda uzmanlaşmaya çalışan kişiler, yaşılar, turistik

ziyaretler, kültürel birikim gibi çeşitli amaçlar doğrultusunda yapılmaktadır (Talboys, 2018, s.71-76). Görüldüğü üzere birçok beceriye müze eğitimcisi olarak tek bir kişinin sahip olması hem çok yorucu hem de verimsizlik gibi sonuçlara yol açacaktır. Müze eğitim birimlerinde çalışan kişilerin farklı alanlarda uzman ve tecrübe sahibi olması bu durumun rahatlıkla halledilmesini sağlayacaktır. Adler Planetaryumu bu konuda iyi bir örnek olmaktadır (Adler Planetarium, 2022).

Çocuk müzesinin çeşitli modelleri mevcuttur. Yetişkin ziyaretçilere yönelik müzelerin çocuklara yönelik özel programlar veya sergiler yapması, bilim ve teknoloji müzelerinin çocukların aktif olarak katılabileceği programlar düzenlemesi, müzenin sergilerinin temasında çocuklara göre uyarlanmış keşif odaları oluşturarak çocukların dokunabileceği etkinlikler oluşturabilen ya da ana müzeye ek olarak farklı bir yerde konumlandırılmış bir bina içerisinde ya da binanın bir bölümünün çocuklara yönelik etkinlikler için ayrılması ve son olarak asıl kabul gören yönetimsel ve fiziksel olarak bağımsız tek başına çocuk müzesi olarak var olan modeller olabilmektedir. Bazı bilim ve sanat merkezleri de çocuk müzesi kapsamında değerlendirilmektedir (Mayfield, 2005).

Çocuk müzeleri kategorisine dahil olmasa da çocuk, genç ve yetişkinleri hedef kitle olarak gören ve çocuk müzelerine benzer anlayışta çalışmalarını yürüten Eğitim Müzeleri, Çocukluk Müzeleri, Bilim Merkezleri, Planetaryumlar, Gözlemevleri, Çocuk Sanatları Müzeleri, Okul Müzeleri ve Keşif Merkezleri de mevcuttur (Karadeniz, 2009).

2.2.2. Çocuk Müzelerinin Amaçları, Görevleri ve Önemi

Çocuk müzelerine öğrenme oyun üzerinden gerçekleşir. Çocuklar için oyunu sosyal, duygusal ve bilişsel boyutlarını dikkate alarak tekrar tasarlayan kurumlardır. Çocukların hayatında büyürken son derece önem arz eden aile, kültür ve çevre gibi unsurlar çocuk müzelerinde kritik unsurlardır. Çocuk müzeleri toplumda bulunan tüm çocuklara eşit biçimde ve kapsayıcı bir şekilde hizmet etmeyi amaçlar (ACM, 2022).

Çocuk müzelerinin kuruluş amaçları müze eğitiminin hedefleriyle paralellik göstermektedir. Burada çocukların nesnelere dokunması ve keşfetmesi önemli bir unsurdur. Bundan dolayı çocuk müzelerinde “Dokunmak yasaktır!” uyarı levhası yerine “Lütfen dokunun” yazılarını görmek mümkündür. Bu da çocuk müzelerini

bilinen klasik müze anlayışından uzaklaştırır. Nesnelere dokunabilme olanağını sunan çocuk müzelerinde kullanılan bu teknik hızla yaygınlaşmıştır. Çünkü dokunarak, yaşayarak, yakından inceleyerek eserlerle etkileşime geçilmesi öğrenmeyi olumlu yönde farklı boyutlara çıkarır. Çocukların etkileşimde olduğu nesneler onlara hitap etmelidir. Müze gezisi sırasında kullanılacak yardımcı materyallerin güncel olması ve ilgili birimlerle ilgilenen yeterli personel bulundurulması verimlilik açısından önemlidir (Karadeniz, 2009).

Çocuk Müzeleri Birliği (Association of Children's Museums, 2022)'ne göre, çocuk müzelerinin temel özelliklerini oluşturan dört özel boyut mevcuttur. Bunlar:

1. Yerel destinasyon olması

    - Çocuk müzeleri, çocuk gelişimindeki en son gelişmeleri çocuk merkezci eğitim etkinliklerine hızlıca entegre edebilme kapasitesine sahiptir.

    - Etkinliklere çocukların ebeveynlerini dahil ederek çocuğun ailesi ve çevresi ile olan iletişimini arttırmayı hedefler.

    - Çocuk müzelerinde en önemli unsur *çocuk* yani ziyaretçidir. Bu sebeple müzedeki, etkinlik, sergiler ve temalar müzenin bulunduğu muhitin çocuklarının özelliklerine ve ihtiyaçlarına göre şekillenmektedir.

    - Bu müzelerde çalışan müze eğitimcileri ve personeller, nesneleri ve sergileri asıl odaklandıkları amaca yönelik olarak kullanabilecekleri şekilde eğitim görmeleri gerekmektedir.

2. Eğitim laboratuvarı özelliği taşıması

    - Çocuk müzeleri klasik eğitime göre modellenmiş okul binalarının sunduğu kısıtlı ortamlara kıyasla birer alternatif öğrenme alanı sunar. Çocuk ve oyun merkezli eğitim anlayışı ile öğrencilere birer araştırmacı, eleştirel, deneyen, fiziksel ve bilişsel olarak daha özgür hareket edebilmelerine olanak sağlayan atmosferler oluşturabilmektedir.

- Bünyesinde yapılan etkinlikler ile eğitim ve müze literatürüne önemli katkılar sağlayan bir kaynak merkezidir.

3. Topluluk kaynağı olarak yararlanılabilmesi

   - Çocuk müzeleri, çocuklara yaşam boyu müzeye gitme alışkanlığı kazandırmanın yanı sıra kültürel etkinliklere kapı aralayan başlangıç noktasıdır.

   - Önemli sosyal konularda çocukları ve ebeveynleri bilgilendirerek halka dolaylı olarak ulaşmış olur.

   - Çocuk müzeleri tutumu, tasarımı, ortamı ve hizmetleri ile bir toplulukta çocuklara nasıl davranılması gerektiği ile ilgili rol model olmaktadır.

   - Çocuk müzeleri toplumu yeniden yapılandırma çabaları için dayanak noktası olabilecek pozisyondadırlar.

4. Çocuklar için birer hak savunucusu olması

   - Sağlıktan akademik başarıya, sosyal sorunlardan günlük hayata kadar birçok konuda sergi düzenleyip programlama yapan ve bu şekilde bulunduğu topluluğun anlık ihtiyaçlarına hızlı cevap verebilen kurumlardır. Ziyaretçilerinin çeşitli ihtiyaçlarına dönüt sağlayarak hizmetlerini sürdürmektedir.

   - Bu ihtiyaçlara hızlı cevap verebilmek için çeşitli sektörlerden birçok insanla derin ve kapsamlı ilişkiler inşa edebilir.

   - Çocuk müzeleri yerel kuruluş olma özelliği taşıyan kurumlar oldukları için, özel ihtiyaç sahibi çocuklar ve aileler için kapsayıcı, eşitlikçi katılım programları düzenlemeye özen gösterir.

Herz (2017)'e göre, etkileşim, girişimcilik, bağlılık, sosyal adalet çocuk müzelerinin en genel karakteristik özellikleridir.

Çocuk müzeleri çocukların okullarda edinemediği entelektüel ve kültürel bilgi birikimini karşılamayı amaçları arasına koymuştur (Sağlam, 2015).

Klasik müze anlayışına olan ön yargıları kırmak, öğrencilerin eğlenerek ve aktif olarak etkinlik merkezinde bulunarak öğrenmesi, çocukları erken yaştan itibaren müze ve sanatsal etkinlikler ile tanıştırmak çocuk müzelerinin hedefleri arasında yer almaktadır. Dünya genelinde 300'ü aşkın çocuk müzesi ortak amaç etrafında toplansa da hepsi kendi özelinde çevresine, bulunduğu, kültüre, aile yapılarına ve toplum normlarına göre şekillenmektedir. Eğlenerek öğrenme ortamlarının en büyüğü çocuk müzeleridir (ACM, 2022).

Çocuk müzelerinin görevleri arasında, müze eğitimini küçük yaş grubundaki çocukların gelişimine uygun biçimde sunmak, farklı kültür ya da sosyoekonomik yapılara sahip çocukları bir araya getirmek, gelecekteki nitelikli müze ziyaretçisi yetiştirmek, çocukların aileleri ile beraber katılabileceği etkinlikler geliştirmek, her türlü güvenlik önlemlerinin alınması, fiziki ortamların uygun şekilde yapılandırılması, *çocuk merakı*na uygun etkinlikler geliştirmek, iyi planlanmış ve hazırlanılmış müfredatlar yer almaktadır.

Müze eğitiminin küçük yaş gruplarına doğru şekilde ve uygun ortamlarda yapılmasına fırsat sunabildiği için alternatif öğrenme yerleri arasında önemli bir yere sahiptir. Küçük çocukları erken yaşta sanatla tanışmasını sağlayan çocuk müzeleri, öğrencilerin hayal gücünü harekete geçirerek yaratıcı yönlerini geliştirmelerine imkân sağlayan birçok aktivite yapma fırsatı yakalar (Herz, 2017).

Avrupa merkezli Hands-on Uluslararası Çocuk Müzeleri Birliğinin (Hands on International Association of Childrens Museums) isminde bulunan ve çocuk müzelerinin temel sloganı olan "Hands On!" dokunma eylemini vurgulamaktadır (Mayfield, 2005).

Çocuk müzeleri konumları itibariyle sosyal sorumluluklara sahip kurumlardır. Ülkelerde uygulanmak istenen eğitim politikaları ve kritik toplumsal konuların uygulanmasında önemli roller alabilen kurumlar olması itibariyle yerel ve küresel anlamda değerlidirler (ACM, 2022).

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda çocuk müzelerinin ortak özelliklerini şu şekilde sıralayabiliriz:

1. Çocuk ve oyun merkezli eğitim anlayışı
2. Eğlenerek öğrenme
3. Çeşitli temalarda sürekli ve geçici sergiler
4. Bütünleştirici etkinlikler
5. Çokkültürlü ortamlar ve etkinlikler
6. Disiplinlerarası güçlü iletişim
7. Sanatsal entegrasyon
8. Çocukların fiziki özelliklerine uygun ortamlar
9. 21. Yüzyıl becerilerine yönelik etkinlikler
10. Sosyal sorumluluk sahibi

Herz'e göre, bir çocuk müzesinde öğrenmenin nasıl gerçekleştiği ile ilgili ve öğrenmenin ne olduğu ile ilgili araştırmalar yapılmalı ve özeleştiri yapılmalıdır. İşe yarayan yöntemlerin literatüre kazandırılması kadar işe yaramayan yöntemlerinde tespit edilmesi ve belirtilmesi son derecede önemlidir. Çocuk müzelerinin varlığının devamı ile ilgili yapılan konuşmalar ve raporlar mevcuttur (Cart, Molly & Charles, 1952). Bu sebeple de çocuk müzesi eğitimcileri devamlılıklarının neden olması gerektiğini sürekli olarak savunmak zorunda kalmıştır. Bu gibi durumların yaşanmaması için çocuk müzelerini amaçları ve stratejileri arasında net ve direkt bağlantılar kurulmalı, akademik çalışmalar arttırılarak desteklenmelidir.

2.2.3. Çocuk Müzelerinin Tarihsel Gelişimi

Çocuk müzelerinin tarihçesine baktığımızda iki dönemden oluştuğunu görmekteyiz. Bunlardan ilki 1899 yılında ilk çocuk müzesi olan Brooklyn Çocuk Müzesi ile başlayan ve 1960 yıllarına kadar devam eden birer koleksiyon temelli enstitüler oldukları dönemdir. İlk dönemde yetişkin ziyaretçilere yönelik hizmet veren

müzelerin çocuklara yönelik etkinlikler ve sergiler hazırladıkları alana "Discovery Room" yani *keşif odası* olarak adlandırmışlardır. İkinci dönem ise 1990'lı yıllar itibariyle uygulamaya dayalı interaktif, genel olarak 10-12 yaş altı çocuk ve ebeveynlerine yönelik etkinlikler düzenleyen sosyal paylaşımın yüksek olduğu ortamlara doğru dönüşüm göstermiştir (Herz, 2017; Mayfield, 2005).

Çocuk müzelerinin iki dönemini incelediğimizde ilk dönem 1920'lerde Dewey ve Monstessori'nin eğitim felsefesinin dünyada büyük yankı oluşturduğu döneme denk gelir. Tekrar ivme kazandığı ikinci dönemin başlangıcı ise Piaget'in eğitim pratiklerinin etkili olduğu dönemdir. 1990 itibariyle hem sayılarında hem de fonksiyonel olarak kullanılması artmaya başlamıştır. Fakat her iki dönemde de çocuk müzeleri geleneksel müze anlayışından farklılık gösterdikleri ana noktaları aynıdır. Geleneksel müzecilikte nesneler sergilenirken belirli mesafeden bakılır, etrafına kırmızı şeritler çekili ve dokunmanın yasak olduğunu sürekli olarak hatırlatan uyarı tabelaları göze çarpmaktadır. Çocuk müzelerinde ise müzelerin ilk kuralı dokunmaktır (Mayfield, 2005).

Nesne odaklı müzelerden, oyun temelli müzelere dönüşen çocuk müzelerinin bu iki farklı döneminde amaçları benzerlik göstermiştir. 1960 yılında Albert Eide Parr'ın çocuk müzelerinin amaçlarını "eleştirel akıl yürütme becerisi, hoşgörülülük, merak ve yaşam boyu öğrenme isteği" olarak sınıflandırmıştır. 2007 yılında Brookly Çocuk Müzesi Müdürü Enseki, çocuk müzelerinin amaçlarını "öğrenmeye ilgi uyandırmak, çocukların müzede aktif olarak rol alarak kendisini müzenin bir parçası olarak hissedebilmesini sağlamak, bağımsız keşiflere izin veren bir ortam sunmak, çeşitliliğin sunulabildiği ortamları desteklemek ve merakı geliştirerek geniş düşünebilen bireyler yetiştirmek" olarak dile getirmiştir (Herz, 2017).

1899 yılında New York kentinde ziyarete açılan dünyanın ilk çocuk müzesi olarak bilinen Brooklyn Çocuk Müzesi'dir. Brooklyn Çocuk Müzesi'nin amacını şu şekilde tanımlamıştır (Hudson, 1988):

> *"Çocukların ilgilerine önem veren, gözlem, tepki ve düşünce güçlerini uyaran, koleksiyonlarının resim, çizim, çizgi film, model, harita vb. ile açıklandığı, yerel doğa tarihinin her alanındaki koleksiyonları bir araya getirmek; müze koleksiyonları, kütüphanesi, küratörü ve asistanları aracılığıyla, çocukların*

gün- lük hayatları, okul dersleri, okudukları, oyunları ve ilgileri ile ilişki kurarak çocukları müzeye getirmeye çalışmak."

Amerikan çocuk müzelerinin her ne kadar müze eğitiminde daha erken faaliyetlerde bulunsa da günümüz eğitimcileri tarafından yetersiz ve faydasız bulunmaktadır. Hein bu durumun ana sebeplerinde birinin 19.yüzyıl da öğrencilerin okullardan çok uzak yerlerde ikamet etmeleri, ailelerinin çiftçi olmasından ötürü tarlada ailelerini yardım etmek durumunda oldukları için birçok kişi okuldaki eğitimine dahi devam edemediğini belirtmiştir. Okulların önceliği ilk olarak öğrencilerin okula gelmesini ve temel okuma, yazma ve matematik becerilerini edinmeleri olmuştur. Dönemin koşullarında henüz temel eğitim yeterince kişiye ulaşamamaktadır. Bu sebep ile çocuk müzelerinin belirli bir kesim ile sınırlı kalmış olmasının doğal süreç içerisinde geliştiğini vurgulamaktadır (Hein, 2006b).

ABD'deki çocuk müzeleri şu ortak amaçları paylaşmaktadırlar: Zengin öğrenme ortamı, etkileşimli sergi, oyun ile öğretim-öğrenme, yaratıcılığı geliştirmeye yönelik etkinlikler, keşfetme yönlerini çıkarmak, çok kültürlülük, kültürel çeşitlilik, kültürel miras gibi temalar kullanmaktadırlar (Karadeniz, 2013).

1964 yılında Amerikan Müzeler Birliği (AAM)'nin yıllık toplantısının gündem maddelerinden biri bir grup çocuk müzesi yöneticisinin bir araya gelerek ilk etapta Amerikan Gençlik Müzeleri Birliği adıyla kurduğu Çocuk Müzeleri Birliği (Association of Children's Museums), çocuk müzelerini tanıtan ve yeni çocuk müzeleri kurulması için girişimlerde bulunan profesyonel bir oluşumdur. Birlik, üyesi olan çocuk müzelerinin birbirleri ile etkileşim halinde olup, çeşitli müze etkinliklerinde ulusal ve uluslararası tabanlarda beraber hareket etmelerine destek olmaktadır. 2009 Çocuk Müzesi Birliği yıllık raporuna göre ABD'den birliğe üye 300 çocuk müzesi vardır. Avrupa'da çocuk müzesi sayısı oldukça iyi bir sayıda olmasına rağmen kıta bazında bakıldığında 86 müze olması Amerika'ya kıyasla oldukça azdır (Karadeniz, 2009).

2.3.3.1. Almanya'da Çocuk Müzelerinin Tarihsel Gelişimi

Almanya'da çocuk müzelerinin kurulmaya başlanması 1970'li yılların ilk yıllarında başlamaktadır. Kurulan ilk çocuk müzeleri, çeşitli türlerdeki müzelerin içerisinde kurulmuştur. Daha sonra fiziksel ve yönetimsel olarak bağımsız müzelerde

kurulmaya başlanmıştır. 1980'lerde gezici çocuk müzeleri ile uzak yerlerdeki çocuklara otobüsler aracılığı ile müze hizmeti götürülmüştür. Almanya'da 2010 yılı itibariyle 50'de fazla çocuk müzesi hizmet vermektedir (Zilcioğlu,2009).

1997 yılındaki verilere göre, Alman müzelerinde eğitim etkinlikleri aşağıdaki yüzdelere göre yapılmaktadır:

- % 81.60'ında Almanca rehberli tur
- % 31.70'inde yabancı dillerde rehberli tur
- % 38.20'inde konuşmalar
- % 12.60'ında kurslar
- % 11.80'inde çalışma grupları
- % 12.20'sinde seminerler
- % 19.40'ında okul dersleri
- % 28'inde tatil etkinlikleri
- % 22.50'sinde diğer programlar
- % 22.90'ında gösteriler ve
- % 4.50'sinde ise diğer etkinlikler. (akt. Tezcan Akahmet & Ödekan, 2006)

2.3.3.2. Türkiye'de Çocuk Müzelerinin Tarihsel Gelişimi

Ülkemizde de çocuklara yönelik eğitim hizmetleri barındıran müzeler; Ankara'da Anadolu Medeniyetleri Müzesi, MTA Tabiat Tarihi Müzesi, Feza Gürsey Bilim Merkezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Oyuncak Müzesi ve ODTÜ Bilim ve Teknoloji Müzesi, İstanbul'da Pera Müzesi, Rahmi M. Koç Sanayi Müzesi, Şişli Belediyesi Bilim Merkezi, İstanbul Modern Sanatlar Müzesi, İstanbul Oyuncak Müzesi, İstanbul Teknik Üniversitesi Bilim Merkezi, İstanbul Arkeoloji Müzesi , Bahçeşehir Koleji Bilim Müzesi, Antalya Arkeoloji Müzesi, Bodrum Sualtı

Arkeoloji Müzesi Türkiye'nin çeşitli illerinde bazı müzelerdir. Amerika'nın hemen hemen her eyaletinde çocuk müzesi bulunmasına karşı ülkemizde çocuk sayısının fazla olmasına karşı bu rakam azdır (Karadeniz, 2013).

Bu araştırma ile çocuklara yönelik eğitim hizmeti vermeye başlayan müzeler bulgular ve sonuçlar bölümünde verilmiştir.

2.3. ÇOKKÜLTÜRLÜLÜK ve MÜZE EĞİTİMİ

Farklı kültürlerden ve etnik yapılardan birçok insanın bir arada yaşamasıyla "çokkültürlülük" kavramı ortaya çıkmıştır. Teknolojideki gelişim, ulaşım sektöründe de etkisini göstermiş ve mesafeler yakınlaşmıştır. Eğitim ya da turistik amaçlı seyahat ve konaklamalar, oluşan yeni iş alanları ve fırsatları ile, birbirinden farklı hatta bazen zıt kültürlere sahip bireyler aynı ortamda çalışmaya ve yaşamaya başlamıştır. Farklı kültürel değerlere sahip insanlar, artık ortak kamusal alanı kullanmaktadır. Çokkültürlülüğe ülkelerin siyasi tutumları da farklı olmuştur. Çokkültürlü ortamların ilk oluştuğu zamanlarda, uzun süre göç alan ülkeler bu duruma karşı çeşitli politikalar takip ederek çoğunluğun kültürü olan egemen kültür içerisinde bireyleri asimile etmeyi amaçlamıştır. 1960'larda bu durumun işe yaramadığı fark edilmiş ve terk edilmiştir (Yaylacı, 2019, s.75). Bunun yerine farklı kültürlerin özelliklerini kaybetmeden bir araya gelerek bir birliktelik oluşturulması amaçlanmıştır. Farklılıkları zenginliğe dönüştürmeyi hedefleyen çokkültürlülük, heterojen bir toplum oluşturmaya çalışır. Bu bağlamda ortaya çıkan siyasal bütünlüğün sağlanması için en önemli unsur ise aidiyetliktir. Bireyin kabul görme ihtiyacı tüm sosyal hayatına eşit bir şekilde yansıdığında, o ortam çokkültürlü bir yere dönüşebilir. Böylece bireyin bulunduğu yer ile bağları kuvvetlenir ve aidiyetlik duygusu gelişebilir (Parekh, 2000, s.230). Her yeni durum, artıları kadar eksileri ile hayatımıza girmektedir. Etnosentrizm, özellikle Suriye iç savaşıyla artan göç dalgası ile İslamofobi, Batı ülkelerinin yanı sıra ülkemizde de ırkçılık, nefret söylemlerinin artması gibi dezavantajlar da görülmektedir (Yaylacı, 2019).

Günümüzde farklı boyutlara ulaşan göç olgusu ile beraber birçok ülke yapısı çokkültürlü bir toplum yapısına sahip olmaya başlamıştır. İnsanların birbirlerinin farklılıklarını anlayabilmesi için ön yargısız bir ortamda diğer kültürleri tanımaya çalışması gerekmektedir. Farklı kültürler eğitim müfredatlarında ev sahibi kültürün

gözünden yer alması öğretim programlarına yönelik en büyük eleştirilerden biridir. Tarih ve kültürel miras küresel olaylar sonucunda sürekli olarak yenilenmekte ve kültürel çeşitliliğin oluşmasını sağlamaktadır. İnsanoğlu bilmediğinden korkar çünkü konfor alanından çıkmış olur. Hızlıca uzaklaşma eğiliminde davranışlar hatta ön yargılar geliştirebilmektedir (Riezler, 1944; Smith, 2005).

Asimilasyon, entegrasyon ve çokkültürcülük göçmenlerin ev sahibi ülkede uyum içinde yaşayabilmeleri için üç ana politikayı oluşturmaktadır (Özcan, 2018). 1960'lı yıllardan önce asimilasyon politikası dünyanın farklı yerlerinde göçmenler üzerinde uygulanmaya çalışılmış fakat başarısız olduğu görülünce terk edilmeye başlanmıştır (Yaylacı, 2019). Entegrasyonun ise bütünleşme ve uyum sürecini kapsamaktadır. Entegrasyonun gerçekleşebilmesinin en önemli faktörü ev sahibi ülkenin vatandaşları ve göçmen topluluğun karşılıklı çaba sarf etmesidir. Çokkültürlülük yaklaşımına göre tüm kültürlerin eşit tabanda ele alınması ve herhangi bir üstünlüğün söz konusu olmadığı yaklaşımları benimser. Kanada'da ilk olarak 1970'li yıllarda bir politika olarak ortaya çıkan çokkültürlülüğü daha sonra Avustralya, ABD, İsveç ve Hollanda kabul etmiş ve sistemlerine uygulamaya başlamıştır. Dünyanın ulus devletçi bir politikadan çokkültürlü politikalara geçmeye başlaması doğal olarak başlangıçta çeşitli zorluklar ile karşılaşmıştır. Günün ihtiyaçlarını ve geleceğin dönüşümünü iyi tahmin edebilen ve buna uygun politikalar geliştiren ülkeler gelişmiş ülkelerin özelliğidir. 1970'lerde devlet politikası olarak benimsenen çokkültürlülük 50 yıl sonraki günümüzde, dünyanın her yerinden birçok ülkenin politikası ve eğitim sistemlerinin temel yaklaşımı olarak benimsenmektedir. Çeşitli alanlardaki bu politikalar her zaman başarıya ulaştığı söylenememektedir. Örneğin AB ülkelerinin kendi milli çıkarları ve insan hakları zaman zaman ters düşebilmektedir. Yaşanan terör olayları da bu durumu körüklemeye başlamış ve insanlarda bir savunma psikolojisi oluşmuştur. Vatandaşlar, kendilerine daha yakın olan etnik grup, kültürel anlamda yakınlık kurabildiği gruplar ile iletişime geçmekte sıkıntı yaşamamıştır (Özcan, 2018). Asya, Orta Doğu, Latin Amerika, Doğu Avrupa ve Afrika'dan gelen insanlar, esas olarak batı ve kuzey Avrupa'dan gelen önceki göçmen kuşaklarından büyük ölçüde farklılık göstermektedir. Bu yabancı gruplar, kültürler, gelenekler ve diller, yeni gelenleri anlamayan veya onları güvenlik ve güvenliklerine tehdit olarak algılayanlar arasında endişeler, düşmanlıklar, önyargılar ve ırkçı davranışlar üretebilir ve bu doğal olarak beklenebilecek bir insan davranışıdır.

Bu gibi konuların, çeşitliliğe olumlu ve yapıcı bir şekilde yanıt veren tüm eğitim seviyelerinde öğretim programları ve uygulamaları geliştirmek önemli bir durumdur (Gay, 2013). Bu durum karşısında Batı ülkeleri mevcut sosyal yapısına yönelik çokkültürlü politikalar geliştirirken kendi kültürlerinden her anlamda "uzak" olan göçmenleri ülkelerine kabul etmek istememekte ve sınır güvenlik yaptırımlarını en üst seviyelere çıkarmaktadır (Özcan, 2018).

Ülkemiz son yıllarda yaşanan göç dalgasının yanı sıra çokkültürlü bir topluma Osmanlı Devleti zamanından beri sahiptir. Konda Araştırma ve Danışmanlık'ın 2006 yılında yapmış olduğu "Biz Kimiz?, Toplumsal Yapı Araştırması" isimli çalışmaya bakıldığında farklı etkinlik kökenlere sahip bir çok Türkiyelinin olduğunu görmek mümkündür. Ülkemizde, Türkçe, Kürtçe, Abhazca, Arapça, Arnavutça, Çerkezce, Ermenice, Gürcüce, Kıptice, Lazca, Pomakça, Rumca, Süryanice, Tatarca, İbranice gibi diller yerli halk tarafından konuşulmaktadır (Ünal, 2004).

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Mülkiye Göç Araştırmaları Merkezi Müdürü olan Prof.Dr. Murat Erdoğan'ın 2020 yılında yayımladığı "Suriyeliler Barometresi: Suriyelilerle Uyum İçinde Yaşamın Çerçevesi" adlı çalışması bu alanda yapılmış ülkemizdeki önemli araştırmaların başında gelmektedir. Binlerce Türkiyeli ve Suriyeli ile yüz-yüze anket yöntemi kullanarak verilerini toplamıştır. İlk olarak 2014 yılında "Türkiye'deki Suriyeliler: Toplumsal Kabul ve Uyum" başlığı altında yaptığı araştırma ile başlamış; 2017 yılında ikinci araştırma yapılmış ve son olarak 2019 yılında yapmış olduğu araştırma ile son şeklini almıştır. UNHRC desteği ile akademik bir çalışma olarak yürütülen bu referans çalışma, ülkemizin göç dalgası sonrasında sosyolojik, ekonomik ve politik durumunu yakından ilgilendirmektedir. Ülkemizdeki Suriyeliler 1951 Cenevre Sözleşmesi sebebiyle "mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma" statüsünde yer alamamaktadır. Bu sebeple Türkiye'de yeni bir kanun arayışına gidilmiş ve 2013 yılında "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu" çıkarılmıştır. Kanun kapsamında Suryelilere "geçici koruma" statüsü verilmiştir. Suriyeliler ilgili yapılan çalışmalar sırasında ve toplumda genel olarak "mülteci" sıfatı kullanılmaktadır. Çünkü hukuki olarak farklı bir statüye sahip olsalar da tüm koşullar mültecilik koşullarıyla hemen hemen aynıdır. T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM) verilerine göre 31 Aralık 2019 itibari ile 3.576.370 olarak belirlenmiştir. 2019 yılı itibariyle, Geçici Koruma altında 3.746.674 Suriyeli; 104.000 ikametgâh izni ile oturuma sahip Suriyeli; 190.000

Türk Vatandaşlığına sahip Suriyeli; 745.000 yeni doğan Suriyeli bebek; 750.000'i okullaştırılmış 5-17 yaşlarında okul çağında 1,2 milyon Suriyeli öğrenci olmak üzere toplamda 4 milyona yakın Suriyeli birey ülkemizde yaşamaktadır. Kayıtsız Suriyeli sayısı çok azdır. Toplum arasında asılsız olarak bu konu üzerinde çok fazla yalan haberin olması Türkiye'de yaşayan toplum içerisinde ve Suriyeliler ile gerginliklerin yaşanmasına sebebiyet vermektedir. Savaşın giderek Suriye'yi yok etmesi ile Türkiye'de yeni bir sosyolojik döneme girmektedir. Okul çağında olup okullaşamayan öğrencilerin olmasının ana sebepleri arasında Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin eğitim durumlarındaki okur-yazarlık oranın düşük olması, erkek çocuklarının iş gücü olarak görülmesi ve çalıştırılması ve kız çocukların okula gitmesine karşı olma vardır. 2011 yılı itibariyle göç eden ve okul çağında olan çocuklar artık birçoğu yetişkin hayatına geçtiği için bu araştırmada değerlendirilememiştir. Bu rakamların yanında Türkiye'de bulunan 200.000'e yakın uluslararası yükseköğrenim öğrencisinin 55.000 Suriyeli öğrenciler oluşturmaktadır. Uluslararası öğrenci kontenjanı ile eğitim hayatlarına devam etmektedirler. Mültecilerin küresel konumları incelendiğinde bu grup içerisinde yükseköğrenime devam eden öğrenci sayısı Türkiye'de en yüksek seviyededir. Bu durum okur-yazar ve nitelikli bir mülteci olmalarını sağlamaktadırlar. Genel olarak okur-yazar oranı çok düşük olan Suriyelilerin eğitim faaliyetlerine katılması ülkemiz adına pozitif yönde katkıları olacaktır. Erdoğan'a göre, Suriyeli Üniversite öğrencileri iki toplum arasında köprü görevi görebilecek ve Suriyelilerin kendilerini geliştirmesine katkı sağlayacaktır (Erdoğan, 2020, Habertürk TV, 2022). Araştırma kapsamında Türkiye'de yaşayan Suriyelilerin gelecekte ülkelerine dönüp dönmeyecekleriyle ilgili hem Türk toplumuna hem de Suriyeliler ile yapılan anket sonuçlarına göre, Türkiye'de yaşayan kişilere "Suriyeliler Döner mi? sorusu sorulduğunda 2017 yılında %38'i asla dönmez, %32,5'u çok az kısmı döner, %11,4'ü yarısı döner ve hiç kimse tamamı döner demiştir. 2019 yılında bu rakamlar %48,7, %29,7, %8,9 ve %1,8'dir. 2017 yılında Türk vatandaşlarının %70'ten fazlası dönmeyeceklerini düşünmektedir (Erdoğan, 2020, s.95-97). Suriyelilere yöneltilen "Suriye'ye dönmek" konusundaki anket sorularına verdikleri cevaplara göre, 2017 yılında yapılan ankette Suriyelilerin %16'sı asla dönmem derken 2019 yılında bu oran %51'e yükselmiştir. Çeşitli şartlar sağlandığı takdirde döneceğini belirtenler 2017 yılında %59,6 iken bu oran 2019 yılında ise %30,3'e düşmüştür. Bunun yanı sıra Suriyeli öğrenci olarak belirtilen okul çağındaki öğrencilerin birçoğu ülkemizde doğup büyümüş, Türkçe konuşmayı öğrenmiş ve

okula gitmeye başlamıştır. Türkiye'de çalışmaya başlamış, bir hayat kurmuş, Türkçe öğrenmiş ve okullaşmış olan öğrencileri olan aileler Suriye'ye bir daha dönmemeyi düşündüklerini dile getirmiştir (Erdoğan, 2020, s.176-178). "Kymlicka göçmenleri yurttaş olabilme hakkına sahip olanlar olarak; metikleri ise kaçak göçmenler, konuk işçiler, mülteciler gibi bu hakka sahip olmayanlar olarak ele almaktadır." Göçmen grupların ve azınlıklar, sosyal hayatta kültürel yaşantılarını koruyarak eşit katılım elde etmek istemektedirler. Metikler olarak adlandırılan grupların ülkelerine dönmeleri varsayılarak ayrı bir tanımlamaya gidilmiştir. Fakat bu grup içerisinde olup, dönenlerin sayısı oldukça azdır (Kymlicka'dan akt. Özcan, 2018). Bu veriler ışığında, bu durumun kabul edilmesi, beraber huzur içerisinde yaşamanın formülleri aranmalı ve her alanda aksiyon alınması gerektiği sonuca ulaşmak mümkündür. Türkiye'de Suriyeliler dışında kayıtlı 330.000 mülteci vardır. 2014 yılı itibariyle Türkiye dünyada en çok mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumunu korumaktadır. Erdoğan'a göre, ülkemizin sosyolojik durumu ve tarihsel olaylar göz önüne alındığında bu kriz durumundan en az hasarla çıkabilmenin yollarına başvurulmalıdır. Yine aynı araştırmanın sonuçlarına göre Suriyelilerin Türkiye'deki yerel halk ile olan sosyal ilişkileri çok az ve giderek negatif anlamda daha da azalması öngörülmektedir. Tıpkı 1960 yıllarında Türklerin çalışmak için Almanya'ya göç etmesi, kendi küçük topluluklarını oluşturarak hiçbir Alman ile iletişime geçmeden ve Almanca öğrenmeye gereksinim duymadan tüm günlük işlerini yapabilmesi gibi bir tablo ülkemizdeki Suriyeliler için de yakın gelecekte gerçekleşmeye müsait olduğunu veriler ortaya koymuştur (Erdoğan, 2020, Habertürk TV, 2022). Türkiye'deki Suriyeli nüfusun içerisindeki nitelikli iş gücüne sahip bireylerin tespit edilmesi ve eğitim, sanat, müze vb. gibi konularda çalışan kişilerin müze eğitimi kapsamında istihdam edilebilir olması, entegre olmuş göçmen profiline ulaşabilmek için önemlidir.

Bir devletin azınlıklara bakış, açısını anlayabilmenin en iyi yolu eğitimdir. Türkiye her anlamda ani ve büyük kitlesel göç ile ülkemize gelen Suriyelilere yönelik politikaları kapsayıcı olmuştur. Bu doğrultuda eğitim programlarının çokkültürlü ve kapsayıcı bir biçimde hazırlanması gerekmiştir. 2011-2012 yılları arasında Suriye'deki savaşın bitmesi beklendiği için göçmen çocukların örgün eğitime kabul edilmesi ile ilgili çalışmalar arka planda kalmıştır. Savaşın seyri doğrultusunda göç dalgası büyümüştür. Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri Genelgesi çıkarılmış; Geçiçi Eğitim Merkezleri Suriyeli öğrencilere eğitim vermek üzere açılmış,

öğrencilerin sene kaybını önlemek amacıyla çeşitli girişimlerde bulunulmuştur (Özcan, 2018; MEB, 2014). MEB ve UNICEF, "Kaliteli Kapsayıcı Eğitim" kapsamında Suriyeli öğrenci sayısının fazla olduğu illerde öğretmenlere yönelik "Sınıfında Yabancı Uyruklu Öğrenci Bulunan Millî Eğitim Bakanlığı Öğretmenlerinin Eğitimi" uygulamıştır. Bu eğitim ile Suriyelilerin eğitimi için "Kapsayıcı Eğitim" modeli kullanılmaya başlanmıştır (Aktekin, 2017; MEB, 2017). Bu tarz eğitimlerin sadece öğrencilerin yoğunlukta olduğu iller ile sınırlı kalmaması gerekmektedir. Öğrenci, öğretmen, öğretmen adayı ve toplumun eğitilmesine yönelik, hoşgörü, farklılıklara saygı ve empati kurma becerilerinin geliştirilmesi; önyargı, ayrımcılık, dışlama, toplumu nefret söylemlerine götürecek davranışların oluşumunu engellemek adına ülke genelinde tüm okullarda kapsayıcı ve çokkültürlü eğitim politikaları yaygınlaşmalıdır.

Geçiş modeli, idame modeli, zenginleştirici model ve kapsayıcı eğitim modeli olmak üzere dört temel çokkültürlü eğitim modeli mevcuttur. Geçiş modelinde öğrenciler eğitime anadillerinde ve ayrı sınıflarda başlar. Buradaki amaç öğrencilerin ev sahibi ülkenin dilini öğrenerek normal sınıflarda eğitim almaya başlayabilmesidir. İdame modelinde öğrenciler eğitime anadillerinde ve ayrı sınıflarda başlar. Öğrencinin kendi kültür ve anadilini sağlamlaştırarak temel eğitimin yarısını anadilinde alması ve böylece daha iyi öğrenmeler gerçekleşmesi hedeflenmektedir. Zenginleştirici modelde öğrenciler eğitime anadillerinde ve ayrı sınıflarda başlar. Burada sadece azınlık olan göçmen grubun dilini öğrenmesi hedeflenmez. İsterse ev sahibi ülkenin vatandaşları da bu dili öğrenebilir ve bunun için kurslar vs. açılması desteklenir. Kapsayıcı eğitim modeli öğrenciler eğitime ev sahibi ülkenin dilini öğrenerek ve normal sınıflarda başlar. Okullar, öğrencilerin eksikleri ve ihtiyaçlarını gözlemleyerek okul iklimini ve derslerini buna göre hazırlar (Özcan, 2018).

Literatür taraması yapılırken ulaşılan kaynakların bir kısmı çokkültürlülüğü kapsayıcı eğitim kavramı etrafında tartışmaktadır (Çelik, 2017; Haydn, 2014; Göksoy, 2019; Kozikoğlu & Yıldırımoğlu, 2021; Polat, 2020; Şimşek, Dağıstan, Şahin, Koçyiğit, Dağıstan Yalçınkaya, Kart ve Dağdelen, 2019; Terzi, 2014).

Kapsayıcı eğitim, UNESCO'nun Özel Eğitim Birimi bünyesinde bir fikir olarak ortaya çıkmış ve 1994 yılında Salamanca'da düzenlenen 'Dünya Özel İhtiyaç Eğitimi Konferansı'nda yeni bir yol olarak ileri sürülmüştür (Reindal, 2014; UNESCO,

1994). Kapsayıcı eğitim ilk ele alınması fiziksel olarak engellere sahip öğrencilerin eğitim-öğretim faaliyetlerinden tüm öğrenciler ile eşit bir biçimde yararlanması fikri ile ortaya çıkmıştır (Broderick, 2018; Çelik, 2017; Haigh, 2002). Kapsayıcılık kavramı Avrupa'nın sosyal teori çalışmaları arasında ortaya çıkmıştır. Bu kavram 1970'lerden sonra kullanılmaya başlanmıştır. Kapsayıcı eğitim, toplum tarafından yabancı olarak adlandırılıp ötekileştirilerek marjinalleşmelerine sebep olunan öğrencilerin, onları dışlayan normal okullar tarafından artık bir benlik olarak kabullenilmesi ve tüm çocukları eğitmek bakış açısının benimsenmesini ifade etmektedir. Kapsayıcı eğitim, bir okulun personel, pedagojik yöntemler, materyaller ve kültürel yapılar açısından farklı çocukların -hareket kabiliyeti sıkıntılı, fiziksel engeli olan, göç etmiş, egemen kültürden farklı bir kültürel geçmişe sahip vb.- ihtiyaçlarını karşılamak için nasıl düzenlendiğine dair sosyal ve yapısal bir yaklaşım olarak düşünülebilir (Terzi, 2010; Terzi, 2014). Grant ve Sleeter (2013)'ın tanımına göre çokkültürlü eğitim, öğretim programlarının yeniden düzenlenmesi ile kültürel çoğulculuğu ve sosyal eşitliği teşvik ederek "kültürel demokrasi" yaklaşımı olarak tanımlamak mümkündür. Aynı zamanda çokkültürlü eğitim, "ırk, cinsiyet, sınıf veya engel nedeniyle farklı olan öğrencilerle çalışmayı tanımlamak için eğitimciler tarafından kullanılan en popüler terimdir." Kapsayıcı eğitim ve çokkültürlü eğitim tanımları görüldüğü üzere iç içe geçmiş kavramlardır.

Ülkemizde öğretim programlarının çokkültürlülük bakımından inceleyen çalışma sayısı son yıllarda artış göstermektedir. Cırık, 2005-2006 öğretim yılında uygulanmaya başlayan ilkokul 1-5 sınıfları öğretim programları içerisinde Türkçe, Hayat Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Fen ve Teknoloji ve Matematik derslerini çokkültürlülük açısından incelemiştir. Ulaştığı sonuçlara göre, Türkçe programında 1008 kazanım içerisinden 24'ü, Hayat Bilgisi programında 292 kazanımın 26'sı, Sosyal Bilgiler programının 93 kazanımının 16'sı çokkültürlülük kapsamında ele alınabilmektedir. Fen ve Teknoloji -374 kazanım- ve Matematik -421 kazanım- derslerinde ise herhangi ilişkili bir kazanım olmadığı tespit edilmiştir. 2005-2006 öğretim programları çokkültürlülüğü detaylı olarak eğitim etkinliklerine dahil etmediği görülmüştür (Cırık, 2008).

Seban ve Uyanık'ın 2016 yılında yaptığı çalışmada, 2006-2013 yılları arasında uygulanan 1-5. sınıf programlarında yer alan kazanımların Castagno'nun çok kültürlü eğitimle ilgili önerdiği 6 boyutlu -asimilasyon, kaynaşma, çoğulculuk, kültürel

yeterlilik, eleştirel farkındalık, sosyal eylem- kuramsal çerçeveye göre incelenmiştir. Türkçe (1055 kazanım), Matematik (350 kazanım), Beden Eğitimi (167 kazanım), Görsel Sanatlar (76 kazanım), Müzik (115 kazanım); 1-3. sınıflarda okutulan Hayat Bilgisi (292 kazanım); 4-5. sınıflarda okutulan Fen Bilimleri (122 kazanım), Sosyal Bilgiler (92 kazanım), Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (91 kazanım), Trafik Güvenliği (24 kazanım); 1-4. Sınıflarda okutulan Oyun ve Fiziki Etkinliler (108 kazanım) derslerinin kazanımları çalışma kapsamında analiz edilmiştir. Hayat Bilgisi dersinde 20, Sosyal Bilgiler 12, Görsel Sanatlar 9, Türkçe 6, Din Kültürü 3, Beden Eğitimi 2, Matematik 2, Fen ve Teknoloji 1 olmak üzere tüm derslerde 50 kazanımın çokkültürlü eğitim ilkeleri kapsamında değerlendirilmiştir. 50 kazanım içerisinde, asimilasyon kategorisinde 0, kaynaşma kategorisinde 7, çoğulculuk kategorisinde 22, kültürel yeterlilik kategorisinde 15, eleştirel farkındalık kategorisinde 11, sosyal eylem kategorisinde 0 kazanım mevcuttur. Toplam kazanımların %2.44'ünün çok kültürlü eğitimin ilkeleri ile ilişkili bulunmuştur (Seban & Uyanık, 2016).

2019 yılında yapılan bir araştırma ilkokul ve ortaokul seviyelerinde okutulan 16 dersin tüm kazanımlarını çokkültürlülük kapsamında incelemiştir ve toplamda 63 kazanımın bu konu ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Şimşek, Dağıstan, Şahin, Koçyiğit, Dağıstan Yalçınkaya, Kart ve Dağdelen, 2019).

1970'li yıllardan itibaren çokkültürlü eğitim psikolojik, sosyolojik ve antropolojik felsefelere göre tanımlanmaya başlamıştır. Eğitimciler, eğitimsel faaliyetlere olan yaklaşım ve felsefeler öğretmenin ne öğreteceğini ve öğrencinin ne öğreneceğini belirleyen dinamikler olduğunu belirtmişlerdir. Öğrenciler eğitim ve öğretim faaliyetleri esnasında hayatın çeşitli gerçekliklerine hazırlanmaktadırlar. Amerika'daki çoğu öğretmen, her okulda ve sınıfta çok çeşitli birçok kültürün mevcut olduğunu ve eğitimin öğrencileri uzun vadede dünyaya karşı hazırlama süreci olduğunu dile getirmiştir. Bu sebeple öğrencilerin farklı kültürlere aşina olmaları, iletişim kurabilmeleri ve etkileşime geçebilmelidir (Suina, 1990). Ramsey (1982)' e göre, "Çokkültürlü eğitim, öncelikle bireylerin kendi kültürlerini kültürel olarak algılama, değerlendirme ve kendi kültüründen farklı olanı fark ederek davranma yolları geliştirdiği bir süreçtir." Suina (1990), çokkültürlü eğitimin yerel, ulusal ve global boyutları olduğunu ve çokkültürlü eğitimin sadece ev sahibi ülkeden farklı bir kültüre sahip olanlar için değil tüm öğrenciler için gerekli olduğunu söylemiştir. Çünkü öğrencilerin günlük hayatta yaşadıkları toplum çokkültürlüdür. Banks (2010),

çokkültürlü eğitimi “bir fikir veya kavram, bir eğitim reformu hareketi ve bir süreç” olarak tanımlar. Nieto'ya (2000) göre çokkültürlü eğitim, “okullarda ve toplumda ırkçılığa ve diğer ayrımcılık biçimlerine meydan okuyan, reddeden ve öğrencilerin, topluluklarının ve öğretmenlerin yansıttığı çoğulculuğu (etnik, ırksal, dilsel, dini, ekonomik ve toplumsal cinsiyet) kabul eden ve onaylayan” bir yapıya sahiptir. Çokkültürlü eğitimin içermesi gereken 7 boyut olduğunu belirtmiştir.

1. Irkçılık karşıtı eğitim
2. Temel eğitim
3. Tüm öğrencileri kapsayan
4. Okullar ve topluluklar için günlük doğal hayatın parçası
5. Sosyal adalet için eğitim
6. Süreç
7. Eleştirel pedagoji (Nieto, 2000).

Gay’e (2013) göre, çokkültürlü eğitim öğrencilerin akademik başarısını artırmanın ve tüm gençleri çoğulcu bir toplumda demokratik vatandaşlığa hazırlamanın ayrılmaz bir parçasıdır. Çokkültürlülüğün bir ülkenin sosyal, politik, ekonomik ve kültürel dokusunu nasıl şekillendirdiğini ve bu tür konuların kişisel yaşamlarını temelden nasıl etkilediğini öğrencilerin anlamaları gerekmektedir. Eğitime olan yaklaşımın aynı perspektifte olması bu hedefe ulaşmadaki en ekonomik yollardan biridir.

Sanat eğitimin sunduğu kültürel çeşitlilik farklı kültürlerin birbirine saygı duyarak ve toplumun bir parçası olarak hissederek yaşayabilmelerine fırsat oluşturmaktadır. Read’e göre, görsel sanatların en önemli özelliklerinden biri uluslararası bir dile sahip olmasıdır. Sanatların dil bariyeri olan gruplarla çalışmak için kullanılması eğitimcilere avantaj sağlayacaktır (Keel, 1969). Bu doğrultuda, çokkültürlü kazanıma sahip olmayan ya da olabileceği düşünülmeyen derslerin sanat eğitiminden yararlanarak çokkültürlü eğitime uygun hale getirmek mümkün olacaktır (Stuhr, 1994). Kültürel miras eğitimi MEB öğretim ilkeleri arasında yer almaktadır.

Somut olmayan kültürün aktarımı doğru yapılmadığında nesiller gittikçe kaybolmaya başlamaktadır. Sadece sanat eğitimi, sosyal bilgiler, tarih gibi dersler değil diğer disiplinlerin kazanımları arasında da yer almamalıdır. Oluşturulan eğitim programları çokkültürlü bir yaklaşım içinde olmalıdır (IKSV, 2014). 2013 yılında Türkiye'de düzenlenen Eğitimde Farklılıklara Saygı ve Uygulamaları Sempozyumu, sanat etkinlikleri ile ayrımcılık, ırkçılık ve yabancı düşmanlığına yönelik tutumların oluşmasını engellenebileceğini ve dönüştürülebileceğini belirtmiştir (Türkiye Özel Okullar Birliği, 2014, s.6).

Apple (1986)'ya göre, eğitimin bütün formları ve yaklaşımları birer sosyal müdahaledir. Doğal olarak çokkültürlü eğitim de toplumun yeniden oluşumunu sağlayabilecek güce sahiptir (Stuhr, 1994). "Sanatçılar, bir kültürün varsayımlarını, değerlerini ve inançlarını, onları dokunaklı ve anlaşılır kılacak şekilde ortaya çıkarabilir (Johnson, 2002)."Sanatın öğrencilerin kültürlerarası yetkinliklerini ve deneyimlerini geliştirmek için muazzam bir potansiyele sahip olduğunu düşünen Graham, öğrencileri ile yapmış olduğu "Bir Liman, Yüzlerce Yüz (ing.One Port, Many Faces)"isimli proje kapsamında öğrencileri öncelikle göç ile ilgili çeşitli filmler izlemiş ve üzerine tartışmış daha sonra kültürel gazetecilik yöntemi ile bir göçmen hikayesi dinlemiş ve görüşme yaptığı kişinin fotoğrafını porte olarak çekmiştir. İleri seviye fotoğrafçılık becerileri kazanırken çokkültürlülük, sosyal problemler ve çeşitlilik konuları hakkında fikir sahibi olmaları hedeflenmiştir. Proje sonucunda öğrencilerin bazılarının süreç hakkındaki fikirleri şöyledir: "Göçmenleri fotoğraflamak ve onlarla röportaj yapmak gözümü açtı ve cehaletimi biraz olsun azalttığını düşünüyorum." "Kendi babamı fotoğraflamaktan ve onunla röportaj yapmaktan gerçekten keyif aldım. Onun hakkında başka türlü asla öğrenemeyeceğim şeyler öğrenebildim." "Hikayeleri gerçekten harika ve şimdi cesaretleriyle tanınıyorlar." "Bu proje, insanlardaki farklılıkların onları özel kılan şey olduğunu anlamama yardımcı oldu." "Deneyimlerini bizimle paylaşmaları çok cesurcaydı. Fotoğrafını çektiğimiz göçmenlerden herkes çok bilgi ve hayat dersi almış gibi görünüyor." "Babam", "annem", "büyükannem" ve "büyükbabam", "yıllardır yanımda oturan kişi" hakkında çok şey öğrendim. "Onun ne kadar harika olduğunu ve ne kadar başarılı olduğunu öğrendim, duygularını anlamaya çalıştım." "Çoğu insan babamı doktor olarak görüyor, ama bunun babam için hayattaki diğer şeylerle karşılaştırıldığında çok az şey ifade ettiğini keşfettim." "Kültür ve kültürünün ne kadar

farklı olduğu hakkında", "din hakkında", "burada ne kadar çok fırsat var" hakkında çok şey öğrendim." "Başka bir ülkeden buraya gelmenin zorluklarını öğrendim. Yeni şeylerden korkmamayı öğrendim." Sanatın çokkültürlülük hakkında farkındalık oluşturabilmek için kullanıldığı bu örnek proje kapsamında, öğrencilerin çalışmaları, sanat yapmayı ve çalışmayı içeren kültürel gazeteciliğin empati, şefkat ve kültürlerarası diyalog oluşturmanın; öğrencileri ve öğretmenleri kültürel varsayımlar ve çeşitlilik hakkında eleştirel düşünmeye dahil etmenin nasıl güçlü bir yolu olabileceğini çarpıcı bir şekilde göstermektedir (Graham, 2009).

Dewey (1997a), Demokrasi ve Eğitim isimli kitabında, insanlara verilecek olan eğitimle istenilen topluma ulaşılabilmenin mümkün olduğunu söylemektedir. Pragmatik felsefenin eğitimdeki yansıması olan ilerici yaklaşım, her zaman bir sosyal hedefe sahiptir. Toplumun daha iyi bir konuma gelebilmesinin ancak doğru bir eğitim ile mümkün olduğunu savunmaktadır. Çocukların gelecekteki yetişkin yaşamlarında mevcut kalıplarını, korkularını, ön yargılarını, alışkanlıklarını ve düşüncelerini olumlu yönde geliştirmek isteyen toplumların ilerici eğitim anlayışını benimsemesi gerektiğini dile getirmiştir. Eğer tüm bunlara sahip olmayan bir toplum oluşturulmak isteniyorsa geleneksel eğitim yöntemlerinin kullanılmaya devam edilerek buna ulaşılabileceğini söylemiştir. Dewey'in eğitime olan yaklaşımının iki temel noktasını ahlaki ve demokratik eğitim oluşturmaktadır. Dewey her zaman eğitimin hayatın içinden gelen ve bir parçası olması gerektiğini vurgulamış, yapılacak olan müze eğitimleri konusunda da aynı yaklaşımın benimsenmesi gerektiğini söylemiştir. Yapılandırmacı ve pragmatik eğitim felsefesi her zaman sosyal değişime vurgu yapmaktadır. Yapısı gereği müzeler, ziyaretçilerine çokkültürlü ortamlar sunmaktadır. Bu durum müze eğitimi içerisinde sosyal sorumluluğu beraberinde getirmektedir (Hein, 2006b).

Gençlerin Avrupa kültürel kimliğini anlamasını sağlamak ve müzelerin eğitimsel işlevlerinin geliştirilmesi amacıyla Salzburg'da 1990 yılında "Müzeler ve Avrupa Mirası: Hazineler Mi, Araçlar Mı?" isimli sempozyum düzenlenmiştir. Sempozyum sırasında Avrupa Konseyi'nin Eğitim, Kültür ve Spor Delege Direktörü olan Maitland Stobart, Avrupa'nın kendi kimliğini çokkültürlü olarak kabul etmesi, müzelerin eğitimde istenilen seviyede kullanılamadığını ve eğitimin amacını toplumu bir araya getirme ve insanların bu topraklara aidiyetlik hissedebilmesini sağlama olduğunu söyleyerek sempozyumun amacını özetlemiştir. Aynı zamanda kültürel

mirasları tanımalı, farklılıkları görmeli ve bu farklılıkları anlamlandırarak sahip çıkmaları gerektiğine vurgu yapmıştır (Hudson, 1990, s.58). Ulusal kimliğin oluşumunda müzeyi araç olarak kullanan Singapur çok farklı kültürleri tek çatı altında asimile olmadan toplamayı başarmıştır. Bağımsızlığını kazandıktan sonra, insanların kendi kültürlerini özgürce yaşamalarına ortam oluşturmuş ve bu farklılıkları kullanarak ortak bir Singapur kültürü oluşturarak tüm halkı bir araya getirmeyi başarmıştır (Tezel, 2007).

Müzeler, çokkültürlü eğitim ortamlarının hedeflerine ulaşabilecekleri potansiyele sahiplerdir. Müzeler, fonksiyonları ve insanlığın birçok mekân ve zamanını kapsayan kültürler arası bir ortamın doğal yeridir. Farklı insanların ve kültürlerin yaşamlarından kesitler sunmaktadır. Sınıf öğretmenlerinin ve müze eğitimcilerinin tutumları da çokkültürlü eğitimin hedefine ulaşabilmedeki en büyük etmenler arasında yer almaktadır. Herhangi bir eğitimin verilmesi esnasında öğretmenin tavrı, memnuniyeti ve yaklaşımı o eğitimin başarıya ulaşımının kilit noktalarından biridir. Eğitimcilerde diğer insanlar gibi yetiştikleri ortamlar ve insanın farklı olanı dışlamaya olan eğilimi vb. gibi durumlardan ötürü önyargıları olabilmektedir. Eğitimcilerin kendilerine üçüncü bir göz ile bakabilmeleri ve bunlardan arındıkları sürece bir problem olmayacaktır. Kültürel olarak farklı algısının çoğu zaman bir dereceye kadar yabancı düşmanlığı içerdiğini bilmek önemlidir. Tekkültürlü çevrede yetişen birçok kişi için müzeler farklı kültürler ile buluşabilecekleri tek yer olma özelliği taşımaktadır (Suina, 1990). Suina çokkültürlü ortamlarda bir diğer hususun din farklılıkları olduğunu söylemiştir. Örneğin, insanlar ve ruhlar alemi arasında bir elçi olduğu inanılan Kaçina Bebeklerinin (ing. Kachina Dolls) çocukların elinde bir oyuncak olarak etkinlik sırasında kullanılması hoş karşılanmayabilir ve aşağılandığını düşünebilir. Bu doğrultuda müze eğitimi esnasında kullanılacak ögelerin özellikleri hakkında araştırma yapılmalı ve ona göre seçilmelidir.

Maxim (1987) ilkokul öğrencilerinin sembolik, görüntüsel ve aktif yöntem olmak üzere üç farklı şekilde öğrendiğini söylemiştir. Sembolik yöntem, bu yaş grubundaki öğrenciler için soyut kaldığını, görüntüsel yöntemde ise görseller aracılığı ile öğrencilerin tecrübe ederek öğrendiğini ve aktif yöntemde ise öğrencinin merkezde ve iletişim halinde olduğu süreçleri kapsamaktadır. Bu yaştaki öğrencilerin görüntüsel ve aktif yöntemler ile daha iyi öğrendiğini söylemiştir. Müzelerde verilen eğitim

esnasında görseller ve öğrenci merkezli etkinlikler yapılması açısından önemli bir eğitim kaynağı oluşturmaktadır.

Piaget, küçük çocuklarda 6 yaşından önce şehir, bölge ve ülke kavramlarını ayırt edemediklerini dile getirmiştir. Bu durum küçük çocuklar ile çokkültürlü eğitimin nasıl çalışılacağı ile ilgili problemleri akla getirmiştir. Kültürlerarası eğitim merkezli eğitim etkinlikleri okullardaki eğitimciler ve müze eğitimcilerinin nasıl yapacakları konusunda tereddütleri olmuştur Öğretmenler genel olarak kendi kültürünün farklında olmayan bir öğrencinin farklı bir kültürü nasıl anlamlandırabileceği ile ilgili endişeleri olduğunu dile getirmiştir. Aynı zamanda insanların kendi ırkları ve farklı ırklara yönelik algılarının ve davranışlarının erken çocukluk döneminde oluşmaya başladığı ile ilgili bulgular mevcuttur (Clark& Clark, 1947; Thurman & Lewis, 1979). Küçük yaş grupları ile kültürlerarası eğitim yapmak zor fakat yapılması gerekli olan bir eğitimdir. Bunu yaparken çocuk müzelerinde eğitim değerli bir eğitim aracı olarak kullanabilmek mümkündür (Ramsey, 1982).

Çokkültürlü eğitim kapsamına girdiği düşünülen bazı yanılsamalar eğitimciler ve öğrenciler arasında mevcuttur. Bunların önceden tespit edilmesi ve eğitimcilerin tutumlarının bu yönde geliştirilmesi için önemli hususlardır. Uluslararası haftalar, dünya günü gibi etkinlikler esnasında ülkelerin barakları, başkentleri, nüfusu vb. gibi konular üzerinde durulmaktadır. Fakat küçük yaş grubundaki öğrenciler için bu bilgiler ve etkinlikler dikkatlerini çekmemekte ve akıllarında kalmamaktadır. Bu eğitimsel etkinlikler sırasında kullanılan “biz” ve “onlar” dili ise ciddi anlamda kültürlerarası diyaloğa zarar vermektedir. Bir diğer yanlış anlaşılma ise çokkültürlü bir eğitim için farklı kültürel geçmişlere sahip insanların sınıfta bulunma şartının aranmasıdır. Hâlbuki eğitim-öğretim faaliyetleri genel olarak insanları dışardaki dünyaya hazırlamaktadır. Öğrenciler için birçok durumu sınıf ortamında mevcut olmamasına rağmen bu konuda eğitim almaktadırlar. Çokkültürlülüğün günümüz dünyasında bir günlük hayat gerçeği olduğunu kabullenmek gerekmektedir. Sadece kendi etnik ve kültürel geçmişinin farkında olarak yetişen çocuklar yetişkinlik hayatlarında yabancı düşmanlığı, korku, önyargılar geliştirme gibi davranışlar geliştirebilmektedir. Üçüncü önemli noktalardan biride bu eğitimi yürütecek öğretmenlerin diğer kültürler hakkında araştırma sahibi olması hakkındadır. Eğitimcilerin bahsedecekleri kültürler hakkında araştırma yapması eğitimin verimliliğini doğrudan etkileyen faktörler arasında yer almaktadır (Ramsey, 1982).

Erken yaşlarda verilecek olan kültürlerarası bilinç ile öğrencilerin farkındalıkları, algılamaları ve davranış geliştirme süreçleri olumlu yönde etkilenecektir. Burada ailelerin eğitimi de önemli bir konu haline gelmektedir. Çünkü okulda verilen eğitimin evde devam etmemesi durumunda öğrenmelerde kalıcılıkların olması pek mümkün değildir. Ailelerin, toplumun ve medyanın "farklı" olana tavrı diğer önemli bir noktadır. Çocukların izledikleri çizgi filmler, dinledikleri bir haberde spikerin tutumu ve yorumu, toplum içerisinde yaşadığı olaylara şahit olması -kendi kültürünün yüceltilmesi veya aşağılanması gibi-, aile içerisinde toplumsal olaylara karşı yapılan yorumlar ve tutumlar gibi birçok parametre diğer tüm konuların eğitiminde olduğu gibi burada da önem arz etmektedir. Sıkı bir iş birliği ile ancak çokkültürlü eğitim başarıya ulaşabilecektir. Son olarak çokkültürlü müfredat denilince eğitimcilerin akıllarına büyük değişiklikler gelmektedir. Sınıf içinde yapılan etkinliklerde öğretmenlerin odaklandığı unsurlar öğrencilerin bilişsel becerileri, sosyal yetenekleri ve duygu durumlarıdır. Buna ek olarak kültürel kimlikleri ve tutumlarının eklenmesi ile yapılan etkinlikler çokkültürlü eğitime hizmet etmiş olacaktır. Öğrencilerin sosyal deneyimler yaşadığı, problem çözdüğü ve etkili iletişim kurabildiği etkili eğitim etkinliklerinin özelliklerindendir. Öğrenciler, günün sonunda diğer kültür olarak gördüğü yapıları aynı aktivitenin farklı formlarda gerçekleştiğini anlamlandırabilmesi çokkültürlü eğitimin temel hedefleri arasında yer almaktadır. Örneğin kültürel festival ve bayramlarda öğrencilerin yaptıkları aktiviteleri sınıfta anlattıklarını düşünelim. Anlatım sonrasında öğrencilerin kendi aralarında ve sonra sınıf ile beraber benzerlikler üzerine konuştuğunu ve değerlendirme yaptıkları bir ortam bu amaca ulaşabilecektir. Kültürlerarası diyaloğun gelişebilmesi için farklılıklar yerine benzerliklere odaklanmak ve bunlara vurgu yapmak ortak bir kültür paylaşımına olanak sağlayacaktır (Ramsey, 1982).

Cai (2008), sanat eğitimi içerisinde çokkültürlü çocuk edebiyatının önemi üzerinde durmuştur. Bu eğitimin amacına ulaşabilmesi için birçok boyutu olduğunu ve bunlardan birinin çocukların okuduğu kitaplar olduğunu söylemiştir. Öğretmen adayları, üniversite eğitimleri sırasında dersleri arasında çokkültürlülük ve çeşitlilik pedagojisinin yerleştirilmesi aktif olarak uygulanmaması sebebiyle çokkültürlü literatürü ve gelecekteki sınıflarına bunu nasıl entegre edilebileceklerini tam olarak anlayamamaktadırlar ve kendilerini kültürlerarası içerikler hazırlamak için yeterli görmemektedirler (Barksdale, Richards, Fisher, Wuthrick, Hammons, & Grisham,

2002; Gay, 2000). Henry (1986), yılında geliştirdiği ve bir eğitimcinin kültürel farkındalığını ölçen Kültürel Çeşitlilik Farkındalık Envanterini (ing. Cultural Diversity Awareness Inventory, CDAI), Iwai (2013) öğretmen adaylarının çokkültürlü çocuk edebiyatına ilişkin farkındalıklarını bu envanteri doldurmalarını isteyerek kültürel farkındalıklarını incelemiştir. 19 öğretmen adayı çokkültürlü eğitime sıcak baktıkları ancak çocuk edebiyatında böyle bir boyutun olduğunu bilmediklerini, gelecekte çocuk edebiyatında bu yöntemi kullanacaklarını dile getirmişlerdir. Larke'ın 1990 yılında 51 öğretmen adayı ile aynı envanteri kullanarak yaptığı araştırmada, kültürel farkındalık, kültürel olarak çeşitli aile, kültürler arası iletişim, değerlendirme ve çok kültürlü çevre olmak üzere beş kategoride inceleme yapmıştır. Öğretmen adaylarının yalnızca yüzde 10'dan azı gelecekteki öğrencilerinin farklı kültürel değerlere sahip olmayacağını düşündüğünü dile getirmiştir. Çoğunluk öğrencilerin etnik gruplara göre tanımlamanın önemli olduğunu belirtmiş fakat öğretmenlerin yaklaşık %67si farklı değerlere sahip insanlardan rahatsızlık duyduğunu dile getirmiştir. Aynı envanterin kullanıldığı birçok çalışmada benzer sonuçlar ortaya konmuştur (Iwai, 2013). 45 ilkokul öğretmen ile yapılan bir diğer araştırmada, öğretmenlerin kültürü tanımlarken belirli kimliklerden çok az bahsetmişlerdir. Araştırmanın önerdiği çok kültürlü uygulamaları güçlü bir şekilde onaylamadıklarını dile getirmişlerdir. Öğretmenlerin çalıştıkları okul, öğretmenlerin uygulamalara ilişkin inançlarıyla paralellik göstermektedir (Aragona-Young & Sawyer, 2018). Öğretmenlerin ve eğitimcilerin diğer kültürlere olan bakış açısı, tavrı ve tutumları diğer tüm eğitim ekinliklerinde olduğu gibi çokkültürlü eğitim yaklaşımlarında en kilit faktör olma özelliğindedir (Ramsey, 1982; Suina, 1990). Bu doğrultuda öğretmen adaylarına verilecek olan yükseköğrenim esnasındaki dersler ve öğretmen olanlar için hizmet içi eğitimlerin bu yönde içeriğe sahip olması önerilmiştir.

Türkiye'de yapılan araştırmalarda genel olarak öğretmen adayları ve öğretmenlerin çokkültürlü eğitime karşı olumlu düşünceleri mevcut ve bu alanda eğitim almaya istekli oldukları görülmüştür (Arsal, Mumcu Arsal & Akçaoğlu, 2017; Bulut & Başbay, 2014; Bulut & Sarıçam, 2016; Çalışkan & Gençer, 2016; Demir & Başarır, 2013; Kervan, 2017; Peköz, Külcü, & Gürşimşek 2018; Polat &Kılıç, 2013; Söylemez & Oral, 2020).

Bozkur, Kıran ve Arılı (2020)'nın Bilişsel Esneklik Ölçeği, Öğretmenlerin Çokkültürlü Tutum Ölçeği, Bogardus Toplumsal Uzaklık Ölçeği ve Kişisel Bilgi

Formu kullanarak formasyon alan 526 öğretmen adayı ile yaptığı araştırma sonucunda çokkültürlü eğitime yönelik olumlu tutumlarının Suriyelilere yönelik toplumsal uzaklık düzeyleri azaldıkça arttığı ve bilişsel esneklik düzeyleri arttıkça arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Ülkemizin tarihi ve kuruluş dönemi sosyo-politik durumlar incelendiğinde birçok ülkenin kuruluşunda önemli bir etken olan ulus-devlet politikasını benimsemiştir. Dönemin küresel politikalarından bir ulus devlet olma anlayışıdır. Günümüzde ise değişen dünya ile ülkemizde dahil olmak üzere birçok ülke benzer durumlardan dolayı çokuluslu bir demografik yapıya sahip olmuştur. ABD, Avustralya ve Kanada gibi çeşitli etnik grupların sayısının fazla olarak bir arada yaşadığı ülkelerin başında gelmektedir. Bu ülkelerin yapısını oluşturan temel yapı taşının bu çeşitlilik olmasından dolayı bu durumu bir zenginlik olarak görmeye başlamışlardır (Özcan, 2018). Göç, sınıflarımızı, okullarımızı, mahallemizi ve ülkemizi giderek daha çeşitli hale getiren bir gerçekliktir. Önyargı, ayrımcılık, anlayış eksikliği, nefret söylemleri, etnosentrik davranışlar, herhangi bir sorunun kaynağı olarak göçmen grupların sorumlu tutulması gibi toplumu kaosa sürükleyen çeşitli talihsiz sonuçlar oluşmaktadır (Graham, 2009; Karamete, 2019). Eğitimcilerin öğrencilerin kendi aralarındaki, insanlar arasındaki farklılıkları anlamalarını ve takdir etmelerini sağlayacak öğrenme fırsatları yaratmaktır.

Topaloğlu ve Çam Aktaş'ın 2022 yılında Eskişehir'de MEB'e bağlı okullarda Psikolojik Danışman olarak çalışan 10 kişi ile yaptığı araştırma sonucunda, mülteci öğrencilerin iletişim becerilerinin zayıf olduğu, kendilerini ifade etme ve ifade etme becerilerinin yetersiz olduğu, akademik başarısızlık, sosyal uyum sorunları, çevresiyle iletişim kuramama, okuma yazma öğrenmede güçlük gibi sorunlar yaşadıkları tespit edilmiştir. Mülteci öğrencilerin dil bariyeri sebebi ile iletişime geçememesi ve kendilerini ifade edememeleri sebebiyle ani öfke patlamaları, daha dürtüsel hareketlerde bulunmaları, fobiler, depresyon, travma sonrası stres bozukluğu gibi problemlerin ortaya çıktığı görülmektedir (Topaloğlu & Çam Aktaş 2022).

İnsanların kültürel kimlikleri her gün sınıfa getirdikleri bir gerçekliktir. Bu durumun görmezden gelinmesi, sınıf dahil tüm topluluklarda "farklı" olanların aitlik hissedememesi, marjinal gruplara dahil olması, suça sürüklenmesi, çoğunluk ya da azınlık olan kültüre karşı nefret eylemlerinde bulunması ile sonuçlanabilmektedir.

Erken yaşlarda verilecek olan kültürlerarası eğitim bir iletişim kanalı oluşturacaktır. Çocuk müzelerinin ve müzelerin genel anlamda sunduğu kültürel çeşitlilik ile bu etkinliklerde kullanılması gereken önemli bir araçtır. Çeşitlilik veya kültürel olarak duyarlı öğretim kavramlarının bir bağlamda oturtmak gerekmektedir. Aksi takdirde belirsiz, soyut ve görmezden gelinmeye başlanabilir. Öğrencilerin yapacakları etkinlikler, bu çeşitlilik ve farklılıkları amaçlı bir şekilde inceleyebilme fırsatı tanımalıdır (Graham, 2009). Eleştirel bir sanatsal etkinlik süreci, görsel kültür ve görsel okuryazarlık çalışması, öğrencilerin varsayımlarını eleştirel olarak düşünmeye teşvik edebilir ve böylece etrafındaki medya araçlarının bu çeşitliliğe yönelik tavırlarını direk olarak almak yerine belirli bir mantık mekanizmalarından geçirerek çokkültürlülüğe olan yaklaşımlarını hayatlarına yayabilirler (Freedman, 2000). Görsel Kültür Sanat Eğitimi Yaklaşımı, Çokkültürlü Sanat Eğitimi Yaklaşımı gibi çağdaş sanat eğitimi yaklaşımları birçok disiplinin öğretim programı ile entegre edilerek çokkültürlülüğü eğitimin her anına ulaştırmak mümkündür.

2.3.1. Göçe Yönelik Yapılan Sanat/Müze Eğitim Etkinlikleri

Müzelerde düzenlenen sosyal sorumluluk projeleri çerçevesinde; dezavantajlı ziyaretçileri -çocuklar, gençler, yaşlılar, engelliler, göçmenler, kadınlar, tek ebeveynli aileler ve yoksullar- müzelerde aktif olarak çeşitli çalışmalara dahil etmek, müze eğitiminin örgün eğitim dışındaki yaygın eğitim basamağı için önemlidir. Çalışmanın sağlanacağı grup iyi analiz edilmeli ve grubun ihtiyaçları doğrultusunda bir çalışmanın yürütülmesi, bu tarz etkinliklerin devamı ve etki gücü açısından mühimdir (Erbay, N.Ö., 2017c).

Sanat ve kültür, kapsayıcı ve 21. yüzyıl eğitim programlarının en önemli unsurlarından biridir. Eğitim hakkı gibi sanat eğitimi hakkı tüm eğitim gören öğrencilerin hakkıdır. Uluslararası sözleşmeler ile sabit olan bu hak, öğrenen gruplar içerisinde dezavantajlı ve erişim sıkıntısı olanları da kapsamaktadır. Türkiye'deki öğrencilerin günümüzde eşit sanat eğitimi hakkına sahip değildir (IKSV, 2014).

Helene Robinson (2013), kültürel olarak çeşitliliğe sahip öğrencileri "engelli, yaşadıkları ülkenin dilini anadilinden farklı olarak bir yabancı dil olarak öğrenenler, düşük sosyoekonomik öğrenciler, etnik azınlık öğrencileri ve diğer marjinal öğrenci toplulukları" olarak tanımlamaktadır. Robinson (2013), dezavantajlı öğrenci

gruplarıyla sanat entegrasyonu konusunda 1995 ve 2011 yılları arasında yayınlanan 453 çalışmayı incelemiş ve 44 çalışmayı değerlendirmiştir. Araştırma tasarımı, uygulaması ve etkileri için yapılan çalışmaları değerlendirdikten sonra, sonuçlar dezavantajlı öğrencilerin kendilerine olan inançları, katılımları, iş birliği, bilişsel süreçleri ve öğrenme başarıları üzerindeki olumlu etkileri ve potansiyel olarak olumlu etkileri ortaya koymuştur. Daha sonra bu öğrencilere yönelik Sanat Entegrasyonu Katılım Modeli (*Arts Integration Engagement Model*, AIEM) adlı bir sanat entegrasyon modeli geliştirmiştir. Sanatsal etkinlikler ve süreçler içerisinde, başarısız olarak nitelendirilen öğrencilerin akademik ve kendini ifade etmelerindeki olumlu yönde artan başarısına yardımcı olduğuna dikkat çekmektedir. Sanat Entegrasyonu Katılım Modeli, sonuçtan ziyade sürece odaklanır ve uzun vadedeki olumlu etkileri üzerinde durur (Robinson, 2019).

Sanatla bütünleştirilmiş eğitimin anadilinden farklı dilde eğitim alan göçmen öğrencilerin gönüllü olarak katılım gösterdiği okul sonrası sanat programında akademik performansını olumlu anlamda etkilediğini gösteren potansiyel veriler mevcuttur. Sanat eğitiminin çeşitli alanlarının kullanıldığı haftada 90 dakika olmak üzere altı haftalık bir program uygulanmıştır. 2017 yılında Karen Marino tarafından yürütülen Doktora Tezi çalışmasında, araştırmacı, dil kavramlarını yaratıcı etkinliklere entegre etmek için özel olarak tasarlanmış bir görsel sanat programı sonrasında dil edinimindeki büyümeyi ölçmeyi hedeflemiştir. Araştırmacı, son test puanlarının kontrol grubu puanlarına kıyaslamış ve yaklaşık on beş puanlık bir fark ortaya çıkmıştır. Bu programın öğrencilerin İngilizce dil kazanımı üzerinde önemli bir olumlu etkisi olduğu sonucuna varmıştır (Marino, 2018).

Göçü Yeniden Hayal Etmek Projesi:

Yoğun göç dalgası ile büyüyen Amerika'nın eğitim sorunlardan biri göçtür. Göçü bir fırsat olarak değerlendiren "Göçü Yeniden Hayal Etmek (ing. Re-imagining Migration Project)" isimli projede eğitimcileri ve kurumları yeni demografik yapı ile ortaya çıkan talep, ihtiyaç ve fırsatlara yanıt vermeye çalışmaktadır. Harvard Üniversitesi Eğitim Enstitüsü bünyesinde 1967 yılında kurulan eğitim araştırma merkezi olan Project Zero ile UCLA Eğitim ve Bilgi Bilimleri Okulu arasındaki iş birliği ile yürütülmektedir. Veronica Boix-Mansilla, Adam Strom, Carola Suarez-Orozco ve Marcelo Suarez-Orozco tarafından ortaklaşa yürütülen projede sadece

öğretmenler değil, müze, kütüphane ve çeşitli organizasyonlarda eğitim alanında birebir öğrencilerle çalışan kişiler ve yöneticileri için göçü yeniden anlamlandırmaya çalışmaktadır. Proje, göçün herkes için fırsata çevrilebilecek yeni bir bakış açısı ile insanlara sunmayı hedeflemektedir. Eğitim verdiğimiz genç insanlar kimlerdir?, Hareket halindeki dünyaya katılmak için en önemli bakış açısı ne olmalıdır?, Göçü nasıl öğreteceğiz?, Tüm öğrenciler için bir öğrenme çevresi nasıl oluşturabiliriz?, Değişen dünyaya karşı eğitimcileri nasıl hazırlamalıyız?' dan oluşan 5 ana soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda göçü yeniden tanımlayıp inşa etmeyi hedeflemişlerdir. Göçmen ve göçmen kökenli öğrencilerin teşvik edilmesine yönelik bir kılavuz hazırlanmıştır. Kılavuzda eğitimcilere derslerinde her gün ne yapmaları ya da öğretmeleri gerektiğini söylememektedir. Bunun yerine eğitimcilerin bu süreç içerisinde karşılaştıkları durumlarda sordukları sorulara nasıl cevap bulacaklarına ışık tutmaktadır. Eğitimcilerin sınıflarına baktıklarında bir bütün olarak çocuklara yaklaşmalarını hedeflemektedir. Kılavuzda eğitimcilerin karşılaştıkları sorunlar ve talepleri doğrultusunda 9 ana başlık ve alt başlıklar oluşturulmuştur (Re-imagining Migration Project, 2022).

Göçler çağında MeLa Avrupa Müzeleri (MeLa* European Museums in an age of migrations) Projesi:*

Proje, 2011 yılında Avrupa Komisyonu'nun 7. Çerçeve Programı kapsamında finanse edilen, Danimarka, Fransa, İtalya, İspanya ve Birleşik Krallıktan olmak üzere dokuz farklı üniversitenden uzmanlar ile ortaklık içeren dört yıllık çok disiplinli ve işbirlikçi bir araştırma projesidir. Küresel ve çok kültürlü dünyanın bir realitesi olarak "göç" kavramını benimseyen MeLa, 21. yüzyıl Avrupa'sında müzelerin rolünü, müzelerdeki bilgi, fikir ve kültürlerin hızlı bir biçimde dolaşımı ile kültürel karşılaşmaların artması, toplumların ve kimliklerin melezleşmesinin yanı sıra, MeLa çağdaş müzeleri hem kültürel alanlar hem de fiziksel yerler olarak analiz ederek, karşılıklı anlayışı, sosyal uyumu ve kapsayıcı bir Avrupa kimliğine ilişkin daha keskin bir farkındalığı geliştirmedeki rollerini artırabilecek yenilikçi uygulamaları belirlemeyi amaçlamıştır (MeLa Project, 2022).

Kültürel Çeşitlilik Müze Kılavuzu

Avrupa Müze Organizasyonu Ağı (Network of European Museum Organisations, NEMO)'nın ve Alman Müzeler Birliği'nin ortak çalışması olarak 2015 yılında çıkarmış olduğu "Müzeler, göç ve kültürel çeşitlilik: Müze çalışmaları için öneriler" isimli bir kitapçık çıkarmıştır. Kültürel çeşitlilik teması ve çoğulcu bir toplum için müze çalışmasının zorluğu, yeni bakış açıları ve yeni anlatılar gerektiğine inanan organizasyon bunu Almanya'da bulunan tüm müze kategorisindeki müzelere (doğal tarih müzeleri, sanat müzeleri, teknoloji müzeleri, etnoloji müzeleri, tarih müzeleri, bölgesel müzeler, şehir müzeleri, yerel miras müzeleri, çocuk müzeleri, açık hava müzeleri vb.) göndermiştir. "Biz ve onlar" dilinin geride bırakılması ve buna yönelik çalışmaların müzenin türüne göre uygun yelpazede yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Kitapçığın sonuna göç, göçmenlik vb. ile ilgili terimleri açıklayan bir sözlükte eklemiştir. Topluluk, müzelerin, sosyal çoğulculuğun zorluklarını ve göç konusuyla ilgilenmeyi çalışmalarının tüm alanlarını kapsayan görevler olarak görmeye başladıklarında hazırlamış oldukları bu kılavuzun ilk hedefine ulaşmış olacağına inanmaktadır (Network of European Museum Organisations, NEMO, 2016).

Sığınak Olarak Müze: Dayanıklılığın Perspektifleri Projesi

ABD'nin Arizona şehrinde bulunan Tuscon ilindeki Tuscon'da fazla olan mülteci ve sığınmacı nüfusuna yönelik çalışmalar yürütmek için Tuscon Sanat Müzesi "Sığınak Olarak Müze: Dayanıklılığın Perspektifleri" isimli Projeyi yürütmektedir. Akademik okul yılı boyunca salı akşamları müzede uygulamalı sanat etkinlikleri yapılmaktadır. Öğrencilerin kendi hayat hikayeleri, hikayeleri ve oluşturdukları diğer ürünler ile iki sanat sergisi düzenlenmiş ve ziyarete açılmıştır. Sergi, bireylerin sanat yoluyla iyileşebilmeleri üzerinde durmuştur. Mülteci ve ev sahibi topluluk arasında köprü kurmayı başaran bu etkinlikler toplumda daha iyi bir anlayışın kazanılması ile sonuçlanmıştır. Müze çalışmalarına devam etmektedir (Tuscon Museum of Art, 2021).

Senin Hikayen Bizim Hikayemiz Projesi:

ABD'nin New York şehrinde bulunan 1988 yılında tarihçi Ruth Abram ve sosyal aktivist Anita Jacobson tarafından kurulan Lower East Side Tenement Museum, göç hikayelerini anlatmak üzerine kurulmuş bir müzedir. Müze bünyesinde çevrimiçi göçmenlik hikâye anlatım sergisi açılmıştır. Senin Hikayen Bizim Hikayemiz (ing. Your Story, Our Story) isimli projede öğrenciler kendi kültürlerini analatan nesneler

aracılığı ile hikayelerini anlatmak ve kendi göç süreçlerini bir sergi ile küratörlüğünü yapmaktadır. Müzelerde yapılan etkinliklerde genellikle müzelerin sahip olduğu nesneler aracılığı ile geçmişteki insanların yaşamlarını hayal edip günümüz ile karşılaştırma yaparak bağ kurmaya ve farklılıkları anlamlandırmaya çalışırız. Bu sergi ise ziyaretçilerinin kendi hikayelerini paylaşma, diğer hikayeler ile kıyaslayıp benzer ve farklılıkları görme fırsatı yakalamaktadır. Geçmişin değil şimdinin göç hikayesine odaklanmaktadır. Proje, öğrencilerin ne kadar süredir Amerika'da yaşadıklarına değil birbirlerine bağlanabilecekleri noktaları vurgulamaya çalışmaktadır. Öğrencilerin 200 yüzyıl önce ya da 2 yıl önce Amerika'ya gelmiş olmaları önemli değildir. Göç olgusuna odaklanmaktan ziyade insanların nereden geldiğini, ailelerimizin nerede ve nasıl farklılaşmaya başladığını, gerçekten farklı mı olduklarını anlamaya çalışmaktadır. Müzenin ilgili sayfasına girdikten sonra "Kendi Hikayeni Ekle" sayfası üzerinden 250 kelime ile anlattıkları obje, gelenek, şarkı, yemek tarifi, bir isim, bir deyim ya da soyut konular olabilmektedir. Kendi köklerine ait herhangi bir şeyi paylaşma özgürlüğüne sahiptirler. Anlatmaya çalışmakta ve daha sonra fotoğraflarını eklemektedirler. Daha sonra kendi kültürleri ile benzerlik gösteren kültürleri ya da farklı yanlarını inceleyebilmektedir. Böylece müzenin dijital sergisi büyümekte, daha çok renk ve çeşitliliği paylaşmaktadır. İlkokul 1. Sınıftan üniversite dahil tüm sınıflara yönelik eğitim hizmetleri sunan müze aynı zamanda öğretmenler tarafından hazırlanmış gerçek göç hikayeleri ile ünite planları, ders planları, kitap önerileri ve birçok ikincil kaynak sunmaktadır (Your Story, Our Story, 2022).

Müzeler Pek Çok Hikâye Anlatır Projesi

İtalya'da 2006-2007 yılları arasında Socrates Grundtvig 2 Topluluk Programı kapsamında Avrupa Birliği tarafından finanse edilen iki yıllık "Müzeler Çok Hikaye Anlatır" projesi, farklı etnik gruplara veya farklı kültürlere mensup giderek artan sayıda izleyicinin kültür mekanlarına ve kültürel etkinliklere erişimini teşvik etmeyi amaçlamıştır. Müze objelerinin kullanımı yoluyla kültürlerarası / çok kültürlü öğrenmeyi ve eğitimi desteklemek için uygulamalar geliştirilmiştir (Museums Tell Many Stories, 2022).

Küresel Rehber Olarak Mülteciler

2018 yılından itibaren Pennsylvania Üniversitesi Arkeoloji ve Antropoloji Müzesi de mültecileri müze bünyesinde "küresel rehber" olarak istihdam etmektedir. Müzenin yakın dönemde yenilenmiş Orta Doğu Galerisi'ndeki birçok serginin arkasındaki bağlamı açıklayabilen insanlar olarak müzede görev yapmaktadır. Kendi ülkeleri hakkında sahip oldukları bilgileri detaylı müze gezilerinde kullanabilmek adına eğitim verilmiştir. Ziyaret sırasında kendi anılarından ve nesnelerin kendileri için ne anlam ifade ettiğinden bahsetmeleri istenmiştir.

Örneğin 2016 yılında Suriye'deki çatışmalardan kaçarak ailesiyle birlikte ABD'ye göç eden Moumena Saradar müzede küresel rehber olarak görev almaktadır. Gezilerinde, Kraliçe Puabi'nin MÖ 2550'den kalma mezar kıyafetlerini anlatırken halen Suriye'deki insanların düğünleri için nasıl altın takılar için para biriktirdiğinden bahsederek ve ayrıntılı olarak kültürel değerlerin aktarımını sağlayabilmektedir.

Müzenin eğitim programları yöneticisi olan Kevin Schott "Neredeyse her turun bir noktasında birileri 'Bugüne ne dersin? Bugün hala bu şeyleri yiyorlar mı?' veya, 'Burası hala insanların gittiği bir yer mi?' Ben de 'Bilmiyorum' diyorum. Sorunuza cevap veremem.'" derken küresel rehberlerimiz ile artık bu soruların bir cevabının var olduğunu dile getirmiş ve müzede çalışan yerel rehberlerin bu sorulara cevap verebilecek durumda olmadığını ve bu istihdam projesinin çok değerli olduğunu belirtmektedir (Coates, 2019).

Nefes Almak için Oda Sergisi (Room to Breathe)

Kasım 2018 - Ağustos 2019 yılları arasında sergilenen Nefes almak için Oda (Room to Breathe) sergisi Londra'daki Göç Müzesi'nde gerçekleşmiştir. Mülteciler tarafında bizzat oluşturulan sergi Müze, mülteci ve göçmen sanatçılara ulaşabilmek için Ağustos 2018'de açık bir çağrı yapmıştır. "Yeni bir ülkeye gittiğinizde hangi oda sizi evinizde hissettir?" gibi çarpıcı bir soruyu ziyaretçilerine yönlendiren sergi dikkatleri bu şekilde çekmeyi başarmıştır. Sergi, ziyaretçilerin bir dizi odadan geçtiği sürükleyici bir deneyimdir. Bu odalar, bir sınıf, bir berber dükkânı, bir çalışma odası, manav, bakkal, terzi vb. gibi dükkanların olduğu bir alışveriş odası, mutfak, yatak odası gibi birçok çeşittedir. Ziyaretçilerin mekanla etkileşime girmeye, çekmeceleri açmaya, hikâye okumaya, bir berber dükkanında oturarak ekranda bir berber ve tıraş

olan çocuğu izleyebileceği şekilde tasarlanmıştır. Proje mülteci deneyiminin kişisel bir anlatısını sunmayı amaçlamaktadır (Coates, 2019, Migration Museum, 2022).

Ev sahibi ülkenin ziyaretçilerinin sergi hakkındaki bazı görüşleri şöyledir:

"Birleşik Krallık'a bir göçmenin gelişiyle sürükleyici bir yolculuk sunan interaktif bir sergi… Serginin beni en çok etkileyen kısmı, insanların yanlarında getirdikleriydi: arkalarında bıraktıkları evin son kalıntıları. Bir oyuncak ayı ya da favori bir atıştırmalık olabilir... Muhtemelen asla geri dönmeyeceğini bilmek çok zor olmalı (Bromwich, 2018)." "Mekanlar sıcak, sadece özlem ve hüzün değil, aynı zamanda mutluluğun, kendin olma özgürlüğünde bulunma sevincini kutlamak, dans etmek, yarım dünya ötede akraba ruhlarla tanışmak (Farrell, 2018)."

New York Tenement Müzesi (Tenement Museum)

Göçmen deneyimini belgelemeye adanmış birçok müzeden biri olan Tenement Müzesi konunun bağlamını tartışmada kilit bir rol oynamaktadır. Göçün büyük resmini göstermeye ve mültecilerin ve göçmenlerin olumlu etkisini göstermek için çok yoğun çalışmalar yürütmektedir (Tenement Museum, 2022).

BÖLÜM 3: YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma nitel araştırma desenlerinden durum çalışmasıdır. Durum çalışması Türkçe literatürde, olay incelemesi, örnek olay çalışması, özel durum çalışması, örnek olay inceleme yöntemi, vaka çalışması gibi çeşitli isimler ile anılırken İngilizce'de "case study" olarak kullanılmaktadır (Aytaçlı, 2012; Flyvbjerg, 2011; Heale & Twycross, 2018; Paker, 2015; Subaşı & Okumuş, 2017). Durum çalışmasında herhangi bir konu hakkında mevcut şekilde var olan bilgilerin yani herhangi bir "durum"un organize edilerek ortaya konması ve daha sonra sonuçlara ulaşılmasıyla gelecekte yapılacak olan araştırmaların hangi noktalar üzerine çalışması gerektiğini belirlemede önemli yol oynamaktadır (Aytaçlı, 2012; Paker, 2015; Subaşı & Okumuş, 2017). Çalışılacak durum bir kişi, özel bir topluluk, grup ya da araştırmacının belli amaçlar doğrultusunda oluşturduğu gruplar olabilmektedir (Flyvbjerg, 2011; Heale & Twycross, 2018). Durum çalışması belirli bir sistematik akış içerisinde gerçekleşir. Araştırma ile ilgili toplanan literatür bilgileri, bu bilgilerin sınıflandırılması, yorumlanması ve bulguların ortaya koyulması en temel aşamalarını oluşturmaktadır (Aytaçlı, 2012).

3.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubunu çocuk müzeleri ve çocuğa yönelik eğitim etkinlikleri düzenleyen müzeler oluşturmaktadır. Avrupa kıtasında en çok mülteci ve göçmene ev sahipliği yapan ülke Almanya'dır (UNHRC, 2020). Avrupa'da 1970'li yıllarda ortaya çıkan çocuk müzelerine öncülük eden Almanya, çocuk müzesi sayısının diğer Avrupa ülkelerine oranla daha fazla olması (Zilcioğlu, 2008) sebebiyle; Avrupa ülkeleri arasından Almanya örneği alınmış ve Türkiye'deki hedef kitleye yönelik etkinliklerde karşılaştırma yapılmıştır. Almanya'nın tüm şehirlerindeki hedeflenen müzelere davetiye gönderilmiştir. Türkiye'de yoğun olarak göçmenlerin ve mültecilerin yaşadığı İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa, Adana, Gaziantep, Hatay, Şanlıurfa ve Kilis illeri seçilmiştir.

Almanya'dan 114, Türkiye'den 110 olmak üzere toplamda 224 müze görüşmeye davet edilmiştir. Almanya genelinde 28 müze ile irtibat kurulmuş; 7 müze uzmanı ya da müze eğitimcisi ile görüşme sağlanmıştır. İllere göre, Berlin'den 2,

Frankfurt'tan 1, Wuppertal'dan 1, Bonn'dan 1, Giessen'den 1, Heilbronn'dan 1 olmak üzere müze uzmanı ve eğitimcileri ile görüşme yapılmıştır. Türkiye'de 67 müze ile iletişime geçilmiş; 27 müze uzmanı ya da müze eğitimcisi ile görüşme sağlanmıştır. İllere göre, İstanbul'dan 6, Ankara'dan 6, İzmir'den 5, Bursa'dan 1, Adana'dan 1, Gaziantep'ten 2, Kilis'ten 1, Hatay'dan 1 ve Şanlıurfa'dan 2 müze olmak üzere müze uzmanı ve eğitimcileri ile görüşme yapılmıştır. İki ülkeden görüşülen müze sayısı 34'tür.

Örneklem, amaçlı örneklem yöntemi ile belirlenmiştir. Çalışmanın amacı doğrultusunda uygun özelliklere sahip ve ölçütleri barındıran bireyler ya da kurumlar ile çalışmak tercih edildiğinde amaçlı örneklem kullanılmaktadır (Büyüköztürk vd., 2015, s.92).

Gelecek araştırmacıların daha kolay ve doğru bilgiye ulaşabilmesi adına çalışma boyunca Alman müzelerinin orijinal Almanca isimleri kullanılmıştır.

Tablo 1: Görüşmeye Katılan Müzeler

	Müzenin adı	Şehir	Kategori	Müze Türü	Giriş Ücreti	Eğitim Birimi	Göçmen müze personeli
1.	**Kindermuseum Unterm Dach (Schöneberg Museum'un Çocuk Müzesi)**	Berlin	Yerel Belediye	Çocuk Müzesi	Yok	Var	Var
2.	**Labyrinth Kindermuseum Berlin**	Berlin	Özel	Çocuk Müzesi	Var /Yok*	Var	Var
3.	**Junges Museum Frankfurt**	Frankfurt	Özel	Çocuk ve Gençlik Müzesi	Var	Var	Var
4.	**Von der Heydt-Museum**	Wuppertal	Özel	Sanat Müzesi	Var	Var	Var

5.	**Deutsches Museum Bonn**	Bonn	Özel	Bilim ve Yapay Zekâ Müzesi	Yok	Var	Var
6.	**Mathematikum**	Gießen	Özel	Matematik Bilim Merkezi	Yok	Var	Var
7.	**Experimenta**	Heilbronn	Özel	Bilim Merkezi	Var	Var	Var
8.	**İstanbul Modern Sanat Müzesi**	İstanbul	Özel	Modern ve Çağdaş Sanat	Hayır	Var	Hayır
9.	**İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi**	İstanbul	Özel	Sanayi Müzesi	Hayır	Var	Hayır
10.	**İstanbul Oyuncak Müzesi**	İstanbul	Özel	Oyuncak Müzesi	Evet	Yok	Hayır
11.	**Eyüp Oyuncakları Müzesi / Geleneksel Eyüp Oyuncakçısı**	İstanbul	Özel	Oyuncak Müzesi	Evet	Var	Hayır
12.	**Balat Oyuncak Müzesi**	İstanbul	Özel	Oyuncak Müzesi	Evet	Var	Hayır
13.	**Delta Teknoloji Müzesi**	İstanbul	Özel	Teknoloji	Hayır	Var	Hayır
14.	**Ankara Rahmi M. Koç Müzesi**	Ankara	Özel	Endüstri Ve Sanayi Müzesi	Evet	Var	Hayır
15.	**Ankara Oyuncak Müzesi**	Ankara	Üniversite	Oyuncak	Hayır	Yok	Hayır
16.	**Feza Gürsey Bilim Merkezi**	Ankara	Özel	Bilim Merkezi	Evet	Var	Hayır

17.	**Ankara Resim ve Heykel Müzesi**	Ankara	Kamu	Sanat	Hayır	Yok	Hayır
18.	**Müze Kumbaram**	Ankara	Özel	Kumbara Temalı Müze	Evet	Var	Hayır
19.	**Cin Ali Müzesi**	Ankara	Özel	İhtisas Müzesi	Evet	Yok	Hayır
20.	**Evrensel Çocuk Merkezi**	İzmir	Özel	Çocuk Eğitim Eğlence Merkezi	Evet	Var	Hayır
21.	**Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi**	İzmir	Özel	Kent Tarihi ve Kültürü	Hayır	Var	Hayır
22.	**Ümran Baradan Oyun ve Oyuncak Müzesi**	İzmir	Yerel Belediye	Butik Müze	Hayır	Yok	Hayır
23.	**Necdet Alpar Mask Müzesi**	İzmir	Yerel Belediye	Butik Müze	Hayır	Yok	Hayır
24.	**İzmir Karikatür Müzesi**	İzmir	Yerel Belediye	Arkeoloji	Hayır	Yok	Hayır
25.	**Bursa Arkeoloji Müzesi**	Bursa	Kamu	Arkeoloji	Hayır	Yok	Hayır
26.	**Bursa Türk İslam Eserleri Müzesi**	Bursa	Kamu	Arkeoloji	Hayır	Yok	Hayır
27.	**Gaziantep Zeugma Müzesi**	Gaziantep	Kamu	Mozaik	Hayır	Yok	Hayır
28.	**Gaziantep Arkeoloji Müzesi**	Gaziantep	Kamu	Arkeoloji	Hayır	Yok	Hayır

29.	**Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi**	Gaziantep	Yerel Belediye	Oyuncak Müzesi	Hayır	Yok	Hayır
30.	**Şanlıurfa Müzesi**	Şanlıurfa	Kamu	Arkeoloji ve Mozaik Müzesi	Hayır	Var	Hayır
31.	**Şanlıurfa Oyun ve Oyuncak Müzesi**	Şanlıurfa	Yerel Belediye	Oyuncak	Hayır	Var	Hayır
32.	**Adana Müzesi**	Adana	Kamu	Arkeoloji	Hayır	Yok	Hayır
33.	**Hatay Müzesi**	Hatay	Kamu	Arkeoloji ve Mozaik Müzesi	Hayır	Yok	Hayır
34.	**Kilis Müzesi**	Kilis	Kamu	Etnografik Müze	Hayır	Yok	Hayır

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, doküman incelemesi ve yarı yapılandırılmış çevrimiçi görüşme formu ile veriler toplanmıştır. Araştırmanın pandemi dönemine denk gelmesi, örneklemin geniş bir coğrafyaya yayılmış olması bu sebeple maliyetinin yüksek olması nedeniyle çevrimiçi görüşme formu kullanılarak veriler toplanmaya karar verilmiştir.

Araştırmacı, çocuk müzelerini ve dezavantajlı gruba yönelik eğitim etkinliklerini incelerken, literatür taraması sonucu ulaşılan yazılı kaynaklar, alan yazında yürütülen projelerin çıktıları ve çocuk müzelerinin eğitim biriminden sorumlu yetkili kişiler ile yapılan çevrimiçi görüşmeler, sonucu elde edilen verileri kullanmıştır. Araştırmacı, bu verilere ulaşmak için yurt içi ve yurt dışında bulunan alanındaki yetkili kişiler ile telefon ve elektronik posta yoluyla iletişim kurmuştur.

3.3.1. Doküman İncelemesi

Araştırmanın amacı doğrultusunda yapılan doküman incelemesi ile görüşme yapılan müzelerin web sitelerindeki eğitim hedeflerine ve eğitim etkinliklerine bakılarak, atölyeler, sergiler ve projeler incelenmiştir.

3.3.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme

Görüşme formu hazırlanırken kolay şekilde anlaşılabilecek sorular yazmak, konuyla odaklı daha spesifik, açık uçlu, yönlendirmekten kaçınan, sondalara sahip, farklı alternatif sorular barındıran, mantıklı bir sırayı takip eden ve geliştirilebilir olmasına özen gösterilmesi gerekir (Büyüköztürk vd., 2015).

Hazırlanan yarı yapılandırılmış çevrimiçi görüşme formundaki sorular Ek-3'te detaylı olarak verilmiştir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak kullanılması planlanan yarı yapılandırılmış çevrimiçi görüşme formu öncelikle danışman Doç.Dr. Ayşe Taşkent tarafından incelenmiş ve ardından Erciyes Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Programında görevli ve Nitel Araştırma Yöntemleri dersinde lisans, yüksek lisans ve doktora derslerini yürüten Prof.Dr. Oktay Bektaş'a danışılmıştır. Gelen düzeltmeler doğrultusunda, evet ve hayır cevapları barındıran yönlendirici sorular çıkartılarak form Üniversitenin etik kuruluna sunulmuştur. Etik kurul tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu soruları onaylanmıştır. Katılımcılara sunulacak onam formuna verilerin imha edileceği sürenin belirtilmesi hususunun eklenmesi konusunda düzeltme alınmıştır. Gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra tekrar kurula sunulmuş ve onay alınmıştır.

Onaylanmış görüşme formu, bir çevrimiçi görüşme formuna dönüştürülerek kullanılmıştır. Çevrimiçi görüşme formunun geçerlilik ve güvenirliğini sağlayabilmek için görüşme sonrası katılımcının cevapları elektronik posta yoluyla gönderilmiş ve teyit edilmiştir. Veri çeşitlenmesine başvurularak birden fazla yöntem ile veriler toplanmıştır. Görüşülen müzelerdeki eğitim etkinlikleri gözlemlenmiş ve daha çok veriye ulaşılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın verilerin toplanacağı kurumlar müzelerdir. Veriler toplanmadan önce bilgilendirilmiş onam formu müze personeline sunulmuş ve kabul etmesi halinde görüşme gerçekleştirilmiştir. Çevrimiçi görüşme sırasında onam formunda belirtildiği

gibi görüşmeye başlayabilmek için ön şart olan onay kutucuğu işaretlendiği takdirde görüşmeye başlanmıştır.

Tablo 2: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formunun Oluşturulma Basamakları

1. Adım	Yarı yapılandırılmış çevrimiçi görüşme formu ilk olarak 17 soru ile yapılandırılmıştır.
2. Adım	Literatür taraması yapılırken, alan yazından elde edilen bilgiler doğrultusunda araştırma amacına hizmet edecek yeni sorular için notlar alınmıştır.
3. Adım	Yarı yapılandırılmış görüşme formuna 15 soru daha eklenmiş ve toplamda 32 soru elde edilmiştir.
4. Adım	Sorulara 7-15-21 gün aralığında ara ara bakılmış, ifade, anlatım, noktalama işareti vb. durumlar düzeltilmeye çalışılmıştır.
5. Adım	Danışman ve nitel araştırmalar konusunda deneyimi olan alandaki uzman bir hocaya danışılmıştır.
6. Adım	Alınan dönütler sonucunda, evet ve hayır şeklindeki cevaplara yönlendirici sorular çıkartılmıştır.
7. Adım	Süreç içerisinde 7 soru daha eklenerek 39 soru olarak son halini almıştır.
8. Adım	Üniversitenin "Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Başkanlığı'na" uzman incelemesi ve onayı için gönderilmiştir.
9. Adım	Etik kurul uzmanı tarafından görüşme soruları onaylanmış; onam formuna belirli hususların eklenilmesi uygun görülmüştür.
10. Adım	Onam formuna toplanacak verilerin imha süresi eklendikten sonra tekrar etik kurul uzmanına gönderilmiştir.
11. Adım	Etik kurul onayı alındıktan sonra ön görüşmeler 6 Haziran 2022 günü başlamıştır.
12. Adım	Görüşme formu 6 Haziran 2022 günü katılımcılara sunulmuştur.

13. Adım	Görüşmeler yapıldığı sırada ön görüşme süreçleri devam etmiştir.
14. Adım	Görüşme formunda 39. Soru müzelerden eğitim etkinlikleri ile ilgili öğrencilerin olduğu bir fotoğraf paylaşmalarını isteyen bir sorudur. Müzeler, öğrencilerin 18 yaşından küçük olması ve veli izinlerine ulaşmanın güç olduğu belirtilmesi üzerine paylaşım yapamayacaklarını dile getirmiştir.
15. Adım	Bu doğrultuda, 39. Soru çıkartılarak görüşme formunun 38 soru olmasına karar verilmiştir.

3.4. Veri Toplama Süreci

Çocuk müzelerinde dezavantajlı ziyaretçi grubu içerisinde mülteci, göçmen ya da geçici koruma statüsünde olan öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin genel çerçevesini çizebilmek için bir alan araştırması gerçekleştirilmiştir. Çocuk müzelerinde uygulanan eğitim etkinliklerine ek olarak genel müze statüsünde olup çatısı altında çocuk veya gençlik müzesi olan ya da çocuklara yönelik eğitim birimleri ve eğitim etkinlikleri düzenleyen ve uygulayan müzeler, araştırma kapsamında değerlendirilmiştir. Özellikle Türkiye'de isminde çocuk müzesi ibaresi bulunan müze sayısı neredeyse yoktur. Çeşitli oyuncak müzeleri çocuk müzelerinin amaç ve görevlerini benimsemiş ve çocuk müzelerinin karakteristik özelliklerine sahip olduğunu göstermektedir. Bu amaç doğrultusunda çalışmaya oyuncak müzeleri de dahil edilmiştir.

Bu hedeflere ulaşabilmek için ilk olarak Türkiye ve Almanya'da bu tanımlamalara uyan tüm müzeler bir Microsoft Excel dosyası içerisinde, isim, şehir, web site, iletişim bilgileri ve müze hakkında bilgiler olmak üzere beş başlık altında listelenmiştir. Görüşmelerin yapılabilmesi için yaklaşık 4,5 ay boyunca bu müzelere mailler atılmış, aramalar yapılmış ve imkân dahilinde bazıları ile yerinde görüşme sağlanmıştır. Süreç içerisinde dönüt alınamayan müzeler ile 3-4 defa daha iletişim kurulmaya çalışılmıştır. Bazı müzeler ile görüşülse de yoğunluklarından dolayı çalışmaya katılamadıkları gözlemlenmiştir.

Görüşmeden önce ilgili müzelere ön mail gönderilerek ve ön arama yapılarak çalışma ve araştırmacı hakkında bilgi verilmiş varsa soruları cevaplanmıştır. Ek-1'de ön görüşme maili detaylı olarak verilmiştir.

Mailin ve aramaların içeriğinde bulunan önemli noktalar;

- Araştırmacının kimliği,
- Tezin başlığı ve içeriği,
- Tezin konusuna karar verme nedeni
- Örneklem seçmedeki ana kriterlerin açıklanması,
- Tezin sonuçlarının katkıları olmuştur.

Her iki ülkeden müzelerin bazıları kimlik doğrulama amacıyla çeşitli belgeleri araştırmacının ibraz etmesini istemiştir. Bu belgeler arasında;

- Öğrenci belgesi,
- Tezin onay yazısı,
- Yarı yapılandırılmış görüşme formunun etik kurul onayını,
- Görüşme için resmî kurumlara dilekçe yazılmasını,
- Üniversite uzantılı öğrenci mailinden mail atılması mevcuttur.

Bu belgeler istenilen şekilde temin edildikten sonra görüşmeler gerçekleşmekle beraber, araştırmaya katılım göstermekte çekingen tutum sergileyen müzelerin sayısı oldukça fazladır. Bazı müzeler, kurumlarında atölye olmamasından ya da atölye çalışmalarının planlama aşamasında olmasından dolayı katılmamıştır. Almanya genelinde 28 müze ile temas kurulmuş ve 7 tanesi çalışmaya katılırken; Türkiye'de 67 müze ile ön görüşme gerçekleştirilmiş ve 27 tanesi çalışmaya katılmıştır. Araştırmada, ancak onam formunu onaylanan müzelerin isimleri verilebileceğinden sadece rakam olarak kaç müze ile irtibat kurulduğu bilgisi verilebilmiştir.

Görüşmeye katılıp katılmama konusunda herhangi net bir ifade belirtmeyen Almanya'dan 21; Türkiye'den 40 müzeye, form kapanmadan 14 gün önce hatırlatma maili ve araması yapılmış fakat yine de dönüt alınamadığı durumlar yaşanmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşme formunda, tezin içeriği ve kapsamı, irtibat numarası, verilerin saklanması ve imha süreci, onam formu ve 38 soru vardır. Sorulardan 37 tanesi cevaplaması zorunlu olarak belirtilmiş, son soru isteğe bağlı olarak sunulmuştur.

Yarı yapılandırılmış görüşme formundaki sorular 3 bölümden oluşmaktadır. Ek-3'te detaylı olarak verilmiştir.

- Soru 1-13: Müze ve müze eğitimi ile ilgili genel sorular
- Soru 14-20: Müze eğitimcisi ile ilgili sorular
- Soru 21- 38: Dezavantajlı Öğrenci Gruplarına Yönelik Müze Eğitim Etkinlikleri Hakkında Sorular

Yarı yapılandırılmış görüşme formu Google Formlara aktarılmış ve her katılımcının cevapları kaydettikten sonra kendisine cevapların bir kopyası mail yolu ile gönderilmiştir. Yüz yüze görüşme sağlanan müzelerde cevaplar görüşme formuna yazıldıktan sonra bir kopyası müze eğitimcisine verilmiştir. Google formları kullanmak istemeyip Word ya da PDF formatında görüşme formunu talep eden müzelere de bu formatlarda gönderim sağlanmıştır. Arama ile görüşme sağlanan müzelerde ise cevapları yine bir kopya şeklinde iletilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme formu 6 Haziran 2022-14 Eylül 2022 tarihleri arasında açık almış ve görüşme formunun erişime kapanmadan 14, 7 ve 3 gün önce hatırlatma mailleri ve aramalar yapılmıştır.

Araştırmanın ilk aşaması belirlenen müzelerin eğitim etkinliklerini betimlemek ve daha sonra bu müzelerdeki uzmanlar ve eğitim biriminden sorumlu personeller ile görüşme gerçekleştirmek olmuştur.

Literatür çalışması sırasında, araştırmanın amacına hizmet edebileceği uygun görülen müze türlerinin göçmen, mülteci veya geçici koruma statüsündeki öğrencilere

yönelik ne tür müze eğitim etkinlikleri tasarladıklarını ortaya koymak araştırmanın birincil hedefi olmuştur.

Görüşme soruları kapsamında;

- Uygulama alanları
- Eğitimlerde kullanılan yaklaşım ve yöntemler,
- Etkinlik temaları -çokkültürlülük ve göç-,
- Çalışılan yaş grubu,
- Etkinlik ücreti,
- Müze eğitimcisinin lisans/yüksek lisans/ doktora durumu ve programı,
- Göçmen, mülteci veya geçici koruma statüsündeki öğrencilere yönelik etkinlik grupları içerisindeki dağılım durumu,
- Dil bariyeri,
- Bu eğitimlerin planlanmasında görev alan birimler,
- Göçmen, mülteci veya geçici koruma statüsündeki öğrenciler ile iletişime geçme yolları ve bu gruplar ile çalışırken özel olarak çalıştıkları birimler,
- Göçmen, mülteci veya geçici koruma statüsündeki öğrenciler ve ailelerinin eğitime aynı anda dahil oldukları aktiviteler,
- Müzelerin göçmen, mülteci veya geçici koruma statüsündeki öğrencilere yönelik yerel, ulusal veya uluslararası projelere katılıp katılmadığı,
- Mülteci geçmişine sahip kaç personelin çalıştığı,
- Bu gruplar ile çalışmanın avantajları ve dezavantajları ile ilgili sorulara cevap aranmıştır.

Araştırmacı, bu verilere ulaşmak için yurt içi ve yurt dışında bulunan alanındaki yetkili kişiler ile telefon ve elektronik posta yoluyla iletişim kurmuştur.

Veri toplama aracı olarak, deneyimli ve uzman kişiye inceletilmesinin yanı sıra İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu Başkanlığı'nın onayı alınarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Gelen dönütler doğrultusunda düzeltilen görüşme formu, bir çevrimiçi görüşme formuna dönüştürülerek kullanılmıştır.

3.5. Verilerin Çözümlenmesi

Veri toplama araçlarından elde edilen veriler doküman ve içerik analizi ile analiz edilmiştir.

3.5.1. Doküman İncelmesinin Analizi

Araştırmanın amacı doğrultusunda yapılan doküman incelemesi ile görüşme yapılan müzelerin web sitelerindeki eğitim hedeflerine ve eğitim etkinliklerine bakılarak, atölyeler, sergiler ve projeler incelenmiştir. Ulaşılan veriler doküman analizi yapılarak bulgularda verilmiştir.

Bu doğrultuda ilk olarak görüşme yapılan her bir müzenin web sitesi tespit edilmiş ve bir Microsoft Excel dosyası oluşturularak sınıflandırılmıştır. Ardından her bir müzenin eğitim etkinliklerinin genel çerçevesini anlayabilmek adına müzede yürütülen atölyeler, sergiler ve projeler incelenmiştir. Araştırma amacına hizmet eden veriler belirlenmiş ve oluşturulan Excel dosyasına kullanılmak üzere yerleştirilmiştir. İnceleme yapılırken, geçmişte veya hâlâ devam eden göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik eğitim etkinlikleri tespit edilmeye çalışmıştır. Dezavantajlı ziyaretçi grubunun kendi ana dilinde açıklamaların sitelerinde olup olmadığı incelenmiştir.

Doküman incelmesinin güvenirliliğini arttırabilmek için yarı yapılandırılmış görüşme formuna başvurularak veri çeşitlendirilmesine başvurulmuştur (Kıral, 2020).

3.5.2. Yarı Yapılandırılmış Çevrimiçi Görüşmelerin Analizi

Araştırma kapsamında, 224 müze araştırılmıştır. Gönüllük esaslı bir katılım benimseyen görüşmelere Almanya'dan 7, Türkiye'den 27 olmak üzere toplamda 34 müzenin katılması ile sonuçlanmıştır.

> *Nicel araştırmadaki, "iç geçerlik", "dış geçerlik", "iç güvenirlik" ve "dış güvenirlik" kavramları yerine; nitel araştırmada karşılığı "inandırıcılık", "aktarılabilirlik", "tutarlılık" ve "teyit edilebilirlik" gibi kavramlardır (Kahyaoğlu & Karataş, 2019).*

Müzeler ile yüz yüze yapılan görüşmelerde kayıt cihazı ile kayıt alınarak verilerin korunması, çevrimiçi yapılan görüşmelerde yanıtların kaydedilerek verilerin korunması sağlanmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler, bilgisayar ortamına aktarılarak içerik analizi sırasında veri kaybının önlenmesi hedeflenmiştir. Katılımcılara cevaplarının bir kopyasının gönderilmiştir. Katılımcıların ifadeleri yorum yapılmaksızın direkt alıntı yapılarak bulgular kısmında verilerek araştırmanın inandırıcılığı sağlanmaya çalışılmıştır.

Araştırma süreci içerisinde görüşme formlarının uzman tarafından incelenip onaylanması, katılmcı tarafından cevapların teyidi, veri toplama sürecinin uzunluğu, görüşme sürelerinin uzunluğuna ek olarak yapılan doküman incelemeleri ile inandırıcılık sağlanmaya çalışılmıştır. Aktarılabilirliğini sağlayabilmek için araştırma süreci ayrıntılı bir şekilde betimlenmiştir

Araştırmanın inandırıcılık ve aktarılabilirliği Tablo 3'te; araştırmanın tutarlılığı ve teyit edilebilirliği Tablo 4'te deyalı olarak verilmiştir.

Tablo 3: Araştırmanın İnandırıcılık ve Aktarılabilirliği

İnandırıcılık	• Uzman görüşünün alınması • Meslektaşa danışma • Etik kurul onayının alınması • Katılımcıya cevaplarının bir kopyasının gönderilmesi • Görüşme süresinin uzunluğu • Katılımcının ifadelerinden direkt alıntı yapılması
Aktarılabilirlik	• Araştırmada kullanılan yöntemin sebeplerinin açıklanması • Çalışma grubunun açıklanması • Çalışma grubunun seçilmesinin sebeplerinin açıklanması • Çalışma grubuna uygulanan görüşme sürecinin ayrıntılı olarak aktarılması • Veri toplama aracının açıklanması

	• Veri toplama aracının oluşturulma basamaklarının açıklanması • Doküman analizi yapılmasının açıklanması • Kavramsal çerçevenin detaylı olarak açıklanması • İnandırıcılığın açıklanması • Aktarılabilirliğin açıklanması

Tablo 4: Araştırmanın Tutarlılığı ve Teyit Edilebilirliği

Tutarlılık	• Yüz yüze yapılan görüşmelerde kayıt cihazı ile kayıt alınarak verilerin korunması • Çevrimiçi yapılan görüşmelerde yanıtların kaydedilerek verilerin korunması • Verilerin Excel dosyasına aktararak içerik analizi sırasında veri kaybının önlenmesi • Katılımcıların ifadelerinin bulgular kısmında yorum yapılmaksızın verilmesi
Teyit Edilebilirlik	• Verilerin sonuç kısmında detaylı olarak tartışılması ve gerekçelendirilmesi • Görüşülen müzeler ve web sitelerindeki bilgiler, atölyeler, projeler, etkinlikler vb. durumlar karşılaştırılarak tutarlılığın sağlanmaya çalışılması • Müzelerin sosyal medya hesaplarındaki atölye görüntüleri ve imkân dahilinde müzelere ziyaret yapılarak atölyelerin incelenerek tutarlılığın sağlanmaya çalışılması

Yapılan doküman incelemesinin ve görüşmeler sırasında elde edilen sonuçlar bulgular bölümünde tablolaştırılmış ve yorumlanmıştır.

BÖLÜM 4: BULGULAR

Veri toplama araçlarından elde edilen veriler doğrultusunda, araştırmanın sorularını yanıtlamaya yönelik bulgular halinde sunulmuştur. Almanya ve Türkiye arasındaki benzerlik ve farklılıklar verilmiştir. Araştırma sorularını cevaplayabilmek için yarı yapılandırılmış görüşme formu ve doküman analizi kullanılmıştır.

4.1. Çocuk müzelerinde müze eğitim birimi nasıldır?

4.1.1. Çocuk müzelerinde müze eğitim etkinlikleri sırasında kimler görev almaktadır?

Almanya'dan görüşülen müzelerin eğitim etkinliklerini yürüten kişilere dair bulgular Tablo 5'te; Türkiye'ye dair bulgular Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 5 incelendiğinde, görüşme yapılan Almanya'daki müzelerin eğitimlerinde yer alan kişilerin mesleklerine dair bulgular mevcuttur. Von der Heydt Museum 4; Kindermuseum unterm Dach 3; Junges Museum Frankfurt 3; Deutsches Museum Bonn 3; Labyrinth Kindermuseum Berlin 3; Experimente ve Mathematikum 1 olmak üzere farklı meslek gruplarından eğitimci profiline sahip olduğu görülmektedir.

Müze eğitimcileri en çok eğitimde görev alan kişilerdir. Yönetim, uzmanlar, eğitimciler, sanatçılar, sanat alanında çalışan öğrenciler, sanat tarihçileri, öğretmenler ve ziyaretçilerde eğitim etkinliklerinde görev alan diğer meslek gruplarıdır. Experimenta'da ziyaretçiler kendi ziyaretlerinde sorumludur. Özel olarak bir eğitimci eşliğinde etkinlikler çok az sayıdadır.

Tablo 5: Almanya'daki Müzelerde Eğitim Etkinliklerinde Görev Alan Kişiler

	Katılımcılar
Kodlar	
Müze Eğitimcileri	Junges Museum Frankfurt, Deutsches Museum Bonn, Kindermuseum unterm Dach, Labyrinth Kindermuseum Berlin
Uzmanlar	Junges Museum Frankfurt, Deutsches Museum Bonn, Kindermuseum unterm Dach
Eğitimciler	Junges Museum Frankfurt, Deutsches Museum Bonn, Labyrinth Kindermuseum Berlin
Öğretmenler	Von der Heydt-Museum, Kindermuseum unterm Dach

Sanatçılar	Von der Heydt-Museum
Sanat Alanında Çalışan Öğrenciler	Von der Heydt-Museum
Sanat Tarihçileri	Von der Heydt-Museum
Ziyaretçiler	Experimenta
Yönetim	Mathematikum

Görüşme yapılan müzeler şu ifade etmiştir: Kindermuseum Unterm Dach: *"..uzmanlar, müze eğitimcileri, eğitimciler..öğretmenler.."* Labyrinth Kindermuseum Berlin: *"..alanda eğitilmiş tüm çalışanlar, uzmanlar, müze eğitimcileri..."* Junges Museum Frankfurt: *"..serbest zamanlı çalışan uzmanlar, eğitim uzmanları, müze eğitimcileri.."* Von der Heydt-Museum: *"..sanatçılar, öğrenciler (sanat alanında yüksek öğrenim gören), öğretmenler, sanat tarihçileri.."* Deutsches Museum Bonn: *"..60 yaş üstü öğretmenler, uzmanlar, müze eğitim ekibi.."* Mathematikum: *"..nihai sorumluluk yöneticidedir.."* Experimenta: *"..ziyaretçilerin kendileri gezerler.."* ifadeleri ile açıklamıştır.

Tablo 6 incelendiğinde, görüşme yapılan Türkiye'deki müzelerin eğitimlerinde yer alan kişilerin mesleklerine dair bulgular mevcuttur. Müze eğitimcileri en çok eğitimde görev alan kişilerdir. Yönetim, uzmanlar, eğitimciler, arkeologlar, öğretmenler ve ziyaretçilerde eğitim etkinliklerinde görev alan diğer meslek gruplarıdır.

İstanbul Modern Sanat Müzesi, İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Delta Teknoloji Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Müze Kumbaram, Ankara Oyuncak Müzesi, Cin Ali Müzesi, Evrensel Çocuk Merkezi ve Gaziantep Müze Müdürlüğüne bağlı Gaziantep Zeugma Müzesi ve Gaziantep Arkeoloji Müzesi'nde müze eğitimcisi; Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi ve Şanlıurfa Müzesi'nde müze uzmanı; İstanbul Modern Sanat Müzesi, İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Eyüp Oyuncakları Müzesi, Balat Oyuncak Müzesi, Ümran Baradan Oyun ve Oyuncak Müzesi, Necdet Alpar Mask Müzesi ve İzmir Karikatür Müzesi'nde müzenin kendi personeli olan uzmanlar; İstanbul Oyuncak Müzesi, Balat Oyuncak Müzesi ve Adana Müzesi'nde etkinliklere bağlı olarak müze personeli olmayan alanında uzmanlar tarafından verilmektedir. Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi'nde arkeolog eğitmenler tarafından verilmektedir. Feza Gürsey Bilim Merkezi'nde rehberler etkinliklerin yönetiminden ve uygulanmasından sorumludur.

Tablo 6: Türkiye'deki Müzelerde Eğitim Etkinliklerinde Görev Alan Kişiler

	Katılımcılar
Kodlar	
Müze Eğitimcisi	İstanbul Modern Sanat Müzesi, İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Delta Teknoloji Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Müze Kumbaram, Ankara Oyuncak Müzesi, Cin Ali Müzesi, Evrensel Çocuk Merkezi, Gaziantep Müze Müdürlüğü
Müze Uzmanı	Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi, Şanlıurfa Müzesi
Alanında Uzman Eğitmenler (Müze Personeli Olan)	İstanbul Modern Sanat Müzesi, İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Eyüp Oyuncakları Müzesi, Balat Oyuncak Müzesi, Ümran Baradan Oyun ve Oyuncak Müzesi, Necdet Alpar Mask Müzesi, İzmir Karikatür Müzesi,
Alanında Uzman Eğitmenler (Müze Personeli Olmayan)	İstanbul Oyuncak Müzesi, Balat Oyuncak Müzesi, Adana Müzesi
Arkeolog Eğitmenler	Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi
Organizasyon Şirketleri	Şanlıurfa Oyun ve Oyuncak Müzesi
Rehberler	Feza Gürsey Bilim Merkezi
Henüz Yok	Ankara Resim ve Heykel Müzesi, Bursa Arkeoloji Müzesi, Hatay Müzesi, Kilis Müzesi

"Çocuk müzelerinde müze eğitim etkinlikleri sırasında kimler görev almaktadır?" sorusuna yönelik bulguların Almanya ve Türkiye arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları aşağıda verilmeye çalışılmıştır.

Benzerlikleri:

- Genel olarak müze eğitimcileri her iki ülkede de eğitim etkinliklerinde en çok görev alan kişilerdir.
- Müzenin müdürleri aynı zamanda müze eğitimcisi olarak çalışabilmektedir.

Farklılıkları:

- Almanya'da sanatçılar ve sanat alanında çalışan öğrenciler etkinlikleri yürütebilmektedir.

- Almanya'da müzelerde çalışan personellerin %30'undan fazlası göçmen ya da mülteci geçmişe sahiplerdir. Türkiye'de bu profilde bir eğitimci ya da personel yoktur.

- Almanya'da eğitimlerde görev alan kişiler genel olarak çeşitli yabancı diller bilmektedir. Gelen öğrenci gruplarındaki dil bariyerini bu şekilde çözmektedirler.

- Türkiye'de arkeolog eğitmenler etkinlikleri yürütebilmektedir.

4.1.2. Çocuk müzelerinde eğitim etkinliklerin görev alan kişilerin görev tanımı nelerdir?

Almanya'dan görüşülen müzelerin eğitim etkinliklerini yürüten kişilerin görev tanımına dair bulgular Tablo 7'de; Türkiye'ye dair bulgular Tablo 9'da verilmiştir.

Çocuk müzelerinde eğitim etkinliklerin görev alan kişilerin görev tanımına ilişkin Almanya'daki bulgular Tablo 7'de detaylı olarak verilmeye çalışılmıştır. Müze eğitimcilerinin görevleri arasında en çok atölye uygulaması yapmak ve öğrenme programı tasarlamak olmuştur. Sergi planlaması, diğer eğitim personellerine eğitim verilmesi ya da dezavantajlı ziyaretçilere etkinlik planlanması ya da revizyonu gibi görevlerde müze eğitimcilerinin görevleri arasında yer almaktadır.

Tablo 7: Almanya'daki Müzelerde Eğitim Etkinliklerin Görev Alan Kişilerin Görev Tanımı

	Katılımcılar
Kodlar	
Atölye Uygulaması Yapmak	Kindermuseum Unterm Dach, Labyrinth Kindermuseum Berlin, Junges Museum Frankfurt, Von der Heydt-Museum, Deutsches Museum Bonn, Mathematikum
Sergi Planlaması	Junges Museum Frankfurt, Von der Heydt-Museum, Deutsches Museum Bonn, Mathematikum
Öğrenme Programı Tasarlamak	Kindermuseum Unterm Dach, Junges Museum Frankfurt, Von der Heydt-Museum, Deutsches Museum Bonn, Mathematikum
Tur Rehberliği Yapmak	Mathematikum
Pilot Eğitim Uygulaması Yapmak	Kindermuseum Unterm Dach
Tanıtımları Düzenlemek	Junges Museum Frankfurt, Mathematikum

Hizmet İçi Çalışma Yürütmek	Junges Museum Frankfurt, Deutsches Museum Bonn, Mathematikum
Farklı Ziyaretçi Grubuna Yönelik Eğitimler Tasarlamak ve Uygulamak	Kindermuseum Unterm Dach, Junges Museum Frankfurt, Mathematikum

Görüşme yapılan müzeler şu ifade etmiştir: Kindermuseum Unterm Dach: "*..pedagojik tekliflerin uygulanması: farklı odak noktalarına sahip atölyelerin denetimi, yemek atölyelerinin denetimi…farklı ziyaretçi gruplarına cevap verebilmek için çeşitlilik ve göç tarihi alanındaki esneklik, yaratıcılık, pedagojik deneyim ve yeterlilikler esastır…buna yönelik çalışmalar tasarlamak ve yürütmek…"* Labyrinth Kindermuseum Berlin: "*Müzemizin interaktif sergisinde 3-11 yaş arası çocuklarla yaratıcı ve eğitici çalışmalar yapmak..."* Junges Museum Frankfurt: "*..sergiler düzenlemek, programlar düzenlemek (atölyeler, sosyal yardım, festivaller), personel düzenlemek, yönetim, eğitim konseptleri düzenlemek."* Von der Heydt-Museum: "*..Çocuklarla ve gençlerle çalışmak eğlenceli, yaratıcılık, sergilere aşina olmak.."* Deutsches Museum Bonn: "*..Programlar oluşturmak ve koordine etmek, misafirlerimiz için etkileşimli öğeler oluşturmak, programları yürütmek ve Küratörler ile birlikte çalışmak."* Mathematikum: "*..Biz küçük bir müze olduğumuz için müze eğitimcilerinin başka görevleri de var; eğitim işlerinin içinde okul sınıfları ile çalışıyorlar, öğrenci eğitimcileri hazırlıyorlar, ayrıca öğretmen eğitiminde yer alıyorlar."* Experimenta: "*..çocukların eğlenmek dışında bir şeyler öğrenmesini sağlamak"*

Türkiye'deki bulgular Tablo 8'de detaylı olarak verilmeye çalışılmıştır. Müze eğitimcilerinin görevleri arasında en çok atölye uygulaması yapmak ve öğrenme programı tasarlamak olmuştur. Sergi planlaması, diğer eğitim personellerine eğitim verilmesi ya da dezavantajlı ziyaretçilere etkinlik planlanması ya da revizyonu gibi görevlerde müze eğitimcilerinin görevleri arasında yer almaktadır.

İstanbul Oyuncak Müzesi, Delta Teknoloji Müzesi, Ankara Resim ve Heykel Müzesi, Ümran Baradan Oyun ve Oyuncak Müzesi, Necdet Alpar Mask Müzesi, İzmir Karikatür Müzesi, Bursa Arkeoloji Müzesi, Bursa Türk İslam Eserleri Müzesi, Adana Müzesi, Hatay Müzesi ve Kilis Müzesinde müze eğitimcisi unvanı ile çalışan bir personel bulunmamaktadır.

İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi ve Müze Kumbaram müzelerinde çalışan müze eğitimcileri etkinlikleri tasarlamakta, yönetmekte, tanıtımını yapmakla beraber *hizmet içi çalışma yürütmek*tedirler.

Tablo 8: Türkiye'deki Müzelerde Eğitim Etkinliklerin Görev Alan Kişilerin Görev Tanımı

	Katılımcılar
Kodlar	
Atölye Uygulaması Yapmak	İstanbul Modern Sanat Müzesi, İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Eyüp Oyuncakları Müzesi, Balat Oyuncak Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Ankara Oyuncak Müzesi, Feza Gürsey Bilim Merkezi, Müze Kumbaram, Cin Ali Müzesi, Evrensel Çocuk Merkezi, Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi, Gaziantep Müze Müdürlüğü, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi, Şanlıurfa Müzesi, Şanlıurfa Oyun ve Oyuncak Müzesi
Deney Yapmak	Feza Gürsey Bilim Merkezi
Öğrenme Programı Tasarlamak	İstanbul Modern Sanat Müzesi, İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Eyüp Oyuncakları Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Feza Gürsey Bilim Merkezi, Müze Kumbaram, Cin Ali Müzesi, Evrensel Çocuk Merkezi, Gaziantep Müze Müdürlüğü, Şanlıurfa Müzesi, Şanlıurfa Oyun ve Oyuncak Müzesi
Drama Eğitmenliği Yapmak	Balat Oyuncak Müzesi, Gaziantep Müze Müdürlüğü
Dans Atölyeleri Düzenlemek	Balat Oyuncak Müzesi
Tur Rehberliği Yapmak	Balat Oyuncak Müzesi, Ankara Oyuncak Müzesi, Feza Gürsey Bilim Merkezi, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi
Pilot Eğitim Uygulaması Yapmak	İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi
Tanıtımları Düzenlemek	İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi Eyüp Oyuncakları Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Şanlıurfa Müzesi, Şanlıurfa Oyun ve Oyuncak Müzesi
Hizmet İçi Çalışma Yürütmek	İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Müze Kumbaram
İş Birlikleri Yapmak	İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Eyüp Oyuncakları Müzesi
Yönetim Görevi	Eyüp Oyuncakları Müzesi, Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi

Müzelerin ifadeleri şu şekildedir: İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi: *"Müzede gerçekleştirilen, müze ile ilgili bütün atölye ve eğitimlerde görev almak, içeriklerini ve tanıtımlarını hazırlamak, yeni projeler geliştirmek ve iş birlikleri yapmak.";* Ankara Rahmi M. Koç Müzesi: *"Müze içerisinde yer alan objelere yönelik eğitim programları oluşturmak"*; Müze Kumbaram: *"Müze eğitimi etkinliklerini tasarlamak, pilot uygulamalarını yapmak, kesinleşen eğitim modüllerini müzedeki diğer eğitimciler ile paylaşmak, gerekli hizmet içi çalışmaları geliştirmek ve katılımcılarla eğitimleri gerçekleştirmek"*;

Eyüp Oyuncakları Müzesi ve Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezinde müze eğitimcisi aynı zamanda yönetim biriminin başında olan kişidir. Eyüp Oyuncakları Müzesi: *"Atölyeleri yönetmek, uygulamak, tasarlamak, yönetimi idare etmek";* Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi: *"kurucu ve yürütücü".*

Diğer müzelerin ifadeleri aşağıdaki gibidir: İstanbul Modern Sanat Müzesi: *"İçerik hazırlanması ve eğitim programlarının uygulanması..";* Balat Oyuncak Müzesi: *"Tur rehberliği, Yaratıcı drama, dans ve çocuk atölyeleri";* Ankara Oyuncak Müzesi: *"eğitim ve rehberlik hizmetleri";* Feza Gürsey Bilim Merkezi: *"Merkezimize gelen ziyaretçileri bilgilendirmek, yönlendirmek, deneyler yapmak ve yaptırmak, gösteriler yapmak rehberlerin görevleridir.";* Cin Ali Müzesi: *"Öğrenme Programlarını tasarlamak, uygulamak, yaygınlaştırmak.";* Evrensel Çocuk Merkezi: *"eğitim programlarını uygulamak";* Gaziantep Müze Müdürlüğü: *"Özellikle okul çağındaki çocuklara müze, müzecilik, sanat vs. alanlarında drama, resim analizi, sunuş, ritim gibi etkinlikleri kullanarak bilgilendirmek.";* Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi: *"Gruplara oyuncak tarihi hakkında bilgiler vermek.";* Şanlıurfa Müzesi: *"Müze eğitim faaliyetlerinde gerekli koordinasyonu hazırlıkları sağlamak"*; Şanlıurfa Oyun ve Oyuncak Müzesi: *"Müze eğitim faaliyetlerinde gerekli koordinasyonu hazırlıkları sağlamak"* şeklinde ifadede bulunmuştur.

"Çocuk müzelerinde eğitim etkinliklerin görev alan kişilerin görev tanımı nelerdir?" sorusuna yönelik bulguların Almanya ve Türkiye arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları aşağıda verilmeye çalışılmıştır.

Benzerlikleri:

- Atölye uygulaması ve planlaması yapmak

- Hizmet içi eğitim düzenlemek
- Sergileri oluşturmak
- Tanıtımlar düzenlemek
- Her iki ülkede genel olarak görev tanımlarının benzer olduğu görülmüştür.

Farklılıkları:

- Türkiye'de bazı müzelerde eğitimciler dans atölyesi ve iş birliklerini sağlamakta da görev almaktadır.

4.1.3. Çocuk müzelerinde müze eğitim etkinlikleri nerede uygulanmaktadır?

Almanya'dan görüşülen müzelerin uygulama yerine dair bulgular Tablo 9'da; Türkiye'ye dair bulgular Tablo 10'da verilmiştir.

Eğitim etkinliklerinin uygulandığı alan ile ilgili bulgular Tablo 9'da verilmiştir. Müzeler genel olarak sergi alanlarını da eğitim alanı ile kullanmak ile beraber eğitim ve sanat atölyelerinde de eğitim etkinlikleri yapmaktadır. Müzenin açık alanını ya da müzenin dışında kurumsal binalarda eğitim faaliyetlerinde bulunan müzeler vardır.

Tablo 9: Almanya'daki Müze Eğitim Etkinliklerinin Uygulama Alanına İlişkin Bulgular

	Katılımcılar
Kodlar	
Eğitim Atölyesi	Kindermuseum Unterm Dach, Labyrinth Kindermuseum Berlin, Junges Museum Frankfurt, Von der Heydt-Museum
Sanat Atölyesi	Kindermuseum Unterm Dach, Labyrinth Kindermuseum Berlin, Junges Museum Frankfurt
Yemek Atölyeleri	Kindermuseum Unterm Dach
Açık Alan Atölyeleri	Junges Museum Frankfurt
Sergi Alanı	Mathematikum, Experimenta, Junges Museum Frankfurt, Von der Heydt-Museum
Müze Dışı Kamusal Alan	Junges Museum Frankfurt

Görüşme yapılan müzeler şu ifade etmiştir: Kindermuseum Unterm Dach: *"Faaliyetlerimiz fuardaki eğitim atölye alanında gerçekleşmektedir. Ayrıca yemek atölyelerinin yapıldığı bir öğretim mutfağımız var. Burada ayrıca farklı yemek kültürleriyle ilgileniyoruz ve mülteciler için uygulamalı etkinlikler sunuyoruz."* Labyrinth Kindermuseum Berlin: *"Tüm müze alanı artı atölye odaları.."*Junges Museum Frankfurt: *"..atölye alanları, sergiler, mahallelerdeki kamusal alanlar.."*Von der Heydt-Museum: *"..sergi ve çalışma salonları.."* Deutsches Museum Bonn: *"..Bizde "Schlauspielhaus" ve "KI:osk" var. 'TouchTomorrowLab'..bu özel alanlarda yapıyoruz.."* Mathematikum: "..sergi alanı içi.." Experimenta: *"..sergilerde.."* ifadeleri ile açıklamıştır.

Türkiye'de görüşme yapılan müzelerin büyük çoğunluğu çocuk ya da oyuncak müzesi değildir. Bu nedenle, müze bünyesinde çocuklar için ayrı bir bölüm olup olmadığı sorulmuştur.

İstanbul Modern Sanat Müzesi, İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, İstanbul Oyuncak Müzesi, Eyüp Oyuncakları Müzesi, Balat Oyuncak Müzesi, Delta Teknoloji Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Müze Kumbaram, Evrensel Çocuk Merkezi, Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi, Gaziantep Müze Müdürlüğü, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi, Şanlıurfa Müzesi, Şanlıurfa Oyun ve Oyuncak Müzesi ve Adana Müzesi çocuklara yönelik özel bir alanın müzede tahsis edildiğini söylemiştir. Ankara Oyuncak Müzesi, Feza Gürsey Bilim Merkezi, Ankara Resim ve Heykel Müzesi, Cin Ali Müzesi, Ümran Baradan Oyun ve Oyuncak Müzesi, Necdet Alpar Mask Müzesi, İzmir Karikatür Müzesi, Bursa Arkeoloji Müzesi, Hatay Müzesi ve Kilis Müzesinde ise çocuklara yönelik özel bir alan mevcut değildir.

Tablo 10: Türkiye'deki Müze Eğitim Etkinliklerinin Uygulama Uygulama Alanına İlişkin Bulgular

	Katılımcılar
Kodlar	
Eğitim Atölyesi	İstanbul Modern Sanat Müzesi, İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, İstanbul Oyuncak Müzesi, Eyüp Oyuncakları Müzesi, Balat Oyuncak Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Ankara Oyuncak Müzesi, Feza Gürsey Bilim Merkezi, Müze Kumbaram, Evrensel Çocuk Merkezi, Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi, Ümran Baradan Oyun ve Oyuncak Müzesi, Necdet Alpar Mask Müzesi, İzmir Karikatür Müzesi, Gaziantep Müze Müdürlüğü

Sanat Atölyesi	Eyüp Oyuncakları Müzesi, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi
Çocuk Atölyesi	Şanlıurfa Müzesi, Adana Müzesi
Masal Atölyesi	Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi
Bilim Atölyeleri	Feza Gürsey Bilim Merkezi
Açık Alan Atölyeleri	Müze Kumbaram, Şanlıurfa Müzesi
Sergi Alanı	İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Delta Teknoloji Müzesi, Feza Gürsey Bilim Merkezi, Cin Ali Müzesi, Adana Müzesi
Okullar	Müze Kumbaram
Farklı Müzeler	Müze Kumbaram
Müze Kütüphanesi	Cin Ali Müzesi
Müze Kafesi	Cin Ali Müzesi
Tiyatro Salonu	İstanbul Oyuncak Müzesi,
Seminer Salonu	İstanbul Oyuncak Müzesi, Cin Ali Müzesi, Şanlıurfa Oyun ve Oyuncak Müzesi

Müzelerin ifadeleri şöyledir: İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi: *"Müzemizin içerisindeki atölyeler ya da sergileme kısımlarında ve ayrıca eğitim bölümü üçüm kurulmuş iki atölyede";* Ankara Rahmi M. Koç Müzesi: *"Müze İçerinde yer alan özel eğitim alanlarında";* Feza Gürsey Bilim Merkezi: *"Deney ve Sergi Birimleri Salonu, Bilim Atölyesi alanları";* Müze Kumbaram: *"Müzemizde, okullarda, diğer müzelerde, açık alanlarda";* Cin Ali Müzesi: *"...ziyaretçi müzede rehber eşliğinde gezer. Müze gezisi haricinde müze öğrenme programı uygulamasına katılan öğrenciler programın türüne göre; müzede, seminer salonunda, Filli Bahçe'de(kafe) ya da Cin Ali Kütüphanesinde öğrenme programlarına katılırlar."*; Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi: *"Müze bahçesinde bulunan Sanat Atölyesi ve Masal Atölyesinde."*; Şanlıurfa Müzesi: *"Çocuk Atölyesi ve Eğitim etkinlikleri için hazırlanmış arkeo-park alanı";* Adana Müzesi: *"Teşhir Salonlarında ve çocuk atölyemizde…"*.

"Çocuk müzelerinde müze eğitim etkinlikleri nerede uygulanmaktadır?" sorusuna yönelik bulguların Almanya ve Türkiye arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları aşağıda verilmeye çalışılmıştır.

Benzerlikleri:

- Her iki ülkede de eğitim atölyesi, sanat atölyesi, açık alan atölyeleri, sergi alanı ve müze dışı kamusal alan eğitim alanı olarak kullanıldığı görülmüştür.

Farklılıkları:

- Türkiye'de Almanya'da farklı olarak müze kütüphanesi, müze kafesi, tiyatro salonu ve seminer salonu eğitim alanı olarak kullanıldığı görülmüştür.

4.2. Çocuk müzelerinde müze eğitim etkinliklerinin içeriği neleri kapsamaktadır?

4.2.1. Müzede eğitim etkinlikleri öncesi ve sonrasında uygulanan etkinlik var mıdır?

Almanya'dan görüşülen müzelerin müzede eğitim etkinlikleri öncesinde ve sonrasında uygulanan etkinliklere ait bulgular Tablo 11'de; Türkiye'ye dair bulgular Tablo 12'de verilmiştir.

Almanya'daki müze eğitim etkinliklerinin öncesi ve sonrası ile ilgili bulgular Tablo 11'da detaylandırılmıştır. Müze eğitimi öncesi ve sonrasında etkinlik düzenleyen sadece Kindermuseum Unterm Dach ve Deutsches Museum Bonn'dur. Junges Museum Frankfurt, Labyrinth Kindermuseum Berlin ve Von der Heydt-Museum müze dışında eğitim etkinliği düzenleyen kurumlardandır.

Tablo 11: Almanya'daki Müze Eğitim Etkinlikleri Süreci

	Katılımcılar
Kodlar	
Müze Eğitimi Öncesi Etkinlik	Kindermuseum Unterm Dach, Deutsches Museum Bonn
Müze Eğitimi Sonrası Etkinlik	Kindermuseum Unterm Dach, Deutsches Museum Bonn
Müze Dışında Eğitim Etkinlikleri	Junges Museum Frankfurt, Labyrinth Kindermuseum Berlin, Von der Heydt-Museum

Almanya'daki müze eğitim etkinliklerinin öncesi ve sonrası ile ilgili bulgular Tablo 12'de detaylandırılmıştır. *Müze Dışında Eğitim Etkinliklerine* yönelik etkinlikler talep olduğu takdir de Eyüp Oyuncakları Müzesi tarafından yapılmaktadır. *"Etkinlik öncesi ve sonrasında verilen etkinlikler mevcut. Talep olursa derneklere ya da okullara gidiyoruz."* Adana Müzesi: *"Hayır fakat Bakanlıkların düzenlediğini biliyoruz. O ziyaretler esnasında müzemiz de ziyaret ediliyor."* demiştir.

Tablo 12: Türkiye'deki Müze Eğitim Etkinlikleri Süreci

	Katılımcılar
Kodlar	
Müze Eğitimi Öncesi Etkinlik	İstanbul Modern Sanat Müzesi, İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, İstanbul Oyuncak Müzesi, Eyüp Oyuncakları Müzesi, Balat Oyuncak Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Ankara Oyuncak Müzesi, Feza Gürsey Bilim Merkezi, Müze Kumbaram, Evrensel Çocuk Merkezi, Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi, Ümran Baradan Oyun ve Oyuncak Müzesi, Necdet Alpar Mask Müzesi, İzmir Karikatür Müzesi, Gaziantep Müze Müdürlüğü, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi, Şanlıurfa Müzesi, Şanlıurfa Oyun ve Oyuncak Müzesi, Adana Müzesi
Müze Eğitimi Sonrası Etkinlik	İstanbul Modern Sanat Müzesi, İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, İstanbul Oyuncak Müzesi, Eyüp Oyuncakları Müzesi, Balat Oyuncak Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Ankara Oyuncak Müzesi, Feza Gürsey Bilim Merkezi, Müze Kumbaram, Evrensel Çocuk Merkezi, Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi, Ümran Baradan Oyun ve Oyuncak Müzesi, Necdet Alpar Mask Müzesi, İzmir Karikatür Müzesi, Gaziantep Müze Müdürlüğü, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi, Şanlıurfa Müzesi, Şanlıurfa Oyun ve Oyuncak Müzesi, Adana Müzesi
Müze Dışında Eğitim Etkinlikleri (Talep Olursa)	Eyüp Oyuncakları Müzesi, Adana Müzesi

"Müzede eğitim etkinlikleri öncesi ve sonrasında uygulanan etkinlik var mıdır?" sorusuna yönelik bulguların Almanya ve Türkiye arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları aşağıda verilmeye çalışılmıştır.

Benzerlikleri:

- Müze öncesi ve sonrası eğitim etkinlikleri her iki ülkedeki müzelerde mevcuttur.

Farklılıkları:

- Müze öncesi ve sonrası eğitim etkinlikleri Türkiye'deki müzelerde yoğun olarak kullanıldığı görülmüştür.

4.2.2. Müzede uygulanan eğitim etkinliklerinin temaları nelerdir?

Almanya'dan görüşülen müzelerin eğitim etkinliklerinin temalarına dair bulgular Tablo 13'te; Türkiye'ye dair bulgular Tablo 14'te verilmiştir.

Kindermuseum Unterm Dach, Labyrinth Kindermuseum Berlin, Deutsches Museum Bonn ve Mathematikum, çokkültürlü ve göç temasında etkinliklere ev sahipliği yapmaktadır. Tüm müze ve kurumlar kendi içlerinde belirli temalarda süreli etkinlikler düzenlemektedir.

Tablo 13: Almanya'daki Müzelerin Eğitim Etkinliklerinin Temaları

	Katılımcılar
Kodlar	
Çokkültürlü Eğitim Temasında Etkinlik	Kindermuseum Unterm Dach, Labyrinth Kindermuseum Berlin, Deutsches Museum Bonn, Mathematikum
Göç Temasında Etkinlik	Kindermuseum Unterm Dach, Labyrinth Kindermuseum Berlin, Deutsches Museum Bonn, Mathematikum
Belirli Temalarda Etkinlik	Kindermuseum Unterm Dach, Labyrinth Kindermuseum Berlin, Junges Museum Frankfurt, Von der Heydt-Museum, Deutsches Museum Bonn, Mathematikum, Experimenta

Türkiye'deki kurumlarda Almanya ile benzer şekilde kendi içlerinde belirli temalarda süreli etkinlikler düzenlemektedir.

Tablo 14: Türkiye'deki Müzelerin Eğitim Etkinliklerinin Temaları

	Katılımcılar
Kodlar	
Çokkültürlü Eğitim Temasında Etkinlik	İstanbul Modern Sanat Müzesi, İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, İstanbul Oyuncak Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Ankara Oyuncak Müzesi, Müze Kumbaram, Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi, Gaziantep Müze Müdürlüğü, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi, Şanlıurfa Müzesi, Şanlıurfa Oyun ve Oyuncak Müzesi
Göç Temasında Etkinlik	İstanbul Modern Sanat Müzesi, İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, İstanbul Oyuncak Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Ankara Oyuncak Müzesi, Müze Kumbaram, Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi, Gaziantep Müze Müdürlüğü, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi, Şanlıurfa Müzesi, Şanlıurfa Oyun ve Oyuncak Müzesi
Eğitim Etkinliği Yok	Feza Gürsey Bilim Merkezi, Ankara Resim ve Heykel Müzesi, Ümran Baradan Oyun ve Oyuncak Müzesi, Necdet Alpar Mask Müzesi, İzmir Karikatür Müzesi, Bursa Arkeoloji Müzesi, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi, Adana Müzesi, Hatay Müzesi, Kilis Müzesi

"Müzede uygulanan eğitim etkinliklerinin temaları nelerdir?" sorusuna yönelik bulguların Almanya ve Türkiye arasındaki benzerlikleri aşağıda verilmeye çalışılmıştır. Farklı bir durum tespit edilmemiştir.

Benzerlikleri:

- Çokkültürlü eğitim ve göç temasında etkinliklere sahip müze sayıları her iki ülkede de fazladır.
- Her iki müzenin süreli ve süresiz sergileri kapsamında belirli temaları vardır.
- Tematik müzeler mevcut çalışmalarını göç veya çokkültürlü temalar ile entegre edebilmektedir.

4.2.3. Müze eğitim etkinliklerinde hangi yaklaşımlar kullanılmaktadır?

Almanya'dan görüşülen müzelerin eğitim etkinliklerinde başvurduğu yaklaşımlara dair bulgular Tablo 15'te; Türkiye'ye dair bulgular Tablo 16'da verilmiştir.

Müze eğitim etkinliklerinde kullanılan yaklaşımlar kategorisine ilişkin bulgular Tablo 15'te verilmiştir. Görüşmeye katılan tüm müzeler uygulamalı eğitim anlayışının yanında farklı sanat eğitimi yaklaşımlarını benimsemiştir. Kindermuseum Unterm Dach ve Von der Heydt-Museum kurumlarında sanat tabanlı eğitim yaklaşımı kullanmaktadır.

Kindermuseum Unterm Dach: "*..Müzemizde çocuklara eşit davranıyoruz. "Benim için ne iyi, dünya için ne iyi?" gibi sorularla ilgili olarak, çözüm üretmiyoruz evet, fakat katılımı teşvik ediyoruz ve kendi kararlarımızı almayı öğreniyoruz. İddiamız çok kültürlü olduğu kadar teşvik edici.";* Von der Heydt-Museum: "*..Sanat odaklı; "düşük eşik (low-threshold)…yani "düşük eşik" programları, öğrenciden minimum düzeyde talepte bulunan programlardır."* demiştir.

Labyrinth Kindermuseum Berlin, interaktif etkinlikleri barındıran bir yaklaşım tercih ettiklerini söylemiştir. Labyrinth Kindermuseum Berlin: "*..etkileşimli..*"

Junges Museum Frankfurt, öğrencilere uzak olmayan gerçekliklerden etkinlik sırasında yararlanmayı hedeflediklerini, sosyal ortamlarını besleyecek uygulamalara yer verdiklerini şöyle ifade etmiştir, "*Çocukların günlük yaşamlarıyla ilgili, uygulamalı, sosyalleşebilecekleri yaklaşımlar..*"

STEM Eğitim Yaklaşımı, İngilizce Fen Bilimleri, Teknoloji, Mühendislik ve Matematik disiplinlerinin baş harfleri ile oluşturulmuş bir kısaltma ve aynı zamanda bu disiplinlerin bağlantılı bir şekilde kullanıldığı bir eğitim yaklaşımdır. Son yıllarda bu yaklaşıma Sanat(art) disiplinin eklenmesi STEAM yaklaşımının müze eğitim etkinliklerinde sıkça kullanıldığı gözlemlenmektedir.

Tablo 15: Almanya'da Müze Eğitim Etkinliklerinde Kullanılan Yaklaşımlar

	Katılımcılar
Kodlar	
Uygulamalı (Hands-On) Sanat Eğitimi	Kindermuseum Unterm Dach, Labyrinth Kindermuseum Berlin, Junges Museum Frankfurt, Von der Heydt-Museum, Deutsches Museum Bonn, Mathematikum, Experimenta
Sanat Tabanlı Eğitim	Kindermuseum Unterm Dach, Von der Heydt-Museum
Bilim Temelli Eğitim	Deutsches Museum Bonn
Disiplin Temelli Sanat Eğitimi	Deutsches Museum Bonn
Eğitim Ağırlıklı Sanat Eğitimi	Kindermuseum Unterm Dach
Çokkültürlü Sanat Eğitimi	Kindermuseum Unterm Dach
STEAM (STEM&ART)	Deutsches Museum Bonn
Disiplinlerarası Sanat Eğitimi	Kindermuseum Unterm Dach
Serbest	Mathematikum, Experimenta

Deutsches Museum Bonn'da kurumunda STEAM tabanlı etkinliklere yer vermektedir. "*..Bilim odaklı, STEAM odaklı ve yaşa bağlı disiplin temelli"* şeklinde eğitim etkinliklerinde kullandıkları yaklaşımı ifade etmişlerdir. Mathematikum: "*..ziyaretçiler (uygulamalı) sergileri kendi başlarına (yalnız veya gruplar halinde) deneyimler"* Experimenta: "*..şu anda ziyaretçiler kendi deneyimlemekte..."* demiştir.

Türkiye'de müze eğitim etkinliklerinde kullanılan yaklaşımlar kategorisine ilişkin bulgular Tablo 16'da detaylandırılmıştır. Görüşmeye katılan tüm müzeler uygulamalı eğitim anlayışının yanında farklı sanat eğitimi yaklaşımlarını benimsemiştir.

Sanat ve Eğitim ağırlıklı sanat eğitimi görüşme yapılan müzelerde en çok tercih edilen yaklaşımlardan olmuştur. Genel olarak müzelerin birden fazla yaklaşımı kullanmaya çalıştıkları görülmüştür. Öğrencilerin yaşı, ziyaretçi grubunun özelliklerine göre bu durum şekillenmektedir.

Tablo 16: Türkiye'de Müze Eğitim Etkinliklerinde Kullanılan Yaklaşımlar

	Katılımcılar
Kodlar	
Uygulamalı (Hands-On) Sanat Eğitimi	Eyüp Oyuncakları Müzesi, Müze Kumbaram, Şanlıurfa Müzesi
Sanat Ağırlıklı Sanat Eğitimi	İstanbul Modern Sanat Müzesi, İstanbul Oyuncak Müzesi, Eyüp Oyuncakları Müzesi, Balat Oyuncak Müzesi, Delta Teknoloji Müzesi, Ankara Oyuncak Müzesi, Müze Kumbaram, Evrensel Çocuk Merkezi, Ümran Baradan Oyun ve Oyuncak Müzesi, Necdet Alpar Mask Müzesi, İzmir Karikatür Müzesi, Gaziantep Müze Müdürlüğü, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi,
Eğitim Ağırlıklı Sanat Eğitimi	İstanbul Modern Sanat Müzesi, İstanbul Oyuncak Müzesi, Balat Oyuncak Müzesi, Ankara Oyuncak Müzesi, Feza Gürsey Bilim Merkezi, Müze Kumbaram, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi,
Görsel Kültür Sanat Eğitimi	İstanbul Modern Sanat Müzesi, Müze Kumbaram, Evrensel Çocuk Merkezi, Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkez
Disiplin Temelli Sanat Eğitimi	İstanbul Modern Sanat Müzesi, Müze Kumbaram
Çokkültürlü Sanat Eğitimi	İstanbul Modern Sanat Müzesi, Balat Oyuncak Müzesi, Müze Kumbaram, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi, Şanlıurfa Müzesi,
STEAM (STEM&ART)	İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Müze Kumbaram
Disiplinlerarası Sanat Eğitimi	İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, İstanbul Oyuncak Müzesi, Eyüp Oyuncakları Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Müze Kumbaram, Adana Müzesi
Çocuk Merkezci	Eyüp Oyuncakları Müzesi, Şanlıurfa Oyun ve Oyuncak Müzesi
Okul Müfredatı ile Paralel	İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi

İstanbul Modern Sanat Müzesi: *"Sanat ağırlıklı, eğitim ağırlıklı, çok kültürlü, disiplin temelli, görsel kültür sanat…";* İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi: *"Disiplinlerarası, okul müfredatlarıyla uyumlu, STEM & Art*"; İstanbul Oyuncak Müzesi: *"Müzede sanat ve eğitim ağırlıklı farklı disiplinlerden oluşan etkinlikler*

yapılmaktadır." Müze Kumbaram: *"Verilen örneklerin çoğunu birlikte içeren multidisipliner çok yönlü yaklaşım diyebiliriz."*

Geleneksel kültürün aktarımı ve çocuğun gelişimine katkı sağlayacak etkinlikler tasarlayan müzelerin yaklaşımları ise olmuştur. Eyüp Oyuncakları Müzesi: *"Sanat ağırlıklı, Disiplinlerarası, Çocuk merkezci, uygulamalı…karma yaklaşım gibi"*; Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi: *"Sanat, Eğitim ve Geleneksel Kültüre yönelik yapılan faaliyetler bulunmakta."* Şanlıurfa Müzesi: *"Uygulamalı kültür sanat faaliyetleri";* Şanlıurfa Oyun ve Oyuncak Müzesi: *"Çocuk gelişim ve gelişime destek olabilecek yaklaşımları kullanıyoruz."*

Eğitim etkinlikleri konusunda tasarım ve planlama aşamasında olan müzelerde vardır. Örneğin, Ankara Resim ve Heykel Müzesi: *"Müzemizde eğitim etkinlikleri uygulanmamaktadır. Ancak bu bağlamda çalışmalar planlanmaktadır."*

"Müze eğitim etkinliklerinde hangi yaklaşımlar kullanılmaktadır?" sorusuna yönelik bulguların Almanya ve Türkiye arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları aşağıda verilmeye çalışılmıştır.

Benzerlikleri:

- Her iki ülkede de en çok kullanılan yaklaşımlar,
    - Sanat Ağırlıklı Sanat Eğitimi
    - Disiplin Temelli Sanat Eğitimi
    - Eğitim Ağırlıklı Sanat Eğitimi
    - STEAM
    - Disiplinlerarası Sanat Eğitimi
- STEAM Sanat Eğitimi Yaklaşımı,
    - Almanya'da Deutsches Museum Bonn;
    - Türkiye'de İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi ve Müze Kumbaramda kullanılmaktadır.

- Disiplin Temelli Sanat Eğitimi Yaklaşımı,
    - Almanya'da Deutsches Museum Bonn;
    - Türkiye'de İstanbul Modern Sanat Müzesi ve Müze Kumbaram tarafından kullanılmaktadır.

Farklılıkları:

- Almanya'da tüm müzelere Hands On! Uygulamalı yaklaşımı benimserken, Türkiye'de Eyüp Oyuncakları Müzesi, Müze Kumbaram ve Şanlıurfa Müzesi tüm etkinliklerinde kullanmaktadır.
- Almanya'da bilim temelli eğitim 1 kurumda uygulanmaktadır.
- Çocuk Merkezci Sanat Eğitimi Yaklaşımı Türkiye'de bulunan Eyüp Oyuncakları Müzesi ve Şanlıurfa Oyun ve Oyuncak Müzesi tarafından benimsenmiştir.
- Türkiye'de görsel kültür sanat eğitimi 4 kurumda uygulanmaktadır.

4.2.4. Müze eğitim etkinlikleri hangi yaş gruplara göre tasarlanmıştır?

Almanya'dan görüşülen müzelerin hangi yaş gruplarına yönelik eğitim etkinlikleri düzenlediğine dair bulgular Tablo 17'de; Türkiye'ye dair bulgular Tablo 18'de verilmiştir.

Kindermuseum Unterm Dach, 6 ila 12 yaşları arasındaki çocuklara yönelik eğitim etkinlikleri vermektedir. Labyrinth Kindermuseum Berlin, 3 yaşından itibaren 12 yaşına kadar olan çocuklara hizmet vermektedir. Hem çocuk hem gençlik müzesi olan Junges Museum Frankfurt, 6 yaşından 18 yaşına kadar öğrencilere hizmet vermektedir. Von der Heydt-Museum, yetişkinler dahil olmak üzere 3 ila 18 yaşındaki çocuklara ve öğrencilere hizmet sağlamaktadır. Deutsches Museum Bonn, tüm yaştan ve ailelerden herkese kapılarını açmıştır. Bunun yanında, kurumlar arasında 0-3 yaş arasındaki bebek ve çocuklara etkinlik düzenleyen tek müzedir. Mathematikum, -0-3 yaş dışında tüm yaş gruplarına ve son olarak Experimenta, 3-18 yaşları arasındaki öğrencilere hizmet vermektedir.

Tablo 17: Almanya'daki Yaş Grupları

	Katılımcılar
Kodlar	
3+	Von der Heydt-Museum, Mathematikum
0-3	Deutsches Museum Bonn
3-6	Labyrinth Kindermuseum Berlin, Experimenta
6-12	Kindermuseum unterm Dach, Labyrinth Kindermuseum Berlin, Junges Museum Frankfurt, Experimenta
12-18	Junges Museum Frankfurt, Experimenta
Yetişkinler	Von der Heydt-Museum, Mathematikum
Tüm Yaşlar	Deutsches Museum Bonn, Mathematikum

Türkiye'de müzelerde etkinliklerin hangi yaş gruplarına yönelik olarak düzenlendiği ve planlandığına ilişkin bulgular Tablo 18'de verilmiştir.

Tüm yaş gruplarına hizmet veren İstanbul Oyuncak Müzesi, Müze Kumbaram ve Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi, aynı zamanda öğrencilere, 0-18 yaş, de eğitim etkinlikleri vermektedir.

İstanbul Modern Sanat Müzesi, Evrensel Çocuk Merkezi, Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi, Müze Kumbaram, Cin Ali Müzesi, Şanlıurfa Oyun ve Oyuncak Müzesi, müzeler arasında 0-3 yaşa yönelik etkinlik düzenleyen kurumlardır.

Müzelerin yoğun olarak 6-12 ve 12-18 yaş gruplarına yönelik etkinlikleri olduğu görülmektedir.

Tablo 18: Türkiye'deki Yaş Grupları

	Katılımcılar
Kodlar	
0-3	İstanbul Modern Sanat Müzesi, Evrensel Çocuk Merkezi, Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi, Müze Kumbaram, Cin Ali Müzesi, Şanlıurfa Oyun ve Oyuncak Müzesi
3-6	Feza Gürsey Bilim Merkezi, Evrensel Çocuk Merkezi, Gaziantep Müze Müdürlüğü
6-12	İstanbul Oyuncak Müzesi, Müze Kumbaram, Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi, Ankara Oyuncak Müzesi, Feza Gürsey Bilim Merkezi, Evrensel Çocuk Merkezi, Ümran Baradan Oyun ve Oyuncak Müzesi, Necdet Alpar Mask Müzesi, İzmir Karikatür Müzesi, Gaziantep Müze Müdürlüğü, Şanlıurfa Müzesi,
12-15	Feza Gürsey Bilim Merkezi, Evrensel Çocuk Merkezi, Gaziantep Müze Müdürlüğü

12-18	İstanbul Modern Sanat Müzesi, Delta Teknoloji Müzesi, Ümran Baradan Oyun ve Oyuncak Müzesi, Necdet Alpar Mask Müzesi, İzmir Karikatür Müzesi, Şanlıurfa Müzesi
0-18	Cin Ali Müzesi, Şanlıurfa Oyun ve Oyuncak Müzesi
3-18	Eyüp Oyuncakları Müzesi, Balat Oyuncak Müzesi, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi
4-14	Ankara Rahmi M. Koç Müzesi
4-18	İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi
5-18	Adana Müzesi
Tüm Yaşlar	İstanbul Oyuncak Müzesi, Müze Kumbaram, Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi

Cin Ali Müzesi: *"0-18, Öğrenme programlarımız müze içeriğine odaklıdır. Müzede mevut olan oyunla okuma gereçleri yaratıcı oyunlardır. Bu oyunlar farklı yaş gruplarıyla farklı şekillerde oynanabilir. Bu sebeple bir materyal üzerinden gelişmiş farklı yaş gruplarına (yetişkinler de dahil) hitap eden programlarla çalışıyoruz. Temel isteklerimizden biri bu gereçleri onların hayatlarına katmak. Bu sebeple etkinlik bitiminde herkes müzede oynadığı bir gereci yanında götürmüş olur."*

"Müze eğitim etkinlikleri hangi yaş gruplara göre tasarlanmıştır?" sorusuna yönelik bulguların Almanya ve Türkiye arasındaki benzerlikleri aşağıda verilmeye çalışılmıştır. Farklı bir durum tespit edilmemiştir.

Benzerlikleri:

- Her iki ülkede de benzer yaş gruplarına yönelik eğitim etkinlikleri mevcuttur.

4.3. Çocuk müzelerinde dezavantajlı ziyaretçilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin içeriği neleri kapsamaktadır?

"Çocuk müzelerinde dezavantajlı ziyaretçilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin içeriği neleri kapsamaktadır?" araştırma sorusunun alt problemlerine dair bulgular verilmiştir. Almanya ve Türkiye arasındaki benzerlik ve farklılıklar *"4.4. Almanya ve Türkiye'deki çocuk müzelerinde dezavantajlı ziyaretçilere yönelik yapılan müze eğitim etkinliklerinin benzer ve farklı yönleri* var mıdır?*"* başlığı altında verilmiştir.

4.3.1. Hangi dezavantajlı ziyaretçilere yönelik müze eğitim etkinlikleri düzenlenmektedir?

Almanya'dan görüşülen müzelerin dezavantajlı müze ziyaretçi profiline dair bulgular Tablo 19'da, Türkiye'ye dair bulgular Tablo 20'de verilmiştir.

Kindermuseum Unterm Dach, Labyrinth Kindermuseum Berlin ve Junges Museum Frankfurt, dezavantajlı grup içerisinde göçmen ve mülteci ziyaretçilerin geldiğini belirtmiştir. Özel eğitime ihtiyaç duyan, fiziksel engeli bulunan, çocuk yetiştirme kurumları tarafından yetiştirilen, suça sürüklenmiş ziyaretçilerin yanında Alzheimerlı ziyaretçiler de müzelerde ağırlanmaktadır.

Tablo 19: Almanya'daki Dezavantajlı Müze Ziyaretçi Profili

	Katılımcılar
Kodlar	
Göçmen ve Mülteci Ziyaretçiler	Kindermuseum Unterm Dach, Labyrinth Kindermuseum Berlin, Junges Museum Frankfurt
Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Ziyaretçiler	Labyrinth Kindermuseum Berlin, Junges Museum Frankfurt
Engelli Ziyaretçiler	Junges Museum Frankfurt, Mathematikum,
Kurum Tarafından Korunma Kapsamında Yetiştirilen Ziyaretçiler	Labyrinth Kindermuseum Berlin, Junges Museum Frankfurt,
Suça Sürüklenmiş Ziyaretçiler	Labyrinth Kindermuseum Berlin, Junges Museum Frankfurt, Experimenta
Alzheimerlı Ziyaretçiler	Von der Heydt-Museum, Mathematikum

Görüşme yapılan müzeler şu şekilde ifade etmiştir: Kindermuseum Unterm Dach: *"Sergi metinlerimiz sadece Almanca, İngilizce ve Ukraynaca mevcuttur. Arapça tekliflere büyük ihtiyaç var ve burada kendimizi daha iyi konumlandırmamız gerektiğinin farkındayız ve daha iyisi için çalışıyoruz.."* Labyrinth Kindermuseum Berlin: *"..mülteci çocuklar…sosyal açıdan dezavantajlı çocuklar.."* Junges Museum Frankfurt: *"tüm dezavantajlı gruplar diyebilirim…biz herkese açık bir müzeyiz… tüm çocuklar/gençler için eğitim programlarımıza katılırlar.."* Von der Heydt-Museum: *"…bunaması olan insanlar.."* Deutsches Museum Bonn: *"Dezavantajlı ziyaretçiler için tüm atölyeleri mümkün kılmaya çalışıyoruz..herkese kapımız açık.. Evet, örneğin göçmen gruplarına (Kaplumbağa) özel kodlama programlarımız ve herhangi bir yazılı kılavuza ihtiyacınız olmayan Lego Setlerimiz var."* Mathematikum: *"..görme engelli*

insanlar, Alzheimerlı insanlar..” Experimenta: “*..herkese açık bir müzeyiz…isteyen herkes her zaman gelebilir..”*

Türkiye’deki dezavantajlı müze ziyaretçi profili ilişkin bulgular Tablo 20’de verilmiştir.

İstanbul Modern Sanat Müzesi, İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, İstanbul Oyuncak Müzesi, Eyüp Oyuncakları Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Feza Gürsey Bilim Merkezi, Evrensel Çocuk Merkezi ve Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi’nde göçmen, mülteci, geçici koruma statüsündeki göçmen ziyaretçilere ev sahipliği yapmaktadır.

Tablo 20: Türkiye’deki Dezavantajlı Müze Ziyaretçi Profili

	Katılımcılar
Kodlar	
Göçmen, Mülteci, Geçici Koruma Statüsündeki Göçmen Ziyaretçiler	İstanbul Modern Sanat Müzesi, İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, İstanbul Oyuncak Müzesi, Eyüp Oyuncakları Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Feza Gürsey Bilim Merkezi, Evrensel Çocuk Merkezi, Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi
Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Ziyaretçiler	İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Feza Gürsey Bilim Merkezi, Evrensel Çocuk Merkezi:
Engelli Ziyaretçiler	İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Eyüp Oyuncakları Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Ankara Oyuncak Müzesi, Feza Gürsey Bilim Merkezi, Cin Ali Müzesi
Kurum Tarafından Korunma Kapsamında Yetiştirilen Ziyaretçiler	İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi
Suça Sürüklenmiş Ziyaretçiler	Feza Gürsey Bilim Merkezi
Kardeş Okul Projeleri	İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi
Alzheimerlı Ziyaretçiler	İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi
Fiziksel Ulaşımı Zor Olan Okullar	Gaziantep Müze Müdürlüğü

İstanbul Modern Sanat Müzesi: *“…dönem dönem göçmen çocuklar…”*; İstanbul Oyuncak Müzesi: *“Dezavantajlı gruplara yönelik etkinlikler talep üzerine yapılmaktadır.”*; Eyüp Oyuncakları Müzesi: *“Evet. Göçmen ve engelli bireyler”* Şanlıurfa Müzesi: *“…dezavantajlı çocuklar, göçmen çocukları, engelli öğrenciler...”*

İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi ve Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi, Çocuk Esirgeme Kurumu tarafından yetiştirilen öğrencilerin müzelerini ziyaret ettiklerini söylemişlerdir. Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi: *"Mülteciler, yetimler koordinasyonu birimleri, engelli vatandaşlarımız."*

Feza Gürsey Bilim Merkezi, çeşitli Sivil Toplum Kuruluşları ya da dernekler aracılığı ile suça sürüklenmiş çocukların ziyaretçi olarak kurumlarına geldiğini ve etkinlikler yapıldığını söylemiştir.

Suriyeli öğrenciler, kardeş okul projeleri yürüten ve Alzheimer hastalarının ziyaretçi olarak gidebildiği İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, *"Dezavantajlı okullar, Kardeş okul projeleri, engelli grupları, Alzheimer grupları, Suriyeli çocuklar…"* şeklinde ifade etmiştir.

Suriyeli öğrencilere ek olarak fiziksel ulaşımı zor olan okullara da hizmet vermeye çalışan Gaziantep Müze Müdürlüğü: *"Ulaşımı zor okullara yönelik eğitimler (köy ve kenar mahalle okullarında)…göçmenler, yani Suriyeliler…"*demiştir.

Cin Ali Müzesi: *"Müzemizde görmeyenlerle ilgili yürüttüğümüz projeler ve çıktıları yer alıyor. Bu alanda gören-görmeyen herkes için bir uygulama ve öğrenme programı geliştirmiş durumdayız.";* Evrensel Çocuk Merkezi: *"..özel eğitim gerektiren okul grupları, göçle ülkemize gelen mültecilerin çocuklarının bulunduğu okullar".*

İstanbul Oyuncak Müzesi talep doğrultusunda yapıldığını dile getirmiştir. *"Dezavantajlı gruplara yönelik etkinlikler talep üzerine yapılmaktadır."*

Müze Kumbaram, şu anda etkinlik tasarlama aşamasında olduklarını söylemiştir. *"Müzemiz 1 yıl önce kuruldu. Pandemi sonrası yüz yüze eğitimlere sınırlı miktarda başlayabildik. Henüz dezavantajlı gruplarla çalışmaya başlamadık. Her türlü dezavantajlı grup için birer birer eğitim etkinlikleri hazırlamaya çalışacağız. Ekonomik olarak dezavantajlı gruplar, bedensel engelli, görme, duyma engelli gruplar, ileri yaşlı gruplar müzemiz öncesinde de müze eğitimcilerimizin çalışmış olduğu gruplardır."*

4.3.2. Göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin planlanması sırasında ne tür kriterlere dikkat edilmektedir?

Almanya'dan görüşülen müzelerin göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin uygulaması sırasında dikkat ettikleri hususlara dair bulgular Tablo 21'de; Türkiye'ye dair bulgular Tablo 22'de verilmiştir.

"Göçmen ve mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinlikleri planlarken dikkat ettiğiniz noktalar nelerdir?" sorusuna verilen cevaplar doğrultusunda bulgular Tablo 24'teki gibi oluşturulmuştur. Genel olarak müzeler, öğrencilerin sürece dahil olması ve etkinlik içerisinde aktif olmaları için çaba sarf ettiklerini ve tutumlarını, vücut dillerini, kullandıkları dili, açıklamaların sade ve anlaşılır olmasının temel noktalar olduklarını dile getirmişlerdir. Dil bilmeyen öğrenciler için personellerinin çoğunun yabancı dil bilmesi ya da göçmen olması ile buna çözüm bulduklarını söylemişlerdir. Profesyonel çevirmen desteği ya da grubun öğretmenin çevirmenlik yapması gibi durumlarda söz konusudur.

Tablo 21: Almanya'da Müze Eğitim Etkinliklerinin Planlanması Sırasında Dikkat Edilen Hususlar

	Katılımcılar
Kodlar	
Sürece Dahil Olma Durumu	Kindermuseum Unterm Dach, Labyrinth Kindermuseum Berlin, Deutsches Museum Bonn, Mathematikum
Kısa ve Açık Açıklamalar	Deutsches Museum Bonn, Junges Museum Frankfurt
Açıklamaları Sözsüz İletişim Becerileri ile Açıklamak	Junges Museum Frankfurt
Buz-Kırıcı Oyunlar	Labyrinth Kindermuseum Berlin, Deutsches Museum Bonn
Dil Seviyesi Bilgisi	Labyrinth Kindermuseum Berlin
Eğlenceli ve Merak Uyandırıcı	Labyrinth Kindermuseum Berlin, Deutsches Museum Bonn
Çevirmen Tahsis Durumu	Deutsches Museum Bonn, Mathematikum

Müzelerin ifadeleri sırasıyla verilmiştir: Kindermuseum Unterm Dach: *"..Göçmenlerin ve mültecilerin sürece dahil olmasını sağlıyoruz."* Labyrinth Kindermuseum Berlin: *"..etkileşim, çocukları harekete geçirme, yaratıcı yöntemler, dil eğitimi.."* Junges Museum Frankfurt: *"..anlaşılır bir dil, etkileşimli ve karmaşık dil becerileri gerektirmeyen etkinlikler (Müzik/yaratıcı atölye çalışmaları) kullanılmasına özen gösteriyoruz.."* Deutsches Museum Bonn: *"..Dil/çeviri, birçok etkileşimli unsur, mümkünse sadece kısa açıklamalar ve 'kültür değiştirme' gibi*

oyunlar. Bazı çocuklar penguen kültürünü, bazı çocuklar ise robot kültürünü oynuyor. Her kültür kendi kurallarını, işaretlerini ve dilini resmetmektedir. Bir öğrenci diğer kültürü ziyaret edecek ve kendi kültürünü, yaşadıklarını aktaracaktır. Yakında çocuklar fark eder: Kuralları bilmiyorsanız kolay değildir. Bu küçük açılış oyunundan sonra bilim odaklı temalarımızla başlıyoruz ve müzede oryantasyon veriyoruz." Mathematikum: "*..Onları kabul gören bir kişi olarak destekleyip dahil etmeye çalışıyoruz."* demiştir. Von der Heydt-Museum ve Experimenta kurumları böyle bir girişimlerinin olmadığını dile getirmiştir.

Türkiye'deki müzeler, öğrencileri etkinliklere dahil etmenin en önemli öncelik olduğunu söylemişlerdir. Bu hedef doğrultusunda etkinlikler planlanmasına ve uygulanmasına dikkat edilmektedir. Bulgular Tablo 22'de verilmiştir

Tablo 22: Türkiye'de Müze Eğitim Etkinliklerinin Planlanması Sırasında Dikkat Edilen Hususlar

	Katılımcılar
Kodlar	
Yaş Grubu	Feza Gürsey Bilim Merkezi, Şanlıurfa Müzesi
Uzman Tahsisi	Adana Müzesi
Kısa ve Açık Açıklamalar	Eyüp Oyuncakları Müzesi
Açıklamaları Sözsüz İletişim Becerileri ile Açıklamak (Vücut Dili)	Gaziantep Müze Müdürlüğü, Eyüp Oyuncakları Müzesi
Kültürlerarası Tema Kullanımı	İstanbul Modern Sanat Müzesi
Hazırbulunuşluk	Feza Gürsey Bilim Merkezi, Şanlıurfa Müzesi
Beceri Temelli Eğitim	Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi
Dil Seviyesi Bilgisi	Gaziantep Müze Müdürlüğü
Eğlenceli ve Merak Uyandırıcı	Eyüp Oyuncakları Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi
Çevirmen Tahsis Durumu	Gaziantep Müze Müdürlüğü
Göçmen ve Mülteci Koordinasyon Merkezleri	Şanlıurfa Oyun ve Oyuncak Müzesi
Çeşitli	İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Eyüp Oyuncakları Müzesi, Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi

İstanbul Modern Sanat Müzesi: *"..kültürel çalışmalara özgü bir eğitim..";* İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi: *"uyum sağlayabilmeleri adına olan her şey";* Eyüp Oyuncakları Müzesi*: "..Kendilerine çocuk olduklarını hissettirmek ve kaliteli ve eğlenerek vakit geçirmelerini sağlamak..";* Ankara Rahmi M. Koç Müzesi: *"Eğitimin*

eğlenceli yönünü daha etkili kullanmaya dikkat ediyoruz."; Feza Gürsey Bilim Merkezi: *"..Öğrencilerin yaş ve bilgi düzeyleri göz önünde tutulmaktadır.";* Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi: *"..Detaylardan ve fotoğraf gibi belgelemelerden kaçınılıyor.."*

Gaziantep Müze Müdürlüğü: *"Dil konusunu önemsiyoruz, bunun için çevirmen kullandığımız zamanlar oldu. Film etkinliği yaptığımızda özellikle diyalogsuz film tercih ediyoruz. Ayrıca son yıllarda gelen çocukların çok büyük çoğunluğu Türkçe öğrenmiş durumda.";* Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi: *"Dezavantajlı oldukları noktalara dikkat etmek. Ve becerilerini arttırıcı eğitimler düzenlemek. ";* Şanlıurfa Müzesi: *"..yaş ve eğitim durumu göz önüne alınarak."*

Şanlıurfa Oyun ve Oyuncak Müzesi: *"Genellikle Koordinasyon Merkezleri üzerinden sağlanıyor.";* Adana Müzesi: *"Normal şartlarda ziyaretçi öğrenci gruplarına rehberlik hizmeti verilmezken, bahsettiğiniz öğrenci grupları geldiğinde talep ederlerse rehberlik etmesi için bir uzman görevlendiriyoruz."*

4.3.3. Göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin planlanması sırasında hangi meslek grupları ile iş birliği yapılmaktadır?

Almanya'dan görüşülen müzelerin eğitim etkinliklerinin planlanması sırasında beraber çalıştıkları meslek gruplarına dair bulgular Tablo 23'te; Türkiye'ye dair bulgular Tablo 24'de verilmiştir.

Müzelerin eğitim etkinliklerinin planlamasında Kindermuseum unterm Dach tüm eğitim ekibi ile hazırlamaktadır. Labyrinth Kindermuseum Berlin, müze yönetimi ve proje müdürleri ile, Junges Museum Frankfurt müze eğitimcileri ile, Von der Heydt-Museum müze eğitimcileri ile, Deutsches Museum Bonn müze eğitimcileri ve müzenin beraber çalıştığı çevre okullar ile, Mathematikum bünyesinde çalışan öğretmenler ve kendisi de öğretmen olan müze müdürü ile beraber, Experimenta müze eğitimcileri ve partner okullarla çalışmalarını yapmaktadır.

Tablo 23: Almanya'da Müze Eğitim Etkinliklerinin Planlanması Sırasında İş Birliği ve Destek Alınan Meslek Grupları

	Katılımcılar
Kodlar	

Müze Eğitimcisi	Kindermuseum Unterm Dach, Junges Museum Frankfurt, Deutsches Museum Bonn, Experimenta, Von der Heydt-Museum
Müze Uzmanı	Kindermuseum Unterm Dach
Müzenin Partner Okulları	Kindermuseum Unterm Dach, Deutsches Museum Bonn, Experimenta
Müze Müdürü	Kindermuseum Unterm Dach, Labyrinth Kindermuseum Berlin, Mathematikum
Öğretmen Personel	Mathematikum
Proje Müdürü	Labyrinth Kindermuseum Berlin

Türkiye'de göçmen ve mültecilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin planlamasında iş birliği ve destek alınan meslek gruplarına ilişkin bulgular Tablo 24'te verilmiştir. Müze eğitimcisi, müze uzmanı, tur rehberleri, psikolog ve çocuk gelişim uzmanlarının yanı sıra Göçmen ve Mülteci Koordinasyon Merkezleri/Dernekleri ile çalışan müzeler mevcuttur.

Tablo 24: Türkiye'de Müze Eğitim Etkinliklerinin Planlanması Sırasında İş Birliği ve Destek Alınan Meslek Grupları

	Katılımcılar
Kodlar	
Müze Eğitimcisi	İstanbul Modern Sanat Müzesi, İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Müze Kumbaram, Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi, Şanlıurfa Müzesi
Müze Uzmanı	Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi, Şanlıurfa Müzesi
Rehberler	Feza Gürsey Bilim Merkezi
Grubun Öğretmeni	Feza Gürsey Bilim Merkezi
Çocuk Gelişim Uzmanı	Müze Kumbaram
Çocuk Psikoloğu	Müze Kumbaram
Müze Müdürü	Balat Oyuncak Müzesi, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi
Eğitim Danışmanları	Eyüp Oyuncakları Müzesi,
Göçmen ve Mülteci Koordinasyon Merkezleri/Dernekleri	Eyüp Oyuncakları Müzesi, Gaziantep Müze Müdürlüğü, Şanlıurfa Oyun ve Oyuncak Müzesi
Genel Müze Eğitim Etkinliği Uygulanması	İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Cin Ali Müzesi, Evrensel Çocuk Merkezi

İstanbul Modern Sanat Müzesi: *"eğitim planlama uzmanları";* Şanlıurfa Müzesi: *"..müze uzman personelleri.."*

İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi: *"Bu öğrencilere ayrı bir eğitim planlamak yerine mevcut olan atölyelerimizi onlara uyduruyoruz."*

Eyüp Oyuncakları Müzesi: *"STK'lar, Eğitim Danışmanları, alanda çalışma yapan Yüksek Lisans Öğrencileri, grubun öğretmenleri…";* Gaziantep Müze Müdürlüğü: *"Müze ve göç ile ilgili çalışma yapan çeşitli STK'lerden destek alıyoruz."*

Feza Gürsey Bilim Merkezi: *"Rehberler ve öğrencileri merkeze getirmek isteyen grup görevlileri faaliyetler hakkında birlikte karar vermektedir.";* Şanlıurfa Oyun ve Oyuncak Müzesi: *"Göçmen ve Mülteci koordinasyon merkezleri"*

Müze Kumbaram: *"Müze eğitimcileri planlamakta, ihtiyaç durumunda çocuk gelişimi ve çocuk psikolojisi alanında uzman görüşü almaktadırlar."*

4.3.4. Göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin uygulanması sırasında hangi meslek grupları ile iş birliği yapılmaktadır?

Almanya'dan görüşülen müzelerin göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin uygulanması sırasında beraber çalışılan meslek gruplarına dair bulgular Tablo 25'te; Türkiye'ye dair bulgular Tablo 26'da verilmiştir.

Göçmen ve mülteci öğrenciler ile uygulama çalışmalarında müzelerin dışarıdan yardım alıp almadıkları araştırılmıştır. Junges Museum Frankfurt ve Experimenta kurumları müzede çalışan personelin bu ihtiyacı karşılayabildiğini ve bu sebeple müze dışında yardım almadıklarını dile getirmişlerdir.

Tablo 25: Almanya'da Müze Eğitim Etkinliklerinin Uygulanması Sırasında İş Birliği ve Destek Alınan Meslek Grupları

	Katılımcılar
Kodlar	
İhtiyaç Grubundaki İş Grubu ile	Labyrinth Kindermuseum Berlin, Mathematikum
Eğitimciler	Kindermuseum Unterm Dach, Von der Heydt-Museum
Uzmanlar	Kindermuseum Unterm Dach, Labyrinth Kindermuseum Berlin
Çeşitli Alanlardan Sanatçılar	Von der Heydt-Museum, Labyrinth Kindermuseum Berlin
Hikâye Anlatıcıları	Labyrinth Kindermuseum Berlin
İllüstratörler	Labyrinth Kindermuseum Berlin

Drama Öğretmenleri	Deutsches Museum Bonn
Çevirmenler	Deutsches Museum Bonn
Müze İçi Personel	Junges Museum Frankfurt, Experimenta

Junges Museum Frankfurt bunu: *"Hayır, çünkü çalışanlarımızın çoğu birden fazla dil konuşuyor, bazıları da kültürlerarası bir geçmişe sahip, ayrıca tüm personelimiz uzmanlıkları bunu karşılamaya yetiyor."* şeklinde açıklamıştır. Labyrinth Kindermuseum Berlin ve Mathematikum, ihtiyaç halinde uzman gruba başvurduklarını söylemiştir. Von der Heydt-Museum ve Labyrinth Kindermuseum Berlin, çeşitli alanlarda yetkin sanatçılar ile çalışmaktadırlar. Labyrinth Kindermuseum Berlin: *"Çocuklarla çalışmak için ekibimizin yanı sıra sanatçılar, hikâye anlatıcıları, illüstratörler vb. istihdam ediyoruz."* demiştir.

Türkiye'de görüşülen müzelerde uygulama sırasında beraber çalıştıkları meslek grupları ile ilgili bulgular Tablo 26'da verilmiştir. Öğretmenler, drama öğretmenleri, akademisyenler, eğitimciler, çocuk gelişim uzmanları, psikolog, sosyologlar ve çeşitli STK'lar yoğun olarak iş birliği yapılan meslek grupları arasındadır. Yerel yönetimler ile etkinlikler kapsamında temas kuran tek müze İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi'dir.

Tablo 26: Türkiye'de Müze Eğitim Etkinliklerinin Uygulanması Sırasında İş Birliği ve Destek Alınan Meslek Grupları

	Katılımcılar
Kodlar	
Öğretmenler	Eyüp Oyuncakları Müzesi, Gaziantep Müze Müdürlüğü, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi, Şanlıurfa Müzesi, Adana Müzesi
Eğitimciler	Eyüp Oyuncakları Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Evrensel Çocuk Merkezi, Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi
Akademisyen	İstanbul Modern Sanat Müzesi, Feza Gürsey Bilim Merkezi, Şanlıurfa Müzesi,
Drama Öğretmeni	İstanbul Modern Sanat Müzesi, Balat Oyuncak Müzesi, Adana Müzesi, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi
Eğitim Fakültesi Öğrencileri (Stajyer)	İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi
Üniversite Öğrencileri (Gönüllü)	Feza Gürsey Bilim Merkezi

Psikolog	Eyüp Oyuncakları Müzesi, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi
Sosyolog	Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi, Adana Müzesi
Çocuk Gelişim Uzmanı	Balat Oyuncak Müzesi, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi, İstanbul Oyuncak Müzesi, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi
El Sanatları Uzmanı	Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi
Sanat Tarihçileri	Adana Müzesi
Arkeolog	Adana Müzesi
Sosyal Bilimler Çalışanları	Adana Müzesi
Çevirmen	Eyüp Oyuncakları Müzesi, Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi
STK	İstanbul Modern Sanat Müzesi, İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Şanlıurfa Müzesi
Yerel Yönetimler	İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi

İstanbul Modern Sanat Müzesi: *"akademisyen, drama öğretmeni, stk'lar"*

İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi: *"Stajyerlerimiz oluyor genelde eğitim fakültesinde okuyan öğrencilerden… stk ve belediyeler ile"*

İstanbul Oyuncak Müzesi: *"Bu tarz etkinliklerde pedagoji eğitimi almış eğitmenlerle çalışmaya özen gösteriyoruz."*

Feza Gürsey Bilim Merkezi: *"Sürekli ve uzun süreli bir ortaklık yapılan meslek grubu yoktur. Üniversiteler veya diğer kurum/kuruluşlardan gelen talep olduğunda değerlendirilmektedir...gönüllü akademisyen ve üniversite öğrencilerinden destek alınabilmektedir."*

Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi: *"Drama öğretmenleri, el sanatları ve çocuk gelişimi mezunlarından destek alıyorum."*

Adana Müzesi: *"Normal şartlarda ziyaretçi öğrenci gruplarına rehberlik hizmeti verilmezken, bahsettiğiniz öğrenci grupları geldiğinde talep ederlerse rehberlik etmesi için bir uzman görevlendiriyoruz. Öğretmenler, Sosyologlar, Sosyal Çalışmacılar, Arkeolog ve Sanat Tarihçiler gibi…Branş Öğretmenleri, Sosyologlar, Sosyal Çalışmacılar, Drama Öğretmenleri (Bakanlık görevlendirmesiyle geliyorlar.)"*

4.3.5. Göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin uygulaması sırasında oluşturulan öğrenci grupları nasıldır?

Almanya'dan görüşülen müzelerin eğitim etkinlikleri sırasında öğrenci gruplarının yapısına dair bulgular Tablo 27'de; Türkiye'ye dair bulgular Tablo 28'de verilmiştir.

Kindermuseum Unterm Dach karma grup şeklinde çalışmaktadır. Bu şekilde öğrencilerin birçok bilgiyi paylaşabileceklerine inanmaktadırlar. Labyrinth Kindermuseum Berlin müzesi ihtiyaca göre şekillendiğini söylemiş karma grup çalışmanın daha bütünleyici sonuçlara ulaşmada etkili olduklarını dile getirmiştir. "*..farklı grup etkinliklerimiz var. Bazıları yalnızca mülteci çocuklardır, ancak çoğu, her iki yönde de entegrasyonu desteklemeyi ve bir topluluk oluşturmayı hedeflediğimiz için karma akran gruplarıdır."* Junges Museum Frankfurt karma ve sadece göçmen ya da mülteci ziyaretçilere yönelik olarak etkinliklerin olduğunu dile getirmiştir.

Tablo 27: Almanya'da Müze Eğitim Etkinlikleri Sırasında Oluşturulan Öğrenci Grup Yapısına İlişkin Bulgular

	Katılımcılar
Kodlar	
Sadece Göçmen ya da Mülteci Ziyaretçiler	Labyrinth Kindermuseum Berlin, Junges Museum Frankfurt
Karma Gruplar	Kindermuseum Unterm Dach, Labyrinth Kindermuseum Berlin, Junges Museum Frankfurt, Mathematikum, Von der Heydt-Museum

Deutsches Museum Bonn müzesi göçmen ya da mülteci öğrenciler ile çalışırken Tandem dil öğrenme yöntemini kullandıklarını bu sebeple tüm grupların karma olduklarını belirtmiştir. Tandem dil öğrenimi, ideal olarak her öğrencinin diğer kişinin öğrenmek istediği dilde anadili olduğu, ikili ortaklar arasındaki karşılıklı dil alışverişine dayanan bir dil öğrenme yöntemidir (O'Rourke, 2005). Müze eğitimcilerine göre göçmen ya da mülteci olmasa da her zaman karma gruplar desteklediklerini vurgulamış ve şöyle açıklamıştır: "…*Normalde göçmen olmayan çocuklarla birlikte çalışırlar.* Tandem *dil öğrenme yaklaşımını benimsemiş durumdayız ve bunu eğitim sırasında sağlamaya çalışıyoruz. Bizim bakış açımız şudur: homojen gruplar yoktur. Aynı yaşta, aynı geçmişe ve dile sahip 10 çocuk bile farklı. Bu yüzden tüm grupları karıştırmayı seviyoruz, bu daha da eğlenceli…"*

Mathematikum: *"..Homojen değiller, yani birçok farklı ülkeden gelenler var…aslında ana sebebi bölgemizdeki okulların açık politikası olmasından kaynaklanmaktadır. Bu sebeple bizde karma tercih ediyoruz." şeklinde ifade etmiştir.*

Türkiye'de müze eğitim etkinlikleri sırasında oluşturulan öğrenci grup yapısına ilişkin bulgular Tablo 28'de verilmiştir. Balat Oyuncak Müzesi, Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi ve Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi, göçmenlere yönelik eğitim etkinliklerini homojen bir şekilde yürütmektedir. İstanbul Modern Sanat Müzesi, İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Eyüp Oyuncakları Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi ve Feza Gürsey Bilim Merkezi hem ayrı hem de karma olarak etkinlik hizmeti vermektedir.

Tablo 28: Türkiye'de Müze Eğitim Etkinlikleri Sırasında Oluşturulan Öğrenci Grup Yapısına İlişkin Bulgular

	Katılımcılar
Kodlar	
Sadece Göçmen ya da Mülteci Ziyaretçiler	İstanbul Modern Sanat Müzesi, İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Eyüp Oyuncakları Müzesi, Balat Oyuncak Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Feza Gürsey Bilim Merkezi, Evrensel Çocuk Merkezi, Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi
Karma Gruplar	İstanbul Modern Sanat Müzesi, İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Eyüp Oyuncakları Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Ankara Oyuncak Müzesi, Feza Gürsey Bilim Merkezi, Cin Ali Müzesi, Evrensel Çocuk Merkezi, Gaziantep Müze Müdürlüğü, Şanlıurfa Müzesi, Adana Müzesi

Balat Oyuncak Müzesi: *"Göçmen ya da mülteci öğrencilerle 2 defa ziyaret gerçekleştirdiler. Ayrı gruplarla ziyaret ettiler.";* Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi: *"Ayrı gruplar olmalarını tercih ediyoruz.";* Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi: *"Gruplar genel olarak homojen yapıdadır. Grup içerisinde veya müze ziyaretçileri içerisinde gruptaki mültecileri istemeyen kitle ile sıkıntı yaşayabiliyoruz."*

İstanbul Modern Sanat Müzesi: *"Bazen o gruplara özgü bazen karma olarak...";* İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi: *"Göçmen çocuklar hem homojen hem de ayrı olarak müzemizdeki etkinliklere katılmaktadır.";* Eyüp Oyuncakları Müzesi: *"İki şekilde de vardır. Karma ve sadece göçmen öğrencilerden grup olabiliyor. Talep nasıl olursa öyle şekilleniyor."*; Ankara Rahmi M. Koç Müzesi: *"Her ikisiyle birlikte*

çalışıyoruz. Grup dağılımda bir tercih kriterimiz yok."; Feza Gürsey Bilim Merkezi: *"Homojen olabildiği gibi, karışık da olabilmektedir. Tercih ziyaretçi gruba bırakılmaktadır."*

Cin Ali Müzesi, Gaziantep Müze Müdürlüğü, Şanlıurfa Müzesi ve Adana Müzesi sadece karma gruplar ile çalışmaktadır. Cin Ali Müzesi: *"Öğrenme programlarımızda ağırladığımız sınıflar içerisinde göçmen/mülteci çocuklar bulunmaktadır. Çocuklar hiçbir ayırım olmadan birlikte programa katılırlar. Programlar genellikle iki eğitmenle yürütülür. Özel olarak ilgilenilmesi gereken çocuklar için müze eğitimcisi de öğretmen de yardımcı olur.";* Gaziantep Müze Müdürlüğü: *"Heterojen gruplarla çalışıyorum. Birbirleri ile oyun yoluyla daha iyi etkileşim kurmalarını sağlamaya çalışıyorum."*; Şanlıurfa Müzesi: *"beraber etkinlikler yapılmakta…"*; Adana Müzesi: *"Gruplar bazı bakanlıklar veya okullarla beraber gelmektedirler. Karma grup yani."*

4.3.6. Göçmen veya mülteci öğrenci gruplarına müze nasıl ulaşmaktadır?

Almanya'dan görüşülen müzelerin göçmen veya mülteci öğrenci gruplarına müzelerin nasıl ulaştığına dair bulgular Tablo 29'da; Türkiye'ye dair bulgular Tablo 30'da verilmiştir.

Almanya'da müzeler göçmen ve mülteci öğrencilere çeşitli kurumlar aracılığı ile ulaşmaktadır. Genel olarak beraber çalışılan okullar, dernekler, sivil toplum kuruluşları ve Willkommensklassen yani *Hoş geldin Sınıfları* aracılığı ile öğrencilere ulaşıldığı görülmüştür.

Tablo 29: Almanya'da Göçmen ve Mülteci Öğrencilere Ulaşım

	Katılımcılar
Kodlar	
Göçmen ve Mülteci Koordinasyon Merkezleri	Labyrinth Kindermuseum Berlin
Willkommensklassen Sınıfları*	Labyrinth Kindermuseum Berlin, Junges Museum Frankfurt
Partner Okullar	Kindermuseum Unterm Dach, Labyrinth Kindermuseum Berlin, Junges Museum Frankfurt, Von der Heydt-Museum, Deutsches Museum Bonn, Experimenta

Çeşitli Dernekler ve Sivil Toplum Kuruluşları	Kindermuseum Unterm Dach, Labyrinth Kindermuseum Berlin, Junges Museum Frankfurt, Von der Heydt-Museum

Willkommensklassen Sınıfları*: *Genelde 10 yaş ve üstü Almanya'ya göç eden ve ana dilleri Almanca olmayan öğrencilerden oluşan, yoğun Almanca dersleri ile hem de normal müfredat derslerinin beraber verildiği dil hazırlık sınıflarına verilen isimdir. Burada öğrenciler Almancada belirli bir seviyeye ulaştıktan sonra normal sınıflarda öğrenimlerine kaldıkları sınıftan devam ederler. Anaokulu ve ilkokul öğrencileri direk normal sınıftan öğrenime başlar.*

Kindermuseum Unterm Dach: *"Okullar ve derneklerle işbirliği yaparak..."* Labyrinth Kindermuseum Berlin: *"mülteci ağlarını ve kurumlarını kullanarak, okullar ile.. "Willkommensklassen", yani özellikle mülteci veya göçmen çocuklara yönelik sınıflara hitap eden sınıflar var, direk o sınıfı da getirebiliyorlar..."* Junges Museum Frankfurt: *"Bunlar okul sınıflarının/ziyaretlerinin bir parçasıdır (okul çocuklarının %75'i kültürlerarası bir geçmişe sahiptir), sosyal yardım programlarının parçasıdır."* Von der Heydt-Museum: *"...okullar ve sivil toplum kuruluşları gibi.."* Deutsches Museum Bonn: *"..bazı ortak okullarımız var ve belediye ile birlikte çalışıyoruz."* Mathematikum: *"Çoğu kurumumuza sıradan ziyaretçiler olarak geliyor. Özel kurslar için onlara okullar aracılığıyla ulaşıyoruz."* Experimenta: *"..okullar aracılığıyla.."* demiştir.

Türkiye'de genel olarak öğretmenler tarafından müze ile iletişime geçilmekte ve öğrencilere müzeye gitmektedir. Bunun yanında müzelerin kendileri çeşitli kurumlar aracılığı ile ulaşmaktadır. Bu kurumlar sivil toplum kuruluşları, dernekler ve yerel yönetimlerdir. İstanbul Modern Sanat Müzesi: *"STK'ler ve yerel yönetimler aracılığı ile..."*; İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi: *"öğretmenler ya da sivil toplum örgütleri sayesinde";* Ankara Rahmi M. Koç Müzesi: *"Belediyeler, STK'larla iş birliklerimiz sayesinde..."*; Feza Gürsey Bilim Merkezi: *"Göçmen dernekleri/kuruluşları veya okullarda öğretmenler vasıtasıyla merkezimize ulaşılmaktadır."* İstanbul Modern Sanat Müzesi ve Ankara Rahmi M. Koç Müzesi yerel yönetimler aracılığı ile öğrencilere ulaşmaktadır.

Tablo 30: Türkiye'de Göçmen ve Mülteci Öğrencilere Ulaşım

	Katılımcılar
Kodlar	
Göçmen Dernekleri/Kuruluşları ve Çeşitli STK'ler	İstanbul Modern Sanat Müzesi, İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Feza Gürsey Bilim

	Merkezi, Gaziantep Müze Müdürlüğü, Şanlıurfa Oyun ve Oyuncak Müzesi
Yerel Yönetimler	İstanbul Modern Sanat Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi
Öğretmenler	İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Feza Gürsey Bilim Merkezi,
Okullar	Eyüp Oyuncakları Müzesi, Balat Oyuncak Müzesi, Feza Gürsey Bilim Merkezi, Evrensel Çocuk Merkezi, Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi, Gaziantep Müze Müdürlüğü
Bakanlıklar	Adana Müzesi
Kendileri Ulaşıyor	Eyüp Oyuncakları Müzesi, Balat Oyuncak Müzesi, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi,

Eyüp Oyuncakları Müzesi: *"Onlar bize ulaşıyor.";* Evrensel Çocuk Merkezi: *"...okullar vasıtasıyla geliyorlar."*; Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi: *"Kurumlar bize ulaşıyor.";* Balat Oyuncak Müzesi: *"Ekstra bir kanalımız yok. Bizi bulduklarında ziyaretçimiz oluyor."*; Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi: *"Genelde onlar bizimle iletişime geçiyor.";* Şanlıurfa Müzesi: *"...okul iş birliği ile.."*

Gaziantep Müze Müdürlüğü, gelen her okul grubunda Suriyeli öğrenci olduğunu belirtmiştir. *"Okullarda heterojen eğitim görüyorlar. Bu bölgede neredeyse her sınıfta mülteci çocuklar var. Bir grup geldiğinde doğal olarak içinde göçmen çocuklar da yer alıyor. Onun dışında göç çalışmaları yapan STK'ler aracılığıyla da ulaştığımız gruplar oldu."*

Şanlıurfa Oyun ve Oyuncak Müzesi: *"...göçmen koordinasyon merkezleri."*; Adana Müzesi: *"Konuyla ilgili bakanlıklar bize ulaşıyor ve bir program belirleniyor."*

4.3.7. Göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinlikleri hangi yaş gruplara göre tasarlanmıştır?

Almanya'dan görüşülen müzelerin göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin hangi yaş grubuna yönelik olduğu araştırılmıştır. Almanya'ya dair bulgular Tablo 31'de; Türkiye'ye dair bulgular Tablo 32'de verilmiştir.

Göçmen ve mültecilere yönelik verilen eğitim etkinliklerinin yaşlara göre dağılımı incelendiğinde, Kindermuseum Unterm Dach'ta sadece 6-12 yaş grubu yani ilkokul ve ortaokul gruplarına yönelik etkinlikler mevcuttur. Labyrinth Kindermuseum Berlin müzesi 3-6 ve 6-12 yaş grubu yani anaokulu ve ilkokuluna

etkinlik sunmaktadır. Junges Museum Frankfurt'taki eğitim etkinlikleri 6-12, 12-15, 15-18 yaş gruplarına göre ayrılmıştır. Von der Heydt-Museum ve Experimenta kurumlarında tüm yaş gruplarına yöneliktir. Özel bir durum söz konusu değildir. Deutsches Museum Bonn, 3-6, 6-12 iken; Mathematikum kurumunda 12-18 yaş grubu için tasarlanmış etkinlikler vardır.

Tablo 31: Almanya'daki Göçmen veya Mülteci Öğrencilere Yönelik Müze Eğitim Etkinliklerinin Yaş Grupları

	Katılımcılar
Kodlar	
3-6	Labyrinth Kindermuseum Berlin, Deutsches Museum Bonn
6-12	Kindermuseum unterm Dach, Labyrinth Kindermuseum Berlin, Junges Museum Frankfurt, Deutsches Museum Bonn
12-18	Junges Museum Frankfurt, Mathematikum
Tüm Yaşlar	Von der Heydt-Museum, Experimenta

Türkiye'deki göçmen ve mültecilere yönelik verilen eğitim etkinliklerinin yaşlara göre dağılımı incelendiğinde, 6-12 ve 12-15 yaş grubuna yönelik verilen eğitim etkinlikleri diğer yaş gruplarına oranla daha fazladır. İlkokul, ortaokul, lise 1 ve lise 2 sınıflarına yönelik etkinliklerin daha fazla olduğu görülmektedir. 15-18 yaş grubuna, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi ve Şanlıurfa Müzesi etkinlik düzenlemektedir. İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi *"Her etkinliğin ayrı yaş grupları var."* demiştir.

Tablo 32: Türkiye'deki Göçmen veya Mülteci Öğrencilere Yönelik Müze Eğitim Etkinliklerinin Yaş Grupları

	Katılımcılar
Kodlar	
0-3	Evrensel Çocuk Merkezi
3-6	Evrensel Çocuk Merkezi, Gaziantep Müze Müdürlüğü
6-12	İstanbul Modern Sanat Müzesi, Eyüp Oyuncakları Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Feza Gürsey Bilim Merkezi, Evrensel Çocuk Merkezi, Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi, Gaziantep Müze Müdürlüğü, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi, Şanlıurfa Müzesi
12-15	Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Feza Gürsey Bilim Merkezi, Evrensel Çocuk Merkezi, Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi, Gaziantep Müze Müdürlüğü, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi, Şanlıurfa Oyun ve Oyuncak Müzesi
12-18	Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi, Şanlıurfa Müzesi
Etkinliğe Göre Değişken	İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi

4.3.8. Göçmen veya mülteci öğrenciler ile yürütülen etkinliklerin avantajları nelerdir?

Almanya'dan görüşülen müzelerin göçmen veya mülteci öğrenciler ile çalışmanın avantajlarına dair bulgular Tablo 33'te; Türkiye'ye dair bulgular Tablo 34'te verilmiştir.

Göçmen, mülteci ya da geçici koruma statüsündeki ziyaretçiler ile çalışmanın avantajları ile ilgili genel olarak tüm müzeler heyecanlı, hoşgörülü, önyargısız ve etkileşimli olduğunu dile getirmiştir. Gelen göçmen grup öğrenci de olsa mutlaka onlardan yeni şeyler öğrenecekleri bakış açısı ile öğrencilere yaklaşmaktadırlar. Bu öğrenciler ile çalıştıktan sonra normal sergileri artık daha farkı gözle gördüklerini, o çocukların gözlerinden anlamaya çalıştıklarını dile getirmişlerdir.

Tablo 33: Almanya'daki Müzelerde Göçmen veya Mülteci Öğrenciler ile Çalışmanın Avantajları

	Katılımcılar
Kodlar	
İlham Verici	Labyrinth Kindermuseum Berlin, Deutsches Museum Bonn, Labyrinth Kindermuseum Berlin
Farklı Bakış Açıları Kazanmak	Labyrinth Kindermuseum Berlin, Kindermuseum Unterm Dach, Junges Museum Frankfurt, Deutsches Museum Bonn, Labyrinth Kindermuseum Berlin
Çokkültürlü Ortamlar	Junges Museum Frankfurt, Deutsches Museum Bonn
Kültürlerarası Etkileşim	Junges Museum Frankfurt, Von der Heydt-Museum, Deutsches Museum Bonn, Labyrinth Kindermuseum Berlin
Pozitif Toplumsal Etkiler	Labyrinth Kindermuseum Berlin, Kindermuseum Unterm Dach, Labyrinth Kindermuseum Berlin
Hızlı Entegrasyon	Mathematikum
Sanata İlgi Göstermeye Başlamaları	Von der Heydt-Museum, Experimenta

Kindermuseum Unterm Dach: *"..aşçılık atölyeleri de sunduğumuz için göçmenler ve mültecilerle çalışmak, birçok yeni bakış açısı ve kavrayışa kapı açtığı için özellikle değerlidir."* Labyrinth Kindermuseum Berlin: *"..Durumdan bağımsız olarak çocuklarla çalışırken avantaj veya dezavantaj açısından konuşmakta zorlanıyorum. Her halükârda mülteci/göçmen çocuklarla çalışmak günlük hayatımızın*

bir parçası ve bunu hem çocuklar hem de bir bütün olarak toplum için önemli ve ilham verici bir girdi olarak görüyoruz." Junges Museum Frankfurt: *"..çok bakış açısı, kültürlerarası bilgi.."* Von der Heydt-Museum: *"..Sanat eserleriyle ilgilenme konusunda yüksek derecede merak ve ilgi; engellemeleri ve önyargıları yıkmak, bakış açısı değişikliği.."* Deutsches Museum Bonn: *"..Göçmen gruplarıyla çalışıyorsanız, metnin nasıl azaltılacağı ve yeni etkileşimli etkinliklerin nasıl uygulanacağı hakkında birçok şey öğrenirsiniz. Sergi salonlarınıza farklı kültürlerden gelen insanların gözünden baktığınızda bakış açınızı değiştireceksiniz."* Mathematikum: *"..Göçmen ve mülteci ziyaretçiler, diğer ziyaretçilerle mükemmel bir uyum içindedir. Dolayısıyla kurumumuz entegrasyon için bir "katalizatör" olarak çalışmaktadır."* Experimenta: *"..sergimizden keyif alıyorlar ve bu onlar için çok özel bir şey."*

Türkiye'deki göçmen, mülteci ya da geçici koruma statüsündeki ziyaretçiler ile çalışmanın avantajları ile ilgili genel olarak tüm müzeler olumlu ve etkileşimli olduğunu dile getirmiştir. Müze eğitiminin toplumsal entegrasyona katkısını vurgulamışlardır.

Tablo 34: Türkiye'deki Müzelerde Göçmen veya Mülteci Öğrenciler ile Çalışmanın Avantajları

	Katılımcılar
Kodlar	
Çocukların Hayatlarına Dokunabilmek	İstanbul Modern Sanat Müzesi
Çokkültürlülük	İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Eyüp Oyuncakları Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Gaziantep Müze Müdürlüğü, Şanlıurfa Müzesi
Bütünleyici Çalışmalar	Eyüp Oyuncakları Müzesi, Feza Gürsey Bilim Merkezi, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi,
Sosyal Uyum Çalışmaları	Feza Gürsey Bilim Merkezi, Evrensel Çocuk Merkezi, Gaziantep Müze Müdürlüğü, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi, Şanlıurfa Müzesi
Ülkemizdeki Kültürel Kodları Öğretmek	Evrensel Çocuk Merkezi, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi, Şanlıurfa Müzesi

Çokkültürlü ve bütünleyici çalışmalar için, İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi: *"Farklı kültüre sahip olan çocuklarla çalışabilme fırsatı…";* Eyüp Oyuncakları Müzesi: *"…çokkültürlülük, bütünleyici olmak…"*; Ankara Rahmi M. Koç Müzesi: *"Farklı kültürdeki çocuklarla eğitim çalışması yapmak…"*demiştir.

Toplumsal uyum ve çok kültürlülüğün kabulüne ilişkin, Feza Gürsey Bilim Merkezi: *"Toplumumuzdaki bir sosyal grubun, genel toplum yaşayışı içinde uyum sağlamasına katkı vermemiz.";* Evrensel Çocuk Merkezi: *"…içerisinde bulundukların kültürün gelenek göreneklerine daha kısa sürede adapte olabilmeleri topluma uyum sağlamaları ile mümkündür, bu da müzeler gibi okul dışı faaliyet alanlarının arttırılarak buraların ziyareti ve burada sergilemesi gereken davranışların aktarımı ile mümkün olabilir.";* Gaziantep Müze Müdürlüğü: *"Onların sosyal uyumunu desteklemek…entegrasyon çalışmalarına katkıda bulunmak…çok kültürlü yaşamı kabul etmek..." ;* Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi: *"Toplumla bütünleşmesine destek sağlıyoruz…Türk kültürüne ait bilgiler ediniyorlar."*; Şanlıurfa Müzesi: *"…kültür bilinci ve adaptasyon…"*demiştir.

4.3.9. Göçmen veya mülteci öğrenciler ile yürütülen etkinliklerin dezavantajları nelerdir?

Almanya'dan görüşülen müzelerin göçmen veya mülteci öğrenciler ile çalışmanın dezavantajlarına dair bulgular Tablo 35'te; Türkiye'ye dair bulgular Tablo 36'da verilmiştir.

Göçmen, mülteci ya da geçici koruma statüsündeki ziyaretçiler ile çalışmanın dezavantajları kategorisine ilişkin bulgular Tablo 28'de verilmiştir. Müze ve kurumlar aslında bunları kendileri açısından değil öğrenciler açısından dezavantaj oluşturduğunu söylemişlerdir. Genel olarak dil bariyeri probleminin iletişim problemlerine, özgüvensizlik ve karşıdakine güven duyma konusunda çocukların problem yaşadıklarını gözlemlemiştir. Yakın zamanda, Deutsches Museum Bonn, etkinlik sırasında Ukraynalı ve Rus mülteci öğrencilerin savaştan kaynaklı olarak aynı grupta çalışmamak için ısrar ettiklerini gözlemlemişlerdir.

Tablo 35: Almanya'daki Müzelerde Göçmen veya Mülteci Öğrenciler ile Çalışmanın Dezavantajları

	Katılımcılar
Kodlar	
Dil Bariyeri	Kindermuseum Unterm Dach, Von der Heydt-Museum, Experimenta
Dil Bariyerine Bağlı Özgüvensizlik	Kindermuseum Unterm Dach, Experimenta
Güven Problemi	Kindermuseum Unterm Dach,

Farklı Mülteci Gruplarının Beraber Çalışmak İstememesi	Deutsches Museum Bonn
İletişim Problemleri	Von der Heydt-Museum,
Kültürel Kod Farklılıkları	Von der Heydt-Museum, Deutsches Museum Bonn

Kindermuseum Unterm Dach: *"..dil engelleri genellikle yanlış anlamalara ve güvensizliğe yol açmakta.."* Von der Heydt-Museum: *".. İletişim problemleri; farklı "kültürel kodlar".."* Deutsches Museum Bonn: *"Bazen grupları bir araya getirmek zor olabiliyor.. Geçen hafta Ukrayna'dan gelen bazı çocuklarımız vardı ve aynı gruptaki bazı Rus çocuklarla iş birliği yapmak istemediler."* Mathematikum: *"..İlk adım aslında en zoru.. demek istediğim onları elde etmek, güvenlerini kazanmak, ilk deneyi yaptırmak gerisi sonra geliyor.."* Experimenta: *"..sağlanan tüm bilgileri kullanabilmek için Almanca veya İngilizce'yi yeterince iyi anlamıyorlar.."*

Genel anlamda dil bariyerine bağlı iletişim problemleri yaşandığı görülmüştür.

Tablo 36: Türkiye'deki Müzelerde Göçmen veya Mülteci Öğrenciler ile Çalışmanın Dezavantajları

	Katılımcılar
Kodlar	
Dil Bariyeri	İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Feza Gürsey Bilim Merkezi, Gaziantep Müze Müdürlüğü, Şanlıurfa Müzesi
İletişim Problemleri	İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Feza Gürsey Bilim Merkezi, Gaziantep Müze Müdürlüğü, Şanlıurfa Müzesi
Dil Bariyerine Bağlı Devamlılık Sorunu	Feza Gürsey Bilim Merkezi
Çocuklar Arasında Ötekileştirmeye Bağlı Mülteci Çocuklar İle Çalışmak İstememe	Gaziantep Müze Müdürlüğü, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi
Dezavantaj yok	İstanbul Modern Sanat Müzesi, Evrensel Çocuk Merkezi, Eyüp Oyuncakları Müzesi

Feza Gürsey Bilim Merkezi: *"İletişim problemleri, ziyaretlerde devamlılık sağlanamaması…";* Gaziantep Müze Müdürlüğü: *"…dil sorunu…çocuklar arasında yaşanan birbirini ötekileştirme…";* Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi: *"Grup*

içerisinde veya müze ziyaretçileri içerisinde gruptaki mültecileri istemeyen kitle ile sıkıntı yaşayabiliyoruz." Şanlıurfa Müzesi: *"…dil kısmı"* demiştir.

4.3.10. Göçmen veya mülteci öğrenciler ile yürütülen etkinlikler sırasında dil bariyeri problemi nasıl çözülmektedir?

Almanya'dan görüşülen müzelerin eğitim etkinlikleri sırasında yaşadıkları dil bariyeri problemine getirdikleri çözümlere dair bulgular Tablo 37'de; Türkiye'ye dair bulgular Tablo 38'de verilmiştir.

Müzelerde, dil bariyerine ilişkin en genel çözüm yabancı dil bilen müze eğitimcileri ile çalışmaktır. Göçmen ya da mülteci geçmişine sahip personel ile çalışmanın bir avantajı olarak bu durumun üstesinden çoğu zaman gelebildiklerini dile getirmişlerdir.

Müzenin göçmen ya da mülteci olup müze personeli olarak çalışan bireylerin olup olmadığı sorusunda tüm müzeler "evet, var" olarak vermiştir. Görüşme yapılan müzeler şu şekilde cevaplar vermiştir: Kindermuseum Unterm Dach müzesi göçmen personel ile çalışmanın avantajı olarak öğrenciler ile yaşanan dil problemine anında çözüm olanağının olduğu belirtmiştir. Kindermuseum Unterm Dach: *"Toplam 20 personelimiz var ve bunlarda 10 göçmen ya da mülteci kimliğine sahiptir."* Labyrinth Kindermuseum Berlin: *"%30 civarında, tamamı eğitim ekibinde çalışıyor, ziyaretçilerimizle birlikte fuarda çalışıyorlar."* Junges Museum Frankfurt: *"..kadrolu personel yok, çok sayıda serbest zamanlı olarak çalıştığımız kişiler var.."* Von der Heydt-Museum: *"..yönetim biriminde sadece birkaç meslektaş çalışmaktadır.."* Deutsches Museum Bonn: *"..sergilerde görevli olarak çalışan ve ders veren 10 öğrencimiz bu profildedir.."* Mathematikum: *"..onlar öğrencilere sergileri, yönlendirmeleri ve diğer bir çok şeyi açıklamak için bizimle beraber çalışmaktadırlar…dil bariyeri olan göçmen çocuklar için.."*

Tablo 37: Almanya'da Dil Bariyeri Probleminin Çözümüne İlişkin Bulgular

	Katılımcılar
Kodlar	
Eğitimcilerin Çokkültürlü Gruplarda Eğitim Becerilerini Kullanması	Kindermuseum Unterm Dach, Labyrinth Kindermuseum Berlin, Junges Museum Frankfurt

Eğitimcilerin Birden Fazla Yabancı Dil Bilmesi	Kindermuseum Unterm Dach, Labyrinth Kindermuseum Berlin, Junges Museum Frankfurt, Deutsches Museum Bonn
Akran Çalışması	Deutsches Museum Bonn
Görsel Yönlendirmeler	Mathematikum

Kindermuseum Unterm Dach: *"..Sıklıkla bununla uğraşmak zorundayız ve bu nedenle eğitimcilerimizin çok kültürlü becerilerine de dikkat ediyoruz."* Labyrinth Kindermuseum Berlin: *"..bir problem yaşamıyoruz, hazırlıklıyız.."* Junges Museum Frankfurt: *"..hayır, çalışanlarımızın çoğu birden fazla dil konuşuyor, bazıları da kültürlerarası bir geçmişe sahip"* Deutsches Museum Bonn: "*Ana dili Arapça, Rusça, Türkçe, İngilizce, Fransızca ve Çince konuşan öğrencilerimiz* -normal öğrenciler içerisinde değil, müzede yarı zamanlı çalışan öğrenciler- *var. Mümkün olduğunda kayıtlı grupla birlikte çalışırlar."* Mathematikum: *"Gerçek anlamda her zaman ciddi sorun yok. Kendi kendini açıklayan etkileşimli sergilerle çalışmaya özen gösteriyoruz.*"

Dil bariyerine ilişkin sorunun çözülmesine yönelik çözümler, Tablo 51'de verilmiştir. Çevirmen ve grubun öğretmeninin çeviri yapması ile çözülmeye çalışılması en çok başvurulan yöntemlerden biridir. Bazı müzeler bu konuda bir sıkıntı yaşamadıklarını, öğrencilerin Türkçe bildiklerini söylemiştir.

Tablo 38: Türkiye'de Dil Bariyeri Probleminin Çözümüne İlişkin Bulgular

	Katılımcılar
Kodlar	
Çevirmen	İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi, Eyüp Oyuncakları Müzesi, Feza Gürsey Bilim Merkezi, Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi,
Görsel Yönlendirmeler	Eyüp Oyuncakları Müzesi
Drama Yoluyla	Gaziantep Müze Müdürlüğü
Ana Dili* Bilen Grup İçerisindeki Öğrenci	Gaziantep Müze Müdürlüğü
Ana Dili* Bilen ve Grubun Öğretmenleri	Eyüp Oyuncakları Müzesi, Balat Oyuncak Müzesi, Ankara Rahmi M. Koç Müzesi, Feza Gürsey Bilim Merkezi, Cin Ali Müzesi, Şanlıurfa Müzesi, Adana Müzesi
Gönüllüler	Müze Kumbaram
Problem Yok	İstanbul Modern Sanat Müzesi, Şanlıurfa Oyun ve Oyuncak Müzesi

Ana Dili:* Arapça

İstanbul Modern Sanat Müzesi: *"Hayır. Bir problem yaşamıyoruz.";* Balat Oyuncak Müzesi: *"...genelde Türkçe öğrenmiş oluyorlar.";* Şanlıurfa Oyun ve Oyuncak Müzesi: *"Hayır."*

İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi: *"Çevirmen insanlarla çalışılıyor."* ; Eyüp Oyuncakları Müzesi: *"...çevirmen ve görsel yönlendirmeler kullanarak...bazen grupla gelen öğretmen...örneğin bir dernekle gelmiş iseler öğretmenleri çevirmenlikte yapabiliyor.."* ; Balat Oyuncak Müzesi: *"Dil olarak öğretmenleri yardımcı olmuştu.";* Ankara Rahmi M. Koç Müzesi: *"Zaman zaman yaşıyoruz bu problemi yanlarında gelen rehberlerle çözüyoruz."*; Feza Gürsey Bilim Merkezi: *"Türkçe konuşamayan çocuklar ziyarete geleceği zaman, onlarla birlikte çevirmenlik ve iletişim için yardımcı olacak bir kişinin de bulunması istenmektedir.";* Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi: *"Çevirmen oluyor.";* Şanlıurfa Müzesi: *"..genelde dil bilen hocaların nezaretinde yapılmakta..";* Adana Müzesi: *"Geldikleri grupların muhakkak öğretmeni veya danışmanı oluyor."*

Gaziantep Müze Müdürlüğü dil problemini drama ya da sınıfta Türkçe bilen Suriyeli öğrenciler ile aşmaktadır. *"Zaman zaman yaşıyorum. Türkçe bilmeyen Suriyeli çocuklar oluyor. Bazen Arapça bilen diğer çocuklar çevirmenlik yapıyor. Ayrıca Drama yoluyla da dile gerek kalmadan hem de eğlenceli şekilde anlaşma sağlıyoruz."*

Müze Kumbaram: *"Müze eğitimcilerimiz geçmişte bu gruplarla çalışırken (Suriyeli çocuklar) çocukların öğretmenlerinden ve gönüllülerden destek almışlardır."*

Cin Ali Müzesi: *"Cin Ali ilk okuma yazma dönemi kahramanımız olduğu için müze içerisinde hem Cin Ali hem de okuma yazmaya ilişkin gereçler ve bunlara bağlı öğrenme programları yürütülür. Bu programlar az da olsa göçmen/mülteci çocuklarla karşılaşıyoruz. Öğretmenlerden geziye gelmeden önce sınıflarında kaynaştırma öğrencisi olup olmadığı bilgisini almaya çalışıyoruz. Bu durumda çocukları ya eğitmen ya da öğretmeni gözetir. Müze öğrenme programlarımızda özellikle dokunsal oyunlarda onlarda diğer arkadaşları kadar etkin bir şekilde oyuna katılabilirler."*

Evrensel Çocuk Merkezi: *"...yaşıyoruz, konuşulanı ya da anlatılanı anlamıyorlar, girişte aktarılan merkez kurallarına riayet etmekte zorlanıyorlar."*

Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi: *"İletişim konusunda problem yaşanmaktadır."*

4.4. Almanya ve Türkiye'deki çocuk müzelerinde dezavantajlı ziyaretçilere yönelik yapılan müze eğitim etkinliklerinin benzer ve farklı yönleri var mıdır?

Bu bölümde "Almanya ve Türkiye'deki çocuk müzelerinde dezavantajlı ziyaretçilere yönelik yapılan müze eğitim etkinliklerin benzer ve farklı yönleri var mıdır?" sorusuna yönelik bulgulara yer verilmiştir. İlk olarak görüşme yapılan müzeler hakkında kısaca bilgilere yer verilmiştir.

4.4.1. Almanya'da Görüşmelere Katılan Müzeler

Almanya'da müze araştırmaları için kurulmuş olan Müze Araştırmaları Enstitüsü'nün internet sayfasında mültecilere yönelik ücretsiz etkinlikler hakkında bilgi ve detaylar paylaşan bir sayfa mevcuttur. Atölyelerin süreleri, içerikleri ve şartlarının anlatıldığı bu sayfa Almanca ve İngilizce hizmet sunmakta ve sayfanın içeriğini anlatan dört sayfalık Ukraynaca bir dosya mevcuttur (Institut für Museumsforschung, 2022). Müzelerin internet sayfaları incelendiğinde, Ukraynaca çeviriler mevcut iken diğer göçmen ve mülteci öğrencilerin ana dilinde bir açıklama yoktur. Göçmen ve mülteci topluluğun büyük çoğunluğunun ana dili Arapça iken Arapça açıklama yoktur.

Müze Araştırma Enstitüsü (Institut für Museumsforschung'ne göre 2019 yılı itibari ile Almanya'da 6.834 müze vardır. Pandemiden önceki yıldaki veriler baz alınarak yapılan açıklamada müze ve sergi evlerine yapılan ziyaretler toplamda 117 milyonu aşmıştır. Bu istatistikler, Almanların yüzde 55'i yılda en az bir kez müzeye gittiklerini söylüyor. Ayrıca 34 tane müzenin her birine 500.000'den fazla ziyaret gerçekleştirildiğini belirtmişlerdir (Deutschland.de, 2022). 2009 yılında Almanya'daki çocuk müzelerinin sayısı 50'yi geçmiştir (Zilcioğlu, 2009).

Kindermuseum Unterm Dach

Schöneberg Museum'un çatısı altında Çocuk Müzesi olarak hizmet veren bu müze yerel yönetim ve kamu kuruluşları ile yakın biçimde çalışmaktadır. Bulunduğu bölgedeki yabancı düşmanlığı, artan şiddet olaylarına karşı sosyal sorumluluk olarak iki yıl süren "exChange! Museum against Xenophobia - Değişim: Yabancı

Düşmanlığına Karşı Müze" isimli projeyi yürütmüştür. Müzenin çatısı altında hizmet veren Schöneberg Gençlik Müzesi, farklı ülkelerden ve kültürel geçmişlerden gelen insanlar tarafından kişisel olarak tasarlanmış ve dekore edilmiş 14 odadan oluşan Villa Global – Yeni Nesil adlı kalıcı bir sergi açarak Berlin'deki nüfus çeşitliliğini örneklemeye çalışmış ve yabancılara karşı hoşgörünün yanı sıra toplumsal kabullenme ve bütünlük için bir girişim olmuştur. Odalardaki nesneler aracılığıyla, ziyaretçilere aynı zamanda kişisel hikayeleri ve inançları bireylerle doğrudan aktarabilen samimi bir deneyim yaşayabilmelerini hedeflemektedir (Jugend Museum Schöneberg, 2022)

Müze eğitimcisi ile yapılan görüşmede, müzenin göçmen ve mültecilerin sosyal olarak topluma katkıları hakkındaki düşünceleri şu şekilde ifade etmiştir: "*Bilinmeyene saygı, takdir, merak, bilinmeyenin içinde kendini keşfetme, geleceği birlikte şekillendirmek… Aşçılık atölyeleri de sunduğumuz için göçmenler ve mültecilerle çalışmak, birçok yeni bakış açısı ve kavrayışa kapı açtığı için özellikle bizim için değerlidir."*

Müzenin toplamda 20 personeli vardır ve 10 tanesi göçmen ya da mülteci geçmişe sahiptir. 6-12 yaş grubundaki öğrencilere hizmet veren çocuk müzesinin 12-18 yaş grubuna yönelik gençlik müzesi de mevcuttur. Müze eğitimcileri eşliğinde verilen eğitimlerde en önemli kriter "eşit davranmak". Etkinliklerini çokkültürlü ortamda öğrencileri *katılmaya* teşvik ederek gerçekleştiren müze, öğrenciler için Almanca, İngilizce ve Ukraynaca açıklamalar sunmaktadır. Arapça açıklamalar için çalışmalar yapıldığını dile getirmişlerdir. Göçmen ve mülteci ya da dezavantajlı öğrenciler ile çalışırken en kritik noktanın öğrenciyi sürece dahil etmek olduğunu vurgulamışlardır.

Labyrinth Kindermuseum Berlin

Berlin Labirent Çocuk Müzesi, Fabrik Osloer Straße'nin bir projesidir. 1997 yılından bu yana 1,6 milyondan fazla genç ve yaşlı ziyaretçisi ile Almanya'nın başkenti Berlin'in kültürel ve eğitim ortamının yerleşik ve popüler bir parçasıdır. Müfredat dışı eğitim alanın için önemli bir yere sahiptir.

Önemli olan birlikte oynamak ve deneyimlemek diyerek yola çıkan Labirent Çocuk Müzesi'nde, mülteci ailelerin çocukları Berlin'de yaşayan çocuklarla birlikte ayrım gözetmeksizin oynuyor, keşfediyor, öğreniyor ve tasarlıyor. Etnik kökenin ve

farklı diller geri planda kalarak bir çocuk olarak eğlenebilmeleri için çabaladığı internet sitesinde belirten müze (Labryrinth Kindermuseum Berlin, 2022), göçmen ve mülteci öğrencilere ulaşabilmek için okulların "Willkommensklassen" sınıfları aracılığı ile öğrencilere ulaşım sağlamaktadırlar. Eğitim, Gençlik ve Aile Dairesi ile ve çok sayıda kurum, tesis, şirket, sanatçı, bilim insanı ve destekçi ile iş birliği içinde, interaktif sergiler, projeler, atölyeler ve etkinlikler için zengin fikirler ve iş birlikleri oluşturan müze, 3-12 yaş aralığındaki göçmen ve mülteci öğrencilere eğitim vermektedir. Eğitim ekibinde çalışan kişilerin %30 civarında göçmen ve mülteci olduğunu ve ziyaretçilerimizle birlikte fuarda çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Junges Museum Frankfurt

Historisches Museum Frankfurt'un bir şubesi olan Kindermuseum Frankfurt çatısı altında Almanya'nın ikinci çocuk müzesi olarak 1972 yılında açılan müze, etkinliklerinin ve yaklaşımlarının "kapsayıcı" biçimde olmasına özen göstermektedir. Müzelerin 21. yüzyıl çocukları için eğitim öncüleri olabileceğine inanan müze, ziyaretçilerine "evde" gibi hissettirebiliyor (Junges Museum Frankfurt, 2022). Müze personellerinin birden fazla yabancı dil bilmesi ve çokkültürlü geçmişe sahip olması sayesinde göçmen öğrenciler ile iletişime geçmeleri kolaylaşmaktadır. 6-18 yaş aralığındaki göçmen öğrencilere etkinlik düzenlemektedir. Çocukların günlük yaşamlarıyla ilgili uygulamalı eğitim etkinlikleri düzenleyen müze, "kapsayıcı ve her şey dahil" olacak şekilde herkes etkinliklere katılabilmektedir.

Von der Heydt-Museum

Sanat müzesi olan Von der Heydt-Museum, çocuklara ve okullara yönelik çok sayıda ve çeşitli bir yelpazede atölye etkinlikleri sunmaktadır. Mülteci ve göçmen öğrencilere yönelik özel bir programları mevcut değildir.

Deutsches Museum Bonn

Bilim ve yapay zekâ müzesi olan Deutsches Museum Bonn, Deutsches Museum yani ana merkezi Münih şehrinde olan Alman Müzesine bağlı ve Bonn şehrinde bir müzedir. Bilim odaklı, STEAM odaklı ve yaşa bağlı disiplin temelli eğitim etkinlikleri sunan müze, göçmen ve mülteci öğrencilere karma eğitim yapmaktadır. Tandem dil öğrenme yaklaşımını benimsediklerini vurgulayan müze,

böylece öğrencilerin doğal bir şekilde arkadaşları ile iletişime geçebileceklerine ve dili kullanmaya çalışacaklarına inanmaktadır. Normal atölye etkinliklerinin yanı sıra göçmen ve mülteci öğrencilere yönelik tasarlanmış, "Turtle (Kaplumbağa)" isimli özel kodlama programları mevcuttur. Herhangi bir yazılı kılavuza ihtiyacınız olmayan Lego Setlerini de öğrencilere belirli amaçlar doğrultusunda sunmaktadır. Ana dili Arapça, Rusça, Türkçe, İngilizce, Fransızca ve Çince konuşan çalışan öğrencileri hedef grupla beraber çalışmasına özen göstermektedir. 3 ile 12 yaşındaki göçmen öğrencilere etkinlikler sunmaktadır.

Mathematikum

Alman matematikçi olan Albrecht Beutelspacher tarafınfan kurulan Matematik Bilim Merkezi (Mathematikum, 2022), mülteci ve göçmen öğrenciler ile eğitim yapmaktadırlar. Merkezin bulunduğu semtteki okulların eğitim politikası karma olduğu için göçmen ve mülteci öğrenciler diğer öğrenciler ile beraber çalışmaktadır. Sergiler hazırlanırken kendi kendini açıklayan sözlü yönlendirmelere ihtiyaç duyulmayacak şekilde planlanmaktadır. Böylece çocuklar dil probleminden dolayı özgüvensizlik yaşamayacaktır. 12-18 yaş aralığındaki göçmen ve mülteci öğrencilere yönelik etkinlikler mevcuttur. Müze eğitimcisi ve yöneticisi ile yapılan görüşmede *"Yüzeyde matematiksel deneyler yapıyoruz ama esasen sosyal hizmet yapıyoruz. Göçmen ve mülteci ziyaretçiler, diğer ziyaretçilerle mükemmel bir uyum içindedir. Dolayısıyla kurumumuz entegrasyon için bir "katalizatör" olarak çalışmaktadır."* demiştir.

Experimenta

Experimenta, tüm yaş grupları için deneyime dayalı bir eğitim kurumudur. Bilginin, söylemin, araştırmanın, eğlencenin, eğitim ve öğretimin yeridir. Etkileşimli, keşfedici, görsel-işitsel, her zaman katılımcı, kapsayıcı ve sıklıkla diyalog halinde olacak şekilde tecrübeler kazanırlar. *Tecrübe bilgiyi doğurur*, cümlesi bilim merkezinin sloganı gibidir. *Dijitalleşme, mobilite, iklim değişikliği, enerji geçişi ve sağlık gibi zamanımızın büyük zorluklarına verilen cevaplar, ülkenin gelecekteki uygulanabilirliğini belirler. Eğitim ve bilim, çözüm bulmak ve geleceğimizi şekillendirmek için çok önemlidir*, diyen bilim merkezi tüm yaşlardan gelecek olan herkese çeşitli deneyimler sunmaktadır. Burada yapılacak olan her aktivite deney

yapmaya dayalıdır. Kurumun adı da buradan gelmektedir. Göçmen ve mültecilere yönelik özel bir etkinlik planlamaları yoktur. Merkez herkese açıktır.

4.4.2. Türkiye'de Görüşmelere Katılan Müzeler

Türkiye'de müzelerin sergileri ve internet siteleri Türkçe nadir olarak İngilizce açıklamalar mevcuttur. Göçmen ve mültecilerin çoğunluğunun ana dili olan Arapça dilinde bir açıklama yoktur.

İstanbul Modern Sanat Müzesi

Çeşitli eğitim etkinlikleri faaliyetleri yöneten müze, 6-12 yaş aralığında olan göçmen ve mülteci öğrencilere yönelik etkinliklere ev sahipliği yapmaktadır. STK'ler ve yerel yönetimler aracılığı ile ulaşılan öğrenciler bazen karma gruplar halinde bazen de homojen gruplar şeklinde çalışmaya katılabilmektedir.

İstanbul Rahmi M. Koç Müzesi

Genel etkinliklerin yanında, görme-zihinsel engelli ziyaretçiler, göçmen, mülteci, çocuk esirgeme vb. gibi açılardan dezavantajlı öğrencilere yönelik etkinlikler düzenlenmektedir. Eğitimin eğlenceli yönünü daha etkili kullanmaya özen gösteren müze, yerel yönetimler ve STK'lerle iş birlikleri sayesinde öğrencilere ulaşabilmektedirler. Grup yapısı tercihleri gruplara bırakılmıştır. Müze eğitiminin her çocuğa ulaşılabilirliğinin sağlanması müzenin hedefleri arasında yer almaktadır. Farklı kültürdeki çocuklarla eğitim çalışması yapabilmenin bir avantaj olduğunu düşünen müze STEAM ve disiplinlerarası eğitim yaklaşımını etkinliklerde kullanmaktadır. Okul müfredatları ile paralel konularda etkinliklerde vardır.

İstanbul Oyuncak Müzesi

Müzedeki etkinlikler dışarıda konularında uzman kişiler tarafından uygulanmaktadır. Göçmen ve mültecilere yönelik özel bir etkinlik planı yoktur. Dezavantajlı gruplara yönelik etkinlikler talep üzerine yapılmaktadır.

Eyüp Oyuncakları Müzesi / Geleneksel Eyüp Oyuncakçısı

1500'lü yıllarda İstanbul'un Eyüp semti oyuncakları ile ünlü bir semttir. Osmanlı Devleti'nin Anadolu'da egemen olduğu yıllar boyunca … yılında kurulan

Ahilik Teşkilatı'nın geleneği ile Eyüp'te Tahta Oyuncak ustaları öğrencilerini usta-çırak eğitimine tabi tutarak yetiştirmişlerdir. Nesiller boyunca devam eden oyuncak ustaları yetişmiş ve önemli bir ticaret unsuru olmuştur. 1950'li yıllarda artan fabrikalaşma, seri ve plastik oyuncak üretimi gibi çeşitli sebepler ile 1955 yılında son Eyüp Oyuncakçısı olarak Halit Şengöz işletmesini kapatmıştır. 62 yıl aradan sonra 2005 yılından itibaren çalışmalarına başlayan Şennur Ülker, 2017 yılında "Geleneksel Eyüp Oyuncakları" markası adı altında neredeyse yok olmaya yüz tutmuş Eyüp Oyuncaklarını tekrar canlandırmıştır. Birkaç yıl içerisinde Eyüp Oyuncakları Müzesi'ni hayata geçirmiştir. Kurumda 3 yaşından itibaren her yaştan bireye hizmet verilmektedir. Yoğun olarak 3-12 yaş grubundaki çocuklara yönelik toplu atölye hizmetleri veren müze aynı zamanda öğrencilerin aileleri ile beraber bireysel atölyelere de katılma seçeneği sunmaktadır. Öğretmenlere yönelik eğitici eğitimi atölyeleri de mevcuttur. Müzede verilen eğitim etkinlikleri, çocukların hayal kurmalarına, problem çözme ve tasarım becerilerini geliştirme, renk bilgisi, çevre eğitimi, analitik düşünme becerileri, yabancı dil gibi çeşitli kazanımları kapsayacak şekilde tasarlanmıştır. Oyun tabanlı, rol oynama ve hikâye anlatıcılığı etkinliklerin temel öğretim yöntemleridir. Farklı yaş gruplarına göre tasarlanan etkinliklerin ana fikri aynı olacak şekilde öğrencilerin gelişim özelliklerine ve hazır bulunuşluklarına uygun şekilde verilmektedir. Dezavantajlı ziyaretçilere yönelik olarak özel eğitime ihtiyaç duyan ve göçmen ya da mülteci öğrencilere yönelik atölyeler de bu müzede verilmektedir. Özel eğitime ihtiyaç duyan öğrencilere yönelik atölyeler, konu uzmanları ile etkileşimli olarak planlama yapılmaktadır. Atölyeye gelecek olan toplu okul grupları içerisinde göçmen, mülteci ya da özel eğitim öğrencileri var ise eğitim sırasındaki planlamalar buna göre yapılmaktadır. Dezavantajlı gruplara yönelik çalışmalar düzenleyen sivil toplum kuruluşları da atölye çalışmalarından faydalanmaktadır. Homojen olarak büyük bir grup atölyesindeki eğitim etkinlikleri bu durum göz önüne alınarak hazırlanmakta ve sivil toplum kuruluşun Arapça ya da İngilizce tercüman ile atölyelere katılarak dil bariyeri problemini çözmektedir.

Kurumun atölyeler için belirlediği hedefler, öğretim yöntemleri, çıktıları ve uygulama yöntemleri Çocuk Müzelerinin özelliklerini karşılamaktadır. Atölyeler esnasında, Müze eğitimcisinin Eyüp Oyuncaklarını içinde kullandığı ve kendi özgün kaleminde yazmış olduğu masallar kullanılarak tiyatral bir biçimde öğrenciye aktarılır. Oyuncak kültürü, tarihi, geri dönüşüm ve doğa sevgisini barındıran çevre eğitimi dahil

çocuklara birçok konu 120 dakika boyunca verilmektedir. Tüm bu etkinlikler öğrencilerin her şeye dokunabildiği bir ortamda gerçekleşir. Öğrencilerin yaşlarına göre anlatılan masallar ve diğer etkinlikler çocuklara sorulan sorulara verdikleri cevaplara göre ulaşılması hedeflenen kazanım çıktılarına göre müze eğitimcisi tarafından gidişatı şekillendirilmektedir. Etkinlikler süresince öğrenciler kendi seçtikleri ve etkinlik sonrası eve götüreceği gerçek oyuncaklara çeşitli boyama teknikleri boyama yapmakta ve daha önce müze eğitimcisinin anlattığı masal gibi oyuncaklarını kısa bir hikâye ile arkadaşlarına sunmaktadır. Okul grupları ile gelen bazı öğrencilerin daha sonra aileleri ile beraber bireysel olarak tekrar atölyelere katıldıkları gözlemlenmiştir. Etkinlikler kapsayıcı, öğrenciyi sürekli merkezde tutan, didaktik yönü hissettirilmeden öğrenciye hoş vakit geçirtecek şekilde tasarlanmıştır. Kurumda verilen eğitim aynı zamanda davet edilen okullarda da gezici müze konsepti ile hizmet vermektedir.

Balat Oyuncak Müzesi

Kurumun atölyeler için belirlediği hedefler, öğretim yöntemleri, çıktıları ve uygulama yöntemleri Çocuk Müzelerinin özelliklerini karşılamaktadır. Geniş atölye yelpazesi sunan müze, tüm öğrencilere kapsayıcı bir program sunmaktadır. Göçmen ve mültecilere özel olarak tasarlanmış bir etkinlik planı mevcut değildir. Bununla beraber genel eğitim planları bu profildeki öğrencilere de uygulanmaktadır.

Delta Teknoloji Müzesi

Müzede eğitim etkinlikleri 12-18 yaş aralığındaki öğrencilere yönelik yapılmaktadır. Göçmen ve mültecilere özel olarak tasarlanmış bir etkinlik planı mevcut değildir.

Ankara Rahmi M. Koç Müzesi

Genel etkinliklerin yanında, görme-zihinsel engelli ziyaretçiler, göçmen, mülteci, çocuk esirgeme vb. gibi açılardan dezavantajlı 6-15 yaş aralığındaki öğrencilere yönelik etkinlikler düzenlenmektedir. Eğitimin eğlenceli yönünü daha etkili kullanmaya özen gösteren müze, yerel yönetimler ve STK'lerle iş birlikleri sayesinde öğrencilere ulaşabilmektedirler. Grup yapısı tercihleri gruplara bırakılmıştır. Müze eğitiminin her çocuğa ulaşılabilirliğinin sağlanması müzenin

hedefleri arasında yer almaktadır. Farklı kültürdeki çocuklarla eğitim çalışması yapabilmenin bir avantaj olduğunu düşünen müze STEAM ve disiplinlerarası eğitim yaklaşımını etkinliklerde kullanmaktadır.

Ankara Oyuncak Müzesi

Müzede, 6-12 yaş gruplarına, sanat ve eğitim ağırlıklı etkinlikler verilmektedir. Mülteci ve göçmen öğrencilere yönelik özel eğitim programı yoktur.

Feza Gürsey Bilim Merkezi

Bir bilim merkezi olan kurumda, göçmenler, suça sürüklenmiş çocuklar, engelli (görme, işitme, zihinsel, fiziksel) öğrencilere yönelik etkinlikler mevcuttur. Grup yapısının durumu karma veya homojen olabilmektedir. Bu tercih gelecek gruba bırakılmaktadır. 6-15 yaş aralığındaki göçmen ve mülteci öğrencilere yönelik etkinlikler mevcuttur. Öğrencilerin yaş ve bilgi düzeyleri etkinliklerin uygulanması sırasında göz önünde tutulmaktadır. Göçmen dernekleri/kuruluşları veya okullarda öğretmenler vasıtasıyla merkeze ulaşım sağlanmaktadır. Merkez, toplumdaki bir sosyal grubun, genel toplum yaşayışı içinde uyum sağlamasına katkı verebildikleri için çok memnun olduklarını dile getirmiştir.

Ankara Resim ve Heykel Müzesi

Müzede eğitim etkinlikleri uygulanmamaktadır. Ancak bu bağlamda çalışmalar planlanmaktadır. *"Müzemizde çocuk eğitim etkinlikleri alanında çalışmalar planlanmaktadır."*

Müze Kumbaram

1 yıl önce kurulan müze, pandemi sonrası yüz yüze eğitimlere sınırlı miktarda geçebildiklerini söylemiştir. Göçmen ve mülteci öğrencilerin yanı sıra diğer dezavantajlı öğrencilere yönelik planlar oluşturduklarını söylemişlerdir: *"Henüz dezavantajlı gruplarla çalışmaya başlamadık. Her türlü dezavantajlı grup için birer birer eğitim etkinlikleri hazırlamaya çalışacağız. Ekonomik olarak dezavantajlı gruplar, bedensel engelli, görme, duyma engelli gruplar, ileri yaşlı gruplar müzemiz öncesinde de müze eğitimcilerimizin çalışmış olduğu gruplardır."... "Müzemiz henüz*

1 yaşında olduğundan pek çok etkinliğimiz planlama aşamasında. Bu sebeple araştırmanıza yeterli katkıyı verememiş olabilirim. Kolaylıklar dilerim."

Cin Ali Müzesi

Eğitim etkinliklerine katılan sınıflar ile beraber gelen göçmen ve mülteci öğrenciler aynı etkinliğe beraber katılmaktadırlar. Müze eğitimcisi, *"Cin Ali ilk okuma yazma dönemi kahramanımız olduğu için müze içerisinde hem Cin Ali hem de okuma yazmaya ilişkin gereçler ve bunlara bağlı öğrenme programları yürütülür. Bu programlar az da olsa göçmen/mülteci çocuklarla karşılaşıyoruz. Öğretmenlerden geziye gelmeden önce sınıflarında kaynaştırma öğrencisi olup olmadığı bilgisini almaya çalışıyoruz. Bu durumda çocukları ya eğitmen ya da öğretmeni gözetir. Müze öğrenme programlarımızda özellikle dokunsal oyunlarda onlarda diğer arkadaşları kadar etkin bir şekilde oyuna katılabilirler."* İfadeleri ile etkinlik süreçlerini açıklamıştır. Etkinlikler öğrenci yaş gruplarına göre uyarlanmaktadır. *"Müze yerleşimi içinde hemen her alan beş duyuya hitap eder. Müze gezimiz müzenin vermek istediği bilgi etrafında zaten her ziyaretçi için bir öğrenme programı olarak gerçekleşir. Her ziyaretçi müzede rehber eşliğinde gezer. Müze gezisi haricinde müze öğrenme programı uygulamasına katılan öğrenciler programın türüne göre; müzede, seminer salonunda, Filli Bahçe'de(kafe) ya da Cin Ali Kütüphanesinde öğrenme programlarına katılırlar."*

Evrensel Çocuk Merkezi

0-15 yaş aralığındaki göçmen ve mülteci öğrencilere eğitim hizmeti veren merkez, öğrenci gruplarının bazen karma bazen sadece göçmen ve mülteci öğrencilerden oluşabildiğini söylemiştir. Genel eğitim etkinlikleri hedef profildeki öğrencilere uyarlanmaktadır.

Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi

İzmir'de bulunan Yeşilova Höyüğü Ziyaretçi Merkezi genel eğitim etkinlikleri ile beraber, 6-15 yaşlarındaki mülteci ve göçmen öğrencilere yönelik etkinlik planları mevcuttur. Çevirmenler eşliğinde ayrı grup olarak çalışılmaktadır.

Ümran Baradan Oyun ve Oyuncak Müzesi, Necdet Alpar Mask Müzesi ve İzmir Karikatür Müzesi

Bu üç müze Konak Belediyesi Müze Birimine bağlı müzedir ve eğitim etkinlikleri aynı birim tarafından planlanmaktadır. 6-18 yaş aralığındaki öğrencilere hizmet veren müzelerde mülteci ve göçmenlere yönelik özel eğitim programı yoktur. Genel eğitim etkinlikleri kapsamına dahil olmaktadırlar.

Bursa Arkeoloji Müzesi – Bursa Türk İslam Eserleri Müzesi

Fiziki alan yetersizliğine bağlı olarak günü birlik geziler yapılmaktadır. Henüz uygulanan bir müze eğitim programı yoktur. Okul grupları öğretmenleri ile beraber gelip gezmektedirler.

Gaziantep Müze Müdürlüğü

Gaziantep Zeugma Müzesi ve Gaziantep Arkeoloji Müzesi, Gaziantep Müze Müdürlüğüne bağlı olan iki müzedir.

Müzede verilen eğitim 3-15 yaş aralığındaki öğrenci gruplarına yöneliktir. Müze eğitimcisi tarafından verilen eğitimlerde öğrenci grupları Türk ve Suriyeli öğrencilerden oluşmaktadır. Müze eğitimcisi, *"Okullarda heterojen eğitim görüyorlar. Bu bölgede neredeyse her sınıfta mülteci çocuklar var. Bir grup geldiğinde doğal olarak içinde göçmen çocuklar da yer alıyor. Onun dışında göç çalışmaları yapan STK'ler aracılığıyla da ulaştığımız gruplar oldu. Müzeler insanlara birçok alanda katkı sağlamaktadır. Bunlardan biri de insanları bir araya getirmesidir. Burada özellikle çocuklar hem bilgilenmekte hem keyifli vakit geçirmekte hem de ortak bir alanda birbirleriyle temas etmektedir. Bu durum çocukların farklılığı anlaması, kabuk etmesi ve çok kültürlü yaşama saygı duyması anlananda değerlidir."* demiştir. Göçmen ve mülteci öğrencilere etkinlik düzenleyen müze, dil bariyeri problemini önemsediklerini ve bunun için çevirmen ya da grup içerisinde Türkçe ve Arapça bilen öğrencilerin desteğinin yanı sıra, drama ve vücut dili yoluyla anlaşma sağladıklarını belirtmiştir.

Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi

Gaziantep Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı oyuncak müzesidir. Kurumun atölyeler için belirlediği hedefler, öğretim yöntemleri, çıktıları ve uygulama yöntemleri Çocuk Müzelerinin özelliklerini karşılamaktadır. 6 ile 18 yaş arasındaki öğrencilere yönelik eğitimler düzenleyen müze, mülteciler, yetimler koordinasyonu

birimleri ve engelli öğrenciler ile çalışmalar yapmaktadır. Göçmen ve mülteci öğrencilerin aileleri il katılabildikleri hafta sonu atölyeleri müzede mevcuttur. Toplumla bütünleşmesine destek sağlamaya çalıştıklarını dile getiren müze aynı zamanda Türk kültürüne ait bilgiler edinebildiklerini söylemiştir.

Şanlıurfa Müzesi

Şanlıurfa Kent Müzesi, Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi ve Halepli Bahçe Mozaik Müzesi Şanlıurfa Müzesi'ne bağlıdır.

Dezavantajlı çocuklar, göçmen ve mülteci çocuklar ve engelli öğrencilere yönelik etkinlikler düzenleyen müze, 6 ila 18 yaş arasındaki öğrencilere hizmet vermektedir. Yaş ve eğitim durumu göz önüne alınarak etkinliklerde öğrencilere davranılmaktadır. Zaman zaman akademisyen ve öğretmenler gönüllü olarak eğitim etkinliklerine dahil olmaktadır. Öğrencilerin kültür bilinci ve adaptasyon kazanması adına müze eğitiminin önemli bir yeri olduğunu dile getirmişlerdir.

Şanlıurfa Oyun ve Oyuncak Müzesi

Karaköprü Belediyesi'ne bağlı oyuncak müzesidir. Kurumun atölyeler için belirlediği hedefler, öğretim yöntemleri, çıktıları ve uygulama yöntemleri Çocuk Müzelerinin özelliklerini karşılamaktadır. Göçmen ve mülteci koordinasyon merkezleri ile iş birliği ve destek içerisinde çalışan müze 12-15 yaşlarındaki göçmen ve mülteci öğrencilere hizmet vermektedir. Çalışma grupları karma şekilde olmaktadır. Bu etkinlikler öğrencilerin adaptasyonlarını geliştirmektedir.

Adana Müzesi

Henüz uygulanan bir müze eğitim programı yoktur. Okul grupları öğretmenleri ile beraber gelip etkinlik yapmaktadırlar. Bazı zamanlarda çeşitli bakanlıklar tarafından hazırlanan programlar ile öğrenciler ve eğitimciler beraber gelerek programlar yapılmaktadır. *"Genel olarak eğitim etkinlikleri Bakanlıklarımız veya İl müdürlüklerimiz tarafından koordine ediliyor, müzelerimiz ev sahipliği yapıyor. Uzmanlarımız eğitimci olmadığı için, sadece eğitimcilere bilgi belge konusunda yardımcı olabiliyor."*

Hatay Müzesi

Henüz uygulanan bir müze eğitim programı yoktur. Okul grupları öğretmenleri ile beraber gelip etkinlik yapmaktadırlar.

Kilis Müzesi

1 Ekim 2021'de açılan müze ziyarete açıktır. İlkokul ve ortaokuldan öğrenciler, öğretmenleri ile beraber ziyarete gelmektedirler. Güzel Sanatlar Lisesi öğrencileri resim çalışması için bir kez gitmişlerdir. Henüz uygulanan bir müze eğitim programı yoktur. Okul grupları öğretmenleri ile beraber gelip etkinlik yapmaktadırlar.

4.4.3. Almanya ve Türkiye'deki çocuk müzelerinde dezavantajlı ziyaretçilere yönelik yapılan müze eğitim etkinliklerin benzerlikleri ve farklılıkları

4.4.3.1. Dezavantajlı Müze Ziyaretçi Profili Karşılaştırması

"Hangi dezavantajlı ziyaretçilere yönelik müze eğitim etkinlikleri düzenlenmektedir?" sorusuna yönelik bulguların Almanya ve Türkiye arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları aşağıda verilmeye çalışılmıştır.

Benzerlikleri:

- Her iki ülkede müzelere gelen dezavantajlı grupların profilleri benzerlik göstermektedir.
- Dezavantajlı ziyaretçiler,
    - Göçmen ve Mülteci Ziyaretçiler
    - Özel Eğitime İhtiyaç Duyan Ziyaretçiler
    - Engelli Ziyaretçiler
    - Kurum Tarafından Korunma Kapsamında Yetiştirilen Ziyaretçiler (Çocuk Esirgeme Kurumu gibi)
    - Suça Sürüklenmiş Ziyaretçiler
    - Alzheimerlı Ziyaretçiler

Farklılıkları:

- Yok.

4.4.3.2. Müze Eğitim Etkinliklerinin Planlanması Sırasında Dikkat Edilen Hususların Karşılaştırılması

"Göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin uygulaması sırasında ne tür kriterlere dikkat edilmektedir?" sorusuna yönelik bulguların Almanya ve Türkiye arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları aşağıda verilmeye çalışılmıştır.

Benzerlikleri:

- İki ülkenin de dikkat ettiği bazı noktalar benzerlik göstermektedir,
    - Çevirmenler
    - Kısa ve açık açıklamalar
    - Basit dil kullanımı
    - Görsel yönlendirmelerden faydalanma
    - Grubun öğretmenin uygulama ve planlamaya dahil olması
    - Öğrencileri dahil etme hedefi
    - Uzman danışmanlar
    - Yaş grupları
    - Öğrenci dil seviyesi

Farklılıkları:

- Almanya'da bu gruplara özel, buz kırıcı oyunlar ile etkinliğe başlayan müzeler vardır.
- Türkiye'de göçmen ve mülteci koordinasyon merkezleri veya dernekleri ile irtibat halindedir.

- Almanya'da hedef dili bilen personelin etkinlikte yer almasına özen gösterilir.

4.4.3.3. Müze Eğitim Etkinliklerinin Planlanması Sırasında İş Birliği ve Destek Alınan Meslek Gruplarının Karşılaştırılması

"Göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin planlanması sırasında hangi meslek grupları ile iş birliği yapılmaktadır?" sorusuna yönelik bulguların Almanya ve Türkiye arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları aşağıda verilmeye çalışılmıştır.

Benzerlikleri:

- Göçmenlere yönelik eğitim etkinliklerinin planlanmasında iki ülkenin de destek aldığı meslek grupları benzerlik göstermektedir.
    - Göçmen ve Mülteci Koordinasyon Merkezleri
    - Pedagoglar
    - Çevirmenler
    - Müze eğitimcileri
    - Drama Öğretmenleri

Farklılıkları:

- Almanya'da eğitim planlamasını partner okulları ile ortak olarak yapan müzeler mevcuttur.
- Almanya'da çeşitli sanatçılar müzenin sergi ve temasına göre planlama aşamasında katkı sağlamaktadır.

4.4.3.4. Müze Eğitim Etkinliklerinin Uygulanması Sırasında İş Birliği ve Destek Alınan Meslek Gruplarının Karşılaştırılması

"Göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin uygulanması sırasında hangi meslek grupları ile iş birliği yapılmaktadır?" sorusuna yönelik bulguların Almanya ve Türkiye arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları aşağıda verilmeye çalışılmıştır.

Benzerlikleri:

- Her iki ülke de ihtiyaç duyulan her türlü meslek grubu ile iletişime geçmektedir.
    - Öğretmenler
    - Eğitimciler
    - Akademisyen
    - Drama Öğretmeni
    - Eğitim Fakültesi Öğrencileri (Stajyer)
    - Üniversite Öğrencileri (Gönüllü)
    - Psikolog
    - Sosyolog
    - Çocuk Gelişim Uzmanı
    - El Sanatları Uzmanı
    - Sanat Tarihçileri
    - Arkeolog
    - Sosyal Bilimler Çalışanları
    - Çevirmen
    - STK
    - Yerel Yönetimler

Farklılıkları:

- Her iki ülke de meslek grubu açısından fark görülmemiştir.

4.4.3.5. Müze Eğitim Etkinlikleri Sırasında Oluşturulan Öğrenci Grup Yapısına İlişkin Bulguların Karşılaştırılması

"Göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin uygulaması sırasında oluşturulan öğrenci grupları nasıldır?" sorusuna yönelik bulguların Almanya ve Türkiye arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları aşağıda verilmeye çalışılmıştır.

Benzerlikleri:

- Her iki ülkede de sadece göçmen ya da karma gruplar şeklinde eğitim verilmektedir.
- Almanya'da ve Türkiye'de müzeler sosyal uyumu desteklemek ve farklılıkları tanımak ve kabullenmek adına karma eğitim vermek istemektedirler.
- Almanya'daki ve Türkiye'deki müze eğitimcileri (Deutsches Museum Bonn, Gaziantep Müze Müdürlüğü, Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi), farklı etnik kimliğe sahip mülteci öğrencilerin beraber aynı grupta çalışmak istemediğini gözlemlemişlerdir (Ukraynalı ve Rus öğrenciler; Türk ve Suriyeli öğrenciler).

Farklılıkları:

- Almanya'daki müzeler sadece göçmen ya da mülteci grupları ile çalışmanın daha az faydalı olduğunu düşünmektedir.
- Türkiye'de genel olarak sınıflar ile beraber geldikleri için karma eğitim verilmektedir.
- Türkiye'de sadece göçmenlerle grup halinde çalışmak isteyen müzeler mevcuttur.
- Deutsches Museum Bonn, karma grup olmasını Tandem dil öğrenimi yaklaşımını benimsedikleri için uygulamaktadırlar.

4.4.3.6. Göçmen ve Mülteci Öğrencilere Ulaşım Yollarının Karşılaştırılması

"Göçmen veya mülteci öğrenci gruplarına müze nasıl ulaşmaktadır?" sorusuna yönelik bulguların Almanya ve Türkiye arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları aşağıda verilmeye çalışılmıştır.

Benzerlikleri:

- Almanya ve Türkiye'de göçmen ve mültecilere ulaşabilmek için dernekler ve çeşitli sivil toplum kuruluşları aracı olmaktadır.
- Yerel yönetimler yani belediyeler müzeler ile iş birliği içerisinde çalışmaktadır.

Farklılıkları:

- Almanya'da müzeler okullar ile sürekli olarak anlaşmalı çalışmaktadır.
- Almanya'da Willkommensklassen Sınıfları ile öğrencilere ulaşmak çok kolaydır.
- Türkiye'de genel olarak talep olması durumunda bir ulaşım söz konusudur.
- Almanya'da bunun için ayrı çalışmalar yürütülmektedir.
- Türkiye'de ilgili bakanlıklar dönem dönem etkinlikler düzenlemekte ve müzelere bakanlık tarafınca ulaşılmaktadır. (Adana Müzesi)

4.4.3.7. Göçmen veya Mülteci Öğrencilere Yönelik Müze Eğitim Etkinliklerinin Yaş Gruplarının Karşılaştırılması

"Göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinlikleri hangi yaş gruplara göre tasarlanmıştır?" sorusuna yönelik bulguların Almanya ve Türkiye arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları aşağıda verilmeye çalışılmıştır.

Benzerlikleri:

- Her iki ülkede de benzer yaş gruplarına yönelik eğitim etkinlikleri mevcuttur.

Farklılıkları:

- 0-3 yaş göçmen grubuna yönelik Türkiye'de hizmet veren müze vardır.

4.4.3.8. Müzelerde Göçmen veya Mülteci Öğrenciler ile Çalışmanın Avantajlarının Karşılaştırılması

"Göçmen veya mülteci öğrenciler ile yürütülen etkinliklerin avantajları nelerdir?" sorusuna yönelik bulguların Almanya ve Türkiye arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları aşağıda verilmeye çalışılmıştır.

Benzerlikleri:

- Her iki ülkedeki müzeler olumlu düşüncelere sahiptir.
- Müze eğitimi ile çocukların ve gençlerin bütünleyici çalışmalarda yer alabileceklerini düşünmektedirler.
- Göçmen ve mülteci öğrenciler için ev sahibi ülkenin kültürel kodlarını öğrenebilecekleri bir ortamdır.
- Çeşitlilik, farklı geçmişlere sahip çocuklar ve gençler ile çokkültürlü ortamların oluşmasını bir zenginlik olarak görmektedirler.

Farklılıkları:

- Yok.

4.4.3.9. Müzelerde Göçmen veya Mülteci Öğrenciler ile Çalışmanın Dezavantajlarının Karşılaştırılması

"Göçmen veya mülteci öğrenciler ile yürütülen etkinliklerin dezavantajları nelerdir?" sorusuna yönelik bulguların Almanya ve Türkiye arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları aşağıda verilmeye çalışılmıştır.

Benzerlikleri:

- Her iki ülkenin de yinelediği üç ana dezavantaj şöyledir:
    - Dil bariyeri
    - İletişim problemi
    - Güven problemleri

Farklılıkları:

- Türkiye'de ev sahibi ülke ve göçmen çocuklar arasında ötekileştirme yaşanabilmektedir.
- Almanya'da farklı göçmen ve mülteci grupları arasında ötekileştirme yaşanabilmektedir.

4.4.3.10. Dil Bariyeri Probleminin Çözümünün Karşılaştırılması

"Göçmen veya mülteci öğrenciler ile yürütülen etkinlikler sırasında dil bariyeri problemi nasıl çözülmektedir?" sorusuna yönelik bulguların Almanya ve Türkiye arasındaki benzerlikleri ve farklılıkları aşağıda verilmeye çalışılmıştır.

Benzerlikleri:

- Öğrencilerin hedef dili bilmemesinden kaynaklı yaşanacak olacak aksaklıkları giderebilmek için etkinlik öncesinde alınan önlemler şöyledir:
    - Çevirmen tahsisi
    - Görsel yönlendirmeler
    - Akran öğrenci yardımı
    - Sözsüz yönlendirmeler
    - Basit dil kullanımı
    - Etkili vücut dili kullanımı

Farklılıkları:

- Almanya’da Türkiye’den farklı olarak dil bariyerini çözmeye yönelik şu önlemler alınmaktadır:
    - Eğitimcilerin çokkültürlü geçmişe sahip olması
    - Eğitimcilerin göçmen veya mülteci olması ile hedef dilde iletişim kurması
    - Eğitimcilerin birden fazla yabancı dil bilmesi
    - Tandem dil öğrenme yöntemi

BÖLÜM 5: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

5.1. TARTIŞMA ve SONUÇ

Çalışmada Almanya ve Türkiye'de bulunan çocuk müzelerinde dezavantajlı öğrencilere yönelik eğitim etkinlikleri incelenmiş ve karşılaştırılmıştır. Çalışmanın amacı doğrultusunda çocuk müzesi olmayan ve çocuğa yönelik eğitim etkinlikleri düzenleyen müzelerde çalışma grubuna dahil edilmiştir. İki ülkeden görüşme yapılan müzelerin, eğitim birimi, eğitim etkinliklerinin içeriği ve dezavantajlı ziyaretçilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin içeriği boyutlarında ele alınmış ve iki ülkenin karşılaştırması verilmiştir. Araştırma sorularının sonuçları yazılırken, Almanya'daki görüşülen müzeler, Almanya'daki müzeler; Türkiye'deki görüşülen müzeler, Türkiye'deki müzeler olarak ifade edilmiştir.

Yapılan araştırmanın sonucunda ülkemizde ve Almanya'daki çocuk müzelerinde ve çocuklara yönelik etkinlikler tasarlayan müzelerin eğitim birimlerindeki aktivitelerin incelenmesi ve müze eğitimcileri ile yapılan görüşmeler doğrultusunda refah ve sosyal adalet modeli kabul görmektedir. Clifford (1999), müzeleri "temas bölgeleri" olarak tanımlamış ve şu şekilde açıklamıştır: farklılıkların ve karşılıklı anlayış güçlüklerinin deneyimlendiği tarafsız alanlar "aktif vatandaşlık için yeni fırsatlar" sunabilmektedir. Bu ortamlarda "kültür", "kimlik" ve "kültürel çeşitlilik" gibi kavramlar incelenir, tartışılır ve tanımlanır. Bu da *kültürler arası diyalo*gun gelişebilmesini sağlar. Müzeler, kendi misyon ve vizyonlarını belirleyebilen kurumlardır. Nesneleri toplayıp, araştıran ve sergileyen *elitist model*, elitist bir tavırla tasarlanan eğitim, pazarlama ve sosyal yardım gibi hizmetlerin demokratikleşme baskısına bir cevap olarak müzelerin olarak müzelerin geliştirmek durumunda kaldığı *refah modeli* ve *sosyal adalet modeli* olarak adlandırılan insanlarla etkileşimin sadece müze görevlileri ya da müze eğitimcilerinin sorumluluğunda olmadığı tüm personelin sorumluluğu olarak kabul edildiği ve stratejik olarak müze yapısına entegre edilen anlayışa sahip müzelerdir. Kültürlerarası diyalog, göç, göçmen, mülteci gibi konuların yer aldığı etkinlikler düzenleyen ve benimseyen müzeler üçüncü model olan sosyal adalet modelini benimsemektedir (Sani, 2016).

Araştırma sonuçlarına göre, Türkiye'de çeşitli oyuncak müzeleri çocuk müzelerinin amaç ve görevlerini benimsemiş ve çocuk müzelerinin karakteristik

özelliklerine sahip olduğunu göstermektedir. Türkiye'de isminde çocuk müzesi ibaresi bulunan bir müze yoktur. Almanya'daki müzeler incelendiğinde çocuk müzesi, çocuk ve gençlik müzelerinin sayısı oldukça fazladır. Birçok genel müzenin çocuklara yönelik eğitim birimleri, süreli, süresiz sergileri, eğitim etkinlikleri mevcuttur (Deutschland.de, 2022; Zilcioğlu, 2009).

5.1.1. Çocuk müzelerinde müze eğitim birimi nasıldır?

"Çocuk müzelerinde müze eğitim birimi nasıldır?" sorusu doğrultusunda müze eğitim etkinlikleri sırasında görev alan kişiler, bu kişilerin görev tanımları ve uygulama alanı incelenmiştir.

Bulgulara göre, Almanya'da ve Türkiye'de müze eğitim etkinlikleri sırasında en çok görev alan kişiler müze eğitimcileri olmuştur. Müze uzmanları eğitim etkinliklerinde yer alan kişilerin ikinci olarak çoğunluğunu oluşturmaktadır. Almanya'da müze eğitimcilerinin müze eğitimi alanında ihtisas yapmış olması zorunluğu yoktur. Hizmet içi eğitim, çeşitli staj veya eğitimler ile farklı lisans bölümlerinden mezun olmuş kişiler müzelerin eğitim biriminde çalışmaktadır. Müzeler bu çeşitliliğin bir avantaj olduğunu böylece etkinlikler sırasında farklı bakış açılarıyla multidisipliner bir ortam yakalamaya yakın olmaktadırlar. Almanya'daki müzeler müze personellerini seçerken çokkültürlü bir yelpazede olmasını ve farklı geçmişlere sahip insanlar ile çalışmaya açık olduklarını ve yönetimin bunu desteklediği görülmüştür. Görüşülen müzelerde, göçmen ve mülteci geçmişe sahip personel ile çalışmaktadırlar. Öğrenci ve ziyaretçi profiline göre personellerin yardımına başvurulmaktadır. Dezavantajlı gruplar ile çalışırken özellikle dil bariyeri problemini bu şekilde çözmektedirler. Müzenin işleyişini, sergilerini, eğitimlerini bilen birinin açıklama yaptığı görülmüştür. Pennsylvania Üniversitesi Arkeoloji ve Antropoloji Müzesi'nde mültecileri müze bünyesinde, göçmen ve mülteciler 2018 yılından itibaren "küresel rehber" olarak istihdam etmektedir (Coates, 2019). Türkiye'deki müzelerde kamu müzelerinden Gaziantep Müze Müdürlüğü dışında özel olarak görevli olan bir müze eğitimcisi yoktur. Bunun yanında müze personeli olup müzedeki ilgili alanda uzman eğitmenler tarafından eğitim etkinliklerinin düzenlendiği görülmüştür. Türkiye'deki müzelerin hiçbirinde göçmen ve mülteci geçmişe sahip herhangi bir personel çalışmadığı görülmüştür.

Her iki ülkede de müze eğitim etkinlikleri sırasında görevli olan yürütücülerin iş tanımı içerisinde en çok eğitim etkinliklerinin uygulanması olmuştur. Eğitim etkinliklerinin planlanması ve hizmet içi eğitim aracılığı ile müze personelinin eğitim etkinlikleri hakkında bilgi almasını sağlamaktır. Hazırlanan yeni eğitim etkinliklerinin pilot uygulamasını yapmak ve sergi rehberliği yapmakta görev tanımları içerisinde olan müze eğitimcileri Almanya ve Türkiye'de mevcuttur. Türkiye'de çeşitli kurumlar ile iş birliği sağlanmasından sorumlu müze eğitimcileri mevcuttur. Literatürde mevcut olan müze eğitimcilerinin görevleri ile müze eğitimcisinin iş tanımları paralellik göstermektedir (Dragotto, Minerva & Nichols, 2006; Talboys, 2018; T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022).

Almanya ve Türkiye'deki müzelerin eğitim etkinliklerinin uygulanması sırasında en çok tercih ettiği fiziksel ortam eğitim atölyeleri ve sergi alanları olmuştur. Tematik atölyelerin müzeler tarafından yoğun olarak talep gördüğü, müzelerin sergileri ya da temalarına uygun şekilde oluşturulan atölyelerin etkinlikler sırasında kullanıldığı görülmüştür.

5.1.2. Çocuk müzelerinde müze eğitim etkinliklerinin içeriği neleri kapsamaktadır?

"Çocuk müzelerinde müze eğitim etkinliklerinin içeriği neleri kapsamaktadır?" sorusu doğrultusunda müze eğitim etkinlikleri öncesi ve sonrasında uygulanan etkinlikler, etkinliklerin temaları, kullanılan yaklaşımlar ve hangi yaşlara yönelik olduğu incelenmiştir.

Müze eğitim etkinlikleri öncesi ve sonrasında uygulanan etkinlikler incelendiğinde, Almanya'daki müzeler arasından Kindermuseum Unterm Dach ve Deutsches Museum Bonn müzeleri çalışmalar yapmaktadır. Türkiye'den görüşme yapılan 27 müzenin 19'u müze eğitim etkinlikleri öncesi ve sonrasında etkinliklere başvurmaktadır.

Junges Museum Frankfurt, Labyrinth Kindermuseum Berlin ve Von der Heydt-Museum, müze binası dışarısında eğitim etkinlik hizmeti vermektedir. Türkiye'de, talep olması halinde Eyüp Oyuncakları Müzesi ve Adana Müzesi müze dışarısında etkinlikler düzenlemektedir.

Müzelerdeki eğitim etkinliklerin temaları ele alındığında, görüşmeye katılan her iki ülkedeki müzelerin ve kurumların tümü, kendi içlerinde belirli temalarda süreli etkinlikler düzenlemektedir. Almanya'da Kindermuseum Unterm Dach, Labyrinth Kindermuseum Berlin, Deutsches Museum Bonn ve Mathematikum müzeleri, çokkültürlü eğitim ve göç temasında etkinlikler düzenlemektedir. Türkiye'deki müzelerde, çokkültürlü eğitim ve göç temasında etkinlik düzenleyen 11 müze vardır. Feza Gürsey Bilim Merkezi, Ankara Resim ve Heykel Müzesi, Ümran Baradan Oyun ve Oyuncak Müzesi, Necdet Alpar Mask Müzesi, İzmir Karikatür Müzesi, Bursa Arkeoloji Müzesi, Adana Müzesi, Hatay Müzesi ve Kilis Müzesi'nde eğitim etkinlikleri düzenlenmemektedir. Okul grupları ya da ziyaretçiler kendileri gezmektedirler.

Eğitim etkinlikleri sırasında kullanılan yaklaşımlar incelendiğinde Almanya'daki müzelerde, Uygulamalı (Hands-On) Sanat Eğitimi, Sanat Tabanlı Eğitim, Bilim Temelli Eğitim, Disiplin Temelli Sanat Eğitimi, Eğitim Ağırlıklı Sanat Eğitimi, Çokkültürlü Sanat Eğitimi, STEAM (STEM&ART), Disiplinlerarası Sanat Eğitimi ve Serbest yaklaşımlar kullanılmaktadır. En çok başvurulan yaklaşım, Uygulamalı (Hands-On) Sanat Eğitimi olurken ikinci en çok başvurulan yaklaşım Sanat Tabanlı Eğitim olmuştur. Türkiye'deki müzelerde, Uygulamalı (Hands-On) Sanat Eğitimi, Sanat Ağırlıklı Sanat Eğitimi, Eğitim Ağırlıklı Sanat Eğitimi, Görsel Kültür Sanat Eğitimi, Disiplin Temelli Sanat Eğitimi, Çokkültürlü Sanat Eğitimi, STEAM (STEM&ART), Disiplinlerarası Sanat Eğitimi, Çocuk Merkezci ve Okul Müfredatı ile Paralel yaklaşımlar kullanmışlardır. Ülkemizde en çok kullanılan yaklaşım Sanat Ağırlıklı Sanat Eğitimi ve ikinci olarak Eğitim Ağırlıklı Sanat Eğitimi olmuştur. Çokkültürlü Sanat Eğitimi ve Disiplinlerarası Sanat Eğitimi üçüncü en yoğun kullanılan yaklaşım olmuştur. Sanat Ağırlıklı Sanat Eğitimi, Disiplin Temelli Sanat Eğitimi, Eğitim Ağırlıklı Sanat Eğitimi, STEAM, Disiplinlerarası Sanat Eğitimi olmak üzere beş yaklaşım her iki ülkenin yoğun olarak etkinliklerinde kullandığı yaklaşımlar benzerlik göstermektedir. İki ülkenin karşılaştırılması yapılırken Almanya'da tüm müzelere Hands On! Uygulamalı yaklaşımı benimsenirken, Türkiye'de sadece Eyüp Oyuncakları Müzesi, Müze Kumbaram ve Şanlıurfa Müzesi tüm etkinliklerinde kullanmaktadır. Her iki ülkede de benzer yaş gruplarına yönelik eğitim etkinlikleri mevcuttur.

Seidel ve Hudson (1999)'a göre, müzelerin yeni dönemde kendilerini yenilemesi ile sunmuş olduğu eğitim hizmetlerinin planlanması ve programlaması görevlerinin bir parçasıdır (Onur, 1999). Hooper-Greenhill (1999), müzelerdeki eğitim ekinlikleri öncesi ve sonrasında çalışmaların yapılmadığı durumlarda, öğrenilen birçok ögenin unutulabileceğini dile getirmiştir.

5.1.3. Çocuk müzelerinde dezavantajlı ziyaretçilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin içeriği neleri kapsamaktadır?

"Çocuk müzelerinde dezavantajlı ziyaretçilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin içeriği neleri kapsamaktadır?" sorusu doğrultusunda müze eğitim etkinliklerinin hangi dezavantajlı ziyaretçilere yönelik olduğu, göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin uygulaması sırasında ne tür kriterlere dikkat edildiği, etkinliklerinin planlanması ve uygulanması sırasında hangi meslek grupları ile iş birliği yapıldığı, uygulaması sırasında oluşturulan öğrenci gruplarının yapısı, öğrenci grupları ile müzenin nasıl irtibat kurduğu, hangi yaş gruplarına göre tasarlandığı, göçmen veya mülteci öğrenciler ile yürütülen etkinliklerin avantajları ve dezavantajlarının neler olduğu ve yürütülen etkinlikler sırasında dil bariyeri problemine getirilen çözümler yönünden incelenmiştir.

Almanya'da, göçmen ve mülteciler, özel eğitime ihtiyaç duyan, engelli bireyler, kurum tarafından korunma kapsamında yetiştirilen bireyler, suça sürüklenmiş bireyler ve alzheimerlı bireylere yönelik eğitim etkinlikleri düzenlenmektedir. Türkiye'deki müzelerde, Almanya'daki müzelerin ziyaretçi profiline ek olarak kardeş okul projeleri ve fiziksel ulaşımı zor olan okullara yönelik eğitim etkinlikleri düzenlemektedir.

Almanya'daki müzelerde, göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin uygulaması sırasında en çok dikkat edilen kriter, öğrencilerin sürece dahil olması olmuştur. Etkinlikler esnasında kullanılan dilin kısa, açık ve anlaşılır yönlendirmeler verildiği görülmüştür. Öğrencilerin çekingen davrandığı durumlarda buz kırıcı oyunlar ile bu duruma çözüm getiren müzeler vardır. Açıklamaları sözsüz iletişim becerileri ile açıklamak, dil seviyesi bilgisi, eğlenceli ve merak uyandırıcı ve çevirmen tahsis durumu ise diğer dikkat edilen unsurlardır.

Türkiye'deki müzeler de öğrencilerin etkinlik sürecinde aktif olarak yer alması en önemli kriter olarak ele alınmaktadır. Müzeler arasında göçmen ve mülteci öğrencilerin Türkiye'de doğup büyüdükleri için Türkçeyi bilerek okula başladıkları için dil bariyeri problemi ile karşılaşmadığını dile getirmiştir. Öte yandan göç olgusu devam ettiği için iletişim ve dil problemini hala yaşayan müzeler mevcuttur. Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi bu sebepten ötürü etkinlikleri planlarken beceri temelli eğitime başvurduklarını ve buna göre etkinliklerin şekillendiğini dile getirmiştir. Kısa ve açık açıklamalar, açıklamaları sözsüz iletişim becerileri ile açıklamak, vücut dilini etkili kullanmak, kültürlerarası tema kullanımı ve etkinliklerin merak uyandırıcı şekilde planlamak müzelerin dikkat ettiği hususlar arasında yer almaktadır.

Göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin planlanması sırasında iş birliği yapılan meslek grupları Almanya ve Türkiye'deki müzelerde paralellik göstermektedir. Müze eğitimcisi, müze müdürü, öğretmen personel, psikologlar ve eğitim danışmanları en çok dirsek temasında bulunulan meslek gruplarıdır. Almanya'da Türkiye'den farklı olarak müzelerin beraber çalıştıkları partner okullar vardır.

Göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin uygulanması sırasında her iki ülkede de müzenin temasına göre ihtiyaç duyulan meslek grubundaki bireylerin etkinliklere dahil olduğu tespit edilmiştir.

Almanya'daki müzelerde göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin uygulaması sırasında oluşturulan öğrenci grupları, ev sahibi ülkenin öğrencileri ve göçmen öğrencilerin beraber çalıştığı ve takım olduğu karma öğrenci gruplarını tercih etmektedirler. Deutsches Museum Bonn müzesi bu tarz özelliklerdeki grup profillerinde Tandem dil Öğrenme Yaklaşımını benimsediklerini, etkinliklerin doğal süreçlerinde ana dilinde farklı bir dil ile arkadaşları ile çalışma yaparken dili öğrenebildiklerine inandıklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin akranları ile dil alışverişinde bulunmaları müzenin hedefleri arasındadır. Almanya'daki müzelerin hepsi karma öğrenci grupları ile çalışmalar yaptığını dile getirmiş ve Labyrinth Kindermuseum Berlin ve Junges Museum Frankfurt müzeleri karma grubun yanında sadece göçmen ya da mülteci öğrencilere yönelik etkinliklerinin olduğunu dile getirmişlerdir. Türkiye'deki müzelerde genel olarak grup dağılımında özel bir tercih

söz konusu yoktur. Gelen okul grupları içerisinde karma olarak etkinliklere dahil olmaktadırlar. Almanya'da ise karma öğrenci grupları planlı bir şekilde tercih edilmektedir.

Görüşme yapılan müzelerin, göçmen veya mülteci öğrenci gruplarına nasıl ulaştığına dair sorulan araştırma sorusu bağlamında Almanya'daki okullarda bulunan Willkommensklassen Sınıflarının en önemli araç olduğu tespit edilmiştir. Willkommensklassen, Almanca "hoş geldin" anlamına gelmektedir. Almanya'ya göç eden ve ana dilleri Almanca olmayan öğrencilerden oluşan, yoğun Almanca dersleri ile hem de normal müfredat derslerinin beraber verildiği dil hazırlık sınıflarına verilen isimdir. 10 yaş ve üstünde olan öğrenciler bu sınıfta eğitim görmekte ve yeterli dil seviyesine ulaştıktan sonra normal sınıflarda öğrenimlerine kaldıkları yerden devam etmektedirler. Türkiye'deki okullarda henüz böyle bir uygulama yoktur. Almanya'da müzelerin genel olarak partner olduğu okullar olmaktadır ve bu okullar ile iletişimler süreklidir. Gerek hazırlık sınıfları gerekse daha küçük yaş grubundaki göçmen ve mülteci öğrencilere çok hızlı bir şekilde ulaşabildikleri görülmüştür. Yerel belediyeler tarafından sağlanan mahallelere göre hangi bölgede ne kadar göçmen ve mülteci profiline uygun dezavantajlı öğrenci olduğunu da tespit ettikleri ve buna göre programlar ve etkinlikler hazırladıkları görülmüştür. Göçmen ve mülteci koordinasyon merkezleri aracılığıyla iletişim kuran müzelerde mevcuttur. Türkiye'de ise en çok öğretmenler tarafından müze ile iletişim kurulmakta ve öğrencilere müzeye gitmektedir. Çeşitli bakanlıklar ve yerel yönetimler zaman zaman çeşitli etkinlikler kapsamında müzeler ile iletişime geçmekte ve eğitim etkinlikleri programları düzenlenmektedir. Her iki ülkede de dernekler ve sivil toplum kuruluşları bir diğer ulaşım aracı olduğu görülmektedir.

Göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin hangi yaş gruplarına göre düzenlendiği incelendiğinde Almanya'daki müzelerde 3 yaşından itibaren tüm yaşlara yönelik eğitim etkinlikleri olduğu sonucuna ulaşılırken, Türkiye'de 6-12 ve 12-15 yaş grubuna yönelik verilen eğitim etkinlikleri diğer yaş gruplarına oranla daha fazladır.

Göçmen veya mülteci öğrenciler ile yürütülen etkinliklerin avantajlı yönleri müzelere sorulduğunda her iki ülkede olumlu yönde ve ön yargısız bir tutum

sergiledikleri görülmüştür. Toplumsal bütünlük açısından fırsat sunduğunu dile getirmişlerdir.

Göçmen veya mülteci öğrenciler ile yürütülen etkinliklerin dezavantajları ilişkin bulgulara göre müzeler tarafından herhangi bir dezavantaj olmadığını fakat öğrencilerin dil bariyeri problemi öğrencilerde özgüvensizlik, güvende hissetmeme ve iletişimsizlikten kaynaklı olarak kendini yeterince ifade edemedikleri görülmüştür. Almanya'da bulunan Deutsches Museum Bonn müzesi Ukrayna-Rusya savaşından sonra Ukraynalı ve Rus mülteci öğrencilerin savaştan kaynaklı olarak aynı grupta çalışmamak için ısrarcı olduğu bu sebeple etkinlikleri yapmadığı gözlemlenmiştir. Türkiye'de Gaziantep ilindeki müzelerde benzer bir durum Suriyeli öğrencilere karşı öğrencilerin birbirlerini ötekileştirdiği ve aynı grupta çalışmak istemediği görülmüştür.

Göçmen veya mülteci öğrenciler ile yürütülen etkinlikler sırasında dil bariyeri problemini nasıl çözdüklerine yönelik sorulan araştırma sorusu bağlamında Almanya'daki müzelerin aldığı en önemli önlem hedef dilde yabancı dil bilen müze personeli ile çalışmak olmuştur. Almanya'da istihdam edilen müze personellerinin hepsinde göçmen ve mülteci geçmişe sahip kişiler çalışmaktadır. Müze eğitimcileri çokkültürlü ortamlarda çalışmaya yönelik kendilerini geliştirmeleri, akran çalışması ve görsel yönlendirmelerde diğer çözüm yollarıdır. Türkiye'deki müzelerde, çevirmen temini ya da grubun öğretmeninin çeviri yapması ile çözülmeye çalışılmaktadır. Görsel yönlendirmeler, drama ve grup içerisinde Türkçe ve Arapça bilen akran yardımı başvurulan diğer yöntemler arasındadır.

5.1.4. Almanya ve Türkiye'deki çocuk müzelerinde dezavantajlı ziyaretçilere yönelik yapılan müze eğitim etkinliklerinin benzer ve farklı yönleri var mıdır?

"Almanya ve Türkiye'deki çocuk müzelerinde dezavantajlı ziyaretçilere yönelik yapılan müze eğitim etkinliklerinin benzer ve farklı yönleri var mıdır?" sorusu, bir önceki paragrafta belirtilen "Çocuk müzelerinde dezavantajlı ziyaretçilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin içeriği neleri kapsamaktadır?" sorusu 10 boyutun karşılaştırması yapılarak cevaplanmıştır.

Her iki ülkeden görüşülen müzelerin dezavantajlı ziyaretçi profili göçmen ve mülteci ziyaretçiler, özel eğitime ihtiyaç duyan ziyaretçiler, engelli ziyaretçiler, çocuk esirgeme kurumu gibi kuruluşlar tarafından yetiştirilen ziyaretçiler, suça sürüklenmiş ziyaretçiler ve Alzheimerlı ziyaretçiler olmak üzere benzerlik göstermektedir.

Göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin uygulaması sırasında Almanya'daki müzelerde personellerin yabancı dil bilmesi ve göçmen ya da mülteci geçmişe sahip olmasını avantaj olarak kullanmaktadır. Dezavantajlı ziyaretçilerin anadilini bilen personeller etkinlik sırasında yer almaktadır. Aynı zamanda öğrencilerin ısınmasını saplayacak çeşitli oyunlara başvurulmaktadır. Türkiye'deki müzeler göçmen ya da mülteci koordinasyon merkezleri iletişim kurmaktadır. Her iki ülkede dikkat edilen en önemli unsur öğrencilerin etkinliğe dahil olması olmuştur. Beden dili, görsel yönlendirmeler, basit dil kullanma, öğrencilerin yaşları gibi diğer unsurlara da dikkat edildiği görülmüştür.

Göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin planlanması sırasında iki ülke arasındaki en önemli farkın, Almanya'da okulların sürekli olarak beraber çalıştığı partner okullar bulunmaktadır. Psikologlar, çevirmenler, göçmen merkezleri, etkinliklerde drama kullanımı her iki ülkenin etkinlikleri planlarken beraber çalışılan meslek grupları olduğu görülmüştür.

Göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin uygulanması sırasında ilgili alan, tema ya da etkinlik kapsamında ihtiyaç duyulabilecek her türlü meslek grubu ile çalışmaya özen gösterdiği görülmüştür.

Her iki ülkede göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerinin uygulaması sırasında oluşturulan öğrenci grupları karma ya da sadece göçmen ya da mülteci öğrencilerin olduğu gruplar olabilmektedir.

Almanya ve Türkiye'de göçmen ve mültecilere ulaşabilmek için dernekler ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra yerel yönetimler aracı olmaktadır. Almanya'da müzelerin partner okulları ve bu okullarda 10 yaş üzeri öğrenciler için hazırlık sınıfları ile öğrencilere ulaşmak çok hızlı ve pratik olmaktadır. Yerel belediyeler, bölgelerindeki dezavantajlı bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda müzeler ile iletişim halinde olduğu görülmüştür. Türkiye'de ise Almanya'ya nazaran göçmen ya da mülteci öğrencilere ulaşım gelecek olan gruba bağlıdır. Öğretmenlerin, dernek

sorumluların ya da dönemsel belediye veya bakanlık etkinlikleri kapsamında iletişime geçildiği görülmüştür.

Her iki ülkede de benzer yaş gruplarına yönelik eğitim etkinlikleri mevcuttur.

Göçmen veya mülteci öğrenciler ile yürütülen etkinliklerin avantajları incelendiğinde her iki ülkedeki müzeler, toplumsal kültürel kodların öğrenilmesi ve aktarılabilmesi için müzelerin hem ev sahibi ülkenin öğrencileri hem de göçmen öğrenciler için önemli bir fırsata olanak sunduğunu dile getirmiştir. Sınıflardaki çeşitliliğin öğrencilere olumlu yönde katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Almanya ve Türkiye'deki müzeler, müze bünyesinde herhangi bir durumda, göçmen veya mülteci öğrenciler ile yürütülen etkinliklerin bir dezavantajı olduğunu düşünmemektedir. Öte yandan öğrenciler arasında bir ötekileştirme probleminin oluştuğunu gözlemlediklerini dile getirmişlerdir. Öğrencilerin ev sahibi ülkenin dilini bilmemesi öğrenci tarafından olumsuz duygular geliştirebildiklerini söylemişlerdir.

Göçmen veya mülteci öğrenciler ile yürütülen etkinlikler sırasında dil bariyeri problemini her ülkede ilk olarak çevirmen ya da hedef dili bilen personel ile çalışarak aşmaya çalışmaktadır. Görsel yönlendirmeler, etkinliğin kendi içinde sözlü yönlendirmeye ihtiyaç duymayacak şekilde tasarlanması ve öğrencinin etkinlik sırasındaki ev sahibi ülkenin dilini ve kendi anadilini bilen öğrenci ile eşleştirme yapılarak yardım aldıkları görülmüştür. Almanya'daki Kindermuseum Unterm Dach müzesi, Sergi metinlerinde Almanca, İngilizce ve Ukraynaca açıklamalar koyduklarını belirtirken Arapça açıklamalı metinlere ihtiyaç duyduklarını ve Arapça metinler üzerinde çalışma yapmalarını düşündüklerini dile getirmektedir.

Literatür incelendiğinde bu araştırma sorusuna doğrudan ilişkili nitel ve nicel araştırma bulunmamıştır. Ancak bu bulguyla paralellik gösterilen şu çalışmalar mevcuttur. Literatürde, çocuk müzelerinde göçmen ya da mülteci profiline sahip gruplara yönelik eğitim etkinlikleri incelendiğinde, öğrencilerin ülkede konuşulan dili öğrenebilmesi için etkinlikler düzenleyen çocuk müzeleri mevcuttur (Eakle & Dalesio, 2008; McVicker 2004; Hackett, 2014; Sadiq, 2020). Kültürel kimliğin teşvik edilmesi ve kendilerini farklı bir ülkede evde hissedebilmeleri için Tate ve Bhavnagri, 2019 yılında mülteci Yemenli öğrenciler ile Detroit Sanat Enstitüsü ve Arap-Amerikan Ulusal Müzesinde eğitim etkinlikleri çalışması yapmıştır. Andrew'ün 2013 yılında

yüksek lisans tezinde, kendisinin çalışmış olduğu çocuk müzesinde, Amerikan toplulukları ve göçmen gençleri çocuk müzelerindeki kültürel programlara dahil ederek bu toplulukları güçlendirmenin potansiyel yollarını incelemiştir (Andrew, 2013).

Ülkemizde müze ve okulların yoğun iş birliği halinde çalışmadığını Çelebi 2012 yılındaki çalışmasında ortaya koymuştur. Müzeler ve okullar arasındaki bu iletişimsizliğin müze eğitim etkinliklerindeki verimliliğin azalttığını ve sadece özel ve vakıf müzelerinin çabaları ile ilerleyebildiğini dile getirmiştir. Çalışmasında gelişmiş ülkelerde müzelerin illere ve türlere olan dağılımının dengeli olduğunu ve diğer gelişmiş ülkelerde de durumun benzer seviyede olduğunu belirtmiştir. (Çelebi, 2012). Özdemir (2015)'in Fransa'nın Poitou-Charantes Bölgesinde bulunan müzelerin eğitim etkinliklerini incelediği yüksek lisans tezinde, müze-okul iş birliğinin çok üst seviyede olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma sırasında Almanya'daki müzelerinde okullar ile iş birlikleri mevcuttur ve bu şekilde öğrencilere ve bölgenin ihtiyaçlarına ulaşmanın ekonomik ve hızlı olduğu görülmüştür.

Görüşme yapılan müzelerin hepsinde eğitim etkinlikleri yoktur. Özdemir'in Fransa'da yapmış olduğu müze eğitim etkinliklerine yönelik çalışmasında da görüşme yapılan müzelerin bir kısmında eğitim etkinliği yoktur (Özdemir, 2015). Ülkemizdeki müzelerde eğitim etkinliklerinin düzenlenememesin sebepleri arasında çok küçük olma, kuruluş aşamasında olma, yeni açılma veya tadilat halinde olmalarından kaynaklanmasının yanı sıra eğitim etkinlikleri düzenlemeyen ve sadece okulların kendilerinin gezip tecrübe ettikleri serbest ziyaret sunan müzelerde vardır.

Müzelerin

5.2. ÖNERİLER

Araştırmanın bulguları ve elde edilen sonuçlar kapsamında araştırmaya ilişkin öneriler yer almaktadır.

5.2.1. Araştırmacılara İlişkin Öneriler

1. Avrupa Birliğinde, Amerika'da ya da yoğun göç alan bölgelerde bulunan farklı ülkelerdeki göçmen ve mültecilere yönelik eğitim etkinlikleri düzenleyen müzeler ile ilgili çalışma yapılabilir.

2. Farklı ülkelerdeki eğitim etkinliklerinden yola çıkarak müzeler için bir eğitim etkinlikleri paketi çıkarılabilir.

3. Göçmen veya mülteci öğrencilerin müzede aldıkları eğitim etkinlikleri üzerinde görüşleri alınabilir.

4. Göçmen veya mülteci öğrencilerin müzede aldıkları eğitim etkinliklerinin öğrenciler üzerinde çeşitli etkileri incelenebilir.

5.2.2. Müzelere ve Uygulayıcılara İlişkin Öneriler

1. Göçmen veya mülteci yetişkin bireylerin istihdamı sırasında alanı ile ilgili kişilerin müzelerde ve çocuk müzelerinde istihdam edilmesi, dezavantajlı ziyaretçi profiline yönelik eğitim etkinliklerinde avantaj sağlayabilir.

2. Türkiye'deki müzeler partner okullar ile çalışarak müze eğitiminin devamlılığını ve öğrenci profiline göre eğitim etkinlikleri düzenlemesi kolaylaşabilir.

3. Türkiye'deki illerde belediyelerin çocuk müzesi kurarak semtlerindeki öğrencilerin ihtiyaçlarına göre çeşitli eğitim etkinlikleri düzenleyebilir. Göçmen veya mülteci öğrencilere yönelik kurulan bu müzelerde eğitim etkinliklerine dahil edilmesi sağlanabilir.

4. Müzeler, bünyelerindeki eğitim etkinlikleri ile ilgili çeşitli raporlar hazırlayabilir ve bunu yayımlayabilir.

5. Müzeler, araştırmacılar, akademisyenler, öğretmenler, öğretmen adayları, yerel yönetimler ve STK'ların müzelerdeki eğitim etkinlikleri üzerine tecrübelerini, önerilerini ve fikirlerini paylaşabileceği çevrimiçi bir platform oluşturabilinir. Bilgi akışı daha hızlı olurken uygulayıcı ve araştırmacıların birbirlerini bulabilecekleri bir konum haline gelebilir.

KAYNAKLAR

Adams, M., Foutz, S., Luke, J., & Stein, J. (2006). Thinking through art isabella stewart gardner museum school partnership program year 3 preliminary research results. *Edgewater, MD: Institute for Learning Innovation.* http://vtshome.org/wp-content/uploads/2016/08/3Gardner-Museum-Thinking-Through-Art.pdf

Adler Planetarium. (2022). About us. Online: https://www.adlerplanetarium.org/explore/about-us/ Erişim Tarihi: 25.03.2022

Akpınar, T. (2017). Türkiye'deki Suriyeli mülteci çocukların ve kadınların sosyal politika bağlamında yaşadıkları sorunlar. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi, 3*(3), 16-29. http://ibaness.org/bnejss/2017_03_03/03_Akp%C4%B1nar.pdf

Aktekin, S. (2008). Müze uzmanlarının okulların eğitim amaçlı müze ziyaretlerine ilişkin görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 9*(2), 103-111. Retrieved from https://dergipark.org.tr/en/pub/kefad/issue/59525/856035

Aktekin, S. (Ed.). (2017). *Sınıfında Yabancı Uyruklu Öğrenci Bulunan Öğretmenler İçin El Kitabı.* Ankara: MEB Yayınları. https://bevmustafakemalilkokulu.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/34/28/742532/dosyalar/2017_12/15131327_ekitap.pdf

Andrew, J. (2013). *Immigrant and Refugee Teens as Cultural Leaders.* Unpublished, (Master of Arts Thesis). Goucher College. Erişim Adresi: https://mdsoar.org/handle/11603/2768

Ankara Üniversitesi. (2022). Müzecilik bölümü. Online: http://muzecilik.gsf.ankara.edu.tr/hakkimizda/ Erişim Tarihi: 23.03.2022

Aragona-Young, E., & Sawyer, B. E. (2018). Elementary teachers' beliefs about multicultural education practices. *Teachers and teaching, 24*(5), 465-486. Doi: https://doi.org/10.1080/13540602.2018.1435527

Arsal, Z., Mumcu Arsal, M. D., Akçaoğlu, M.Ö. (2017). Müzik öğretmen adaylarının çokkültürlü deneyim, tutum ve inançları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17* (1), 17-31. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/291975

Avrupa Konseyi. (2016). EU-Turkey statement, 18 March 2016. Erişim Tarihi: 10.10.2020. https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/03/18/eu-turkey-statement/

Association of Children's Museums. (2022). Erişim adresi: https://findachildrensmuseum.org/about/ Erişim Tarihi: 01.04.2022.

Aytaçlı, B. (2012). Durum çalışmasına ayrıntılı bir bakış. *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 3*(1), 1-9. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/399478

Banks, J.A. (2010). Multicultural education: Characteristics and goals. In J.A. Banks & C.A. Banks (Eds.), *Multicultural education: Issues and perspectives* (7th ed.), (p.3-30). Hoboken, NJ: John Wiley & Sons.

Barksdale, M.A., Richards, J., Fisher, P., Wuthrick, M., Hammons, J., & Grisham, D. (2002). Perceptions of preservice elementary teachers on multicultural issues. *Reading Horizon, 43*(1), 27-48.

Broderick, A. (2018). Equality of what? The capability approach and the right to education for persons with disabilities. *Social Inclusion, 6*(1), 29-39. Doi: https://doi.org/10.17645/si.v6i1.1193

Bromwich, K. (2018, 30 Aralık)., On My Radar Culture. *The Guardian.* Erişim Adresi: https://www.theguardian.com/culture/2018/dec/30/bart-layton-rider-arava-lars-tunbjork-succession?mc_cid=298de34e66&mc_eid=[UNIQID] Erişim Tarihi: 28.06.2022

Boyraz, B. (2013). Müze teknolojileri ve sergileme farklılıkları. İdil Sanat ve Dil Dergisi, 2(08), 113-128. Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/382663

Bozkur, B., Kıran, B., & Alıcı, D. (2020). Öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime yönelik tutumlarının yordayıcıları olarak Suriyelilere yönelik toplumsal uzaklık ve bilişsel esneklik. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 16*(2), 382-393. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1219273

Bulut, Ü., & Atilla, U. (2017). Müze eğitiminin çocuğun görsel sanatlar eğitimine etkileri. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 7*(3), 705-714. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/371946

Bulut, C., & Başbay, A. (2014). Öğretmenlerin Çok Kültürlü Yeterlik Algılarının İncelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi, 23*(3), 957-978. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/209813

Bulut, M., & Sarıçam, H. (2016). Okul öncesi öğretmen ve öğretmen adaylarinda çokkültürlü kişiliğin çokkültürlü eğitim tutumları üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6*(1), 295-322. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/181146

Burchenal, M., & Grohe, M. (2007). Thinking through Art: Transforming Museum Curriculum. *The Journal of Museum Education, 32*(2), 111–122. http://www.jstor.org/stable/40479582

Buyurgan, S., & Demirdelen, H. (2009). Total kör bir öğrencinin öğrenmesinde dokunma, işitsel bilgilendirme, hissetme ve müze. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7*(3), 563-580. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/256279

Buyurgan, S. & Buyurgan, U. (2012). *Sanat eğitimi ve öğretimi eğitimin her kademesine yönelik yöntem ve teknikler* (3.Baskı). Ankara: Pegem Yayınları.

Bülbül H. (2016). Müze ile eğitim yoluyla ortaokul öğrencilerinde kültürel miras bilinci oluşturma. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 6(3),681-694. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/261499

Büyüköztürk, S., Kılıç Çakmak, E., Akgün, O. E., Karadeniz, S., & Demirel, F. (2015) *Bilimsel araştırma yöntemleri.* (19. Baskı) Ankara: Pegem Akademi.

Brown, P. (2011) Us and Them: who benefits from experimental exhibition making?, *Museum Management and Curatorship, 26*(2), 129-148, doi: https://doi.org/10.1080/09647775.2011.566713

Cai, M. (2008). Transactional theory and the study of multicultural literature. *Language Arts*, *85*(3), 212- 220.

Cart, G., H. Molly, and R. Charles (eds.). 1952. Museums and Young People: Three Reports. Paris: International Council of Museums. Retrieved from http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED046233.pdf

Cırık, İ. (2008). Çok kültürlü eğitim ve yansımaları. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 34*(34), 27-40. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/87539

Clark, K. B., & Clark, M. P. (1947). Racial identification and preference in Negro children. In T.M. Newcomb & E. L. Hartley (Eds.), *Readings in social psychology* (pp. 602– 611). NewYork, NY: Holt, Rinehart & Winston.

Clifford, J. (1999). Museums as contact zones, In Robins, K., Hall, S., Smith, A. D., Hobsbawm, E. J., Dodd, P., Wright, P., ... & Clifford, J. (Ed.), Representing the nation: A reader: Histories, heritage and museums (p.435-437). Psychology Press.

Coates, C. (2019, 30 Temmuz). Museums working with refugees and migrants. [Blog yazısı]. Erişim adresi: https://www.museumnext.com/article/the-social-impact-of-museums-working-with-refugees-and-migrants/

Çalışkan, H., & Gençer, R. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının çokkültürlü eğitime ilişkin tutum düzeylerinin incelenmesi. *V. Sakarya'da Eğitim Araştırmaları Kongresi,* 52-63. https://egitim.sakarya.edu.tr/sites/egitim.sakarya.edu.tr/file/5._SEAK_Bildiriler_kitabi_1.pdf#page=52

Çelebi, D. (2012). *Disiplin temelli sanat eğitimi modelinde müze eğitimi ve uygulamalarının yeri ve ülkemizdeki uygulama olanakları,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,

Samsun. Erişim Adresi: https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/giris.jsp

Çıldır, Z. (2014). Türkiye'de bir eğitim ortamı olarak müzelerin kullanımına ilişkin eğitimciler tarafından hazırlanan raporlar. *Folklor/Edebiyat, 20*(79), 179-188. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/255506

De Haas, H. (2021). A theory of migration: the aspirations-capabilities framework. *Comparative Migration Studies, 9*(1), 1-35. doi: https://doi.org/10.1186/s40878-020-00210-4

Demir, S. & Başarır, F. (2013). Çokkültürlü Eğitim Çerçevesinde Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlilik Algılarının İncelenmesi. *International Journal of Social Science, 6*(1), .609-641 http://acikerisim.nevsehir.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.11787/1601/arastrmx_79201_6_pp_609-641.pdf?sequence=1

Demir, E., & Akyol, A. K. (2022). Görme Engelli Çocukların Ziyaret Ettikleri Müzeye Dair Görüşlerinin İncelenmesi. *Uluslararası Müze Eğitimi Dergisi, 4*(1), 1-16. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2336914

Deutschland.de. (2022, 28 Ocak). Thousands of museums, millions of visits. Erişim Adresi: https://www.deutschland.de/en/topic/knowledge/germanys-museums-facts-and-figures Erişim Tarihi: 10.07.2022

Dewey, J. (1997a) *Democracy and Education, 1918* (Later Printing Edition). Free Press.

Dewey, J. (1997b) *Experience and Education, 1938* (Reprint Edition). Free Press.

Dilli, R. (2017). Öğretmenlerin müzelerin öğrenme ortamı olarak kullanımına ilişkin görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi, 46*(214), 303-316. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/441176

Dragotto, E., Minerva, C., & Nichols, M. (2006). Is museum education "rocket science"?. *Journal of Museum Education, 31*(3), 215-222. Doi: http://dx.doi.org/10.1080/10598650.2006.11510548

Doğan, C. D. (2017). Müzelerin eğitim ortamı olarak kulanılması: ölçme ve

değerlendirme uygulamaları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 16*(60), 234-248. Doi: https://doi.org/10.17755/esosder.289665

Duncan, C., (1995). Civilizing Rituals: Inside Public Art Museums. New York: Routledge. [Epub Reader version].

Eakle, A.J. & Dalesio, B.L. (2008) Museum literacies of a second-grade classroom. *The Reading Teacher 61*(8), 604–613.

Eisner, E. W. (2002). *The arts and the creation of mind*. New Haven, CT: Yale University Press. [Epub Reader version].

Erbay, F. (2017a). Müzelerin eğitim ve tasarım atölyelerinde informal eğitim. *Milli Eğitim Dergisi, 46*(214), 239-253. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/441170

Erbay, F. (2017b). Türkiye'de müzecilik eğitiminin üniversitelerde kurumlaşması. *Milli Eğitim Dergisi, 46*(214), 105-122. Retrieved from https://dergipark.org.tr/en/pub/milliegitim/issue/36135/405922

Erbay N.Ö. (2017c). Müzelerde dezavantajlı gruplara yönelik eğitimler. *Milli Eğitim Dergisi, 46*(214), 289-302. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/441174

Erdoğan, M. M. (2020). *Suriyeliler barometresi 2019: Suriyelilerle uyum içinde yaşamın çerçevesi.* Ankara: Orion Kitabevi. https://www.unhcr.org/tr/wp-content/uploads/sites/14/2020/09/SB2019-TR-04092020.pdf

Experimenta. (2022). We Are Experimenta. Erişim Adresi: https://www.experimenta.science/en/experimenta/about-us/ Erişim Tarihi:19.08.2022

Farrell, J. (2018, 2 Kasım). Exhibition at Migration Museum in London tells everyday stories in everyday spaces. *The Irısh Times.* Erişim Adresi: https://www.irishtimes.com/life-and-style/abroad/when-you-go-to-england-you-ll-get-a-bicycle-they-said-i-never-did-1.3683030?mc_cid=298de34e66&mc_eid=[UNIQID] Erişim Tarihi:

28.06.2022

Freedman, K. (2000). Context as a part of visual culture. *Journal of Multicultural and Cross Cultural Research in Art Education*, 18, 41-44. Retrieved from Academia.

Flyvbjerg, B. (2011). Case study. *The Sage handbook of qualitative research*, (4th Edition), (s.301-316). In Denzin, N. K., & Lincoln, Y. S. (Eds.). (2011). The Sage handbook of qualitative research. Sage.

Gay, G. (2000). *Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice.* New York, NY: Teachers College Press.

Gay, G. (2013). The importance of multicultural education. In *Curriculum Studies Reader E2* (pp. 312-318). Routledge. http://mehrmohammadi.ir/wp-content/uploads/2019/07/The-Curriculum-Studies-Reader.pdf#page=330

Gencer, T. E. (2017). Göç ve eğitim ilişkisi üzerine bir değerlendirme: suriyeli çocukların eğitim gereksinimi ve okullaşma süreçlerinde karşılaştıkları güçlükler. *Journal of International Social Research, 10*(54). doi: http://dx.doi.org/10.17719/jisr.20175434652

Ginsburch, V., & Mairesse, F. (1997). Defining a museum: Suggestions for an alternative approach. *Museum Management and Curatorship, 16*(1), 15-33. Doi: https://doi.org/10.1080/09647779700301601

Globalizing the Classroom. (2021). Online: http://www.pz.harvard.edu/projects/globalizing-the-classroom Erişim Tarihi: 10.09.2021

Gorman, J.M. (2011). Universalism and the new museology: impacts on the ethics of authority and ownership, *Museum Management and Curatorship,* 26(2), 149-162, doi: https://doi.org/10.1080/09647775.2011.566714

Göç İdaresi Başkanlığı. (2020, 16 Eylül). Geçici korumamız altındaki Suriyeliler. Erişim adresi: https://www.goc.gov.tr/gecici-korumamiz-altindaki-suriyeliler Erişim Tarihi: 01.12.2021

Göç İdaresi Başkanlığı. (2021, 25 Kasım). Geçici koruma kapsamında bulunan Suriyelilerin yaş ve cinsiyete göre dağılımı. Erişim adresi: https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638 Erişim Tarihi: 01.12.2021.

Göğebakan, Y. (2014). İnönü Üniversitesi'nin müzeleri-1: Özel Turgut Özal Müzesi. Sanat Dergisi, 0(23), 65-84. Retrieved from https://dergipark.org.tr/en/pub/ataunigsfd/issue/2611/33617

Göksoy, s. (2019). Vatandaşlık eğitimi mi? Çokkültürlülük ve kapsayıcı eğitimi mi?. *Uluslararası Liderlik Eğitimi Dergisi, 2*(2), 1-7. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/843770

Graham, M. A. (2009). The power of art in multicultural education: The international stories project. *Multicultural Perspectives, 11*(3), 155-161. Doi: https://doi.org/10.1080/15210960903116712

Grant, C. A. & Sleeter, C. E. (2013). Race, class, gender, and disability in the classroom. In J. A. Banks & C. A. M. Banks (Eds.), *Multicultural education: Issues and perspectives* (7th ed., pp. 59–80). Hoboken, NJ: Wiley.

Gurian, E. H. (2006). Civilizing the museum: The collected writings of Elaine Heumann Gurian. Routledge. Doi: https://doi.org/10.4324/9780203003565

Habertürk TV. [HaberturkTV]. (2022, 30 Mart). HT 360'ta: Suriyeliler Barometresi... Türkiye'de kaç Suriyeli bebek doğdu? Suriyeliler geçimini nasıl sağlıyor? A.Ü. Mülkiye Göç Araştırmaları Merkezi Müdürü Prof. Dr. @mmerdogan1103 Suriyeli sığınmacılarla ilgili çalışmasının detaylarını #HT360'ta @afsinyurdakul 'a anlattı. [Tweet]. Erişim adresi: https://twitter.com/HaberturkTV/status/1509162276724613122

Hackett A (2014) Zigging and zooming all over the place: Young children's meaning making and movement in the museum. *Journal of Early Childhood Literacy 14*(1), 5–27.

Haigh, M. J. (2002). Internationalisation of the curriculum: Designing inclusive education for a small world. *Journal of Geography in Higher Education, 26*(1), 49-66. Doi: https://doi.org/10.1080/03098260120110368

Haines, C. (2011). A new state of the arts: developing the biennial model as ethical art practice, *Museum Management and Curatorship, 26*(2), 163-175, doi: https://doi.org/10.1080/09647775.2011.566715

Haydn, T. (2014). To what extent is behaviour a problem in English schools? Exploring the scale and prevalence of deficits in classroom climate. *Review of Education, 2*(1), 31-64. Doi: https://doi.org/10.1002/rev3.3025

Heale, R., & Twycross, A. (2018). What is a case study?. *Evidence-based nursing, 21*(1), 7-8.

Hein, G. E. (1998). *Learning in the Museum* (1st ed.). Routledge. Doi: https://doi.org/10.4324/9780203028322

Hein, G. E. (2006a). Progressive Education and Museum Education: Anna Billings Gallup and Louise Connolly. *The Journal of Museum Education, 31*(3), 161–173. http://www.jstor.org/stable/40479559

Hein, G. E. (2006b). Museum Education. In S. MacDonald (Ed.), A Companion to Museum Studies, Oxford: Blackwell Publishing, 2006. Doi: https://doi.org/10.1002/9780470996836.ch20

Henry, G. B. (1986). *Cultural Diversity Awareness Inventory.* Mainstreaming Outreach Project. Hampton University, Hampton, VA.

Herz, R. S. (2007). Critical-thinking skills in the museum. *Journal of Museum Education, 32*(2), 95-99. Doi: https://doi.org/10.1080/10598650.2007.1151056

Herz, R. S. (2017). Children's Museums: A Look Back at the Literature. *Curator: The Museum Journal*, *60*(2), 143-150.

Hooper-Greenhill, E. (1999). *Müze ve galeri eğitimi*. Meltem Örge Evren ve Emine Gül Kapçı (Çev.). Ankara: Ankara Üniversitesi Çoçuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.

Hooper-Greenhill, E. (2006). Studying visitors. A companion to museum studies, (p.362-376). In S. MacDonald (Ed.), A Companion to Museum Studies,

Oxford: Blackwell Publishing, 2006. Doi: https://doi.org/10.1002/9780470996836.ch22

Hudson, K. (1990). Müzeler ve Avrupa mirası: Hazineler mi, araçlar mı? *Müze eğitimi ve kültürel kimlik uluslararası iki çalışma raporu içinde* (s.55-100). Bahri Ata (Çev.). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. https://acikders.ankara.edu.tr/pluginfile.php/141679/mod_resource/content/1/muze%20egitimi%20ve%20k%C3%BClt%C3%BCrel%20kimlik%20.pdf

Interdisciplinary & Global Studies. (2021). Online: http://www.pz.harvard.edu/projects/interdisciplinary-global-studies Erişim Tarihi: 10.09.2021

International Council of Museums (ICOM). (2021). Museum Definition. Online: https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/ Erişim Tarihi: 27.08.2021.

Institut für Museumsforschung. (2022). Offering dor Refugees. Erişim Adresi: https://www.smb.museum/en/education-and-outreach/groups-and-tour-operators/offerings-for-refugees/ Erişim Tarihi: 10.07.2022

IKSV (İstanbul Kültür Sanat Vakfı). (2014) *Türkiye'de sanat eğitimini (yeniden) düşünmek.* IKSV Rapor, İstanbul: Ofset yayımevi. https://www.iksv.org/i/content/230_1_SanatEgitimi_2014.pdf

Iwai, Y. (2013). Multicultural children's literature and teacher candidates' awareness and attitudes toward cultural diversity. *International Electronic Journal of Elementary Education, 5*(2), 185-198.

Johnson, L. (2002). Art-centered approach to diversity education in teaching and learning. *Multicultural Education, 9*(4), 18–22.

Jugend Museum Schöneberg. (2022). Villa Global – The Next Generation. Erişim adresi: https://www.museen-tempelhof-schoeneberg.de/villa-global.html Erişim Tarihi: 02.07.2022

Junges Museum Frankfurt. (2022). Hands On! Erişim Adresi: https://junges-museum-

frankfurt.de/en/node/117 Erişim Tarihi: 27.07.2022

Kahyaoğlu, R. B. ve Karataş, S., (2019). "Mesleki Gelişim Eğitim Seminerlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri". *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (37), 191-220.

Karadeniz C. (2009). *Dünyada çocuk müzeleri ile bilim, teknoloji ve keşif merkezlerinin incelenmesi ve Türkiye için bir çocuk müzesi modeli oluşturulması*, (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12575/30029

Karadeniz, C. (2013). Amerika Birleşik Devletleri'nde Çocuk Müzeleri: Miami Çocuk Müzesi Örneği. *Folklor/Edebiyat, 19*(74), 225-240. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/255449

Karadeniz, C. (2017). Müze ve toplum: müzeyle topluma ulaşmak, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, (6)* 8, 19-37. http://www.itobiad.com/en/download/article-file/396204

Karadeniz, C. (2018). Müze kültür toplum. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.

Karadeniz, C. (2019). Müzede Buluşalım: Avrupa Müzelerinde Göçmenlere ve Mültecilere Yönelik Bütünleşme Çalışmaları. *Yaratıcı Drama Dergisi, 14*(1), 181-194. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1562559

Karamete, F. (2019). *Twitter'da Suriyeli mültecilere yönelik nefret söylemi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Kertz-Welzel, A. (2005). In search of the sense and the senses: Aesthetic education in Germany and the United States. *Journal of Aesthetic Education, 39*(3), 102-114. doi: 10.1353/jae.2005.0031

Kervan, S. (2017). *Öğretmenlerin çokkültürlü eğitime yönelik tutumları ile epistemolojik inançları ve öğretim yaklaşımları arasındaki ilişki* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler

Enstitüsü, Balıkesir. Erişim Adresi: https://dspace.balikesir.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12462/3238/Serdan_Kervan.pdf?sequence=1

Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 8*(15), 170-189. https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1156348

Konda Araştırma ve Danışmanlık. (2006).Biz Kimiz?,Toplumsal Yapı Araştırması. https://konda.com.tr/tr/rapor/biz-kimiz-toplumsal-yapi-arastirmasi/ Erişim Tarihi: 27.03.2022

Kozikoğlu, İ., & Yıldırımoğlu, S. (2021). Öğretmenlerin Çokkültürlü Eğitime Yönelik Tutumları ile Kapsayıcı Eğitimde Sınıf İçi Uygulamaları Arasındaki İlişki. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi,* (51), 226-244. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1402342

Labryrinth Kindermuseum Berlin. (2022). Ласкаво Просимо! Welcome! Admıssıon Free For Refugees And Welcome Classes. Erişim Adresi: https://www.labyrinth-kindermuseum.de/de/content/laskavo-prosimo-welcome-eintritt-frei-fuer-gefluechtete-willkommensklassen Erişim Tarihi: 27.07.2022

Lillard, A. S. (2012). Preschool children's development in classic Montessori, supplemented Montessori, and conventional programs. *Journal of school psychology*, *50*(3), 379-401. Doi: https://doi.org/10.1016/j.jsp.2012.01.001

Lillard, A. S., & Taggart, J. (2019). Pretend play and fantasy: What if Montessori was right?. *Child Development Perspectives, 13*(2), 85-90. Doi: https://doi.org/10.1016/j.jsp.2012.01.001

Madran, B. (1999). Müze Türleri. Yeniden Müzeciliği Düşünmek. (Der. Tomur Atagök.) -İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Basım Yayın Merkezi.

Marino, K. (2018). *The benefits of art education for English Language Learners' acquisition of the English Language*, (PhD Dissertation). St. John's University/ School of Education and Human Services, ProQuest Dissertations Publishing,

New York. https://www.proquest.com/openview/c397363a9eb84126a92fb4a18f354003/1?pq-origsite=gscholar&cbl=18750

Marstine, J., Bauer, A. & Haines, C. (2013). *New directions in museum ethics.* UK: Routledge. [Epub Reader version].

Mathematikum. (2022).Exciting Events Await Our Younger Visitors. Erişim Adresi: https://www.mathematikum.de/veranstaltungen/fuer-kinder-jugendliche Erişim Tarihi:21.08.2022

Mayfield, M. I. (2005). Children's museums: Purposes, practices and play?. *Early Child Development and Care, 175*(2), 179-192.

Maxim, G. W. (1987). *Social Studiesand the Elementary School Child* (pp. 267-68). Columbus, Ohio: Merrill. [Epub Reader version].

McVicker CJ (2004) Museums inspire reading through real-world experiences. *The Journal of Museum Education 29*(1), 13–15.

MEB. (2014). Yabancılara Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri Genelgesi. http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1715.pdf Erişim Tarihi: 01.12.2021

MEB. (2017). Sınıfında Yabancı Uyruklu Öğrenci Bulunan Milli Eğitim Bakanlığı Öğretmenlerinin Eğitimi. https://oygm.meb.gov.tr/www/sinifinda-yabanci-uyruklu-ogrenci-bulunan-milli-egitim-bakanligi-ogretmenlerinin-egitimi/icerik/467 Erişim Tarihi: 01.12.2021.

MEB. (2018a). Görsel sanatlar dersi öğretim programı ve kılavuzu (1-8 sınıflar). https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=358 Erişim tarihi: 23.01.2022

MEB. (2018b). İlköğretim öğretim programları. https://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx Erişim tarihi: 23.01.2022

MEB. (2018c). Müzik dersi öğretim programı ve kılavuzu (1-8 sınıflar). https://mufredat.meb.gov.tr/ProgramDetay.aspx?PID=357 Erişim tarihi: 23.01.2022

MEB. (2018d). Ortaöğretim öğretim programları. https://mufredat.meb.gov.tr/Programlar.aspx Erişim tarihi: 23.01.2022

MEB. (2021). Yıllara göre ülkemizde eğitime erişimi sağlanan Suriyeli öğrenci sayısı. Erişim tarihi: 10.10.2021 https://hbogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_01/27110237_OCAK_2020internet_BulteniSunu.pdf.

MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı. (2022). 2021 Yılı İdare Faaliyet Raporu. Online: https://sgb.meb.gov.tr/www/dokumanlar/icerik/30 Erişim Tarihi: 11.03.2022

Meijer-van Mensch, L. (2011) New challenges, new priorities: analyzing ethical dilemmas from a stakeholder's perspective in the Netherlands, *Museum Management and Curatorship*, *26*(2), 113-128. doi: https://doi.org/10.1080/09647775.2011.566712

MeLa Project. (2022). Project: MeLa in Brief. Erişim Adresi: http://www.mela-project.polimi.it/project/mela-in-brief.htm Erişim Tarihi: 01.07.2022

Mercin, L., (2008). Görsel Sanatlar Dersinin Müze ve Sınıf Ortamında İşlenişine İlişkin Öğrenci Görüşlerinin Değerlendirilmesi, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, (7)*24, 325-336. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/70033

Migration Museum. (2022). Room to Breathe, Erişim adesi: https://www.migrationmuseum.org/exhibition/room-to-breathe/ Erişim Tarihi: 28.06.2022

Nieto, S. (2000). *Affirming diversity: Sociopolitical context of multicultural education* (3rd ed.). (p.300) New York, NY: Longman.

Oğuz, Ö. (2007). UNESCO, kültür ve Türkiye. *Milli Folklor*, *73*, 5-11. https://www.millifolklor.com/Dosyalar/963dc39dfa884b69827e77822396ef02.pdf

Onur, B. (1999). Sunuş. *Müze ve galeri eğitimi içinde* (s.5-10). Meltem Örge Evren ve Emine Gül Kapçı (Çev.). Ankara: Ankara Üniversitesi Çoçuk Kültürü

Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları.

Oruç, S., & Altın, N. B. (2008). Müze eğitimi ve yaratıcı drama. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 3*(35), 125-137. http://www.ajindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423874898.pdf

O'Rourke, B. (2005). Form-focused interaction in online tandem learning. *CALICO journal*, 433-466.

Özbek, G., Akyol, A. A. & Akyol, A. K. (2017). Ankara'daki müzelerin eğitim işlevleri açısından incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi, 46*(214), 137-153. Retrieved from https://dergipark.org.tr/en/pub/milliegitim/issue/36135/405925

Özcan, A.S. (2018). Çokkültürlülük bağlamında Türkiye'nin Suriyeli öğrencilere yönelik eğitim politikası. *PESA Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4*(1), 17-29. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/453274

Özdemir, S. (2015). *Fransa Poitou- Charantes Bölgesi'deki Müzelerin Müze Eğitimi Faaliyetlerinın İncelenmesi,* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Özmen, S.S. (2018). Müze eğitimin gelişimi. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi (6),*11, 301-324. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/460997

Paker, T. (2015). Durum çalışması. *Nitel araştırma yöntemi. Nitel araştırma yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları içinde* (3.Baskı), (s.124-140). Seggie, N. F., & Bayyurt. Ankara: Anı Yayıncılık.

Parekh B. (2000). *Rethinking multiculturalism, cultural diversity and political theory*. New York: Palgrave Macmillan. [Epub Reader version].

Pehlivan, H. (2010). Antakya roma dönemi mozaiklerinin ilköğretim öğrencileri tarafından yeniden uygulanması projesi. *Sanat Dergisi, 0*(13), 51-55. Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunigsfd/issue/2601/33472

Peköz, Ç., Külcü, B., & Gürşimşek, A. I. (2018). Okul öncesi öğretmen adaylarının çokkültürlülük algılarının incelenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi,*

22, 118-134.

Polat, İ., & Kılıç, E. (2013). Türkiye'de çokkültürlü eğitim ve çokkültürlü eğitimde öğretmen yeterlilikleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10*(1), 352-372. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/379842

Polat, M. (2020). Türkiye'deki Araştırmalar Bağlamında Kapsayıcı Eğitim ve Okul Yönetimi. *Research in Education and Social Sciences*, 323. https://dspace.hnpu.edu.ua/bitstream/123456789/6508/1/Skrazlovska_%C4%B0zmir.pdf#page=324

Project MUSE. (2021). Online: http://www.pz.harvard.edu/projects/project-muse Erişim Tarihi: 10.09.2021

Project Zero. (2021). What is PZ? Online: http://www.pz.harvard.edu/who-we-are/about Erişim Tarihi: 10.09.2021

Ramsey, P. G. (1982). Multicultural Education in Early Childhood. *Young Children, 37*(2), 13–24. http://www.jstor.org/stable/42643731

Read, H. (1974). *Sanatın anlamı* (Çev: Güner İnal, Nuşin Asgari). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 87.

Reekmans, K., Roden, C., & Nauwelaerts, K. (2016). Art and music help refugee children to learn the school language. *European Association for Practitioner Research on Improving Learning (EAPRIL), 3*, 178- 187. ISSN 2406-4653.

Reindal, S. M. (2016). Discussing inclusive education: An inquiry into different interpretations and a search for ethical aspects of inclusion using the capabilities approach. *European Journal of Special Needs Education, 31*(1), 1-12. Doi: https://doi.org/10.1080/08856257.2015.1087123

Riezler, K. (1944). The Social Psychology of Fear. *American Journal of Sociology, 49*(6), 489–498. http://www.jstor.org/stable/2771546

Robinson, A. H. (2013). Arts integration and the success of disadvantaged students: a researchevaluation. *Arts Education Policy Review, 114*(4), 191–204. Doi: https://doi.org/10.1080/10632913.2013.826050

Roussou, M. (2004). Learning by doing and learning through play: an exploration of interactivity in virtual environments for children. *Computers in Entertainment (CIE), 2*(1), 10-10.

Sadiq, A. (2020). 'Baba, take us to museum': An Afghan refugee family's engagement in language and literacy at the children's museum. *Journal of Early Childhood Literacy, 20*(4), 583-612.

Sağlam, F. K. (2015). *Çocuk ve gençlik müzelerinde barış eğitimi programları* Yayınlanmamış, (Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Sağır, E., Demirdelen, H., & Alpagut, A. (2017). Anadolu Medeniyetleri Müzesi eğitim etkinlikleri ve müze eğitim atölyesi. *Milli Eğitim Dergisi, 46*(214), 385-388. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/441190

San, İ. (2017). *Çocuk ve sanat.* İstanbul: Yeni İnsan Yayınevi.

Sani, M. (2016). Museums, Migration and Cultural Diversity-Recommendations for Museum Work. *Berlin: Network of European Museum Organisations*, 84-91.

Seban, D. & Uyanık, H. (2016). Türkiye'de çokkültürlü eğitim: 1-5. Sınıf programlarında yer alan kazanımların analizi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi, 6*(1), 1-18. Retrieved from https://dergipark.org.tr/tr/pub/pegegog/issue/22564/241071

Seidel, H. & Hudson, K. (1999). *Müze Eğitimi ve Kültürel Kimlik: Uluslararası İki Çalışma Raporu.* Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınları.

Simon, N. (2010). *The participatory museum*. Santa Cruz, CA: Museum 2.0. Retrieved from http://www.participatorymuseum.org/read

Smith, H. C. (2005). 'Feel the fear and do it anyway': Meeting the occupational needs of refugees and people seeking asylum. *British Journal of Occupational Therapy, 68*(10), 474-476. doi: https://doi.org/10.1177/030802260506801006

Söylemez, N. H., & Oral, B. (2020). Öğretmen adaylarının çok kültürlü eğitime ilişkin

algılarının incelenmesi. *International PEGEM Conference on Education: IPCEDU E-Kitap İçinde*, 73-88.

Stuhr, P. L. (1994). Multicultural art education and social reconstruction. *Studies in art education, 35*(3), 171-178. Doi: https://doi.org/10.1080/00393541.1994.11650756

Suina, J. H. (1990). Museum multicultural education for young learners. Journal of *Museum Education, 15*(1), 12-15. Doi: https://doi.org/10.1080/10598650.1990.11510129

Şahan, M. (2005). Müze ve eğitim. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 3(4), 487-501. Retrieved from https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/256386

Şimşek, H., Dağıstan, A., Şahin, C., Koçyiğit, E., Dağıstan Yalçınkaya G., Kart, M. ve Dağdelen, S. (2019). Kapsayıcı eğitim bağlamında Türkiye'de temel eğitim programlarında çokkültürlülüğün izleri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5*(2), 177-197. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/899204

Talboys, G. (2018). *Museum educator's handbook.* Routledge.

Tate, M., & Bhavnagri, N. (2019). Using Museums to Promote Cultural Identity Among Yemeni Students. *32nd Annual Visitor Studies Association, 47.*

Terzi, L. (Ed.). (2010). *Special educational needs: A new look.* M. Warnock & B. Norwich. London: Continuum.

Terzi, L. (2014). Reframing inclusive education: Educational equality as capability equality. *Cambridge Journal of Education, 44*(4), 479-493. Doi: https://doi.org/10.1080/0305764X.2014.960911

Tezcan Akahmet, K., & Ödekan, A. (2006). Müze eğitiminin tarihsel gelişimi. *İTÜ DERGİSİ/b, 3*(1). http://itudergi.itu.edu.tr/index.php/itudergisi_b/article/%20viewFile/1085/1074

Tezcan Akahmet, K. (2017). İlkokul ve ortaokul görsel sanatlar dersi öğretim

programında sanat tarihi öğretimi ile müze eğitimi ilişkisinin incelenmesi, *Milli Eğitim Dergisi, 214*, s.181-207. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/441168

Tezel, C. Ö. (2007). Ulusal kimliğin oluşumunda müze ve toplum ilişkisi: Singapur. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 6*(20), 133-155. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/69939

The Isabella Stewart Gardner Museum Project. (2021). Online: http://www.pz.harvard.edu/projects/isabella-stewart-gardner-museum-project-zero-educational-collaboration Erişim Tarihi: 10.09.2021

Thurman, S. K., & Lewis, M. (1979). Children's Response to Differences: Some Possible Implications for Mainstreaming. *Exceptional Children, 45*(6), 468-70.

Topaloğlu, B. & Çam Aktaş, B. (2022). Okul psikolojik danışmanlarının gözünden mülteci öğrenciler, *E-Uluslararası Eğitim Araştırmaları Dergisi, 13*(1), 69-84. DOI: https://doi.org/10.19160/e-ijer.1032079

Tuscon Museum of Art (2020, 17 Eylül). 10 years of museum as sanctuary. Erişim adresi: https://www.tucsonmuseumofart.org/museum-as-sanctuary/ Erişim Tarihi: 10.10.2021.

Türkiye Özel Okullar Birliği. (2014). Eğitimde Farklılıklara Saygı ve Uygulamaları Sempozyumu. Online: http://www.ozelokullardernegi.org.tr/dergi/ocak2014/files/assets/downloads/publication.pdf Erişim Tarihi: 11.3.2022

Uçar, A. (2014). Sanat eğitiminde müzelerin eğitimsel rolleri ve işlevleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14*(1), 107-117. https://web.archive.org/web/20200325034141id_/https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/16754

UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization). (1994). The Salamanca statement and framework for action on special needs education. Paris: Author.

UNESCO. (2005). Kültürel İfadelerin Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi. Online: https://www.unesco.org.tr/Pages/179/177/ Erişim Tarihi: 01.10.2021

UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees). (2020). Mid-Year Trends 2020. Online: https://www.unhcr.org/refugee-statistics/ Erişim Tarihi: 10.12.2020.

UNHCR Türkiye. (2020). UNHRC Türkiye İstatistikleri, Online: https://www.unhcr.org/tr/unhcr-turkiye-istatistikleri Erişim Tarihi: 10.12.2020.

UNICEF. (2018). More Than 175,000 Children Go Online For The First Time Every Day, Tapping İnto Great Opportunities, But Facing Grave Risks, Online: https://www.unicef.org/eap/press-releases/more-175000-children-go-online-first-time-every-day-tapping-great-opportunities Erişim Tarihi: 20.01.2022

UNICEF. (2021). Child Labor, Online: https://data.unicef.org/topic/child-protection/child-labour/ Erişim Tarihi: 17 Ocak 2022.

UNICEF Türkiye. (t.y.) Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Online: https://www.unicef.org/turkey/%C3%A7ocuk-haklar%C4%B1na-dair-s%C3%B6zle%C5%9Fme Erişim Tarihi: 17 Ocak 2022.

UNICEF Türkiye. (2021). Çocuk İşçilerin Sayısı 20 Yıldır İlk Kez Artarak 160 Milyona Yükseldi, Online: https://www.unicef.org/turkey/bas%C4%B1n-b%C3%BCltenleri/%C3%A7ocuk-i%C5%9F%C3%A7ilerin-say%C4%B1s%C4%B1-20-y%C4%B1ld%C4%B1r-ilk-kez-artarak-160-milyona-y%C3%BCkseldi-uluslararas%C4%B1 Erişim Tarihi: 17 Ocak 2022.

Ünal, I. (2004). Çokdilli, çokkültürlü toplumlarda eğitim (Komisyon Raporu), *Eğitim-Sen 4. Demokratik Eğitim Kurultayı*. http://egitimsen.org.tr/wp-content/uploads/2016/11/Çok-Dilli-Çok-Kültürlü-Toplumlarda-Eğitim.pdf Erişim Tarihi: 27.03.2022

Von der Heydt-Museum. (2022). Children & Families. Erişim Adresi: https://von-der-heydt-museum.de/teilnehmen/kinder-familien Erişim Tarihi:20.08.2022

Wellington, J. (1990). Formal and informal learning in science: the role of the interactive science centres. *Physics Education, 25*(5), 247–252. doi: 10.1088/0031-9120/25/5/307

Wittlin, A. S. (1949) *The Museum, its History and its Tasks in Education.* London: Routledge and Kegan Paul.

Wong, A.S. (2011) Ethical issues of social media in museums: a case study, *Museum Management and Curatorship, 26*(2), 97-112. doi: https://doi.org/10.1080/09647775.2011.566710

Yaylacı Göktuna, F. (2019). *Çokkültürlü toplumlarda değerler*. Genç S. ve Beldağ A. (Ed.), Karakter ve Değer Eğitimi - Farklı Bakışlar, Örnek Etkinlikler içinde (s.67-85). Ankara: Pegem Akademi

Yeter, F., & Fidan, N. K. (2017). İlkokul 4.sınıf öğrencilerinin müze metaforları. *MCBÜ Sosyal Bilimler Dergisi, (16)*1, 173-194. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/450997

Yılmaz, A. (1996). *Müzelerde çocuk eğitiminin müze koleksiyonları bağlamında değerlendirilmesi ve Rahmi M. Koç sanayi müzesi örneğinde irdelenmesi* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. http://dspace.yildiz.edu.tr/xmlui/handle/1/11672

Yılmaz, A. (2014). Uluslararası göç: çeşitleri, nedenleri ve etkileri. *Electronic Turkish Studies, 9*(2).

Zilcioğlu, Ş. (2008). *Avrupa'da çocuk müzeleri ve müze eğitimi Almanya örneği*. (Yayımlanmış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara. https://dspace.ankara.edu.tr/xmlui/handle/20.500.12575/33570

Zimmerman, E. (1990). Evaluation of Student Progress in Multicultural Art. *Art education, 22*(3), 6-14. Retrieved from ResearchGate.

EKLER

Ek-1: Görüşme Öncesi Mail Şablonu (Türkçe)

Sayın (İsim, Soyisim/Müze Adı)

İsmim Ayşe Nihan Zengin. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Sınıf Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programında tez aşamasında öğrenciyim.

Multidisipliner bölümüm içerisinde alt alan olarak Sanat Eğitimi Üzerine çalışmalar yapmaktayım. "Avrupa'daki Çocuk Müzelerinin Dezavantajlı Ziyaretçilere Yönelik Eğitim Etkinlikleri: Almanya ve Türkiye Örneklerinin Karşılaştırılması" başlıklı tezimin veri toplama aşamasındayım.

Tezimde dezavantajlı ziyaretçi grubu içerisinde mülteci, göçmen ya da geçici koruma statüsünde olan öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerine odaklanmaktayım. Bu araştırmanın müze eğitimcilerine, öğretmenlere ve diğer araştırmacılara çalışmalarında ışık tutacağına inanıyorum.

Tezimin amacı doğrultusunda Türkiye ve Almanya'daki çeşitli müzeler ile görüşme yapmaktayım. Çalışmamın Türkiye aşamasına geçmiş bulunmaktayım. Sizlerle müzenizde gerçekleştirilen eğitim etkinlikleri hakkında görüşmek istiyorum.

Pandemi koşulları sebebiyle, tez danışman hocam ile beraber çevrimiçi bir görüşme formu oluşturduk. Görüşme formundan elde ettiğimiz veriler sadece bu tez çalışmasında kullanılacaktır. Araştırma kapsamında bana yardımcı olmayı kabul ederseniz sizinle linki paylaşmaktan büyük mutluluk duyarım.

--

Saygılarımla,

Ayşe Nihan Zengin.

İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa

Sınıf Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı

Ek-2: Pre-Interview Mail Template (English)

Hello, Mr./Mrs./Ms.

My name is Ayşe Nihan ZENGİN. I am a student at Istanbul University-Cerrahpasa. My department is the Primary Education Thesis Master's Program. I am working on Art Education as a sub-field in my multidisciplinary department.

I am in the data collection phase of my thesis titled "Educational Activities for Disadvantaged Visitors of Children's Museums in Europe: Comparison of the Examples of Germany and Turkey". In my thesis, I am doing this study to reach and compare museum education activities for students who are refugees, immigrants, asylum-seekers, and children who are under temporary protection among the disadvantaged visitor group.

Three years ago, when I was assisting one of my professors' arts education workshops with refugee students, I decided on my thesis topic.

For my thesis, I am interviewing various museums in Turkey and Germany. I have passed the German stage of my work. I would like to talk to you about the educational activities held in your museum.

Due to pandemic conditions, I and my academic supervisor created an online form. The data obtained from the interview form will only be used in this thesis. If you agree to help me with the research, I would be very happy to share the link with you.

--

Kind regards,

Ayşe Nihan Zengin

Istanbul University-Cerrahpasa

Primary Education, Thesis Master's Program.

Ek-3: Yarı Yapılandırılmış Çevrimiçi Görüşme Formu

Araştırma Hakkında Genel Bilgiler

Merhaba ben Ayşe Nihan Zengin. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa'da Sınıf Öğretmenliği programında Tezli Yüksek Lisans öğrencisiyim. Multidisipliner bölümüm içerisinde alt alan olarak Sanat Eğitimi Üzerine çalışmalar yapmaktayım.

"Avrupa'daki Çocuk Müzelerinin Dezavantajlı Ziyaretçilere Yönelik Eğitim Etkinlikleri: Almanya ve Türkiye Örneklerinin Karşılaştırılması" başlıklı tezimin veri toplama aşamasındayım. Tezimde dezavantajlı ziyaretçi grubu içerisinde mülteci, göçmen ya da göçmen statüsünde olan öğrencilere yönelik müze eğitim etkinliklerine ulaşmak ve karşılaştırmak amacıyla bu çalışmayı yapmaktayım. Bu araştırmanın müze eğitimcilerine, öğretmenlere ve diğer araştırmacılara çalışmalarında ışık tutacağına inanmaktayım.

Bu araştırma kapsamında müzelerin eğitim birimleri ile görüşme yapmaktayım. Form sonrası cevaplarınızın kopyası e-posta yoluyla size gönderilecektir. Yaptığım tüm görüşmelerde verilen bilgiler sadece bu araştırmada kullanılacak ve kişisel bilgiler tamamen gizli tutulacaktır. Elde edilen veriler, çalışma tamamlanıp yayımlandıktan 2 yıl sonra imha edilecektir.

Eğer araştırmanın amacı ile ilgili verilen bu bilgiler dışında şimdi veya sonra daha fazla bilgiye ihtiyaç duyarsanız araştırmacıya aşağıdaki e-posta adresi ve numaralı telefondan ulaşabilirsiniz.

E-posta: …….

Cep Telefonu: ……

Form 14 Eylül 2022 günü saat 23:59'a kadar açık olacaktır.

Araştırmaya katılmayı ve literatüre katkı sağlamayı kabul ettiğiniz için şimdiden teşekkür ederim.

Katılımcı Onayı

Yukarıda yer alan ve araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum ve katılmam istenen çalışmanın kapsamını ve amacını, gönüllü olarak üzerime düşen sorumlulukları anladım. Çalışma hakkında yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı/araştırmacılar tarafından yapıldı. Kişisel bilgilerimin özenle korunacağı konusunda yeterli güven verildi. Cevaplarımın bir kopyasının e-posta yoluyla bana gönderileceği bilgisi verildi. Bu koşullarda söz konusu araştırmaya kendi isteğimle, hiçbir baskı ve telkin olmaksızın katılmayı kabul ediyorum. ☐

Sorular:

1. Müzenizin adı nedir?
2. Müzenizin Türü Nedir?
3. Müzeniz çocuk müzesi değilse müzeniz bünyesinde çocuklar için özel olarak bir bölüm var mıdır?
4. Müzenizde eğitim faaliyetlerinden sorumlu özel bir birim var mıdır?
5. Kurumunuzda müze eğitim programı var mıdır?
6. Müze etkinlikleri öncesi ve sonrasında çalışmalar var mıdır?
7. Eğitimler etkinliklerinde kullanılan yaklaşımlar nelerdir? (Örneğin, Sanat ağırlıklı, eğitim ağırlıklı, çokkültürlü, disiplin temelli, görsel kültür sanat eğitimi yaklaşımı gibi.)
8. Eğitim etkinliklerinin belirli temaları var mıdır?
9. Eğitim etkinlikleri kapsamında çokkültürlülük ve göç üzerine temalarınız var mıdır?
10. Eğitim etkinlikleri hangi yaş grubuna yöneliktir? (0-3; 3-6; 6-12; 12-15; 15-18; 0-5; 5-12; 12-18).
11. Eğitim etkinliklerini uyguladığınız özel bir alan var mıdır?
12. Eğitim etkinlikleri nerede yapılmaktadır?
13. Eğitim etkinlikleriniz ücretli midir?
14. Müzede eğitim etkinliklerini kim yapmaktadır?
15. Müzeniz bünyesinde spesifik olarak müze eğitimcisi var mıdır?
16. Müze eğitimcisinin müzedeki görev tanımını kısaca yazar mısınız?
17. Müze eğitimcisinin öğrenim düzeyi nedir?
18. Müze eğitimcisinin mezun olduğu lisans bölümü nedir?
19. Müze eğitimcisinin varsa lisansüstü bölümü/bölümleri nedir/nelerdir?
20. Müze eğitimcisi müze eğitimi için özel bir eğitim programına katıldı mı? Katıldıysa lütfen kısaca bahseder misiniz?
21. Eğitim etkinlikleri kapsamında hangi dezavantajlı ziyaretçi profiline yönelik etkinlikleriniz vardır?
22. Dezavantajlı grup içerisinde göçmen, mülteci ya da geçici koruma statüsüne sahip öğrencilere yönelik eğitim etkinlikleri düzenliyor musunuz?
23. Bu eğitim etkinlikleri hangi yaş grubundan öğrencilere yöneliktir? (0-3; 3-6; 6-12; 12-15; 15-18; 0-5; 5-12; 12-18).
24. Göçmen ya da mülteci öğrencilere yönelik gruplarınız homojen bir yapıda mıdır yoksa göçmen olmayan çocuklar ile beraber mi çalışmaktadırlar? Grup dağılımlarındaki tercihinizin nedeni lütfen açıklar mısınız?
25. Eğitim sırasında dil bariyeri ile ilgili problem yaşıyor musunuz? Kısaca örnek verir misiniz? Bu problemi nasıl çözüyorsunuz?
26. Göçmen ve mülteci öğrencilere yönelik eğitim faaliyetlerinin planlanmasında kimler yer almaktadır?
27. Göçmen ve mülteci öğrencilere yönelik eğitim faaliyetlerini planlarken dikkat ettiğiniz noktalar nelerdir?
28. Göçmen ve mülteci öğrencilere nasıl ulaşıyorsunuz?
29. Göçmen ve mülteci öğrencilerle çalışırken hangi meslek gruplarıyla beraber çalışıyorsunuz?
30. Eğitim etkinlikleri esnasında gönüllü ya da misafir eğitimcilerden destek alınıyor mu? Hangi meslek gruplarıyla çalışıyorsunuz?
31. Göçmen ve mülteci öğrencilerin aileleri ile eğitim faaliyetlerine dahil edildiği uygulamalar var mı?

32. Göçmen ve mülteci öğrenciler için müze dışı etkinlikler düzenliyor musunuz?
33. Kurumunuzun göçmen ve mülteci öğrencilere yönelik eğitim faaliyetlerinin toplumsal katkısına yaklaşımı nedir?
34. Kurumunuzda göçmen ve mülteci öğrencilerle ulusal/uluslararası müze eğitimi projeleriniz oldu mu? Proje hakkında kısaca bilgi verebilir misiniz?
35. Kurumunuzda göçmen ya da mülteci geçmişine sahip kaç personel çalışıyor? Cevabınız en az 1 ise hangi pozisyonda çalıştıklarını belirtir misiniz?
36. Göçmen ve mülteci öğrenciler ile çalışmanın avantajlarına en az 1 en fazla 3 örnek verebilir misiniz?
37. Göçmen ve mülteci öğrenciler ile çalışmanın dezavantajlarına en az 1 en fazla 3 örnek verebilir misiniz?
38. Eklemek istediğiniz veya önemli olduğunu düşündüğünüz konular hakkında yorumlarınız varsa bu soru altında cevaplayabilirsiniz.

Katkılarınızdan ötürü çok teşekkürler.

Ek-4: Semi-Structured Online Interview Form

General Information about Research

My name is Ayşe Nihan Zengin. I am a student at Istanbul University-Cerrahpasa. My department is Primary Education and my major is Primary Education Thesis Master's Program. I am working on Art Education as a sub-field in my multidisciplinary department.

I am in the data collection phase of my thesis titled "Educational Activities for Disadvantaged Visitors of Children's Museums in Europe: Comparison of the Examples of Germany and Turkey". In my thesis, I am doing this study in order to compare museum education activities for students who are refugees, immigrants, asylum-seekers and children who are under temporary protections among the disadvantaged visitor group. I believe that this research will shed light on the work of museum educators, teachers and other researchers.

Within the scope of this research, I am interviewing with the education units of the museums. After completing the form, a copy of your answers will be sent to you via e-mail. The information given in all the interviews I have made will only be used in this research and personal information will be kept completely confidential. The data obtained will be destroyed 2 years after the study is completed and published.

If you need more information now or later, other than the information given about the purpose of the research, you can reach the researcher at the following e-mail address and phone number.

E-mail: ……..
Mobile Phone: …….
The form will be open until September 14, 2022 11:59 p.m.

Thank you in advance for agreeing to participate in the research and contribute to the literature.

Participant Declaration

The information about this research, purpose and content of which is stated above, has been conveyed to me. After this information, I have been invited to the research as a participant. If I agree to participate in this research, I am assured that my identity will be kept confidential both during the conduct of the research and when it is published. I consent to the use of my data. I have been given sufficient confidence that my personal information will be carefully protected during the use of research results for educational and scientific purposes. I may withdraw without giving any reason during the conduct of the research. Written and verbal explanations about the study were made by the researcher/researchers whose names are mentioned below. I do not take any financial responsibility for the expenses to be made for the research. No payment will be made to me. I have fully understood all the explanations made to me regarding the research. I was informed that a copy of my answers would be sent to me via e-mail. I participate in this research with my own personal consent and without any pressure. ☐

Questions:

1. What is the name of your museum?
2. What is the type of your museum?
3. If your museum is not a child museum, is there a special section for children in your museum?
4. Is there a special unit responsible for educational activities in your museum?
5. Does your institution have a museum education program?
6. Are there any studies before and after the museum educational activities?
7. What are the approaches used in educational activities? (For example, art-oriented, education-oriented, multicultural, discipline-based, visual culture art education approach etc.)
8. Do educational activities have specific themes?
9. Do you have themes on multiculturalism and migration within the scope of educational activities?
10. What age group do you work with? (0-3; 3-6; 6-12; 12-15; 15-18; 0-5; 5-12; 12-18).
11. Is there a special area where you practice educational activities?
12. Where are these activities held?
13. Are your educational activities paid?
14. Who conducts educational activities in the museum?
15. Are there any personnel working specifically as museum educators in your museum?
16. Could you briefly write the job description of the museum educator in the museum?
17. What is the education level of the museum educator? (For example, High School, Associate Degree and Equivalent, Undergraduate Degree, Graduate Degree, Doctoral Degree etc.)
18. Which undergraduate department did the museum educator graduate from?
19. If any, what are the postgraduate department(s) of the museum educator?
20. Has the museum educator participated in a special training program for museum education? If yes, could you briefly explain it, please?
21. Which disadvantaged visitor profiles do you have activities for?
22. Do you have activities for students with immigrant, migrant, refugee or temporary protection status background within the disadvantaged group?
23. For which age group are these educational activities intended? (0-3; 3-6; 6-12; 12-15; 15-18; 0-5; 5-12; 12-18).
24. Are your groups for immigrant or refugee students homogeneous or do they work with non-immigrant children? Could you please explain briefly the reason for your preference in group distributions, please?
25. Do you experience any problems with language barriers during training? How do you solve these problems? Could you explain briefly, please?
26. Who is involved in the planning of educational activities for the immigrant and refugee students?
27. What are the points you pay attention to in the planning of training activities for the immigrant and refugee students?
28. How do you reach immigrant and refugee students?
29. Which occupational groups do you work with while working with immigrant and refugee students?

30. Is support received from volunteers and guest educators during the activities? (For example, academician, drama teacher, child development specialist, pedagogue, psychologist etc.)
31. Are there any studies families are included in the educational activities with immigrant and refugee students?
32. Do you organize out-of-museum activities for the immigrant and refugee students?
33. What is your institution's approach to the social contribution of training activities for the immigrant and refugee students?
34. Have you ever had national/international museum education projects with immigrant and refugee students in your institution? Could you give brief information about the project?
35. How many staff members with an immigrant or refugee background work in your institution? Could you indicate in which position they work?
36. Can you give at least 1 and at most 3 examples of the advantages of working with visitors who are immigrant and refugee students?
37. Can you give at least 1 and at most 3 examples of the disadvantages of working with visitors who are immigrant and refugee students?
38. If you have comments about the topics that you want to add or consider important, you can answer them under this question.

Thank you for your contribution.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:
Adı-Soyadı: Ayşe Nihan Zengin
ORCID ID: http://orcid.org/0000-0002-5878-5109

İş Tecrübesi:
- **2019-2021:** Sınıf Öğretmeni - Özel Okul, İstanbul
- **2018-2019:** Sınıf Öğretmeni - Özel Okul, İstanbul
- **2017-2018:** Özel Eğitim Kurumları, İstanbul

Eğitim Bilgileri:
- **2018-2022:** İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sınıf Öğretmenliği Tezli Yüksek Lisans Programı
- **2014-2018:** İstanbul Üniversitesi, HAYEF, Sınıf Öğretmenliği, (Yüksek Onur Öğrencisi)
- **2014 Yaz Dönemi:** Georgia Institute of Technology, Language Institute, Atlanta/ABD, İngilizce Dil Eğitimi (%100 Başarı Bursu)

Yabancı Dil:
- İngilizce (C1)
- Fransızca (B1)
- Arapça(A2)

Yayınlar:
- Zengin, A.R. & Savaş A.C. (2016). Ailelerin Öğrencilerin Spora Yönelmesine Karşı Olumsuz Bakış Açılarının Nedenleri. 25.Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildiri Kitabı, Sözlü Bildiri Sunumu, 21-24 Nisan 2016, Antalya (s.4-5)
- Deringol, Y., Zengin, A. N., & Ozturk, S. (2021). The effect of jigsaw II technique on mathematic attitudes and constructive learning. *International Online Journal of Primary Education (IOJPE), 10*(2), 344-360. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2173766#page=102